สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
Office of the National Human Rights Commission of Thailand

รายงาน
ผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564

2021 Human Rights Assessment Report of Thailand

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
National Human Rights Commission of Thailand

รายงาน
ผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564

2021 Human Rights Assessment Report of Thailand

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
National Human Rights Commission of Thailand

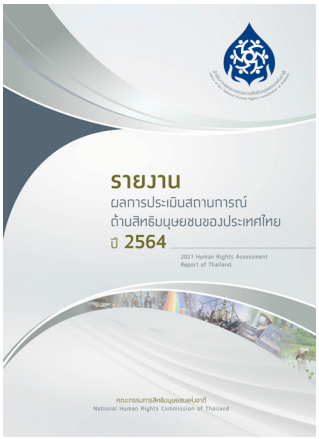

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564. – กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2565.
204 หน้า.
1. สิทธิมนุษยชน. I. ชื่อเรื่อง.
323
ISBN 978-616-8274-18-7

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
120 หมู่ที่ 3 อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น 6-7
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 0 2141 3800, 0 2141 3831
โทรสาร 0 2143 9568, 0 2143 9570
เว็บไซต์: www.nhrc.or.th

ออกแบบและพิมพ์ที่

บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
376 ถนนชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170
โทรศัพท์ 0 2422 9000, 0 2882 1010
โทรสาร 0 2433 2742, 0 2434 1385
E-mail: aprint@amarin.co.th
เว็บไซต์: www.amarin.com

สงวนลิขสิทธิ์

ผลงานนี้ ใช้สัญญาอนุญาตของครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons License: CC) แบบแสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-อนุญาตแบบเดียวกับต้นฉบับ (CC-BY-NC-SA)

ภาพเครื่องหมายราชการของ
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

รูปหรงดอกบัว

คือ ความมีคุณธรรม ความเอื้ออาทร
ระหว่างเพื่อนมนุษย์

รูปมือ

คือ การโอบอุ้มคุ้มครองศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของ
ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งในระดับประเทศ
และระหว่างประเทศ ด้วยหลักแห่งความเสมอภาค
และภราดรภาพ

รูปคนล้อมเป็นวงกลม

คือ ความร่วมมือกันของทุกภาคส่วน
ในสังคมเพื่อให้เกิดพลังในการเสริมสร้าง
วัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนให้เป็นส่วนสำคัญ
ในกระบวนการพัฒนาประเทศ

สีน้ำเงิน

คือ ความมุ่งมั่นอดทนในการทำงาน
เพื่อสร้างความสามัคคีและการประสานพลัง
จากทุกภาคส่วนของสังคมในการเสริมสร้าง
วัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

คำนำ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ในฐานะองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบาทหน้าที่เป็นสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามหลักการว่าด้วยสถานะของสถาบันแห่งชาติเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน หรือหลักการปารีสที่ได้รับการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อเดือนธันวาคม 2536 ซึ่งกำหนดหน้าที่ในการเสนอความเห็น คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ หรือรายงานในเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐบาล รัฐสภา หรือองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในลักษณะของการให้คำปรึกษาทั้งเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ การจัดทำรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ หลักการปารีสได้กำหนดมาตรฐานบทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ (Prioritize) ในการดำเนินการเฝ้าระวังสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Monitoring Function) เพื่อบันทึกและรายงานข้อเท็จจริง รวมถึงจัดทำข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือรัฐบาล เพื่อให้เกิดการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยข้อมูลของการเฝ้าระวังจะต้องถูกนำไปวิเคราะห์เพื่อประเมินและจัดทำรายงานประจำปีหรือรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาจเผยแพร่รายงานดังกล่าวเพื่อกระตุ้นให้หน่วยงานที่มีอำนาจและเกี่ยวข้องดำเนินการตามข้อเสนอแนะ รวมทั้งยังมีกระบวนการติดตามประเมินผลตามข้อเสนอแนะดังกล่าว เพื่อให้มั่นใจว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำแนวทางต่าง ๆ มาใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม อันจะสร้างให้เกิดการปกป้องและคุ้มครองสิทธิของประชาชน

การจัดทำรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศจึงเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามหลักการปารีส ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศให้รัฐบาลและประชาชนได้รับทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น พร้อมข้อคิดเห็นต่อการดำเนินการของรัฐบาลในเรื่องนั้น และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งยังเป็นไปตามหน้าที่และอำนาจที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 247 (2) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 26 (2) ประกอบมาตรา 33 มาตรา 40 และมาตรา 44 ที่บัญญัติให้ กสม. เฝ้าระวังและติดตามเหตุการณ์หรือสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศอย่างต่อเนื่อง และให้จัดทำรายงานดังกล่าวเป็นประจำทุกปีให้แล้วเสร็จภายใน 90 วันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทินเพื่อเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน โดยต้องคำนึงถึงความถูกต้อง เป็นธรรม และผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญ

รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยฉบับนี้ จัดทำขึ้นจากกระบวนการเฝ้าระวังและติดตามเหตุการณ์สิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในประเทศในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือนมกราคม - ธันวาคม 2564 โดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในฐานะหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานของ กสม. ได้รวบรวมข้อมูลและข้อเท็จจริงจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากแหล่งข้อมูลเปิดทั่วไป จากการปฏิบัติงานตามหน้าที่และอำนาจของ กสม. ทั้งในส่วนข้อร้องเรียน ข้อเสนอแนะ แถลงการณ์ของ กสม. ต่อเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น

ระหว่างปี และการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในประเด็นสิทธิต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ผลจากการสัมมนาและจากการประชุมรับฟังความคิดเห็น ตลอดจนข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในพื้นที่ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาประมวลเป็นสถานการณ์ และวิเคราะห์เหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อประเมินว่า รัฐได้เคารพหรือคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายในประเทศ สนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลหรือไม่ จากนั้นจึงจัดทำเป็นรายงานโดยสรุปประกอบด้วยสถานการณ์สิทธิในแต่ละด้านที่ประกอบด้วยปัญหา/อุปสรรค บทประเมินสถานการณ์ และข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ มีบทที่นำเสนอสถานการณ์ในปี 2564 ซึ่งมีเหตุการณ์ที่สำคัญต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา 2 เหตุการณ์ คือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ดังปรากฏในบทที่ 2 ส่วนเนื้อหาส่วนที่เหลือได้แบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วน ได้แก่ สิทธิตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) สิทธิตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) และสิทธิของกลุ่มบุคคล ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรีและความเสมอภาคระหว่างเพศ ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ และสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ และบทสรุปตอนท้าย

กสม. หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การจัดทำรายงานฉบับนี้จะส่งผลให้รัฐบาล คณะรัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภา และประชาชนได้รับทราบทั้งความคืบหน้าในการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตลอดจนปัญหาและข้อท้าทายที่พบในปี 2564 และข้อมูลในรายงานฉบับนี้จะช่วยให้รัฐพิจารณาทบทวนสถานการณ์และปัญหาสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัจจัย/สาเหตุที่เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิของประชาชน รวมทั้งหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการคุ้มครองประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิตามข้อเสนอแนะของ กสม. เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าถึงและใช้สิทธิได้อย่างแท้จริง ในโอกาสนี้ กสม. ขอขอบคุณหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคประชาสังคม ภาควิชาการทุกแห่งที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำรายงานฉบับนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือด้วยดีในโอกาสต่อไป

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ธันวาคม 2564

สารบัญ

08
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

10
แผนการดำเนินการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564

11
อักษรย่อและความหมาย

12
บทสรุปผู้บริหาร

16
Executive Summary

20
บทที่ 1 บทนำ

24
บทที่ 2 การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสถานการณ์เฉพาะ
2.1 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 25
2.2 สถานการณ์ที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ปี 2564 35

50
บทที่ 3 การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
3.1 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม 51
3.2 การกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย 58
3.3 นักปกป้องสิทธิมนุษยชน 63
3.4 สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 68
3.5 โทษประหารชีวิต 74
3.6 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน 76

86
บทที่ 4 การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
4.1 สิทธิแรงงาน 87
4.2 สิทธิในสุขภาพ 97
4.3 สิทธิด้านการศึกษา 103
4.4 สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 109
4.5 ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน 118

126
บทที่ 5 การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล
5.1 สิทธิเด็ก 128
5.2 สิทธิผู้สูงอายุ 139
5.3 สิทธิคนพิการ 147
5.4 สิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศ 160
5.5 ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ 171
5.6 สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ 182

188
บทที่ 6 บทสรุป

196
ภาคผนวก

สารบัญแผนภาพ

130

จำนวนและปัญหาเด็กและวัยรุ่น
ที่ขอรับบริการปรึกษาสายด่วนสุขภาพจิต
ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการถูกบูลลี่

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ชุดที่ 3

นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ทำหน้าที่แทนประธานกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่
เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2564

นางฉัตรสุดา จันทร์ดียิ่ง

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่
เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2564

ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ 3
(ประกาศแต่งตั้งเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2562)

นายสมณ์ พรหมรส

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่
เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2564

นางสาวอารีวรรณ จตุทอง

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่
เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2564

นางภิรมย์ ศรีประเสริฐ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่
เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2564

นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ทำหน้าที่แทนประธานกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่
เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2564

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ชุดที่ 4

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางปรีดา คงแป้น

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

แผนการดำเนินการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์
ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564

ระยะเวลา	ขั้นตอน	กระบวนการ
ม.ค. - ก.พ. 2564	ขั้นที่ 1 การวางแผน	• การประมวลสถานการณ์ที่ผ่านมาและจัดทำข้อมูลเบื้องต้น พร้อมนำเสนอประเด็นหลักที่จะติดตาม • การจัดแบ่งประเด็นสิทธิออกเป็นกลุ่ม เช่น ICCPR ICESCR และกลุ่มเฉพาะ เป็นต้น • การเสนอแผนการดำเนินการจัดทำรายงานฯ ต่อที่ประชุม กสม. ด้านบริหาร เพื่อขอความเห็นชอบ
ก.พ. - ธ.ค. 2564	ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูล/ตรวจสอบ	• การรวบรวมข้อมูลภายในสำนักงาน กสม. เช่น เรื่องร้องเรียน รายงานผลการตรวจสอบ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เป็นต้น รวมทั้งผลการดำเนินการจากหน่วยงานรัฐที่ได้รับข้อเสนอแนะจาก กสม. • การรวบรวมข้อมูลจากภายนอก เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สื่อ การประชุม/สัมมนาทางวิชาการ เป็นต้น • การจัดประชุม/การสัมมนา/การลงพื้นที่/การสัมภาษณ์บุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง • การบันทึก/จัดเก็บข้อมูลตามประเด็นสิทธิ
ก.พ. - ธ.ค. 2564	ขั้นที่ 3 การเปรียบเทียบ/การวิเคราะห์	• การเปรียบเทียบ/ตรวจสอบมาตรฐานสิทธิมนุษยชน (1) รัฐธรรมนูญและกฎหมายภายใน (2) สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน (3) ข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding Observations) และ (4) ความเห็นทั่วไป (General Comments) ของคณะกรรมการประจำกติกาและอนุสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน • การวิเคราะห์และประเมินผลความสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนข้างต้นของประเด็นนั้น ๆ จากปีที่ผ่านมา
ก.ย. - ธ.ค. 2564	ขั้นที่ 4 การจัดทำร่างรายงาน	• การจัดทำร่างรายงานตามประเด็นและในภาพรวมของรายงานทั้งฉบับ รวมถึงการบรรณาธิการต่าง ๆ • การนำเสนอร่างรายงานต่อที่ประชุม กสม. ด้านบริหาร เพื่อขอความเห็นชอบ
ม.ค. - มี.ค. 2565	ขั้นที่ 5 การเสนอรายงานต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี	• การออกแบบรูปเล่ม จัดพิมพ์ และจัดส่งรายงานให้กับรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี พร้อมเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป โดยไม่เกิน 90 วัน นับจากวันสิ้นปี 2564

อักษรย่อและความหมาย

(เรียงตามตัวอักษรนำจากภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

กค.	กระทรวงการคลัง
กสทช.	สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
กสม.	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
คค.	กระทรวงคมนาคม
ครม.	คณะรัฐมนตรี
ดศ.	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
ตร.	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ทส.	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
พม.	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
พ.ร.ก.	พระราชกำหนด
พ.ร.ฎ	พระราชกฤษฎีกา
พ.ร.บ.	พระราชบัญญัติ
พ.ร.ป.	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
มท.	กระทรวงมหาดไทย
ยธ.	กระทรวงยุติธรรม
รง.	กระทรวงแรงงาน
ศธ.	กระทรวงศึกษาธิการ
ศอ.บต.	ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
สธ.	กระทรวงสาธารณสุข
สปส.	สำนักงานประกันสังคม
สปสช.	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
สพฐ.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สมช.	สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ
สสช.	สำนักงานสถิติแห่งชาติ
สสส.	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
สำนักงาน ก.ล.ต.	สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
อว.	กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
อส.	สำนักงานอัยการสูงสุด
CAT	อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
CEDAW	อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
CERD	อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)
CPED	อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance)
CRC	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)
CRPD	อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of the Persons with Disabilities)
EIA	รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment)
ICCPR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)
ICESCR	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
SEA	การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment)
SLAPP	การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Strategic Litigation Against Public Participation)
UNGPs	หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจภายใต้กรอบ “คุ้มครอง-เคารพ-เยียวยา” (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework)
UNHCR	สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugee)

บทสรุปผู้บริหาร

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564 เป็นไปตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยในปี 2564 กสม. ได้แบ่งการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสถานการณ์เฉพาะ
2. การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
3. การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
4. การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

1 การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสถานการณ์เฉพาะ

การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มีความรุนแรงขึ้นในเดือนเมษายน 2564 รัฐบาลได้พยายามทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพของประชาชนผ่านการให้บริการป้องกันและรักษาโรคให้ทั่วถึง แต่ยังมีบางกลุ่มที่อาจจะตกหล่นหรือยังคงมีอุปสรรคในการเข้าถึงวัคซีน ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้เกิดปัญหาการขาดรายได้และการว่างงาน ซึ่งการเยียวยาจากภาครัฐอาจไม่เพียงพอและมีประชาชนบางกลุ่มเข้าไม่ถึงมาตรการดังกล่าว นอกจากนี้ การแพร่ระบาดยังกระทบต่อสิทธิด้านการศึกษาของเด็กที่เสี่ยงต่อการออกจากระบบการศึกษาโดยเฉพาะเด็กยากจนและเด็กข้ามชาติ

การใช้เสรีภาพในการชุมนุม ในปี 2564 ส่วนใหญ่ใช้แนวทางสันติวิธีเพื่อเสนอข้อเรียกร้องทางการเมืองและการเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยปรับรูปแบบการชุมนุม เช่น Car Mob หรือกิจกรรมยืนเว้นระยะห่าง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีบางเหตุการณ์ที่การใช้เสรีภาพในการชุมนุมไม่ใช่การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธและการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR ให้การรับรอง

2 การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ในปี 2564 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เงินช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงความยุติธรรม รวมถึงการปล่อยชั่วคราวผ่านกองทุนยุติธรรมและสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเพิ่มขึ้นจากปี 2563 และมีการแก้ไขหลักเกณฑ์ของกองทุนยุติธรรมที่เกี่ยวกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ประชาชนขอรับความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการดำเนินคดีล่าช้าของพนักงานสอบสวนที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องขัง

นักปกป้องสิทธิมนุษยชน การกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติรับหลักการร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมาน

และการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... แต่ในปี 2564 ยังปรากฏการกระทำทรมานโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติดต่อผู้ต้องสงสัยจนเป็นเหตุให้เสียชีวิต นอกจากนี้ การติดตามตัวนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สูญหายยังไม่มีความคืบหน้า แม้ว่าจะมีการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน แต่ยังไม่มีการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขในปี 2562 เพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้ให้เกิดผลได้จริง

สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถิติการก่อความไม่สงบและผู้ได้รับบาดเจ็บในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี 2564 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า แต่ผู้เสียชีวิตมีจำนวนลดลงเล็กน้อย รัฐบาลมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่ แต่ยังคงมีการก่อเหตุรุนแรงเป็นระยะ และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐบางกรณีอาจกระทบต่อสิทธิและสร้างความวิตกกังวลแก่ประชาชน

โทษประหารชีวิต ในปี 2564 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติดที่ส่งผลให้มีการยกเลิกความผิดบางประเภทที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียว ทำให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจลงโทษสถานอื่นแทนการประหารชีวิตได้ อย่างไรก็ตาม กสม. เห็นว่ารัฐบาลควรพิจารณาทบทวนกฎหมายฉบับต่าง ๆ เพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดที่ไม่เข้าข่ายเป็น “คดีอุกฉกรรจ์ที่สุด” เพื่อให้สอดคล้องกับกติกา ICCPR

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน มีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการแสดงความเห็นระหว่างการชุมนุมสาธารณะและในสื่อสังคมออนไลน์ที่วิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐบาล ความพยายามของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมอาจทำให้เกิดข้อจำกัดและทำให้ประชาชนหวาดกลัวในการแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม มีการถ่วงดุลอำนาจของฝ่ายบริหารในการบังคับใช้ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยการโต้แย้งผ่านกระบวนการทางศาล ส่วนสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ตั้งคณะทำงานเพื่อกลั่นกรองการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112

3 การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

สิทธิแรงงาน ในปี 2564 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการคุ้มครองสิทธิแรงงานหลายประการ อย่างไรก็ดี แรงงานบางกลุ่มยังประสบปัญหา เช่น แรงงานนอกระบบและแรงงานแพลตฟอร์มยังไม่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องค่าจ้างและสวัสดิการต่าง ๆ แรงงานข้ามชาติบางส่วนยังเข้าไม่ถึงกลไกการคุ้มครองทางสังคม การลักลอบนำเข้าแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน และการทำ MOU เพื่อนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมายมีขั้นตอนที่ใช้เวลานานและค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

สิทธิในสุขภาพ รัฐบาลพยายามดำเนินการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงโดยการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิอย่างต่อเนื่อง และมีนโยบายจัดระบบหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางสถานะบุคคลและผู้ต้องขังต่างชาติ แต่ยังคงพบปัญหาหรืออุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชากรบางกลุ่ม และยังมีประเด็นที่ต้องติดตามต่อไป เช่น ปัญหาด้านสุขภาพจิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้น การเข้าถึงการช่วยเหลือที่อาจยังไม่เพียงพอเนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากรทางการแพทย์ เป็นต้น

สิทธิด้านการศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รัฐบาลมีความพยายามให้การศึกษาสามารถดำเนินต่อไปได้โดยใช้ระบบออนไลน์เป็นหลัก มีการสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การศึกษา และให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการเปิดเรียนโดยสนับสนุนให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 อย่างไรก็ตาม การศึกษาแบบออนไลน์อาจกระทบต่อการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียนนักศึกษาที่มีฐานะยากจนและมีผลต่อคุณภาพการศึกษา

สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐมีความพยายามจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนภายใต้การดำเนินการของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ควบคู่กับการอนุรักษ์ป่าไม้และป้องกันการบุกรุกทำลายป่าโดยออกกฎหมายให้ประชาชนสามารถอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าได้ แต่ผลการจัดที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนยังไม่คืบหน้าและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไม่เอื้อให้เกิดความมั่นคงในการถือครองที่ดิน

ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รัฐบาลอยู่ระหว่างการจัดทำร่างกฎหมายขจัดการเลือกปฏิบัติซึ่งรวมถึงการเลือกปฏิบัติในการทำงาน รวมทั้งมีนโยบายส่งเสริมการประกอบธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน และสำนักงาน ก.ล.ต. ได้กำหนดมาตรการให้บริษัทจดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลนโยบายและการดำเนินงานที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนผ่านการจัดทำรายงานประจำปี อย่างไรก็ตาม มีข้อห่วงกังวลในกรณีการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินการของบริษัทขนาดใหญ่บางแห่งในประเด็นผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

4 การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

สิทธิเด็ก ครม. ได้ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย และปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาเพื่อเพิ่มความคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาสำคัญ อาทิ การใช้ความรุนแรงต่อเด็กโดยเฉพาะการกลั่นแกล้ง (Bully) ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศทั้งต่อเด็กหญิงและเด็กชาย โดยผู้กระทำมักเป็นบุคคลใกล้ชิดกับเด็ก แต่ยังไม่มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและยังไม่มีหน่วยงานหลักในการรวบรวมสถิติของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง/ถูกล่วงละเมิดทางเพศในภาพรวมของประเทศเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สิทธิผู้สูงอายุ รัฐบาลได้ขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่วัยสูงอายุและจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับนโยบายและกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิบางประการของผู้สูงอายุ อาทิ การเรียกคืนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่เรียกเก็บจากผู้สูงอายุที่รับเงินซ้ำซ้อนกับสวัสดิการอื่น ปัญหาทัศนคติของนายจ้างหรือสมาชิกในครอบครัวที่เห็นว่าผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการทำงาน การเข้าไม่ถึงเทคโนโลยีทำให้เป็นอุปสรรคในการได้รับบริการจากรัฐ

สิทธิคนพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมสิทธิด้านการมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมของคนพิการ เช่น การพิจารณาให้คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการได้รับเบี้ยคนพิการในอัตราเดียวกัน การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการและสิทธิด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในบางด้านยังไม่เห็นผลชัดเจน เช่น การจ้างงานคนพิการในหน่วยงานของรัฐที่ยังมีจำนวนน้อย การขาดมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันและคุ้มครองสตรีและเด็กหญิงพิการที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น

สิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศ รัฐขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เช่น การเตรียมความพร้อมการประกาศใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ 2562 การจัดทำร่าง พ.ร.บ. มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. .... การกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อรองรับการใช้สิทธิในการยุติการตั้งครรภ์ของสตรี อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาสำคัญ อาทิ ความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 การยุติการตั้งครรภ์มีอุปสรรคในการส่งต่อผู้รับบริการไปยังสถานพยาบาล ส่วนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศพบปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและการถูกล่วงละเมิดหรือถูกคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงานซึ่งยังคงเกิดขึ้นในปี 2564

ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ รัฐบาลและหลายหน่วยงานพยายามแก้ไขปัญหาด้านสัญชาติและสถานะบุคคล โดย ครม. ได้มีมติเห็นชอบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะและสิทธิ และการให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข แต่มีข้อจำกัดในเรื่องบุคลากรและงบประมาณ นอกจากนี้ เด็กนักเรียนกลุ่ม G ยังประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ส่วนการคุ้มครองผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย ในปี 2564 มีผู้เดินทางจากประเทศเมียนมาเข้ามายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในประเทศเมียนมา ซึ่งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมได้ดูแลให้ความช่วยเหลือด้านความปลอดภัยและการดำรงชีวิตแก่กลุ่มคนดังกล่าว

สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ รัฐบาลพยายามคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อเนื่องจากปี 2563 อาทิ การร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาภาวะไร้สัญชาติของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม การยกร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. .... อย่างไรก็ตาม นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์บางส่วน ทำให้ต้องย้ายที่อยู่อาศัย บางครั้งที่ทำกินที่รัฐจัดให้ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตดั้งเดิม บางกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ถูกจับกุมโดยถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ภาพรวมสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในปี 2564 มีส่วนที่เป็นพัฒนาการและความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในหลายด้านเป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างดำเนินการหรือยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่ง กสม. ได้มีข้อเสนอแนะแนวทางดำเนินการในประเด็นต่าง ๆ และจะได้ติดตามผลการดำเนินการในปี 2565 ต่อไป

Executive Summary

The assessment report on Thailand's human rights situation in 2021 is prepared according to the duties and powers of the National Human Rights Commission of Thailand (NHRCT). The presentation of human rights situation in the report is divided into four parts.

1 Assessment of Human Rights Situation in Specific Circumstances

Human rights situation under the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Pandemic: Following the severe spread of the COVID-19 pandemic in April 2021, the government has attempted to protect people's right to health through universal prevention and treatment services. However, some groups of people were missed out or faced obstacles in accessing the vaccine. The impacts of the COVID-19 pandemic have led to unemployment and lack of income. The remedies from the government might not be adequate and some groups of people did not have access to those measures. Furthermore, the pandemic has affected the right to education of children who are at risk of dropping out of school, especially poor and migrant children.

Exercise of the liberty of assembly: In 2021, peaceful means were generally used to present political demands and calls for the government to address and find solutions to economic, social, and environmental problems. Under the measures to control the spreading of COVID-19, the gatherings were adjusted to comply with such measures and took various forms, such as car mob and standing-in-distance activities. Nevertheless, there were some incidents where the assembly was not peaceful and without arms. Besides, some acts taken by the authorities in managing the crowd were inconsistent with the object and purpose of the Constitution and the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR).

2 Assessment of Human Rights Situation Relating to Civil and Political Rights

Right relating to the administration of justice: Compared to 2020, relevant governmental agencies provided an increased funding in 2021 to help ensure people's access to justice and facilitate temporary release through the Justice Fund and the Office of Financial Assistance for the Injured Person and the Accused in Criminal Cases. In addition, an amendment was made to the guideline of the Justice Fund to better assist the victims of human rights violations. However, there were several complaints made to the NHRCT about delays in prosecution procedures by the inquiry officers which affected prisoners' rights.

Human rights defenders, torture and enforced disappearance: The Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance Bill has passed the first reading of the House of Representatives. However, in 2021 there was a torture case by an officer of the special unit of Narcotics Suppression Police which had caused the suspect's death. Moreover, there has not been progress on various cases of the missing political activists. Although the Criminal Procedure Code was amended in 2019 to protect human rights defenders, it has not yet been effectively applied.

Situation in the southern border provinces: The statistical data of insurgency and injured people in the southern border provinces in 2021 have increased compared to the previous year. However, the number of deaths has slightly decreased. The government has made efforts

to resolve the problem in the areas, yet violent incidents continued to happen from time to time. The operations of state officers to curb violence in some cases may affect the rights of the people and cause concern among them.

Capital punishment: In 2021, the Narcotics Code was enacted, enabling the abolishment of some offenses with mandatory capital punishment. This allows judges to use their discretion to order other punishments in lieu of the capital punishment. Nevertheless, the NHRCT suggests that the government should review relevant laws to abolish the capital punishment for those offenses that do not constitute the "most serious crimes" to comply with the ICCPR.

Freedom of expression and freedom of the press: There were prosecutions against people expressing their opinions critical of the government during public demonstrations and on social media. The efforts of the government to tackle fake news might cause a restrictive and chilling effect on people wishing to express their opinions. However, the administrative power in enforcing the Computer-Related Crime Act B.E. 2550 could be challenged by judicial review. On the other hand, the Royal Thai Police established a working committee to screen prosecutions relating to offenses under Section 112 of the Criminal Code.

3 Assessment of Human Rights Situation Relating to Economic, Social and Cultural Rights

Workers' rights: In 2021, the government and related agencies has made efforts to protect many workers' rights. However, some groups of workers, such as informal and platform workers, still faced problems and were not protected in terms of wages and welfare. Some migrant workers had difficulties accessing social protection mechanisms. The smuggling of migrant workers from neighboring countries continued while the signing of MOU to import workers legally was time-consuming and expensive.

Right to health: The government provided better access to effective health services by continually developing the primary healthcare system and establishing the health insurance system for prisoners with legal status and rights problems and for migrant prisoners. Nevertheless, some groups of people still faced obstacles in accessing healthcare services. Besides, some health issues required further monitoring, including the increasing rate of mental health problems and insufficient assistance resulting from limited number of healthcare workers.

Right to education: During the COVID-19 pandemic, the government has made efforts to ensure that education could continue using online platforms. The government has provided educational media and equipment, as well as financial assistance. Additionally, the government has encouraged the COVID-19 vaccination in preparation for the re-opening of schools. However, online education might affect access to education of students from low-income families and the quality of education.

Community rights in land, natural resources, and environmental management: The government has made efforts to allocate arable lands for communities through the work of the National Land Policy Committee. The government also pursued forest conservation and prevention of forest encroachment by legislating laws that allow people to live and earn a livelihood in forest areas. Nevertheless, the overall progress of land allocation was quite limited, while the specified regulations did not ensure sufficient security of land tenure.

Business and human rights: The government has prepared an anti-discrimination bill which prohibits discriminatory practices in various

areas including in employment. It has also adopted a policy to promote business respect for human rights. In addition, the Stock Exchange of Thailand (SET) has embarked on an initiative to have registered companies disclose information on policies and procedures that might affect human rights through preparation of a consolidated annual report. Nevertheless, there are concerns over the lack of public participation in the actions of some large corporations that can cause health and environmental impacts.

4 Assessment of Human Rights Situation of Specific Groups

Child's rights: The cabinet has approved the Early Childhood Development Plan B.E. 2564 - 2570 to promote the physical, mental, and cognitive development of pre-school children appropriate to their age and improve the Penal Code to better protect child's rights in the justice system. Nevertheless, problems were found, such as violence against children, especially bullying, and sexual abuse against girls and boys often from persons who are close to children. There was no systematic data collection nor one single agency to compile statistical data of children who were victims of violence and sexual abuse at national level and use it for planning the prevention and protection of child's rights.

Rights of older persons: The government has adopted the National Agenda on Aging Society to ensure the country's preparedness for the aging society and drafted the legislation on national pension policy and the establishment of a fund for such purpose. However, older persons still faced problems and obstacles in accessing certain rights. For instance, the government recalled old-age monthly allowance from the older persons who received other public welfare payments. The attitude of employers or family members and inaccessibility to technology could be barriers preventing older persons from engaging in employment or obtaining government services.

Rights of persons with disabilities: Concerned agencies have promoted the right of persons with disabilities to an adequate standard of living. Efforts have been made to provide the same rate of monthly allowance to all persons with disabilities with a disability identity card and to facilitate persons with disabilities' access to various services. Nevertheless, there were some areas where efforts have not yet brought about effective results, such as the relatively low employment rate of persons with disabilities in public service. There was also a lack of effective measures to prevent and protect women and girls with disabilities from sexual abuse.

Women's rights and gender equality: The government has taken measures to prevent and combat domestic violence, including making preparation for an effective enactment of the Promotion of Family Development and Protection Act B.E. 2562 and preparing a bill on prevention of repeated sexual or violent offenses. The government has also developed guidelines to support women's exercise of the right relating to termination of pregnancy. However, domestic violence has shown a tendency to rise compared to the pre-COVID-19 pandemic period while women opting for termination of pregnancy in some cases experienced delays in hospital referrals. Likewise, promoting gender equality remains a challenge given persistent reports of employment discrimination as well as sexual harassment and abuse in the workplace in 2021.

Persons with legal status and rights problems: The government and concerned agencies have continually pursued efforts to resolve the issue of legal status and nationality problems. In 2021 the cabinet approved the criteria

for determining the status and rights of certain groups of stateless persons and ensured their right to fundamental healthcare. Nevertheless, limited personnel and budgetary constraints remained. School children whose identification number begins with the letter "G" (G students group) faced problems accessing the fundamental right to healthcare. As for the protection of asylum seekers/refugees, there have been continuous arrivals from Myanmar to Thailand due to the unrest situation in Myanmar. Concerned government agencies and civil society organizations have provided them with safe shelter, basic necessities for their living and other needed assistance.

Rights of ethnic groups: The government has continued efforts made in the previous years to protect the rights of ethnic groups. These included collaboration between government and various organizations to address the problem of statelessness among certain ethnic groups and preparation of a bill on the protection and promotion of the way of life of ethnic groups. However, the government's policy on natural resources management has impacted some ethnic groups, causing them to be relocated. In some cases, the plots of land provided by the government were not suitable for their traditional way of life, while members of some ethnic groups have been arrested for allegedly encroaching on the preserved forest areas of national parks.

On the whole, the human rights situation in 2021 sees some development and progress in resolving the problems that affect human rights of the people and providing them with better protection. However, government efforts to promote and protect human rights in many areas are still ongoing or have not yet clearly presented effective results. The NHRCT has made recommendations on various issues as appeared in the relevant sections of this report and will monitor their implementation in 2022.

บทที่ 1

บทนำ

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 247 (2) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 26 (2) กำหนดให้ กสม. มีหน้าที่ในการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน โดยมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนฯ ให้การจัดทำรายงานแล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน โดยให้จัดทำเป็นการสรุป ประกอบด้วยปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และต้องคำนึงถึงความถูกต้อง เป็นธรรม และผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญ ส่วนมาตรา 41 กำหนดให้จัดทำแผนการดำเนินการเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่นี้เป็นไปโดยไม่ชักช้า เพื่อให้รายงานแล้วเสร็จในระยะเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ มาตรา 44 ได้กำหนดว่า ในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม กสม. ต้องตรวจสอบและชี้แจงหรือจัดทำรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องของสถานการณ์เผยแพร่แก่ประชาชน รวมทั้งสรุปการชี้แจงดังกล่าวไว้ในรายงานนี้ด้วย

เพื่อให้สอดคล้องตามบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้น ในการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยประจำปี 2564 ประกอบด้วย

1. แนวทางการดำเนินการและแผนงาน

ในการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ กสม. ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นระหว่างเดือนมกราคม - ธันวาคม 2564 และการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งข่าวที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ เรื่องร้องเรียนที่ กสม. ได้รับ รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนและข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของ กสม. การสอบถามข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดให้มีกระบวนการปรึกษาหารือและรับฟังข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและมีการสอบทานข้อมูลเพื่อความถูกต้อง จากนั้นได้นำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายในสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม ทั้งพันธกรณีในการเคารพการใช้สิทธิของประชาชน การคุ้มครองบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและการดำเนินการให้สิทธิเป็นจริง (Obligations to respect, protect and fulfill) รวมทั้งจากข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน	• การประมวลสถานการณ์ที่ผ่านมาและจัดทำข้อมูลเบื้องต้นพร้อมนำเสนอประเด็นหลักที่จะติดตาม
ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูล/ตรวจสอบ	• การรวบรวมข้อมูลภายในสำนักงาน กสม. • การรวบรวมข้อมูลจากภายนอก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสื่อต่าง ๆ • การประชุม/การสัมมนาวิชาการ/การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสอบถามเฉพาะกลุ่มกับบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง • การบันทึก/จัดเก็บข้อมูลตามประเด็นสิทธิ • การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
ขั้นที่ 3 การเปรียบเทียบ/การวิเคราะห์	• การเปรียบเทียบ/ตรวจสอบมาตรฐานสิทธิมนุษยชน (1) รัฐธรรมนูญและกฎหมายภายใน (2) สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน (3) ข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding Observations) ของกลไกประจำสนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน และ (4) ความเห็นทั่วไป (General Comments) ของคณะกรรมการประจำกติกาและอนุสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน • การวิเคราะห์และประเมินผลความสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนข้างต้นของประเด็นนั้น ๆ จากปีที่ผ่านมา
ขั้นที่ 4 การจัดทำร่างรายงาน	• การจัดทำร่างรายงานตามประเด็นและในภาพรวมของรายงานทั้งฉบับ รวมถึงการบรรณาธิการต่าง ๆ • การนำเสนอร่างรายงานต่อที่ประชุม กสม. ด้านบริหาร เพื่อขอความเห็นชอบ
ขั้นที่ 5 การเสนอรายงานต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี	• การออกแบบรูปเล่ม จัดพิมพ์ และจัดส่งรายงานให้กับรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี พร้อมเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ไม่เกิน 90 วัน นับจากวันสิ้นปี 2564

2. กรอบแนวทางที่ใช้ในการประเมิน

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560/กฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

สิทธิและเสรีภาพได้รับการรับรองและคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยปรากฏในหมวดที่ 1 บททั่วไป หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ หมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ และกฎหมายภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

2.2 สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบสหประชาชาติที่ประเทศไทยเป็นภาคีแล้ว 7 ฉบับ ที่ลงนามไว้และอยู่ระหว่างการดำเนินการเข้าเป็นภาคี 1 ฉบับ รวม 8 ฉบับ ดังนี้

สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบสหประชาชาติ 8 ฉบับ

1

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540

2

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542

3

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1966 (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2546

4

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาฯ เกี่ยวกับกระบวนการรับเรื่องร้องเรียน ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2543

5

อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. 1984 (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550

6

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child: CRC) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาฯ จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ พิธีสารเลือกรับว่าด้วยการขายเด็ก โสเภณีเด็ก และสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2549 พิธีสารเลือกรับว่าด้วยสภาวะความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549 และพิธีสารเลือกรับว่าด้วยกระบวนการรับเรื่องร้องเรียน ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2555

7

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ค.ศ. 2006 (Convention on the Rights of Persons with Disabilities: CRPD) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551 และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาฯ เกี่ยวกับกระบวนการรับเรื่องร้องเรียน โดยมีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2559

8

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: CPED) ค.ศ. 2006 ประเทศไทยลงนามไว้เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2555 แต่ยังไม่มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเนื่องจากยังอยู่ระหว่างการปรับปรุงกฎหมายภายในก่อนการดำเนินการเข้าเป็นภาคี

นอกจากสนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนข้างต้น การจัดทำรายงานฉบับนี้ยังได้คำนึงถึงปฏิญญา ข้อมติ มาตรฐาน แนวทาง ข้อกำหนดระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตลอดจนคำมั่นต่าง ๆ ที่รัฐบาลไทยได้ให้ และ/หรือรับรองไว้ต่อประชาคมระหว่างประเทศ เช่น ความเห็นทั่วไป (General Comments) ของคณะกรรมการประจำกติกาและอนุสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีและหลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UNGPs) เป็นต้น

สำหรับการจัดทำคำชี้แจงข้อเท็จจริงกรณีมีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติในมาตรา 247 (4) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และมาตรา 26 (4) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 นั้น ในปี 2564 กสม. ได้ดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริง กรณีมีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2564 ลงวันที่ 26 มกราคม 2564 โดยมีการตรวจสอบรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ประจำปี 2564 ขององค์กรฮิวแมนไรทส์วอทช์ กรณีที่รัฐบาลสหรัฐอเมริการะบุให้อุตสาหกรรมประมงไทยอยู่ในรายการ “สินค้าที่ผลิตโดยแรงงานเด็กและแรงงานบังคับ” และมีข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีซึ่งปรากฏในประเด็นสิทธิแรงงานด้วยแล้ว

บทที่ 2

การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสถานการณ์เฉพาะ

25 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

35 สถานการณ์ที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ปี 2564

สิทธิมนุษยชนในสถานการณ์เฉพาะ

ในปี 2564 มีสถานการณ์เฉพาะที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ 2 สถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ปี 2564 ดังนี้

2.1 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

1. สถานการณ์/ปัญหา

1.1 สถานการณ์การติดเชื้อโควิด 19 ระลอกสองเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางเดือนธันวาคม 2563 ในพื้นที่ จ. สมุทรสาคร ทำให้จำนวนผู้ป่วยโรคโควิด 19 เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว[1] ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2563 - 31 มีนาคม 2564 มีผู้ป่วยสะสมจำนวน 24,626 ราย เสียชีวิต 34 ราย[2] ต่อมาได้เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระลอกสามในเดือนเมษายน 2564 นับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน - 31 ธันวาคม 2564 มีจำนวนผู้ป่วยสะสม 2,194,572 ราย เสียชีวิตสะสม 21,604 ราย[3]

1.2 สถานการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 ผลกระทบต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุข เช่น

(1) ปัญหาจำนวนเตียงไม่เพียงพอสำหรับรักษาผู้ป่วยโรคโควิด 19 ตั้งแต่การระบาดในเดือนเมษายน 2564 ซึ่งจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด 19 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้เตียงในโรงพยาบาลไม่เพียงพอที่จะรองรับผู้ป่วยที่รอการเข้ารับการรักษาพยาบาล[4] และมีบางรายที่เสียชีวิตที่บ้าน

(2) ปัญหาการได้รับการตรวจหาเชื้อโควิด 19 ไม่เพียงพอตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 ที่มีการแพร่ระบาดมากขึ้น ทำให้มีประชาชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเพิ่มสูงจนส่งผลต่อการเข้าถึงการตรวจหาเชื้อโควิด 19 โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครมีประชาชนไปรอที่จุดตรวจต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และหลายคนไม่ได้รับการตรวจ[5]

---

[1] จาก หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0505/ว 122 ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2564 เรื่อง สรุปผลการประชุมคณะกรรมการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) (ศบค.) ครั้งที่ 3/2564.

[2] จาก *สถานการณ์การติดเชื้อ COVID-19 ในประเทศ (ระลอกใหม่)* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย ศูนย์ข้อมูล COVID-19, 31 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/informationcovid19/photos/a.106455480972785/2969138552602 79/

[3] จาก *รายงานสถานการณ์ COVID-19 ในประเทศไทย* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย ศูนย์ข้อมูลโควิด 19, 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://web.facebook.com/informationcovid19/photos/pcb.475778867373776/475777927373870

[4] จาก *เร่งรับผู้ป่วยรอเตียง 2,013 ราย กทม.และปริมณฑล เข้ารับการรักษา,* โดย กรุงเทพธุรกิจ, 24 เมษายน 2564. สืบค้นจาก https://www. bangkokbiznews.com/news/detail/934258

[5] จาก *เต็มแล้ว! คิวตรวจโควิด 19 วัดพระศรีฯ 900 คิว พบคิวแรกมา 6 โมงเย็นวานนี้,* โดย มติชนออนไลน์, 8 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_2817714

จนรัฐบาลต้องแก้ไขโดยนำการตรวจแบบแอนติเจนเทสต์คิต (Antigen Test Kit: ATK) มาใช้ และจัดหาเพื่อแจกจ่ายต่อกลุ่มเสี่ยง

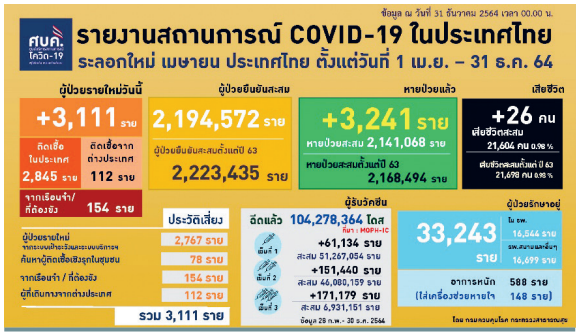

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลโควิด 19

(3) ปัญหาการกระจายวัคซีนโควิด 19 พบว่า ในช่วงแรกต้องลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชันหมอพร้อมหรือผ่านทางเว็บไซต์ของจังหวัดเท่านั้น ผู้สูงอายุบางรายมีอุปสรรคด้านเทคโนโลยีหรือการไม่มีโทรศัพท์ที่รองรับระบบการลงทะเบียนได้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาวัคซีนที่มีจำนวนไม่เพียงพอทำให้มีการเลื่อนการฉีดวัคซีนเป็นระยะ และบางพื้นที่ในกลุ่มผู้ป่วยติดเตียงยังไม่ได้รับวัคซีนเนื่องจากมีอุปสรรคในการเดินทาง การกระจายวัคซีนให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะในกลุ่มเสี่ยงมีความล่าช้า[6] ประชาชนบางส่วนขาดความเชื่อมั่นต่อวัคซีน โดยเฉพาะผู้สูงอายุและสตรีตั้งครรภ์[7] การกระจายวัคซีนในต่างจังหวัดที่เปิดให้ลงทะเบียนผ่านระบบของจังหวัดช่วงแรกได้สร้างความสับสนต่อประชาชน เนื่องจากมีช่องทางลงทะเบียนจำนวนมาก ขณะที่บางจังหวัดยังไม่มีระบบลงทะเบียนเป็นของตัวเอง[8]

จำนวนการได้รับวัคซีนโควิด 19 ของประเทศไทย แยกตามกลุ่มเป้าหมาย
สะสมตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ – 31 ธันวาคม 2564

กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนเป้าหมาย (คน)	จำนวนผู้ที่ได้รับวัคซีน เข็มที่ 1 (คน)	ร้อยละ	เข็มที่ 2 (คน)	ร้อยละ	เข็มที่ 3 (คน)	ร้อยละ
บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข	712,000	867,928	121.9	848,579	119.2	700,029	98.3
เจ้าหน้าที่ด่านหน้า	1,900,000	1,223,506	64.4	1,186,384	62.4	499,967	26.3
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	1,000,000	788,684	78.9	759,015	75.9	235,817	23.6
ผู้มีโรคเรื้อรัง 7 กลุ่มโรค	6,347,125	4,932,058	77.7	4,555,754	71.8	624,812	9.8
ประชาชนทั่วไป	46,169,508	31,808,818	68.9	28,146,177	61.0	4,233,451	9.2
ผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป	10,906,142	8,221,153	75.4	7,378,815	67.7	704,745	6.5
หญิงตั้งครรภ์	500,000	105,572	21.1	88,549	17.7	4,165	0.8
นักเรียน/นักศึกษา อายุ 12-17 ปี	4,500,000	3,347,898	74.4	3,182,293	70.7	-	-
รวม	72,034,775	51,295,617	71.2	46,145,566	64.1	7,002,986	9.7

ที่มา : ฐานข้อมูลกระทรวงสาธารณสุข (MOPH Immunization Center) ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 เวลา 18.00 น.

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลโควิด 19

1.2.2 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คณะกรรมการนโยบายการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย ประเมินว่า เศรษฐกิจไทยปี 2564 ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด 19 มากกว่าที่ประเมินไว้ ในด้านตลาดแรงงานมีความเปราะบางมากขึ้น โดยเฉพาะภาคบริการและผู้ประกอบอาชีพอิสระ อย่างไรก็ดี เศรษฐกิจไทยยังมีแรงสนับสนุนเพิ่มเติมจากแนวโน้มการใช้จ่ายภาครัฐที่สูงขึ้นจากการออกพระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพิ่มเติม พ.ศ. 2564 และการส่งออกสินค้าที่ขยายตัวดี แม้ภาคการผลิตบางส่วนได้รับผลกระทบจากการระบาดในโรงงานและการขาดแคลนวัตถุดิบชั่วคราว สิ่งสำคัญที่สุดของเศรษฐกิจไทย คือ การเร่งควบคุมการระบาดและกระจายวัคซีนเพื่อฟื้นความเชื่อมั่นของประชาชนและเอื้อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและรายได้กลับมาขยายตัว ขณะที่มาตรการทางการคลังและการเงินจะต้องเร่งช่วยผู้ได้รับผลกระทบให้ตรงจุดและทันเหตุการณ์ยิ่งขึ้น[9]

---

[6] ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป กลุ่มผู้ป่วย 7 โรคเรื้อรัง และกลุ่มสตรีตั้งครรภ์.

[7] จาก หนังสือสำนักส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน ที่ สม 0004/823 ลงวันที่ 20 กันยายน 2564 เรื่อง แจ้งข้อมูลสถานการณ์สิทธิมนุษยชนจากศูนย์ศึกษาและประสานงานด้านสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค.

[8] จาก *ไม่ถึงเดือนวัคซีนป่วน! ลงทะเบียนสับสน รพ.เลื่อนฉีด เทคนชรา สธ.-กทม.โบ้ยและ*, โดย PPTV, 16 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.pptvhd36.com/news/สุขภาพ/149609

[9] จาก *ข่าว ธปท. ฉบับที่ 57/2564 เรื่อง ผลการประชุมคณะกรรมการนโยบายการเงิน ครั้งที่ 5/2564* [ข่าว ธปท.]. โดย ธนาคารแห่งประเทศไทย, 4 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Documents/PressMPC_52564.pdf

1.2.3 ผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

(1) ผลกระทบต่อผู้ประกอบกิจการและผู้ใช้แรงงานพบว่า กิจการบางประเภทไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้หรือต้องปิดกิจการทั้งถาวรและชั่วคราว ส่งผลกระทบต่อแรงงานที่เป็นลูกจ้าง ทั้งการถูกเลิกจ้างและรายได้ที่ลดลง ซึ่งตัวอย่างกิจการที่ได้รับผลกระทบ เช่น ธุรกิจสปาและนวดแผนไทย ธุรกิจในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ธุรกิจกลางคืนและบันเทิง ธุรกิจสถานที่ออกกำลังกาย และขนส่งสาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดจำนวนมากในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีมาตรการปิดแคมป์ก่อสร้าง ส่งผลกระทบต่อการขาดแคลนอาหาร[10] และการขาดรายได้โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ[11] เป็นต้น

(2) ผลกระทบต่อแรงงานข้ามชาติพบว่า แรงงานข้ามชาติที่ถูกเลิกจ้างบางส่วนกลายเป็นแรงงานผิดกฎหมายเนื่องจากทำงานผิดประเภทหรือชื่อนายจ้างในเอกสารไม่ตรงกับนายจ้างปัจจุบัน[12] แรงงานข้ามชาติที่เป็นผู้ป่วยและอาศัยอยู่ในพื้นที่ระบาดบางรายประสบปัญหาไม่มีอาหารเพียงพอในช่วงกักตัว ไม่มีที่พักอาศัย ไม่มีรายได้ช่วงกักตัว และไม่ได้รับการรักษาเมื่อมีอาการป่วย อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสาร[13] มีรายงานว่ากลุ่มแรงงานที่มีใบอนุญาตทำงานจะได้รับการตรวจหาเชื้อโควิด 19 ก่อนกลุ่มที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน[14] และจุดตรวจเชิงรุกบางจุดไม่รับตรวจให้กับแรงงานข้ามชาติ สำหรับการฉีดวัคซีนโควิด 19 แรงงานข้ามชาติที่มีเอกสารในพื้นที่เสี่ยงสามารถฉีดวัคซีนได้ แต่พบข้อจำกัดด้านภาษา ส่วนแรงงานที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 นายจ้างจะต้องเป็นผู้ลงทะเบียนให้ภายในระยะเวลาที่จำกัด ทำให้มีโอกาสตกหล่น ส่วนกลุ่มที่ไม่มีเอกสารซึ่งคาดว่ามีประมาณ 1 - 2 ล้านคน ไม่มีช่องทางในการเข้าถึงวัคซีนเพราะระบบลงทะเบียนขอรับวัคซีนต้องมีเอกสารยืนยัน[15]

(3) ผลกระทบต่อสตรีพบว่า มีสตรีตั้งครรภ์ไม่พร้อมขอรับบริการปรึกษาทางเลือกเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว[16] นอกจากนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน - 11 ธันวาคม 2564 มีสตรีตั้งครรภ์ที่ติดเชื้อโควิด 19 ประมาณ 6,102 ราย และเสียชีวิต 103 ราย[17] ในช่วงแรกสตรีตั้งครรภ์ยังไม่ถูกจัดเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะได้รับวัคซีนต่อมา รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นหนึ่งในกลุ่มเสี่ยงที่ต้องได้รับการฉีดวัคซีนโดยเร็ว แต่บางส่วนไม่มีความเชื่อมั่น

---

[10] จาก *ไหนว่าช่วย! สลด 136 แรงงาน ถูกทิ้งวอนขอข้าวยื้อชีวิต หลังรัฐสั่งปิดแคมป์เกือบสัปดาห์*, โดย มติชนออนไลน์, 4 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/social/news_2811039

[11] จาก *เปิดชีวิตสุดระทมแคมป์คนงาน นอนเต็นท์ปูนร้อนจัด-ฝนตกก็ท่วม ไร้เงิน-ท้องหิว ข้าว 3 มื้อไม่มีจริง*, โดย มติชนออนไลน์, 8 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2818746

[12] จาก *แรงงานข้ามชาติในระบบ 2 ล้านคนต้องได้รับวัคซีนแต่ติดข้อจำกัดด้านภาษา-การเลือกปฏิบัติ*, โดย ประชาไท, 23 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/06/93636

[13] จาก *คลัสเตอร์ 'แรงงานข้ามชาติ' ผจญโควิดในเมืองสวัสดิการทิพย์*, โดย VOICE online, 4 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.voicetv.co.th/read/AgA3Tz5uh?fbclid=

[14] จาก *'เพื่อไทย' จี้ กทม. เร่งตรวจเชื้อโควิดแรงงานต่างด้าว โดยไม่แยกว่าเข้าเมืองถูกหรือผิด กม.*, โดย มติชนออนไลน์, 7 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2763553

[15] จาก *แรงงานข้ามชาติในระบบ 2 ล้านคนต้องได้รับวัคซีนแต่ติดข้อจำกัดด้านภาษา-การเลือกปฏิบัติ*. งานเดิม.

[16] จาก *โควิดพ่นพิษพบหญิงไทยท้องไม่พร้อมพุ่งกระฉูด*, โดย RSA THAI, 27 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.rsathai.org/contents/18222/

[17] จาก *รณรงค์หญิงตั้งครรภ์รับวัคซีนครบโดส ลดการเจ็บป่วยรุนแรงจากการติดเชื้อโควิด 19*, โดย โพสต์ทูเดย์, 22 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.posttoday.com/life/healthy/671295

ต่อการได้รับวัคซีนเนื่องจากกลัวว่าจะส่งผลกระทบต่อบุตรในครรภ์[18] ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2564 สตรีตั้งครรภ์ได้รับวัคซีนเข็มแรก จำนวน 105,572 ราย จากเป้าหมายทั้งหมด 500,000 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.1[19]

(4) ผลกระทบต่อบุคคลหลากหลายทางเพศ มีรายงานว่าบุคคลกลุ่มนี้ได้รับผลกระทบจากการขาดรายได้ตั้งแต่ปี 2563 จนถึงปัจจุบัน บางส่วนกลายเป็นคนไร้บ้าน ผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวีส่วนหนึ่งไม่ได้รับยาต้านไวรัสอย่างต่อเนื่อง[20]

(5) ผลกระทบต่อเด็กและการศึกษา การปิดโรงเรียนและสถานศึกษาทำให้เด็กไม่สามารถไปเรียนและส่งผลต่อภาวะการเรียนรู้ เด็กจำนวนหนึ่งหลุดออกจากระบบการศึกษา นอกจากนี้ การเรียนออนไลน์ยังมีปัญหาเรื่องเทคโนโลยีและอุปกรณ์ ในด้านสุขภาพ มีจำนวนเด็กติดเชื้อโควิด 19 สะสม ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน - 24 พฤศจิกายน 2564 จำนวน 310,648 ราย เสียชีวิตสะสม 59 ราย[21] ในส่วนของเด็กกำพร้าที่พ่อแม่เสียชีวิตจากโรคโควิด 19 ตั้งแต่วันที่ 27 กรกฎาคม - 31 ธันวาคม 2564 มีจำนวน 441 ราย[22] ในด้านคุณภาพชีวิต เด็กเร่ร่อนบนท้องถนนยังขาดแคลนสิ่งของจำเป็นในชีวิตประจำวัน กลุ่มเด็กข้ามชาติพบปัญหาการไม่มีหลักประกันสุขภาพ การขาดอุปกรณ์ป้องกันตนเอง มีอุปสรรคในการเรียนออนไลน์ และมีการชะลอการแจ้งเกิดทำให้เด็กไม่มีเอกสารจึงซื้อประกันสุขภาพไม่ได้

(6) ผลกระทบต่อคนไร้บ้าน พบว่า ได้รับผลกระทบทั้งจากการไม่มีงานทำ การขาดรายได้ เข้าไม่ถึงการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ การตรวจคัดกรองเชิงรุก และการฉีดวัคซีน เนื่องจากไม่มีโทรศัพท์มือถือและไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน[23] ในการตรวจคัดกรองโควิด 19 ให้แก่คนไร้บ้าน หากติดเชื้อจะมีการประสานไปยังโรงพยาบาลหรือ Hospitel แต่ยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิในการรักษาจากการที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน[24]

---

[18] จาก *สรุปการประชุมสนทนากลุ่ม ในประเด็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มเปราะบาง และมาตรการในการช่วยเหลือของรัฐ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564*. โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน. (2564, ตุลาคม).

[19] จาก *จำนวนการได้รับวัคซีนโควิด 19 ของประเทศไทย แยกตามกลุ่มเป้าหมาย สะสมตั้งแต่ 28 กุมภาพันธ์ - 31 ธันวาคม 2564* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย ศูนย์ข้อมูลโควิด 19, 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://web.facebook.com/informationcovid19/photos/pcb.476532900631706/476528683965461

[20] จาก *รายงานสรุปการประชุมของเวทีเสวนา "มาตรฐานสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกับผลกระทบของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มผู้เปราะบางในประเทศไทย" เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564*. โดย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2564, กันยายน).

[21] จาก *สถานการณ์โควิด 19 ในเด็ก (อายุ 0 - 18 ปี) ในประเทศไทยตั้งแต่ 1 เมษายน 2564 - 24 พฤศจิกายน 2564* [สำหรับแพทย์]. โดย ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย, 2 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipediatrics.org/pages/Doctor/Detail/46/393

[22] จาก *ข้อมูลเด็กที่ได้รับผลกระทบ ตั้งแต่วันที่ 27 กรกฎาคม - 31 ธันวาคม 2564* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://web.facebook.com/DepartmentofChildrenandYouth/ photos/ pcb.2971900169742219/2971900089742227

[23] จาก *คนเร่ร่อนหมดหวัง เข้าถึงวัคซีน-ตรวจคัดกรองโควิด*, โดย มติชนออนไลน์, 28 เมษายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/social-women/news_2695062

[24] จาก *สรุปการประชุมสนทนากลุ่ม ในประเด็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มเปราะบาง และมาตรการในการช่วยเหลือของรัฐ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564*. งานเดิม.

(7) ผลกระทบต่อคนพิการ พบว่า มีปัญหาต่อการทำงานเป็นอย่างมาก[25] นักเรียน/นักศึกษาที่เป็นคนพิการมีปัญหาในการเรียนออนไลน์จากการขาดแคลนอุปกรณ์เทคโนโลยีและข้อจำกัดด้านการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต[26] ด้านการเยียวยาของรัฐที่ผ่านมาไม่เพียงพอและมีบางส่วนที่ไม่ได้รับการเยียวยา[27] จำนวนคนพิการที่ฉีดวัคซีนแล้วยังมีจำนวนน้อย คือมีเพียง 511,943 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.92 ของคนพิการทั้งหมด (ข้อมูลเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2564)[28] ในช่วงแรกที่เปิดลงทะเบียนจองฉีดวัคซีนสำหรับคนพิการ ปรากฏว่ามีอุปสรรคในการลงทะเบียนผ่านอินเทอร์เน็ต ทำให้คนพิการบางส่วนไม่สามารถลงทะเบียนได้[29] ในการช่วยเหลือคนพิการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้ให้ความช่วยเหลือผ่านโครงการ “เรามีเรา” ศูนย์ช่วยเหลือสังคมสายด่วน 1300 สายด่วนคนพิการ 1479 และแอปพลิเคชัน Thai Telecommunication Relay Service (TTRS) เป็นการให้บริการถ่ายทอดการสื่อสารแบบการสนทนาภาษามือผ่านแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ตให้แก่ผู้ที่บกพร่องทางการได้ยิน มีการจัดตั้งโรงพยาบาลสนามและศูนย์พักคอยสำหรับคนพิการ อย่างไรก็ตาม พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการบูรณาการและใช้ประโยชน์จากข้อมูลของหน่วยงานรัฐ[30]

(8) ผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางด้านสุขภาพ เมื่อติดเชื้อโควิด 19 แล้วมีโอกาสที่จะมีอาการรุนแรงหรือเสียชีวิตสูง ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2563 - 30 กันยายน 2564 มีผู้สูงอายุติดเชื้อโควิด 19 จำนวน 141,595 คน[31] ในการเข้าถึงวัคซีนมีรายงานว่า ผู้สูงอายุบางส่วนที่เข้าไม่ถึงเทคโนโลยีอาจมีความเสี่ยงที่จะตกหล่นไม่ได้รับการฉีดวัคซีน และในกลุ่มผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงไม่สามารถเดินทางมาฉีดวัคซีนได้[32] อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐได้สำรวจและจัดทำรายชื่อผู้สูงอายุที่มีความประสงค์ในการฉีดวัคซีน การประสานการฉีดวัคซีนให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน และการฉีดวัคซีนให้แก่ผู้สูงอายุติดเตียงที่บ้าน[33] นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขทั้งจากการเดินทาง การอยู่ในพื้นที่ห่างไกล การปิดให้บริการของสถานพยาบาลบางแห่งที่ต้องรองรับผู้ติดเชื้อโควิด 19[34] และประสบปัญหาการขาดแคลนรายได้ เนื่องจากหลายรายต้องพึ่งพาบุตรหลาน เมื่อบุตรหลานตกงานจึงส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุไปด้วย[35]

---

[25] จาก *พิษโควิด 19 กระทบคนพิการไม่มีงานทำเกือบแสนคน เสี่ยงไม่มีรายได้*, โดย แนวหน้า, 16 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/local/595285

[26] จาก *รายงานสรุปการประชุมของเวทีเสวนา “มาตรฐานสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กับผลกระทบของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มผู้เปราะบางในประเทศไทย” เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564.* งานเดิม.

[27] จาก *คนพิการ สุดหดหู่!! โควิด ระลอก 3 ‘เงินหมด-อดตรวจ-ติดเชื้อรักษาตัวอยู่บ้าน’*, โดย มติชนออนไลน์, 6 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_2709023

[28] จาก *สรุปการประชุมสนทนากลุ่ม ในประเด็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มเปราะบาง และมาตรการในการช่วยเหลือของรัฐ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564*. งานเดิม.

[29] จาก *คนพิการชี้ พม. ให้ลงทะเบียนฉีดวัคซีนผ่านอินเทอร์เน็ต สร้างความไม่สะดวกให้คนพิการ*, โดย ประชาไท, 12 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/06/93484

[30] จาก *สรุปการประชุมสนทนากลุ่ม ในประเด็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มเปราะบาง และมาตรการในการช่วยเหลือของรัฐ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564*. งานเดิม.

[31] จาก *ผู้สูงอายุติดเชื้อ Covid-19 ในประเทศไทย* [คลังความรู้]. โดย กรมกิจการผู้สูงอายุ, 30 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/857

[32] จาก *ผู้สูงอายุ-ผู้ป่วยติดเตียง “เสี่ยงตกหล่น” วัคซีนโควิด 19 ผลสำรวจพบถูกเลิกจ้างงานถึง 62.5%*, โดย Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, 7 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2021/06/21826

[33] จาก *สรุปการประชุมสนทนากลุ่ม ในประเด็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มเปราะบาง และมาตรการในการช่วยเหลือของรัฐ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564*. งานเดิม.

[34] จาก หนังสือสำนักส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน ที่ สม 0004/823 ลงวันที่ 20 กันยายน 2564. งานเดิม.

[35] จาก *สรุปการประชุมสนทนากลุ่ม ในประเด็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มเปราะบาง และมาตรการในการช่วยเหลือของรัฐ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564*. งานเดิม.

(9) ผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ มีปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีอุปสรรคทางด้านภาษาและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์มีวิถีชีวิตและภาษาที่ใช้แตกต่างกัน การเข้าไม่ถึงอุปกรณ์ป้องกันตนเอง การเข้าไม่ถึงบริการสาธารณสุขและการเรียนออนไลน์ในพื้นที่ห่างไกล การได้รับผลกระทบด้านการประกอบอาชีพ[36] การเข้าไม่ถึงมาตรการช่วยเหลือ ความหวาดกลัวผลข้างเคียงหากเข้ารับวัคซีน[37] และยังมีบางพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ยังเข้าไม่ถึงการฉีดวัคซีนเนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกล เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู อ. แม่จัน จ. เชียงราย ประมาณ 400 คน[38]

(10) ผลกระทบต่อผู้ต้องขัง ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน - 31 ธันวาคม 2564 มีผู้ต้องขังติดเชื้อโควิด 19 สะสม จำนวน 87,326 ราย เสียชีวิตสะสม 185 ราย ผู้ต้องขังได้ฉีดวัคซีนเข็มที่ 2 แล้ว 268,821 ราย จาก 281,406 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.5[39] โดยตั้งแต่มีการแพร่ระบาดในปี 2563 กรมราชทัณฑ์ได้มีการตั้งศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันและควบคุมโรค ซึ่งในช่วงการระบาดระลอกสามพบปัญหาจำนวนผู้ติดเชื้อในเรือนจำเพิ่มสูงขึ้น และยังพบปัญหาบุคลากรทางการแพทย์มีจำนวนน้อย การส่งต่อผู้ป่วยไปรับการรักษาภายนอกทำได้ยากเนื่องจากโรงพยาบาลนอกเรือนจำมีข้อจำกัดเรื่องเตียง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีผู้ติดเชื้อจำนวนมาก อุปกรณ์สำหรับการเยี่ยมญาติโดยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอ[40] เป็นต้น ต่อมา ในช่วงเดือนพฤศจิกายน พบว่า เรือนจำหลายแห่งในกรุงเทพมหานครมีแนวทางในการคัดแยกผู้ต้องขังเข้าใหม่ ผู้ต้องขังที่ติดเชื้อหรือเสี่ยงต่อการติดเชื้อที่เป็นระบบ มีการตรวจคัดกรองโรคโควิด 19 อย่างเข้มงวด อย่างไรก็ตาม ยังคงมีข้อจำกัดของจำนวนบุคลากรทางการแพทย์

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับต่อข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

กระทรวงแรงงาน (รง.) ได้กำหนดมาตรการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาผลกระทบแก่ผู้ประกอบการและแรงงานทุกสัญชาติอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายที่รองรับ และสำนักงานอัยการสูงสุดมีความเห็นสอดคล้องกับข้อเสนอที่ให้รัฐบาลกำหนดช่องทางที่เหมาะสมให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการของรัฐในการเข้าถึงสิทธิรับการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันและสามารถเข้ารับการรักษาโรค

---

[36] จาก หนังสือสำนักส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน ที่ สม 0004/823 ลงวันที่ 20 กันยายน 2564. งานเดิม.

[37] จาก *รายงานสรุปการประชุมของเวทีเสวนา "มาตรฐานสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกับผลกระทบของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มผู้เปราะบางในประเทศไทย" เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564*. งานเดิม.

[38] จาก *กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู จ.เชียงราย วอนช่วยไร้สิทธิฉีดวัคซีน*, โดย ไทยพีบีเอส, 7 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/305012

[39] จาก *สถานการณ์โควิดในเรือนจำ/ทัณฑสถานประจำวันที่ 31 ธันวาคม 2564* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย กรมราชทัณฑ์, 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://web.facebook.com/ prthaidoc/photos/a.1431831436870776/4637418359645385/

[40] จาก *สรุปผลการหารือระหว่าง กสม. กับกรมราชทัณฑ์ เรื่องสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ในเรือนจำ ณ กรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2564*. โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2564, มิถุนายน).

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมาตรการเยียวยาทางด้านเศรษฐกิจผู้ได้รับผลกระทบจากการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 มาตรการป้องกันและควบคุมโรค

นายกรัฐมนตรีได้ขยายเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักรเป็นระยะอย่างต่อเนื่องไปจนถึงวันที่ 31 มกราคม 2565 และออกข้อกำหนดตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม มีจำนวน 40 ฉบับ โดยมีการปรับมาตรการตามสถานการณ์และความรุนแรงของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในแต่ละพื้นที่ เช่น การปิดสถานบริการหรือสถานที่เสี่ยงต่อการแพร่ของโรคบางประเภท การจำกัดการเดินทางและเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างด้าว การปิดการก่อสร้างและแคมป์คนงาน การห้ามออกนอกเคหสถานตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นต้น และเมื่อสถานการณ์ดีขึ้น รัฐบาลได้ผ่อนคลายมาตรการลงตามสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่[41]

2.2.2 มาตรการในการรักษาพยาบาล

(1) การตรวจเชื้อโควิด 19 ได้มีประกาศกรมการแพทย์ เรื่อง แนวทางการดูแลผู้ที่มีผลการตรวจเชื้อโควิด 19 (COVID-19) ด้วย ATK เป็นบวกเพื่อให้ผู้ที่ตรวจเข้ารับการรักษาพยาบาลแบบที่บ้าน (Home Isolation)[42] และองค์การเภสัชกรรมได้จัดซื้อชุดตรวจ ATK จำนวน 8.5 ล้านชุด เพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชน ผ่านแอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” ผู้นำชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุข[43]

(2) การรักษาพยาบาลผู้ติดเชื้อโควิด 19 ในช่วงแรกกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) มีนโยบายให้ผู้ที่ติดเชื้อจะต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล โรงพยาบาลสนาม หรือ hospitel ต่อมาเมื่อมีผู้ป่วยจำนวนมากจึงได้กำหนดแนวทางการดูแลผู้ติดเชื้อโควิด 19 ที่บ้าน หรือศูนย์พักคอย โดย สปสช. จะจับคู่คลินิกชุมชนอบอุ่นใกล้บ้านเพื่อดูแลผู้ติดเชื้อโควิด 19 และตรวจโดยใช้ระบบ Telemedicine รวมถึงจัดส่งยา อุปกรณ์ทางการแพทย์ และอาหาร[44] นอกจากนี้ได้กำหนดให้ผู้ป่วยโรคโควิด 19 และผู้ที่ได้รับผลข้างเคียงจากการฉีดวัคซีนเป็นผู้ป่วยฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาพยาบาลโดยฉุกเฉิน[45]

2.2.3 มาตรการด้านวัคซีน

ในปี 2564 กำหนดเป้าหมายในการจัดหาวัคซีนโควิด 19 จำนวน 100 ล้านโดส ครอบคลุมประชากร 50 ล้านคน จำนวน ผู้ได้รับการฉีดวัคซีน ตั้งแต่ 28 กุมภาพันธ์ - 31 ธันวาคม 2564 พบว่า ฉีดเข็มที่ 1 จำนวน 51,295,617 โดส (ร้อยละ 71.2 ของประชากรกลุ่มเป้าหมาย 72,034,775 ราย) เข็มที่ 2 จำนวน 46,145,566 โดส (ร้อยละ 64.1) ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่มีโรคเรื้อรัง 7 กลุ่มโรค เข็มที่ 1 ร้อยละ 77.7 จาก 6,347,125 ราย ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เข็มที่ 1 ร้อยละ 75.4 จาก 10,906,142 ราย หญิงตั้งครรภ์ เข็มที่ 1 ร้อยละ 21.1 จาก 500,000 ราย

---

[41] รายละเอียดเพิ่มเติมจากข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1) - (ฉบับที่ 40).

[42] จาก *กรมแพทย์ออกแนวทางดูแลกลุ่มตรวจ ‘เอทีเค’ ชี้พบผลบวก รพ.ให้ยาทันที*, โดย มติชนออนไลน์, 3 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/covid19/thai-covid19/news_2865449

[43] จาก *เปิดวิธีการขอรับ “ชุดตรวจโควิด ATK” ผ่านแอปฯ “เป๋าตัง” ฟรี!*, โดย TNN online, 1 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.tnnthailand.com/news/covid19/89707/

[44] จาก *ลุยตรวจโควิดวันละ 1.2 หมื่นราย เจอติดเชื้อให้รักษาที่บ้าน-ชุมชน,* โดย มติชนออนไลน์, 12 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/news_2824422

[45] จาก ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดผู้ป่วยฉุกเฉินโรคติดต่ออันตรายตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อ กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) (ฉบับที่ 2). (2564, 4 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 138*(ตอนพิเศษ 176 ง), 43-44.

ในส่วนของนักเรียน/นักศึกษา อายุ 12 - 17 ปี เข็มที่ 2 ร้อยละ 74.4 จาก 4,500,000 ราย[46] ทั้งนี้ ได้มีการฉีดวัคซีนเข็มที่ 3 ให้กับบุคลากรทางการแพทย์รวมถึงประชาชนที่ได้รับวัคซีนมาแล้ว 2 เข็ม

เป้าหมายในการจัดหาวัคซีน
โควิด 19 จำนวน
100 ล้านโดส
ครอบคลุมประชากร
50 ล้านคน

2.2.4 มาตรการในการช่วยเหลือเยียวยา ประกอบด้วยหลายมาตรการ อาทิ

(1) มาตรการด้านการเงิน มีเป้าหมายเพื่อช่วยลดภาระค่าครองชีพของประชาชนและฟื้นฟูเศรษฐกิจ เช่น โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ (ผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ต ผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ผู้สูงอายุ คนพิการ ทุพพลภาพ) มาตรการด้านการเงินเกี่ยวกับการให้สินเชื่อและพักการชำระหนี้ สำหรับผู้ประกอบธุรกิจ SMEs เป็นต้น

(2) มาตรการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มแรงงาน เช่น มาตรการปรับลดเงินสมทบกองทุนประกันสังคม โครงการ “ม.33 เรารักกัน” โครงการ “เราชนะ” ให้ความช่วยเหลือด้วยการให้เงินเยียวยาแก่ผู้ที่อยู่นอกระบบประกันสังคม ซึ่งรวมถึงคนพิการ ผู้สูงอายุด้วย การขยายเวลาขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว มาตรการเยียวยาแรงงานและผู้ประกอบการใน 29 จังหวัด 9 กิจการ การรวบรวมและเตรียมงานรองรับแรงงาน[47] โครงการช่วยเหลือกลุ่มอาชีพผู้ขับรถยนต์รับจ้าง (รถแท็กซี่) และรถจักรยานยนต์สาธารณะที่มีอายุเกิน 65 ปี ที่อยู่ในกลุ่มแรงงานนอกระบบ[48] และการรักษาการจ้างงานในธุรกิจ SMEs เป็นต้น

(3) มาตรการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มเปราะบางของ พม. เช่น โครงการรถ พม. Mobile ปันสุขสู่ชุมชนเป็นการให้ความช่วยเหลือด้วยการนำเครื่องอุปโภคบริโภค หน้ากากอนามัย และเจลแอลกอฮอล์ล้างมือไปมอบให้ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย โครงการปล่อยเงินกู้ฉุกเฉินสำหรับคนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ โครงการเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือคนพิการ โครงการจัดซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค (ถุงยังชีพ) แก่คนพิการ/ผู้สูงอายุ โครงการเรามีเรา โดยการให้ถุงยังชีพที่บรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชุมชน การจ่ายเงินเยียวยาให้แก่นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล - มัธยมศึกษาปีที่ 6 และอาชีวศึกษา โครงการโทรหาเพราะห่วงใยโดยโทรศัพท์ติดต่อไปยังผู้สูงอายุ ซึ่งเคยประสบปัญหาเพื่อติดตามผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19 และหาทางช่วยเหลือ การจัดเตรียมศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง การช่วยเหลือเด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19 ทั้งจากการที่เป็นผู้ติดเชื้อ คนในครอบครัวติดเชื้อ หรือกรณีผู้ปกครองเสียชีวิตจากโรคโควิด 19 เป็นต้น

2.3 การดำเนินการของ กสม.

ในปี 2564 กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เช่น กรณีการเรียนออนไลน์ที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม มาตรการในการดูแลผู้ต้องขังไม่สามารถลดหรือระงับการแพร่ระบาดในเรือนจำ กรณีผู้ต้องขังที่ติดเชื้อโควิด 19 ไม่ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างเพียงพอ

---

[46] จาก *จำนวนการได้รับวัคซีนโควิด 19 ของประเทศไทย แยกตามกลุ่มเป้าหมาย สะสมตั้งแต่ 28 กุมภาพันธ์ - 31 ธันวาคม 2564* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. งานเดิม.

[47] จาก *ขานรับ “เปิดประเทศ” กระทรวงแรงงานเตรียมตำแหน่งว่าง 2 แสนอัตรา*, โดย ฐานเศรษฐกิจ, 12 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thansettakij.com/general-news/499397?fb=

[48] จาก *ครม.อนุมัติ 167 ล้าน แจกเงินเยียวยา วิน-แท็กซี่ คนละ 10,000 เผยวันโอนเงิน*, โดย ข่าวสด, 12 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_6672904

และไม่มีการแยกกักโรค กรณีขอให้ตรวจสอบมาตรการดูแลและรักษาผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ป่วยโควิด 19 กรณีหน่วยงานของรัฐบังคับให้ประชาชนฉีดวัคซีน และกรณีประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณสุขล่าช้าและรัฐบาลไม่เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ เป็นต้น และ กสม. ได้เข้าตรวจเยี่ยมเรือนจำหลายแห่ง เช่น เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง เรือนจำกลางบางขวาง เรือนจำอำเภอธัญบุรี (เรือนจำชั่วคราวรังสิต) เป็นต้น เพื่อรับฟังสถานการณ์และการดูแลผู้ต้องขังในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทั้งนี้ กสม. ได้จัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ ข้อเสนอแนะที่ 1/2564[49] และข้อเสนอแนะที่ 5/2564[50] ต่อ ศบค. ครม. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ควรดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกรณีการลักลอบนำแรงงานที่ผิดกฎหมายเข้าประเทศ และการเปิดบ่อนการพนัน ควรสำรวจความประสงค์และอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปฉีดวัคซีนหรือการไปฉีดวัคซีนที่บ้าน โดยคำนึงถึงความสามารถในการเข้าถึงในทางกายภาพ เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น ควรเร่งจัดหาและฉีดวัคซีนให้แก่กลุ่มเปราะบาง ควรดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์ปฏิบัติการเฉพาะกิจ” ในระดับพื้นที่ชุมชนหรือท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่ดูแลและให้การช่วยเหลือประชาชนอย่างทันท่วงที ในลักษณะครบวงจร (One stop service) รวมทั้งการจัดให้มีกองทุนฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมฐานรากให้แก่ชุมชนและกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เป็นต้น นอกจากนี้ ได้มีการจัดทำข่าวประชาสัมพันธ์และแถลงการณ์ที่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด 19 เป็นระยะ

3. การประเมินสถานการณ์

ประเทศไทยต้องเผชิญสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มาตั้งแต่ต้นปี 2563 มาตรการที่รัฐใช้ในการควบคุมโรคในการระบาดรอบแรกมีประสิทธิภาพจนถึงในช่วงปลายปี 2563 เริ่มมีการระบาดระลอกสองเมื่อเดือนธันวาคม และสถานการณ์ผู้ติดเชื้อโควิด 19 มีความรุนแรงมากขึ้นในระลอกสามตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 จนถึงปัจจุบัน ในการแก้ปัญหารัฐบาลยังคงสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วประเทศต่อเนื่องจากปี 2563 และกำหนดมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคตามระดับความรุนแรงของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในแต่ละพื้นที่ แม้ว่าการออกข้อกำหนดดังกล่าวจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพบางประการของบุคคล แต่เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ยังคงทวีความรุนแรง ประกอบกับวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลต้องการควบคุมโรคดังกล่าวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและป้องกันมิให้เกิดการระบาดเพิ่มขึ้น ดังนั้น การกำหนดมาตรการดังกล่าวจึงยังคงอยู่ในขอบเขตหน้าที่ของรัฐที่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะและเพื่อคุ้มครองสุขภาพของประชาชนโดยรวม อย่างไรก็ดี ในการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว เจ้าหน้าที่พึงระมัดระวังให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการป้องกันและควบคุมโรคอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ รัฐบาลได้มีการทบทวนมาตรการต่าง ๆ ที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นระยะ และมีการยกเลิกหรือผ่อนคลายมาตรการเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดดีขึ้นเพื่อลดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

จากการดำเนินการในปี 2564 รัฐบาลได้มีความพยายามที่จะทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณสุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 47 และมาตรา 55 และกติกา

[49] จาก ข้อเสนอแนะที่ 1/2564 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระลอกใหม่.

[50] จาก ข้อเสนอแนะที่ 5/2564 ลงวันที่ 14 กันยายน 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19.

ICESCR ข้อ 12 ทั้งการตรวจคัดกรองและการรักษาผู้ติดเชื้อโควิด 19 แต่ด้วยข้อจำกัดหลายประการที่ไม่อาจรองรับผู้ติดเชื้อทุกคนเข้าสู่การรักษาในโรงพยาบาลได้ รัฐบาลได้แก้ไขปัญหาโดยการจัดตั้งโรงพยาบาลสนามและศูนย์พักคอย การจัดตั้งระบบการรักษาแบบ Home Isolation และ Community Isolation ที่ดูแลโดยทีมระบบสุขภาพปฐมภูมิซึ่งมีการนำระบบ Telemedicine มาใช้ในการตรวจรักษา การเปลี่ยนรูปแบบวิธีการตรวจหาเชื้อโควิด 19 มาเป็นแบบ ATK และจัดซื้อเพื่อแจกจ่ายแก่ประชาชนที่มีความเสี่ยง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ผู้ป่วยโรคโควิด 19 และผู้ที่ได้รับผลข้างเคียงจากการฉีดวัคซีนเป็นผู้ป่วยฉุกเฉินซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็ว เพื่อให้สามารถเข้ารับการรักษาได้ในทุกโรงพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ในส่วนของการจัดหาวัคซีน รัฐบาลได้มีแผนการจัดหาวัคซีนให้ครอบคลุมประชากร 50 ล้านคน โดยใช้วัคซีนหลักซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ รัฐบาลได้มีมาตรการในการดูแลประชาชนเพื่อบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจโดยการออกมาตรการเยียวยาต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัวตามกติกา ICESCR ข้อ 11

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการของรัฐบาลทั้งในการป้องกันและควบคุมโรค การพยายามให้ประชาชนเข้าถึงการตรวจหาเชื้อโควิด 19 การรักษาพยาบาล การได้รับวัคซีนโควิด 19 รวมถึงมีมาตรการเยียวยาผลกระทบต่าง ๆ ต่อประชาชนและกลุ่มเปราะบาง ยังคงพบปัญหาหรืออุปสรรค ดังนี้

1) ด้านการเข้าถึงการตรวจโควิด 19

พบว่า ในกลุ่มประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล คนพิการ คนไร้บ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ กลุ่มแรงงานข้ามชาติที่อาจจะเข้าไม่ถึงการตรวจโควิด 19 อย่างเพียงพอ แม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามแก้ไขปัญหาความไม่เพียงพอของการตรวจหาเชื้อโควิด 19 โดยการสั่งชุดตรวจ ATK เพื่อมาแจกจ่ายแก่ประชาชนแล้วก็ตาม เนื่องจากเป็นการกระจายผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตังที่ต้องมีการยืนยันตัวตนด้วยบัตรประจำตัวประชาชน

2) ด้านการเข้าถึงการรักษาพยาบาล

พบว่า มีอุปสรรคในบางกลุ่ม เช่น คนไร้บ้าน เนื่องจากการไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย บุตรของแรงงานข้ามชาติที่ยังไม่ได้แจ้งการเกิดเมื่อเจ็บป่วยจึงไม่กล้าไปโรงพยาบาล ผู้สูงอายุในพื้นที่ห่างไกลประสบปัญหาการเดินทาง เป็นต้น แม้ว่าในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) จะมีข้อเสนอแนะให้จัดหามาตรการเชิงรุกต่าง ๆ ในการจัดทำบัตรประชาชนให้กับผู้ไม่มีบัตรเป็นการเฉพาะ และพัฒนาแนวทางการดูแลแรงงานข้ามชาติอย่างเป็นระบบแล้วก็ตาม

3) ด้านการกระจายวัคซีนโควิด 19

แม้ว่ารัฐบาลจะพยายามจัดหาวัคซีนสำหรับประชาชนให้มากที่สุดเพื่อลดความรุนแรงของการป่วยและเสียชีวิต รวมถึงเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันหมู่ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับคำแนะนำของ WHO แต่จากการดำเนินการพบปัญหาการเข้าถึงและการกระจายวัคซีนเป็นอย่างมาก ในต่างจังหวัดยังพบปัญหาระบบการจองวัคซีนที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงบ่อย การเข้าไม่ถึงเทคโนโลยีในกลุ่มผู้สูงอายุ ข้อจำกัดในการจัดหาวัคซีนที่มีจำนวนไม่เพียงพอทำให้มีการเลื่อนการฉีดวัคซีน การกระจายวัคซีนในแต่ละจังหวัดเกิดความไม่เท่าเทียมจึงทำให้กลุ่มเสี่ยงซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของรัฐบาลในช่วงแรกบางส่วนได้รับวัคซีนช้ากว่ากลุ่มประชาชนทั่วไป และในเดือนกันยายนก็ยังมีการรายงานการเลื่อนวัคซีนเข็ม 2 ของกลุ่มผู้สูงอายุและผู้มีโรคเรื้อรัง 7 กลุ่มโรค แต่ต่อมาได้มีการเร่งฉีดวัคซีนให้แก่กลุ่มเสี่ยงเพื่อลดความรุนแรงจากการติดเชื้อโควิด 19 จนมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีบางกลุ่มที่อาจจะตกหล่นหรือมีอุปสรรคในการเข้าถึงการฉีดวัคซีน เช่น ในกลุ่มผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ คนพิการ กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานข้ามชาติ ทั้งในส่วนที่เข้าเมืองถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล คนไร้บ้าน เป็นต้น ซึ่งอาจมีปัญหาอุปสรรคจากการเดินทาง การเข้าไม่ถึงระบบการจองวัคซีน การไม่มีสถานะทางทะเบียน ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ ปัญหาความเชื่อมั่นต่อความปลอดภัยของวัคซีนยังคงปรากฏให้เห็นเป็นระยะ เช่น กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ หญิงตั้งครรภ์ และนักเรียน/นักศึกษา เป็นต้น

4) ด้านคุณภาพชีวิต

มีการรายงานผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งจากการว่างงาน การต้องหยุดประกอบกิจการเป็นการชั่วคราวหรือถาวรในบางกิจการ ผู้ใช้แรงงานต้องขาดรายได้ ส่งผลกระทบต่อการมีที่อยู่อาศัย บางคนต้องกลายเป็นคนไร้บ้าน ขาดแคลนอาหาร ไม่มีเงินเลี้ยงดูคนในครอบครัว เด็กบางคนมีภาวะทุพโภชนาการ ภาวะความเครียดที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ว่ารัฐบาลจะมีการเยียวยาให้แก่กลุ่มต่าง ๆ แต่มีบางกลุ่มที่อาจยังตกหล่นจากมาตรการเยียวยา

ที่มา: Aksorn Education

5) ด้านการเข้าถึงการศึกษา พบว่ามีเด็กจำนวนหนึ่งที่เสี่ยงต่อการออกจากระบบการศึกษา โดยเฉพาะเด็กยากจนและเด็กข้ามชาติ แม้รัฐบาลจะมีการออกแบบการเรียนหลายรูปแบบ แต่ก็ยังคงมีรายงานปัญหาจากการเข้าถึงการเรียนออนไลน์และการขาดแคลนอุปกรณ์ในการเรียน

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ดังนี้

4.1 รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรพึงระมัดระวังการใช้อำนาจที่เป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยควรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการป้องกันและควบคุมโรคอย่างเคร่งครัด

4.2 รัฐบาล ควรมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพิ่มมาตรการและกำหนดแนวทางในการดูแลกลุ่มเปราะบางที่อาจมีอุปสรรคในการเข้าถึงการคัดกรอง การตรวจรักษาและการได้รับวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 รวมทั้งการเข้าถึงมาตรการช่วยเหลือเยียวยาอย่างรวดเร็วทั่วถึง และเสมอภาคเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์การแพร่ระบาด

4.3 รัฐบาล โดยกระทรวงสาธารณสุขควรมีการสื่อสารกับประชาชนเกี่ยวกับวัคซีนโควิด 19 เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในวัคซีนโควิด 19 รวมถึงหน่วยงานในระดับพื้นที่ควรเร่งสำรวจประชาชนในพื้นที่ที่ยังไม่ได้ฉีดวัคซีนโควิด 19 เพื่อดำเนินการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงวัคซีนโควิด 19 ได้อย่างสะดวก โดยเฉพาะในบางกลุ่มที่อาจจะตกหล่น เช่น กลุ่มผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ ผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ หญิงตั้งครรภ์ คนพิการ คนไร้บ้าน และแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น

2.2 สถานการณ์ที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ปี 2564

1. สถานการณ์/ปัญหา

ภาพรวมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมในปี 2564 เป็นการใช้เสรีภาพภายใต้การประกาศใช้ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ที่มีการประกาศใช้ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยรัฐบาลได้ออกข้อกำหนดที่ระบุมาตรการต่าง ๆ รวมถึงมาตรการที่มีการจำกัดเสรีภาพในการรวมกลุ่มชุมนุม อย่างไรก็ตาม ในปี 2564 ยังคงมีการจัด

กิจกรรมรวมกลุ่มและการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและในพื้นที่ต่างจังหวัด เพื่อแสดงเจตนารมณ์ทางการเมือง การชุมนุมเพื่อสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และการใช้เสรีภาพในการชุมนุมกรณีได้รับผลกระทบในประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน โดยกิจกรรมที่จัดมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ การเดินขบวนประท้วง กิจกรรมแฟลชม็อบ กิจกรรม Car Mob กิจกรรม Bike Mob กิจกรรมสาดสี กิจกรรมยืนเว้นระยะห่างเพื่อแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ และการชุมนุมที่ไม่มีแกนนำอย่างชัดเจน โดยมีเหตุการณ์การชุมนุมที่สำคัญ ได้แก่

1.1 การชุมนุมที่มีข้อเรียกร้องทางการเมือง

ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ จัดชุมนุมและกิจกรรมเพื่อแสดงความเห็นทางการเมืองและความเห็นต่อการบริหารงานของรัฐบาลตลอดทั้งปี โดยมีตัวอย่างการชุมนุมและกิจกรรม ดังนี้

- เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564 กลุ่มราษฎรนัดหมายทำกิจกรรม “นับ 1 ให้ถึงล้าน คืนอำนาจประชาชน” ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย[51] และเรียกร้องให้ปล่อยตัวแกนนำ 4 คน (ที่ถูกจับเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์) ต่อมาเจ้าหน้าที่เข้าสลายการชุมนุมที่บริเวณหน้าศาลฎีกา

- เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 กลุ่มเยาวชนปลดแอกและแนวร่วมในนามรีเด็ม “REDEM” (Restart Democracy) จัดกิจกรรมเดินจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิไปที่กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ (กรมทหารราบที่ 1)[52] โดยมีการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่บริเวณหน้ากรมทหารราบที่ 1 และถูกสลายการชุมนุมโดยเจ้าหน้าที่บริเวณด่านเก็บเงินขึ้นทางด่วน[53]

- เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564 ที่สนามหลวง กลุ่มรีเด็ม (REDEM) จัดกิจกรรมพับจดหมายเป็นเครื่องบินส่งข้ามรั้ววัง[54] โดยเจ้าหน้าที่ได้นำตู้คอนเทนเนอร์มาวางเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าไปยังสถานที่สำคัญ ต่อมาผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งพยายามเคลื่อนย้ายตู้คอนเทนเนอร์ เจ้าหน้าที่จึงฉีดน้ำและจับกุมผู้ชุมนุมบางส่วนพร้อมกับตรึงกำลังบริเวณหน้าโรงแรมรัตนโกสินทร์และประกาศเป็นพื้นที่ควบคุม[55] โดยยิงแก๊สน้ำตาและกระสุนยางเพื่อสลายการชุมนุม

ที่มา: https://www.yummun.com

[51] จาก *จากคลุมผ้าแดงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย สู่ศาลหลักเมือง ชุมนุมราษฎร ให้เวลา 7 วัน ปล่อยตัว 4 แกนนำราษฎร*, โดย The Standard, 14 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/pro-democracy-protestors-rally-130264-5/

[52] จาก *เดือด! เสียงปืน-แก๊สน้ำตาว่อน*, โดย ไทยโพสต์, 1 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/94564

[53] จาก *ไทม์ไลน์ ม็อบ 28 กุมภา ปะทะตำรวจ ตั้งแต่ต้นจนจบ พบใช้กระสุนยาง - แก๊สน้ำตา*, โดย kapook.com, 1 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://hilight.kapook.com/view/211405

[54] จาก *ม็อบ 3 นิ้วเดือดใช้โซเชียลแสดงความไม่พอใจ “สลายการชุมนุม-จับกุม” เกินกว่าเหตุ*, โดย ไทยโพสต์, 21 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/96729

[55] จาก *ไทม์ไลน์ม็อบ 20 มีนาปะทะเดือด-เสียงตูมสนั่น*, โดย inn news, 20 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.innnews.co.th/news/politics/news_66070/

- เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2564 กองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชน (อคฝ.) 3 กองร้อย ปฏิบัติการขอคืนพื้นที่บริเวณซอยด้านข้างสะพานชมัยมรุเชฐ ซึ่งมีกลุ่ม “หมู่บ้านทะลุฟ้า” ปักหลักชุมนุมตั้งแต่วันที่ 13 มีนาคม 2564 เพื่อเคลื่อนไหวให้มีการดำเนินการตามข้อเรียกร้อง 4 ข้อ คือ 1) ปล่อยแกนนำราษฎรและแนวร่วมที่ถูกจับกุม 2) ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ 3) ยกเลิกประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 และ 4) ให้นายกรัฐมนตรีลาออก[56]

- เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2564 กลุ่มรีเด็ม (REDEM) จัดคาราวานเคลื่อนขบวนจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิไปยังศาลอาญา ถนนรัชดาภิเษก เรียกร้องให้ปล่อยตัวแกนนำกลุ่มราษฎรและแนวร่วมที่ถูกคุมขังที่เรือนจำ ที่บริเวณประตู 9 ศาลอาญา ผู้ชุมนุมได้กลิ่นและมีควันคล้ายแก๊สน้ำตามาจากฝั่งเจ้าหน้าที่ จึงมีการขว้างปาสิ่งของและไข่ใส่รถเครื่องขยายเสียงที่อยู่ภายในบริเวณศาล ต่อมาเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนได้เข้ากระชับพื้นที่บริเวณหน้าศาลอาญาและบริเวณสำนักงานอัยการสูงสุดจนเกิดการปะทะขึ้น เจ้าหน้าที่จึงได้สลายการชุมนุมโดยใช้แก๊สน้ำตาและกระสุนยาง[57]

- เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2564 มีการนัดหมายชุมนุมของหลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มราษฎรและเครือข่าย รวมตัวทำกิจกรรมเนื่องในโอกาสครบรอบ 89 ปี การเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศโดยคณะราษฎร ที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และนัดหมายเคลื่อนขบวนไปยังหน้ารัฐสภาเรียกร้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยในช่วงเย็นมีการนัดหมายชุมนุมที่บริเวณสกายวอล์ก สี่แยกปทุมวัน[58] กลุ่มประชาชนคนไทยนัดรวมตัวกันบริเวณแยกอุรุพงษ์และเคลื่อนขบวนไปยังบริเวณทำเนียบรัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งและเรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ[59] กลุ่มไทยไม่ทนสามัคคีประชาชนเพื่อประเทศไทยนัดรวมตัวบริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศเพื่อเคลื่อนขบวนไปทำเนียบรัฐบาล

- เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2564 กลุ่มเยาวชนปลดแอกและแนวร่วม นัดรวมตัวกันที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเพื่อเคลื่อนขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาล[60] โดยเจ้าหน้าที่มีการใช้รถฉีดน้ำแรงดันสูง แก๊สน้ำตา และกระสุนยางสกัดผู้ชุมนุมที่แยกสะพานผ่านฟ้าลีลาศและบริเวณด้านหน้าโรงเรียนราชวินิต มัธยม ส่วนที่แยกนางเลิ้ง กลุ่มผู้ชุมนุมได้ทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์โดยจุดไฟเผาหุ่นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเจ้าหน้าที่เข้าสลายการชุมนุมที่บริเวณแยกเทวกรรมและแยกนางเลิ้ง[61]

ที่มา: Facebook สำนักงาน กสม.

---

[56] จาก *ด่วน!!! จนท.ลุยสลาย‘หมู่บ้านทะลุฟ้า’ข้างทำเนียบฯ แล้ว*, โดย แนวหน้า, 28 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/politic/562248

[57] จาก *ม็อบ 2 พฤษภา วุ่นช่วงค่ำ ปะทะกันในซอยรัชดาฯ 32 เผยมีผู้ชุมนุมโดนกระสุนยางที่ข้อศอก-จับกุมแล้ว 1 ราย*, โดย มติชนออนไลน์, 2 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2703339

[58] จาก *2 ม็อบ “ยุติชุมนุม” ใกล้ทำเนียบ “จตุพร” ผวามือที่ 3 มาป่วน*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 25 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2124266

[59] จาก *“ทนายนกเขา” นำกลุ่มประชาชนคนไทย มุ่งทำเนียบรัฐบาล ปักหลักค้างคืน “ชุมนุมขับไล่นายกฯ”*, โดย คมชัดลึกออนไลน์, 24 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/politic/471670

[60] จาก *ม็อบ 18 กรกฎา เคลื่อนเท้า-ล้อหมุนแล้ว ย้ำ “ไม่ใช่ทางเลือก แต่คือทางรอด” (คลิป)*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 18 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2143510

[61] จาก *สรุปเหตุการณ์ “ม็อบ 18 กรกฎา” ก่อนประกาศยุติการชุมนุม ในเวลาประมาณ 18.40 น.*, โดย เนชั่นทีวี, 18 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nationtv.tv/news/378829494

- เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม และวันที่ 12 ธันวาคม 2564 กลุ่มราษฎรและเครือข่ายนัดชุมนุมที่บริเวณแยกราชประสงค์ โดยมีการตั้งโต๊ะลงชื่อเพื่อสนับสนุนการยกเลิกประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112[62]

- การจัดกิจกรรม Car Mob และ Car Park ในปี 2564 สืบเนื่องจากประเทศไทยยังอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 กลุ่มผู้ชุมนุมบางส่วนจึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเว้นระยะห่างและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม นักกิจกรรมรายหนึ่ง นัดหมายทำกิจกรรม Car Mob บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และเคลื่อนขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาล หลังจากนั้นได้มีการจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวอีกหลายครั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด[63] รวมถึงการจัดกิจกรรม Car Mob เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม โดยกลุ่มนักเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายกลุ่ม และมีการจัดกิจกรรมคู่ขนานในต่างจังหวัดอีกหลายแห่ง[64]

1.2 การชุมนุมบริเวณแยกสามเหลี่ยมดินแดง

ตั้งแต่เดือนสิงหาคมได้ปรากฏเหตุการณ์ที่มีแนวโน้มเกิดความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ แยกสามเหลี่ยมดินแดง และละแวกใกล้เคียง ซึ่งเริ่มจากภายหลังยุติกิจกรรม Car Mob โดยผู้ชุมนุมบางส่วนที่บริเวณสามเหลี่ยมดินแดงเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม และวันที่ 7 สิงหาคม กลุ่มเยาวชนปลดแอกและแนวร่วมนัดหมายจัดกิจกรรมชุมนุม ซึ่งมีการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่บริเวณสามเหลี่ยมดินแดงและอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ[65] จากนั้นในช่วงเย็นของทุก ๆ วัน ที่บริเวณพื้นที่ดินแดงจะมีมวลชนจำนวนหนึ่งมารวมตัวกันซึ่งเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะ ไม่ปรากฏแกนนำอย่างชัดเจน โดยมีข้อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง และเกิดการปะทะกัน โดยผู้ชุมนุมบางส่วนมีการใช้สิ่งเทียมอาวุธ[66] จุดพลุไฟ ขว้างปาประทัด ก่อกองไฟบนผิวถนน และทำลายทรัพย์สินราชการ เป็นต้น ในขณะที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่มีการใช้แก๊สน้ำตา รถฉีดน้ำ กระสุนยาง และอุปกรณ์ส่งคลื่นเสียงรบกวนพิเศษระยะไกล เป็นต้น เพื่อเข้าสลายการชุมนุม ทั้งนี้ มีรายงานว่ามีผู้บาดเจ็บทั้งสองฝ่ายรวมถึงประชาชนที่อยู่บริเวณพื้นที่ชุมนุม อาทิ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม มีเยาวชน 2 คน ถูกยิงด้วยอาวุธปืน โดยเยาวชนชายอายุ 14 ปี ถูกยิงบริเวณหัวไหล่ ที่บริเวณหน้าปากซอยประชาสงเคราะห์ 14 และเยาวชนชายอายุ 15 ปี ถูกยิงบริเวณคอ บนถนนฝั่งตรงข้าม สน. ดินแดง ในเวลาต่อมาได้เสียชีวิตลง[67] และเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม เจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนเข้ากระชับพื้นที่บริเวณแฟลตดินแดง ถูกปืนไม่ทราบชนิดยิงเข้าที่บริเวณศีรษะอาการสาหัส[68] นอกจากนี้ การปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ยังส่งผลกระทบต่อผู้อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้จุดปะทะเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการได้รับแก๊สน้ำตาที่ระเหยเข้ามา

---

[62] จาก *มือบราษฎร-แนวร่วม แยกราชประสงค์คึกคัก "ไอลอว์" ล่ารายชื่อยกเลิก 112*, โดย ประชาชาติ, 31 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/politics/news-792797

[63] จาก *มือบ 3 กรกฎา "ชุมนุม-ปิบแตร" หน้าทำเนียบ*, โดย ข่าวไทยพีบีเอส, 3 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/305758

[64] จาก *สรุปกิจกรรม คาร์มือบไล่ประยุทธ์จากหลายแนวร่วม #มือบ1สิงหา มุ่งหน้าสู่ถนนวิภาวดีรังสิต*, โดย The Standard, 2 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/car-mob-conclude/

[65] จาก *ม้วนเดียวจบไทม์ไลน์มือบ '7สิงหา' ปะทะเดือดตำรวจ กับภารกิจขับไล่ 'ประยุทธ์' ที่ยังไม่จบ*, โดย เดลินิวส์, 8 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/news/136202/

[66] สิ่งเทียมอาวุธ เช่น ระเบิดปิงปอง วัตถุติดไฟ (ระเบิดเพลิง).

[67] จาก *กมธ.การเมืองฯ แถลงเหตุยิง 2 ด.ช. หน้า สน.ดินแดง พบกลุ่มชายถือปืนไล่ทำร้าย แม่เด็กวอนทำคดีให้กระจ่าง*, โดย มติชนออนไลน์, 17 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2944085

[68] จาก *คฝ.กระชับพื้นที่ดินแดง ถูกยิงศีรษะสาหัส 1 นาย จับผู้ชุมนุม 16 คน*, โดย ข่าวไทยพีบีเอส, 7 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/308412

ในห้องพักอาศัย เสียงรบกวนจากการประกาศของเจ้าหน้าที่ เสียงดังจากการใช้อาวุธหรือสิ่งเทียมอาวุธต่าง ๆ รวมถึงเมื่อเกิดเหตุสลายการชุมนุมมีผู้ชุมนุมบางส่วนหลบหนีและมีเจ้าหน้าที่ติดตามเพื่อจับกุมตัวเข้าไปในบริเวณที่พักอาศัยของประชาชน อีกทั้งผลกระทบต่อประชาชนที่ใช้เส้นทางสัญจรใกล้การชุมนุมต้องเผชิญกับความยากลำบากในการเดินทาง ทั้งนี้ประชาชนบริเวณแฟลตดินแดงที่ได้รับความเดือดร้อนกว่า 100 คน ได้เข้าร้องทุกข์ที่ สน. ดินแดง ในหลายกรณี[69]

1.3 การใช้เสรีภาพในการชุมนุมที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

สืบเนื่องจากมาตรการต่าง ๆ ของรัฐเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลให้กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือหรือผ่อนปรนมาตรการบางประการ รวมถึงเรียกร้องให้รัฐจ่ายเงินเยียวยาเพื่อชดเชยรายได้ อาทิ เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2564 มีการชุมนุมของกลุ่มตัวแทนพนักงานบริการในสถานบริการและพนักงานบริการอิสระออนไลน์ยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีเพื่อเรียกร้องให้ภาครัฐดำเนินการเยียวยา เนื่องจากคำสั่งปิดสถานบริการ[70] เมื่อเดือนกรกฎาคม 2564 มีการชุมนุมของกลุ่มผู้ขับรถแท็กซี่ โดยได้นำรถแท็กซี่จอดทิ้งไว้ตามสถานที่ราชการเพื่อเรียกร้องให้รัฐช่วยเหลือเยียวยา[71] และเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม ที่บริเวณหน้ากระทรวงสาธารณสุข กลุ่มราษฎรนนทบุรีจัดกิจกรรมทวงถามการจัดหาวัคซีนชนิด mRNA จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข[72] นอกจากนี้เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน กลุ่มผู้ประกอบกิจการร้านอาหารและเครื่องดื่มได้ยื่นฟ้องนายกรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อศาลแพ่งจากการบริหารจัดการแก้ปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19[73]

1.4 การชุมนุมของกลุ่มที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน

ในเดือนมีนาคม มีการชุมนุมของกลุ่มสมาพันธ์การเกษตรแห่งประเทศไทย (สกท.) ได้ปักหลักค้างคืนหน้ากระทรวงการคลัง (กค.) เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเจรจาผ่อนปรนหนี้ของเกษตรกรกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)[74] การชุมนุมของสมาชิกสหภาพแรงงานไทรอัมพ์อินเตอร์เนชั่นแนลแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นลูกจ้างบริษัท บริลเลียนท์ อัลไลแอนซ์ ไทยโกลบอล จำกัด จากการที่พนักงาน 1,388 คน ถูกเลิกจ้างโดยไม่มีการบอกกล่าวล่วงหน้า และการเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายรถบรรทุกที่นำรถบรรทุกออกมาแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลตรึงราคาน้ำมันดีเซลที่ 25 บาทต่อลิตร[75] สำหรับการชุมนุมในประเด็นสิทธิชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ เดือนกรกฎาคม มีการชุมนุมของกลุ่มเครือข่ายปกป้องนาบอนจากโรงไฟฟ้า

---

[69] จาก *ชาวแฟลตดินแดงแห่แจ้งความ โดนผลกระทบม็อบป่วน ทรัพย์สินเสียหาย-ถูกทำร้ายร่างกาย*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 17 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/crime/detail/9640000092305

[70] จาก *'อะโกโก้ คาราโอเกะ' ควงส้นสูงบุกทำเนียบ อัดรัฐบาล ทวง 'ภาษีเรา' ช่วยเยียวยาด้วย*, โดย ไทยโพสต์, 29 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/108002

[71] จาก *"แท็กซี่ประท้วง" จอดรถเกือบ 300 คัน เรียกร้อง "เยียวยา" 7 ข้อ*, โดย คมชัดลึกออนไลน์, 27 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/regional/476149

[72] จาก *ม็อบทวงคืนวัคซีนปะทะตำรวจหน้า สธ. ผู้ชุมนุม-ตำรวจ เจ็บฝั่งละ 3*, โดย เดลินิวส์, 16 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/news/63358/

[73] จาก *ผู้ประกอบการร้านอาหาร ฟ้องนายกฯ-พวก ละเมิด ขอถอน พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ศาลนัด 3 ก.พ.*, โดย มติชนออนไลน์, 4 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/crime/news_3026149

[74] จาก *เกษตรกรเดือดร้อนหนี้ ธ.ก.ส. ปักหลักค้างคืนหน้ากระทรวงการคลัง หวังรัฐยื่นมือผ่อนปรนหนี้*, โดย The Standard, 8 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/agricultural-confederation-suffering-baac-debt/

[75] จาก *ม็อบรถบรรทุกบุกกรุง กดดันรัฐตรึงราคาน้ำมันดีเซล 25 บาทต่อลิตร นายกฯ สั่งสแตนด์บายรถทหารช่วยขนสินค้า*, โดย The Standard, 30 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/truck-power-ss2-mob/

ชีวมวลจาก จ. นครศรีธรรมราช เข้ายื่นหนังสือต่อหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงปักหลักหน้าธนาคารไทยพาณิชย์ สำนักงานใหญ่ เพื่อคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล จำนวน 2 แห่ง[76] ต่อมา วันที่ 16 ธันวาคม ตัวแทนชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวได้เดินทางเข้ายื่นหนังสือต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้สั่งการให้นายตำรวจที่เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในโรงไฟฟ้าดังกล่าวมาเจรจากับชาวบ้าน ต่อมา นายกรัฐมนตรีได้ลงนามตอบรับข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม รวมทั้งลงนามแต่งตั้งคณะกรรมการกลางจัดทำรายงานผลการประเมินผลกระทบทางยุทธศาสตร์ (SEA) และสั่งระงับการเดินหน้าสร้างโรงไฟฟ้านาบอนแห่งที่ 1 และ 2 ระหว่างรอผล SEA ดังกล่าว[77] ขณะที่เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม กลุ่มภาคีเครือข่าย SAVE บางกลอยจัดกิจกรรม “มรดกโลก มรดกเลือด” แสดงออกเชิงสัญลักษณ์บริเวณหน้ากระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนก่อนขึ้นทะเบียนกลุ่มป่าแก่งกระจานเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ[78] และเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม กลุ่มเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น จ. สงขลา ชุมนุมบริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาล เพื่อทวงคำสัญญาที่รัฐบาลเคยให้ไว้ในการทบทวนท่าทีผลักดันโครงการจะนะเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต โดยผู้ชุมนุมถูกเจ้าหน้าที่เข้าสลายการชุมนุมและเข้าจับกุมในเวลากลางคืนและได้รับการปล่อยตัวในเวลาต่อมา[79] โดยเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) มีมติให้ชะลอโครงการดังกล่าวไว้ก่อนเพื่อจัดทำรายงานผลการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) ให้ได้ข้อยุติตามข้อเรียกร้อง จากนั้นกลุ่มเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นจึงได้ยุติการชุมนุมโดยระบุว่าหากรัฐบาลไม่ทำตามที่ตกลงไว้จะมีการออกมาเคลื่อนไหวอีกครั้ง[80]

1.5 การดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุม

การใช้เสรีภาพในการชุมนุมและจัดกิจกรรมเพื่อสะท้อนปัญหาและเจตนารมณ์ทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ในปี 2564 เจ้าหน้าที่อาศัยอำนาจตาม พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ประกอบกับกฎหมายอื่น ๆ อาทิ ประมวลกฎหมายอาญา พ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ. 2522 พ.ร.บ. ควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 ดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุม โดยกองบัญชาการตำรวจนครบาลระบุว่า ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2564 มีคดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 809 คดี โดยสอบสวนเสร็จสิ้นและสั่งฟ้องแล้ว จำนวน 409 คดี และอยู่ระหว่างดำเนินการสอบสวน จำนวน 400 คดี[81] ทั้งนี้ จากการติดตามของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนตั้งแต่การชุมนุมของกลุ่ม “เยาวชนปลดแอก” เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2564 มีผู้ถูกดำเนินคดีจากสถานการณ์ชุมนุมทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง จำนวน 1,458 ราย ใน 794 คดี โดยเป็นกลุ่มเยาวชน

---

[76] จาก *เครือข่าย #saveนาบอน ปักหลักไทยพาณิชย์ ค้านหนุนเงินสร้างโรงไฟฟ้า*, โดย ประชาไท, 7 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/07/93864

[77] จาก *‘นาบอน’ กลับบ้านแล้ว นายกฯ เซ็นรับข้อเสนอ*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 30 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/newspaper/newspaper-front-page/news_6801522

[78] จาก *แก่งกระจาน : ยูเนสโกมีมติขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ แม้ฝ่ายสิทธิมนุษยชนยูเอ็นค้าน*, โดย บีบีซี, 26 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-57968385

[79] จาก *จะนะ-สู้ตาย ถูกสลายม็อบ โดนจับ 37 คน หน้าทำเนียบ*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 8 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2259966

[80] จาก *“ม็อบจะนะ” ยุติชุมนุม-กลับภูมิลำเนา หลัง ครม.ชะลอสร้าง “นิคมฯ”*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/politics/977434

[81] จาก *บช.น. แถลงแผนรับมือม็อบช่วงปีใหม่ เผยตั้งแต่ ก.ค.ทำคดีม็อบเสร็จ 409 คดี อยู่ระหว่างสอบสวน 400 คดี*, โดย มติชนออนไลน์, 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_3111591

ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 223 ราย[82] นอกจากนี้ ระหว่างวันที่ 7 - 12 ตุลาคม 2564 ในพื้นที่ภาคกลางพบว่ามีคดีจากการชุมนุมทางการเมืองที่พนักงานอัยการได้มีคำสั่งฟ้องต่อศาลทั้งหมด 7 คดี[83] ทั้งนี้ นับแต่เริ่มมีการจัดกิจกรรม Car Mob ในช่วงต้นเดือนกรกฎาคม - 18 ตุลาคม 2564 มีผู้ถูกดำเนินคดีจากกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว 96 คดี จำนวน 244 ราย (บางรายถูกกล่าวหาในหลายคดี) โดยมีผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเยาวชน จำนวน 18 ราย[84]

นอกจากนี้ จากสถิติตลอดปีที่ผ่านมามีรายงานว่า มีเด็กและเยาวชนอายุไม่เกิน 18 ปี ถูกแจ้งข้อกล่าวหาและดำเนินคดี จำนวน 223 ราย ใน 142 คดี ขณะที่เดือนกันยายน 2564 มีเด็กถูกดำเนินคดี จำนวน 97 ราย ใน 38 คดี จำนวนนี้เป็นเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 24 ราย และมีอายุน้อยที่สุด คือ 12 ปี[85]

1.6 เหตุการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องจากการชุมนุม

เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม ผู้จัดการโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw) กับพวกรวม 3 คน ได้ยื่นฟ้องนายกรัฐมนตรีกับพวกรวม 6 คน ขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนข้อกำหนดที่ออกตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 15) และให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว ซึ่งต่อมาศาลแพ่งได้ยกคำร้อง[86] โดยระบุว่า เนื่องจากยังพบการติดเชื้อโควิด 19 ของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศ และมีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคอย่างต่อเนื่อง จึงเห็นว่ายังไม่มีเหตุเพียงพอและยังไม่มีความจำเป็นเพื่อคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา[87] นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม แกนนำผู้ชุมนุมพร้อมทนายความยื่นฟ้องนายกรัฐมนตรีกับพวกรวม 2 คน ต่อศาลแพ่ง โดยขอให้ศาลเพิกถอนข้อกำหนดที่ออกตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 รวมถึงประกาศที่จำกัดสิทธิเสรีภาพการชุมนุม และขอให้มีการไต่สวนฉุกเฉินคุ้มครองชั่วคราวการจัดกิจกรรมในวันที่ 31 ตุลาคม ต่อมาศาลได้มีคำสั่งยกคำร้องเนื่องจากเห็นว่า แม้ข้อกำหนดและประกาศตามฟ้องที่มีเนื้อหาห้ามมิให้มีการชุมนุมจะเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็นหรือการชุมนุม แต่ว่ายังคงมีการแพร่ระบาดและจะมีประชาชนทำกิจกรรมรวมตัวกันไม่น้อยกว่า 10,000 ราย อันมีความสุ่มเสี่ยงที่อาจจะมีการแพร่ระบาดของโรคที่เป็นภัยต่อความปลอดภัยสาธารณะ จึงมีความจำเป็นที่ต้องบังคับใช้มาตรการตามข้อกำหนดและประกาศดังกล่าวต่อไป[88]

---

[82] จาก *กันยายน 64: ยอดคดีทางการเมืองพุ่งเฉียด 800 คดีแล้ว ผู้ถูกดำเนินคดีไม่น้อยกว่า 1,458 คน*, โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 7 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://tlhr2014.com/archives/36209

[83] จาก *7 - 12 ต.ค.: คดีการเมืองถูกสั่งฟ้องศาลรวม 10 คดี ทั้งคดีชุมนุมหน้าบ้านประยุทธ์-คดีคาร์ม็อบปทุมฯ-คดีชุมนุมหน้าเรือนจำ และคดีเยาวชน 3 คดี*, โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 14 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://tlhr2014.com/archives/36544

[84] จาก *สรุปคดีคาร์ม็อบทั่วไทย ไม่น้อยกว่า 96 คดี ผู้ถูกดำเนินคดี 244 ราย*, โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 20 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://tlhr2014.com/archives/36759

[85] จาก *land of คดีไหม๊ ?!* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย ในม็อบมีเด็ก Child in Mob, 12 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/childinmob/posts/297181478901843/

[86] จาก *'ไอลอว์' ฟ้องดะนายกฯ-หลายหน่วยงาน ขอเพิกถอน ม.9 พ.ร.ก. ฉุกเฉิน เรียกค่าเสียหาย 4.5 ล้าน,* โดย ไทยโพสต์, 5 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/118825

[87] จาก *ศาลแพ่งยกคำร้อง "ไอลอว์"ขอคุ้มครองชั่วคราวระงับประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ ห้ามการชุมนุม*, โดย มติชนออนไลน์, 8 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2980927

[88] จาก *โควิดยังระบาด! ศาลแพ่งยกคำร้อง "รุ้ง" ขอเพิกถอนคำสั่งห้ามชุมนุม*, โดย โพสต์ทูเดย์, 30 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.posttoday.com/politic/news/666828

1.7 การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม

จากการรวมกลุ่มของมวลชนอิสระและการควบคุมดูแลการชุมนุมของเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ดินแดงส่งผลให้ประชาชนที่พักอาศัยและใช้เส้นทางสัญจรในพื้นที่ดังกล่าวได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 14 กันยายน มูลนิธิผสานวัฒนธรรมรับเรื่องราวร้องทุกข์จากชาวบ้านในชุมชนดินแดงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ชุมนุมและการสลายการชุมนุม ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากกระสุนยาง แก๊สน้ำตา และทรัพย์สินเสียหาย เพื่อประสานส่งต่อกระทรวงยุติธรรม (ยธ.) ให้มาเยียวยาและดูแลความเสียหายต่อไป[89] นอกจากนี้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมได้ร่วมกันหารือถึงแนวทางการเยียวยาประชาชนชาวแฟลตดินแดงที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การชุมนุม มีการลงพื้นที่ให้คำปรึกษากฎหมายและแสวงหาแนวทางแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติ[90]

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับต่อข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

คณะรัฐมนตรี (ครม.) มีมติเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2564 ตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. เรื่อง มาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีสถานการณ์การชุมนุมและเรียกร้องทางการเมืองของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ใน 4 ประเด็น คือ (1) การเคารพเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ว่า “การมีสิทธิเสรีภาพเป็นหลัก การจำกัดตัดสิทธิเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น” อย่างเคร่งครัด และการใช้กำลังจัดการการชุมนุมต้องทำเท่าที่จำเป็น (2) ควรบังคับใช้กฎหมายเฉพาะว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะเป็นหลักแทนการใช้กฎหมายอื่น ๆ และทบทวนกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน (3) ความคิดเห็นและข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาของผู้ชุมนุมควรจะได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังและไม่ล่าช้า และ (4) ควรมีการชี้แจงเหตุผลความจำเป็นและความได้สัดส่วนในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพการชุมนุม และสนับสนุนให้มีคณะกรรมการปรองดองสมานฉันท์เพื่อประกันว่าข้อเรียกร้องจากทุกฝ่ายจะได้รับการพิจารณาและนำไปสู่การยุติความขัดแย้งอย่างสันติวิธี[91]

2.2 การดำเนินการของรัฐ

1) การออกกฎหมายเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

ในปี 2564 สืบเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รัฐยังคงออกข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ต่อเนื่องจากปี 2563 และประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคง เรื่อง ห้ามการชุมนุม การทำกิจกรรม การมั่วสุมที่ก่อให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) การกำหนดเวลาออกนอกเคหสถาน รวมถึงการห้ามทำกิจกรรมรวมกลุ่มหรือการชุมนุมที่มีคนเข้าร่วมจำนวนมาก ตามระดับความรุนแรงของสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคในแต่ละพื้นที่ เพื่อควบคุมการระบาดของโรค

---

[89] จาก *ชาวดินแดงผวา! ปะทะยืดเยื้อ ลงชื่อร้องทุกข์แจ้งตำรวจ พร้อมรอกระทรวงยุติธรรมเยียวยา*, โดย 7HD ร้อนออนไลน์, 14 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://news.ch7.com/detail/514938

[90] จาก *ถกทางออก ‘ดินแดง’ ชาวแฟลตโวยม็อบ-คฝ. วอนหยุดรุนแรง เลี่ยงชุมชน กก.สิทธิฯ ย้ำทุกฝ่ายต้องพูดคุย*, โดย มติชนออนไลน์, 4 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2973510

[91] จาก *กสม.ยินดี ครม.ตอบรับข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีการชุมนุมทางการเมือง ย้ำขอให้ทบทวนมาตรการที่อาจกระทบเสรีภาพการแสดงออกของประชาชนและสื่อมวลชน* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 28 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/กสม-ยินดี-ครม-ตอบรับข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมและคุ้.aspx

ทำให้การใช้เสรีภาพในการรวมกลุ่มชุมนุมเพื่อสะท้อนเจตนารมณ์ทางการเมือง รวมถึงปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน อยู่ภายใต้ข้อจำกัดตามมาตรการดังกล่าวที่ประกาศออกมาเป็นระยะตามแต่สถานการณ์จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม มีการประกาศข้อกำหนดฯ แล้วจำนวน 40 ฉบับ

ภาครัฐและภาคประชาสังคม
ได้ร่วมกันหารือถึงแนวทางการเยียวยา
ประชาชนชาวแฟลตดินแดงที่ได้รับ
ผลกระทบจากสถานการณ์การชุมนุม
มีการลงพื้นที่ให้คำปรึกษา กฎหมายและแสวงหาแนวทาง แก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติ

2) การบังคับใช้กฎหมายในการชุมนุม

ภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เจ้าหน้าที่ตำรวจออกมาแถลงย้ำในหลายครั้งที่มีการชุมนุมของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ว่าการชุมนุมหรือการรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่มีลักษณะเสี่ยงต่อการแพร่โรคจะมีความผิดตามมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายอื่น ๆ ร่วมด้วยและรายงานถึงการดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุมตามกฎหมายดังกล่าวออกมาเป็นระยะ[92, 93, 94]

2.3 การดำเนินการของ กสม.

1) สืบเนื่องจากการชุมนุม ในปี 2563 และการควบคุมตัวผู้ชุมนุมที่เรือนจำในระหว่างรอการพิจารณาคดี กสม. ชุดที่ 3 ได้เข้าเยี่ยมแกนนำผู้ชุมนุมที่ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ในเดือนมีนาคม 2564 และออกรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีเสรีภาพในการชุมนุมระหว่างเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2563[95] โดยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน เช่น ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) กำหนดนโยบาย มาตรการในการดูแลรักษาความปลอดภัยในการชุมนุมของทุกฝ่ายโดยไม่เลือกปฏิบัติ หลีกเลี่ยงการใช้กำลังในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุม รวมถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องให้สอดคล้องกับหลักสากล และรัฐสภาควรมีกระบวนการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเจรจาหาทางออกและให้หลักประกันว่าข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้ชุมนุมทุกกลุ่มจะได้รับการพิจารณาภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงมีข้อเสนอแนะต่อผู้ชุมนุมและประชาชนทุกฝ่ายควรเคารพในสิทธิและเสรีภาพในความคิด ความเชื่อและการแสดงออกของบุคคลอื่น โดยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า การสื่อสารที่สร้างความเกลียดชัง และหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงต่อกันในทุกกรณี นอกจากนี้ในด้านการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อ ครม. พิจารณามอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการศึกษาหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาผู้ได้รับ

[92] จาก *บช.น.เตือนชุมนุมหน้าหอศิลป์เข้าข่ายผิดกฎหมาย-เสี่ยงโควิด*, โดย ไทยพีบีเอส, 3 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/306633

[93] จาก *บช.น.แจง ใช้กระสุนยางคุมม็อบ ตามหลักสากล ย้ำชุมนุมผิดกฎหมาย เอาผิดทุกราย*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 13 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_6732086

[94] จาก *โฆษกนครบาล เตือน ชุมนุมวันนี้ผิดกฎหมาย "บิ๊กราญ" สั่งเตรียมกำลัง ย้ำ ปฏิบัติภายใต้กฎหมาย*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 13 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/crime/detail/9640000117327

[95] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 89-97/2564 เรื่อง เสรีภาพในการชุมนุม อันเกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิเด็กและเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร กรณีการชุมนุมทางการเมืองในระหว่างเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2563.

ผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองเพื่อจัดทำเป็นแนวปฏิบัติหรือมาตรฐานกลางในการพิจารณาช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงให้ครอบคลุมถึงประชาชนทุกกลุ่ม[96]

ต่อมา กสม. ชุด 4 ได้เริ่มปฏิบัติหน้าที่เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2564[97] โดยได้ดำเนินการต่อกรณีการใช้เสรีภาพในการชุมนุมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งออกรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีกล่าวอ้างว่าอาสาสมัครทางการแพทย์ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดควบคุมฝูงชนจับกุมและทำร้ายร่างกายในช่วงการผลักดันผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมสาธารณะ และกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการอันอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินสมควร โดยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ว่าต้องกำชับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมให้หลีกเลี่ยงการใช้กำลังในการรักษาความสงบเรียบร้อยในที่ชุมนุมอย่างถึงที่สุด ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ต้องปฏิบัติตามหลักการสากลอย่างเคร่งครัด อีกทั้งต้องเร่งรัดดำเนินการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งใช้กำลังเข้าทำการจับกุมในลักษณะที่เกินกว่าความจำเป็น ตลอดจนต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือได้รับความเสียหายยื่นคำขอให้มีการเยียวยา[98] นอกจากนี้ กสม. ได้ออกรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีการชุมนุมทางการเมืองในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2564 โดยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐ อาทิ หลีกเลี่ยงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในการควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยในการชุมนุม เร่งรัดการจัดทำกฎหมายหรือระเบียบกลางที่กำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการช่วยเหลือเยียวยาที่ครอบคลุมทุกกรณี ดำเนินการให้มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมชุมนุมทุกฝ่ายรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสวงหาทางออกร่วมกัน นอกจากนี้ ให้ปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดควบคุมฝูงชนในการใช้กำลังให้สอดคล้องกับแผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะและแนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำในการบังคับใช้กฎหมาย (UN Human Rights Guidance on Less-Lethal Weapons in Law Enforcement) งดเว้นการใช้เครื่องพันธนาการในการจับกุมเด็กและเยาวชนทั้งในขณะที่จับกุมและระหว่างควบคุมตัว โดยห้ามนำเด็กไปไว้ในห้องคุมขัง นอกจากนี้ การจัดการชุมนุมต้องเป็นไปโดยสงบปราศจากอาวุธและสิ่งเทียมอาวุธโดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทั้งสิทธิของบุคคลอื่นและความรับผิดชอบต่อผู้เข้าร่วมการชุมนุม โดยเฉพาะการสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้แก่เด็กและเยาวชน ในขณะเดียวกันควรมีช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้จัดการชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้การชุมนุมเป็นไปตามหลักการสากล[99]

---

[96] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 25/2564 เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย กรณีกล่าวอ้างว่าผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมทางการเมืองเมื่อปี 2553 ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการเยียวยา.

[97] ได้มีประกาศแต่งตั้งประธานกรรมการ และกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2564.

[98] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 184 - 185/2564 เรื่อง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบอันเกี่ยวเนื่องกับสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย กรณีอาสาสมัครทางการแพทย์อ้างว่าถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดควบคุมฝูงชนจับกุมและทำร้ายร่างกายในช่วงการผลักดันผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมสาธารณะ และกรณีกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการอันอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจนเกินสมควร.

[99] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 203 - 214/2564 เรื่อง เสรีภาพในการชุมนุมอันเกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิเด็ก สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว และเสรีภาพในการเดินทาง กรณีการชุมนุมทางการเมืองในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2564.

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐ อาทิ หลีกเลี่ยงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในการควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยในการชุมนุม **เร่งรัดการจัดทำกฎหมายหรือระเบียบกลางที่กำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการช่วยเหลือเยียวยาที่ครอบคลุมทุกกรณี**

2) กสม. ได้ติดตามเฝ้าระวังสถานการณ์การชุมนุมทางการเมืองในปี 2564 อย่างใกล้ชิดผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อแสดงท่าทีและข้อเสนอแนะให้ทันต่อสถานการณ์ รวมทั้งลงพื้นที่การชุมนุมของกลุ่มต่าง ๆ เช่น เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน วันที่ 7 สิงหาคม วันที่ 22 สิงหาคม วันที่ 31 ตุลาคม และวันที่ 13 ธันวาคม เป็นต้น เพื่อสังเกตการณ์การใช้เสรีภาพในการชุมนุมและการดูแลการชุมนุมสาธารณะของเจ้าหน้าที่ รวมถึงรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับผลกระทบของประชาชนจากการชุมนุมทางการเมืองที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ กสม. ได้ออกแถลงการณ์และข่าวประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับกรณีการชุมนุมทางการเมืองแสดงความห่วงกังวลต่อความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรง เรียกร้องให้ผู้ชุมนุมใช้เสรีภาพโดยสงบและปราศจากอาวุธ เน้นย้ำให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามหลักสากลที่ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กในการชุมนุมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2564 ประธาน กสม. ได้มีหนังสือไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แจ้งข้อเสนอแนะในการแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กการปกป้องและคุ้มครองความปลอดภัยของเด็กในสถานการณ์การชุมนุม (กรณีสามเหลี่ยมดินแดง) โดยข้อเสนอแนะดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ ในเรื่อง “สิทธิเด็กกับสถานการณ์การชุมนุม” เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม ต่อมา เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน ได้มีการจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อติดตามผลความคืบหน้าการดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าว ซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้เข้าร่วมประชุมและรับข้อเสนอแนะของ กสม. ไปดำเนินการในประเด็นแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในสถานการณ์การชุมนุมและการจัดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พม. โดยกรมกิจการเด็กและเยาวชนได้จัดการประชุมร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อหารือพิจารณาดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. โดยที่ประชุมมีมติตามแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในสถานการณ์การชุมนุมตั้งแต่เริ่มการชุมนุม ระหว่างการชุมนุม และหลังการชุมนุม และขอให้บูรณาการตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน[100]

3) กสม. ได้ตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบ กรณีเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง โดยได้เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การชุมนุมมาให้ข้อมูล เช่น สื่อมวลชน นักวิชาการด้านสันติวิธี ผู้เข้าร่วมการชุมนุม แกนนำผู้ชุมนุม องค์กรภาคประชาสังคมที่ลงพื้นที่สังเกตการณ์ในพื้นที่ชุมนุม เจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบในการชุมนุม และผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น รวมถึงเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564 ได้ลงพื้นที่เพื่อรับฟังและรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มต่าง ๆ บริเวณที่พักอาศัยของประชาชนย่านสามเหลี่ยมดินแดง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน

4) การเข้าพบและเยี่ยมแกนนำ ผู้ชุมนุมที่โรงพยาบาลราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2564 กสม. ลงพื้นที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์เพื่อประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ผู้ต้องขัง

[100] หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานศาลยุติธรรม กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงสาธารณสุข คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด กรุงเทพมหานคร และกระทรวงศึกษาธิการ.

คดีการเมือง รวมทั้งผู้ต้องขังรายอื่น ๆ ที่ติดเชื้อโควิด 19 ในระหว่างที่ถูกคุมขังในเรือนจำ

การใช้เสรีภาพในการชุมนุมในปี 2564

พบว่า มีบางเหตุการณ์ที่การใช้เสรีภาพในการชุมนุมและการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่

ไม่สอดคล้องตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR ให้การรับรองไว้

5) การประสานความร่วมมือร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ โดยร่วมหารือและประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสังเกตการณ์การชุมนุมของประชาชนกับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อระดมความเห็นในการหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาในสถานการณ์การใช้เสรีภาพการชุมนุมเป็นระยะ เช่น เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม กสม. ได้เข้าหารือร่วมกับผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่อหาแนวทางความร่วมมือการทำงานระหว่างหน่วยงานและเพื่อประสานการคุ้มครองเรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการประสานงานในการลงพื้นที่สังเกตการณ์ชุมนุมของ กสม. นอกจากนี้ ยังมีการประชุมร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคมและนักสันติวิธี เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม เป็นต้น

3. การประเมินสถานการณ์

เมื่อพิจารณาถึงการใช้เสรีภาพในการชุมนุมที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกติกา ICCPR ซึ่งกำหนดให้การใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งนี้ ภาพรวมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนในปี 2564 ส่วนใหญ่ยังคงมีข้อเรียกร้องเช่นเดียวกับปีที่ผ่านมา โดยในปี 2564 มีข้อเรียกร้องเพิ่มเติม อาทิ ข้อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออก ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112[101] ข้อเรียกร้องให้แกนนำที่ถูกคุมขังได้รับการประกันตัว และข้อเรียกร้องเพื่อแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448[102] เป็นต้น นอกจากนี้ ลักษณะรูปแบบการใช้เสรีภาพในการชุมนุมปี 2564 ยังมีลักษณะหรือรูปแบบที่แตกต่างจากการชุมนุมปี 2563 โดยการใช้เสรีภาพในการชุมนุมปี 2564 ผู้ชุมนุมได้ให้ความสำคัญต่อมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ประกอบด้วย และเมื่อพิจารณาถึงการใช้เสรีภาพในการชุมนุมในปี 2564 พบว่า มีบางเหตุการณ์ที่การใช้เสรีภาพในการชุมนุมและการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR ให้การรับรองไว้ โดยมีประเด็นการพิจารณา ดังนี้

การใช้เสรีภาพชุมนุมของประชาชน

เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองจากกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวข้างต้น ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องเคารพและคุ้มครองให้ประชาชนสามารถใช้เสรีภาพดังกล่าวได้ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ภาพรวมในปี 2564 แม้รัฐจะประกาศใช้กฎหมายพิเศษและออกข้อกำหนดที่มีการจำกัดสิทธิในบางประการที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการรวมกลุ่มหรือการชุมนุม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เพื่อปกป้องและคุ้มครองด้านสุขภาพของประชาชน และแม้มีบางกรณีเจ้าหน้าที่มีการใช้อุปกรณ์ปิดเส้นทาง

[101] มาตรา 112 ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี.

[102] มาตรา 1448 การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้.

เพื่อกันมิให้ผู้ชุมนุมเดินทางไปยังสถานที่บางแห่งก็ตาม การใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนยังคงเกิดขึ้นและมีการจัดกิจกรรมการชุมนุมต่อไปได้ อย่างไรก็ดี มาตรการจำกัดสิทธิต่าง ๆ ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และความจำเป็นในการยับยั้งหรือป้องกันการแพร่ระบาดโรคโควิด 19 ในแต่ละพื้นที่ของประเทศ

ปี 2564 การใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนมีรูปแบบที่หลากหลาย กล่าวคือ รูปแบบของการชุมนุมที่เป็นการประท้วง และการชุมนุมแบบแฟลชม็อบโดยไม่มีการพักค้างคืน รูปแบบของการชุมนุมที่เป็นการขับรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ประท้วง เช่น กิจกรรม Car Mob กิจกรรม Bike Mob หรือการยืนเว้นระยะห่างและใส่หน้ากากอนามัยในระหว่างเข้าร่วมชุมนุม เพื่อให้สอดรับกับมาตรการของรัฐในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคโควิด 19 เป็นต้น ซึ่งการจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมายของผู้จัดการชุมนุม รวมทั้งผู้ชุมนุมในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระหว่างที่ออกมาใช้เสรีภาพการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะ และรูปแบบการชุมนุมของบางกลุ่มที่ไม่มีกลุ่มหรือแกนนำขับเคลื่อนการชุมนุมอย่างชัดเจน

ทั้งนี้ ภาพรวมการใช้เสรีภาพในการชุมนุมปี 2564 ไม่ปรากฏเหตุการณ์ที่มีการใช้ความรุนแรงในลักษณะที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลอื่นหรือทำให้ทรัพย์สินของบุคคลได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงแต่อย่างใด โดยผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ยึดแนวทางการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสันติวิธี ยกเว้นการชุมนุมของกลุ่มที่ไม่มีกลุ่มหรือแกนนำขับเคลื่อนการชุมนุมอย่างชัดเจน โดยกลุ่มผู้ชุมนุมมีแนวทางการใช้กำลังและสิ่งเทียมอาวุธ เช่น ระเบิดปิงปอง วัตถุติดไฟ (ระเบิดเพลิง) ซึ่งเป็นการกระทำเฉพาะตัวของผู้ชุมนุมบางคนที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่แยกสามเหลี่ยมดินแดง แม้ผู้ชุมนุมจะมีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเพื่อแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจ การใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งอันถือเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมรูปแบบหนึ่ง แต่เห็นได้ว่า การใช้กำลังและสิ่งเทียมอาวุธดังกล่าว อาจทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและร่างกายของเจ้าหน้าที่ตำรวจและประชาชนที่เข้าไปอยู่ในพื้นที่การชุมนุม รวมทั้งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของราชการและของผู้อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ชุมนุม การชุมนุมในรูปแบบนี้จึงถือเป็นการชุมนุมที่ใช้ความรุนแรง มิใช่การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรอง

นอกเหนือจากการชุมนุมที่มีวัตถุประสงค์เรียกร้องทางการเมืองแล้ว การใช้เสรีภาพในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องหรือสะท้อนปัญหาในเรื่องอื่น ๆ เช่น การให้รัฐแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19 หรือการใช้สิทธิเรียกร้องของประชาชนที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR เช่นเดียวกัน สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือและเยียวยาจากรัฐ ทั้งในส่วนของการบาดเจ็บต่อร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินที่เสียหาย ทั้งนี้ ยังไม่มีความชัดเจนในการได้รับการเยียวยาของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ชุมนุมปี 2564

การควบคุมดูแลการชุมนุมในที่สาธารณะ

ภาพรวมการควบคุมดูแลการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ยังคงอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 หากเป็นการชุมนุมในพื้นที่ กทม. ที่มีการประกาศนัดหมายล่วงหน้า เจ้าหน้าที่จะประชาสัมพันธ์แจ้งให้ประชาชนทั่วไปทราบถึง วัน เวลา และสถานที่ในการชุมนุมเพื่อหลีกเลี่ยงบริเวณพื้นที่จัดการชุมนุม รวมถึงแจ้งข้อกฎหมายที่เป็นข้อจำกัดการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ทั้งนี้ ในการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะทุกครั้งจึงมีเจ้าหน้าที่เข้ามาควบคุมดูแลการชุมนุมและแจ้งเตือนผู้ชุมนุมว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายหลายฉบับ

ปี 2564 เจ้าหน้าที่ดูแลและควบคุมการใช้เสรีภาพการชุมนุมโดยมีการใช้อุปกรณ์และการควบคุมพื้นที่ก่อนการชุมนุม ระหว่างการชุมนุม และหลังการชุมนุม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ชุมนุมและบริเวณโดยรอบสถานที่สำคัญบางแห่ง ซึ่งเจ้าหน้าที่จะไม่เข้าไปขัดขวางการชุมนุมและ

ให้ผู้ชุมนุมจัดกิจกรรมไปจนถึงการประกาศยุติการชุมนุม โดยส่วนใหญ่ไม่มีเหตุรุนแรง อย่างไรก็ตาม มีเหตุการณ์ที่เกิดการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและการใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมหลายครั้งในรอบปี 2564 ซึ่งจากรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของ กสม. เห็นว่า การใช้เครื่องมือควบคุมการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ รวมถึงการเข้าสลายการชุมนุมระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน มีการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักการสากล เช่น หลักการพื้นฐานแห่งสหประชาชาติด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับกฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) และแนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ว่าด้วยการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำในการบังคับใช้กฎหมาย (UN Human Rights Guidance on Less-Lethal Weapons in Law Enforcement) รวมถึงการดำเนินการต่อผู้ชุมนุมตามความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ลำดับที่ 37[103] ทั้งนี้ มีผู้ได้รับบาดเจ็บจากการสลายชุมนุมทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่ ผู้ชุมนุม รวมถึงประชาชนทั่วไปที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือและเยียวยาอย่างเหมาะสม

สำหรับการดำเนินการทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ชุมนุมในปี 2564 มีผู้ถูกจับกุมในระหว่างการชุมนุมและถูกดำเนินคดีเป็นจำนวนมาก ในหลายเหตุการณ์ ซึ่งมีการบังคับใช้กฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญา เช่น กฎหมายจราจร การใช้เครื่องเสียง หรือการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ฯลฯ ควบคู่กับการแจ้งข้อกล่าวหาละเมิดข้อกำหนดที่ออกมาเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องต่อรัฐให้พิจารณาหรือรับฟังปัญหาของประชาชนโดยตรง การใช้กฎหมายดังกล่าวต่อผู้ชุมนุมจึงอาจไม่ได้สัดส่วนเมื่อพิจารณากับลักษณะของกิจกรรม การปฏิบัติตนของผู้ชุมนุม หรือความจำเป็นเร่งด่วนในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้รัฐช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นต้น

การเข้าร่วมการชุมนุมของเด็กและเยาวชน การใช้เสรีภาพในการชุมนุมของเด็กและเยาวชนในปี 2564 มีความแตกต่างจากปีที่ผ่านมา ซึ่งเดิมผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มเยาวชน นักศึกษาที่นอกจากเคลื่อนไหวเรียกร้องในประเด็นทางการเมืองและสังคมแล้ว ยังมีการนำเสนอปัญหาความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาและการคุกคามนักเรียนที่แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในโรงเรียน แต่ในปี 2564 ปรากฏภาพการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของเด็กและเยาวชนเพื่อแสดงออกและสะท้อนความคิดเห็นถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจผลกระทบจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รวมถึงเหตุการณ์ก่อนหน้าที่มีการใช้กำลังสลายการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งในส่วนนี้ กสม. เห็นว่า เด็กและเยาวชนสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก รวมถึงการรวมกลุ่มชุมนุมเพื่อเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ ได้ ซึ่งต้องเป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธจึงจะได้รับการคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กติกา ICCPR และอนุสัญญา CRC อย่างไรก็ดี ในการชุมนุมโดยเฉพาะในพื้นที่ดินแดงที่มีการใช้ความรุนแรง เช่น การใช้สิ่งเทียมอาวุธ หรือการทำลายทรัพย์สินสาธารณะ ทำให้เจ้าหน้าที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการตามหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย โดยใช้กำลังทางกายภาพเพื่อสลายการชุมนุม รวมถึงจับกุมเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมชุมนุมดังกล่าวในหลายครั้ง ทำให้หลายภาคส่วนมีความกังวลต่อความปลอดภัยของเด็กและเยาวชน รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมที่เป็นเด็กและเยาวชนที่มีการดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับหลักการสากล ในปี 2564

[103] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 203 - 214/2564 เรื่อง เสรีภาพในการชุมนุม อันเกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิเด็ก สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว และเสรีภาพในการเดินทาง กรณีการชุมนุมทางการเมืองในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2564.

มีรายงานว่ามีการจับกุมเด็กและเยาวชนจากการชุมนุมบริเวณพื้นที่ดินแดง โดยมีการนำตัวไปควบคุมร่วมกับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่และไม่มีการแยกพื้นที่ควบคุมตัวที่เป็นสัดส่วนแต่อย่างใด ซึ่งไม่สอดคล้องกับอนุสัญญา CRC และ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553[104]

4. ข้อเสนอแนะ

จากสถานการณ์การชุมนุมในปี 2564 มีข้อเสนอแนะต่อกรณีการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ดังนี้

4.1 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบตามสมควร รวมทั้งให้การคุ้มครองแก่ผู้ชุมนุม เจ้าหน้าที่ด้านการสาธารณสุข สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป เพื่อประกันการใช้เสรีภาพขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR ให้การรับรองไว้ ซึ่งภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มีผู้ใช้เสรีภาพในการชุมนุมบางกลุ่มมีการจัดกิจกรรมที่ตระหนักถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวโดยมีการจัดกิจกรรมที่เป็นไปตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีพื้นที่สะท้อนปัญหาต่าง ๆ นอกจากนี้ รัฐบาลและรัฐสภาควรหาช่องทางหรือมีเวทีในการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างจริงจังและให้หลักประกันว่า ข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมทุกฝ่ายจะได้รับการพิจารณาโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

4.2 รัฐบาลและสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องกำชับเจ้าหน้าที่ที่ดูแลการชุมนุมให้ปฏิบัติตามกฎหมายโดยสอดคล้องกับมาตรฐานสากล และควรหลีกเลี่ยงการใช้กำลังต่อการชุมนุมที่สงบและปราศจากอาวุธ แม้ว่าจะมีบุคคลบางส่วนที่อาจก่อความวุ่นวายในระหว่างการชุมนุม หากมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่ต้องใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อยุติเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงหรือการละเมิดกฎหมาย มาตรการดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับความจำเป็นและความได้สัดส่วนตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลอย่างเคร่งครัด รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายเพื่อดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุมควรพิจารณาให้ได้สัดส่วนกับสถานการณ์และมาตรการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มากกว่าการปิดกั้นการใช้เสรีภาพของประชาชน

4.3 รัฐบาลควรกำชับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการควบคุมดูแลการชุมนุมต่อเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับหลักการที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา CRC และ พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อย่างเคร่งครัด

4.4 รัฐบาลต้องหลีกเลี่ยงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตาม พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการใช้พระราชกำหนดดังกล่าวเป็นไปเพื่อป้องกันภัยร้ายแรงที่กระทบต่อความมั่นคง ไม่อาจนำไปใช้ในการชุมนุมทางการเมืองในลักษณะทั่วไปได้

4.5 กระทรวงยุติธรรม โดยสำนักงานกิจการยุติธรรม ต้องเร่งรัดการจัดทำกฎหมายหรือระเบียบกลางที่กำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการช่วยเหลือเยียวยาที่ครอบคลุมทุกกรณี เพื่อเป็นแนวปฏิบัติหรือมาตรฐานกลาง ซึ่งครอบคลุมถึงการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมือง

[104] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 203 - 214/2564 เรื่อง เสรีภาพในการชุมนุม อันเกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิเด็ก สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว และเสรีภาพในการเดินทาง กรณีการชุมนุมทางการเมืองในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2564.

บทที่ 3

การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

51 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

58 การกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย

63 นักปกป้องสิทธิมนุษยชน

68 สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

74 โทษประหารชีวิต

76 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน

สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กสม. ได้ติดตามและประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม การกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย นักปกป้องสิทธิมนุษยชน สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โทษประหารชีวิต เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน และการทบทวนบทลงโทษประหารชีวิตสำหรับอาชญากรรมร้ายแรงที่สุด โดยได้พิจารณาสาระสำคัญของสิทธิต่าง ๆ ตามที่กติกา ICCPR อนุสัญญา CAT และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ อาทิ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การห้ามการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ รวมถึงยังได้พิจารณาสิทธิที่ได้รับการรับรองไว้ตามอนุสัญญา CPED ซึ่งแม้ว่าประเทศไทยยังไม่ได้เข้าเป็นภาคี แต่ได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะเข้าเป็นภาคีแล้ว และอยู่ระหว่างการปรับปรุงกฎหมายภายในเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าวได้ นอกจากนี้ ยังได้พิจารณาเกี่ยวกับแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ซึ่งรัฐได้กำหนดนโยบายและมีข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การเร่งผลักดันร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... การแก้ไขปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรม การจัดทำกลไกเพื่อรองรับหลักประกันการดำเนินการสอบสวนข้อกล่าวหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ความมั่นคงอย่างเป็นกลาง อิสระ และโปร่งใส การมีมาตรการดำเนินการจัดการข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จอย่างจริงจัง การออกมาตรการคุ้มครองสำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน การให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือทนายความหรือบุคคลที่ถูกดำเนินคดีเนื่องจากปกป้องประโยชน์ของชุมชน เป็นต้น

ในปี 2564 กสม. ได้ประมวลภาพรวม พร้อมประเมินสถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ดังนี้

3.1 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

1. สถานการณ์/ปัญหา

1.1 การเข้าถึงความยุติธรรม

ประเทศไทยมีกฎหมายที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในการเข้าถึงความยุติธรรมด้านการเงิน เช่น ค่าเยียวยาชดเชยของผู้เสียหาย ค่าทดแทนของผู้ต้องหาที่เสียโอกาสจากการถูกควบคุมตัวโดยรัฐ ค่าใช้จ่าย

ในการดำเนินคดี หลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ระหว่างการพิจารณาคดี การให้เงินช่วยเหลือแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และค่าใช้จ่ายในการให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชนจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และ พ.ร.บ. กองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558

สถิติผู้ขอรับความช่วยเหลือทางการเงินในคดีอาญาตาม พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 พบว่า มีผู้เสียหายและจำเลยยื่นคำขอ จำนวน 10,808 คำขอ ในส่วนของผู้เสียหาย เป็นกรณีเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อร่างกายมากที่สุด จำนวน 4,653 ราย และในส่วนของจำเลย เป็นกรณีเกี่ยวกับความผิดในคดียาเสพติดมากที่สุด จำนวน 163 ราย โดยได้มีการอนุมัติให้จ่ายเงินทั้งผู้เสียหายและจำเลยรวม 7,444 ราย คิดเป็นเงินประมาณ 393 ล้านบาท[105] ทั้งนี้ สถิติการยื่นคำขอและการอนุมัติคำขอลดลงจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ที่มีผู้ยื่นคำขอทั้งสิ้น จำนวน 10,767 ราย โดยได้รับอนุมัติความช่วยเหลือ 8,679 ราย เป็นจำนวนเงินประมาณ 450 ล้านบาท[106]

สำหรับการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี การวางหลักประกันเพื่อปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ตาม พ.ร.บ. กองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 พบว่า กองทุนยุติธรรมมีรายจ่ายสำหรับให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ไม่รวมค่าบริหารจัดการ 206,837,200 บาท[107] เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 รวมทั้งสิ้น 119,992,328.07 บาท โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 กองทุนยุติธรรมได้รับคำร้องทั้งหมด 4,223 คำร้อง พิจารณาอนุมัติและอนุมัติบางส่วน จำนวน 2,253 คำร้อง ลดลงจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ซึ่งได้รับคำร้องทั้งหมด 5,943 คำร้อง พิจารณาอนุมัติและอนุมัติบางส่วน 2,398 คำร้อง[108] นอกจากนี้ จากการประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2564 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้ผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือเสรีภาพจากการทำละเมิดของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ มีสิทธิขอรับความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนยุติธรรม ทั้งนี้ ระหว่างเดือนมีนาคม - กันยายน 2564 มีผู้ยื่นคำร้องจำนวน 17 ราย อย่างไรก็ตาม ผลการพิจารณายังไม่ปรากฏกรณีที่ผู้ร้องเข้าเกณฑ์ได้รับความช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว[109]

ส่วนการขอรับความช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุดสามารถช่วยเหลือประชาชน ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2562 โดยมีเงื่อนไขคือ จะต้องเป็น

---

[105] จาก หนังสือกระทรวงยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ที่ ยธ 02106/9260 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2564 เรื่อง ขอจัดส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[106] จาก *สรุปการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 - 2564* (น. 3), โดย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 17 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://ww2-api.rlpd.go.th/File/Documentcontent/271e366e-6ec6-458f-f9db-08d9b3173400/20211129040408.pdf

[107] แหล่งเดิม.

[108] จาก *รายงานผลการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564* (น. 1, 5), โดย สำนักงานกองทุนยุติธรรม, 17 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://jfo.moj.go.th/files/files_download/20211027829477833.pdf

[109] จาก หนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยธ 02106/9260 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2564. งานเดิม.

ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนโดยตรง ไม่สามารถร้องขอแทนกันได้ ยกเว้นในกรณีจำเป็นให้รับเรื่องไว้ก่อน ซึ่งพบว่าตั้งแต่เดือนมกราคม - สิงหาคม 2564 สำนักงานอัยการสูงสุดได้ให้คำปรึกษาปัญหากฎหมายทั้งสิ้น 47,474 เรื่อง ช่วยเหลือประนอมข้อพิพาทแก่ประชาชน 2,988 เรื่อง ช่วยเหลือทางอรรถคดีโดยจัดหาทนายว่าต่างแก้ต่างแทนประชาชน 830 เรื่อง และคุ้มครองสิทธิทางศาลแก่ประชาชนตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ 11,913 เรื่อง[110]

1.2 กระบวนการดำเนินคดีอาญาที่ล่าช้า

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พบว่าผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว อาจถูกร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไว้ว่ากระทำผิดในคดีอื่นอีก ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องอายัดตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขังดังกล่าวไปยังเรือนจำเพื่อให้ทราบว่ายังมีคดีอื่นที่ต้องดำเนินการ หากพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบไม่ได้ดำเนินการสอบสวนและดำเนินคดีล่าช้า ทำให้คดีไม่ได้เข้าสู่การพิจารณาของศาลให้เป็นที่สุด และส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับพิจารณาสิทธิประโยชน์ที่จะได้จากการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษจำคุก และสิทธิประโยชน์อื่นใดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายที่ออกมาจากการอภัยโทษในวาระต่าง ๆ โดยในปี 2564 กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้ต้องขังเกี่ยวกับการดำเนินคดีล่าช้าของพนักงานสอบสวน จำนวน 35 เรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการอายัดตัวผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีอาญาอื่นไว้ โดยที่พนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการใด ๆ เป็นระยะเวลาหลายปี แม้จะทราบตัวผู้ต้องหาว่าถูกควบคุมตัวไว้ในเรือนจำแล้วก็ตาม

นอกจากนี้ มีรายงานว่า บางกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ทราบว่าตนเองถูกร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในคดีอื่น เมื่อถูกปล่อยตัวจากเรือนจำจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาควบคุมตัวทันที โดยเฉพาะกรณีผู้ต้องหาในคดีที่เกี่ยวกับการเมืองหรือความมั่นคง เช่น กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจภูธร (สภ.) ยางตลาด จ. กาฬสินธุ์ เข้าแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาในคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 และ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 จากการแสดงออกทางการเมืองและขออายัดตัว ซึ่งปรากฏในภายหลังว่าเป็นคดีที่มีการสอบสวนไปแล้ว[111] หรือในกรณี สภ.เมืองปัตตานีเข้าแจ้งข้อกล่าวหาและอายัดตัวผู้ต้องขังในคดีความมั่นคงที่ถูกคุมขังมา 12 ปี ที่กำลังจะถูกปล่อยตัวจากการได้รับการอภัยโทษ[112] เป็นต้น

1.3 ปัญหาเรือนจำแออัด

กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) เปิดเผยข้อมูลของเรือนจำในระบบราชทัณฑ์ของประเทศไทย โดยมีพื้นที่เรือนนอนทั้งหมด 328,733.29 ตารางเมตร สามารถรองรับผู้ต้องขังได้ทั้งหมด 266,587 คน (เฉลี่ยคนละ 1.2 ตารางเมตร) ด้วยการใช้เตียง 2 ชั้น[113] ซึ่งยังเป็นพื้นที่น้อยกว่าตามแนวปฏิบัติทางวิชาการว่าด้วยการออกแบบเรือนจำ (Technical Guidance for Prison Planning) ที่สำนักงานบริการโครงการแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office for Project Services : UNOPS) เสนอแนะพื้นที่สำหรับ

[110] จาก หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ที่ อส 0035.8/13598 ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[111] จาก *ตร.นำหมายจับศาลกาฬสินธุ์ ม.112-พ.ร.บ.คอมพ์ อายัดตัวโตโต้*, โดย มติชนออนไลน์, 2 เมษายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2655529

[112] จาก *ตำรวจอายัดตัวผู้ต้องขังคดีความมั่นคง ขณะปล่อยตัวหลังได้รับพระราชทานอภัยโทษ*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 13 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/south/detail/9640000101561

[113] จาก *รมว.ยธ.แถลงผลงานกระทรวงยุติธรรมปี 64 พอใจภาพรวมการทำงาน*, โดย คมชัดลึกออนไลน์, 29 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/485923

ผู้ต้องขังไว้ที่ 2.6 ตารางเมตร สำหรับเรือนจำที่มีเตียงนอน 2 ชั้น[114] จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2564 มีจำนวนผู้ต้องขังในระบบเรือนจำทั้งประเทศ 279,694 คน[115] ลดลงจากผู้ต้องหาในระบบทั้งหมดจากวันที่ 31 ธันวาคม 2563 ที่มีผู้ต้องขัง 339,081 คน[116] แต่ยังเกินความจุที่รองรับได้มา 13,107 คน

ในการพิจารณาผู้ต้องขังแบ่งตามประเภท แบ่งเป็น นักโทษเด็ดขาด 224,990 คน (ร้อยละ 80.44) ผู้ต้องขังระหว่างการสอบสวนและพิจารณาคดี 53,303 คน (ร้อยละ 19.06) ผู้ถูกกักกัน 45 คน (ร้อยละ 0.02) ผู้ต้องกักขัง 1,335 คน (ร้อยละ 0.48) ทั้งนี้ ผู้ต้องขังจำนวนดังกล่าวเป็นคดีที่เกี่ยวกับ พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ที่จำนวน 227,970 คน คิดเป็นร้อยละ 81.51 จากจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด[117]

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอยู่ระหว่างปรับปรุงร่าง พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อลดอุปสรรคการเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เช่น การขยายระยะเวลาในการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา การขยายการช่วยเหลือผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนที่ไม่มีความผิดและขยายบริการให้สามารถยื่นคำขอด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น นอกจากนี้ กองทุนยุติธรรมได้จัดทำเอกสารแนวทางการปฏิบัติงานของสำนักงานกองทุนยุติธรรมและสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพื่อซักซ้อมความเข้าใจกับผู้ปฏิบัติงาน และแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 ทั้งนี้ระเบียบดังกล่าวมีการเพิ่มเติมผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือเสรีภาพจากการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐอีกกลุ่มหนึ่ง โดยมีสิทธิยื่นขอรับความช่วยเหลือภายใต้เงื่อนไขที่กองทุนยุติธรรมกำหนด เพื่อเป็นการช่วยเหลือประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

กรมคุมประพฤติใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Effective Monitoring: EM) เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกกับผู้ถูกคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ผู้ถูกคุมความประพฤติเป็นผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุกและผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ตาม พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยตั้งแต่เดือนกันยายน 2563 - 8 เมษายน 2564 ได้ติดอุปกรณ์ EM แก่กลุ่มดังกล่าวประมาณ 40,000 คน รวมทั้งกรมราชทัณฑ์ได้ขอพระราชทานอภัยโทษให้กับผู้ต้องขังประพฤติดี ข้อหาไม่ร้ายแรง และใช้การพักการลงโทษ

---

[114] From *Technical Guidance for Prison Planning* (p.93), by UNOPS, 31 December 2021. Retrieved from https://content.unops.org/publications/Technical-guidance-Prison-Planning-2016_EN.pdf?mtime=20171215190045

[115] จาก *รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สำรวจ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564*, โดย กระทรวงยุติธรรม กรมราชทัณฑ์, 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2021-12-31&report=

[116] จาก *รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สำรวจ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563*, โดย กระทรวงยุติธรรม กรมราชทัณฑ์, 31 ธันวาคม 2563. สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2020-12-31&report=

[117] จาก *รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พ.ร.บ. ยาเสพติดทั่วประเทศ สำรวจ ณ วันที่ 1 กันยายน 2564*, โดย กระทรวงยุติธรรม กรมราชทัณฑ์, 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2021-12-31&report=drug

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 การเข้าถึงความยุติธรรม

ประธานศาลฎีกาได้ออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาและระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวเพิ่มอีกอย่างละ 1 ฉบับ ได้แก่ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการใช้มาตรการกำกับดูแลในระหว่างปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2564[118] ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การให้อำนาจศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขหรือสั่งใช้มาตรการกำกับดูแลกับผู้ถูกปล่อยชั่วคราว และจะให้มีผู้กำกับดูแลเพื่อสอดส่องดูแล รับรายงานตัว หรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ถูกปล่อยตัวชั่วคราว และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564[119] มีสาระสำคัญคือ ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งโดยตนเองหรือผู้ที่เป็นเครือญาติหรือเกี่ยวพันโดยทางสมรสหรือในทางการงานกับผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องเสนอหลักประกันใด ๆ และศาลสามารถสั่งปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องใช้หลักประกัน แต่อาจตั้งเงื่อนไขขึ้นมาแทน

2.2.2 การอายัดตัวผู้ต้องขังและการดำเนินคดีอาญาที่ล่าช้า

กสม. เข้าพบกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อหารือความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและเพื่อประสานการคุ้มครองเรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยที่ผ่านมา กสม. พบเรื่องร้องเรียนซึ่งผู้ร้องกล่าวอ้างว่าถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่ง กสม. เสนอประเด็นห่วงใยเพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไข โดยเฉพาะปัญหาความล่าช้าในการสอบสวนคดีของผู้ต้องขังที่มีคดีอายัดตัว ทำให้ผู้ต้องหาเสียสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่พึงได้รับตามกฎหมาย[120]

ในปี 2564 กสม. ออกรายงานผลการตรวจสอบในประเด็นพนักงานสอบสวนดำเนินคดีล่าช้า จำนวน 11 ฉบับ ซึ่งเป็นเรื่องร้องเรียนที่ได้รับในปี 2563 - 2564 โดยมีมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้พนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบสำนวนคดีตามคำร้องเรียนเร่งรัดการดำเนินคดีให้แล้วเสร็จ เพื่อมิให้เกิดความล่าช้า และให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีที่ปรากฏการดำเนินคดีล่าช้า เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้ กสม. ได้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจดำเนินการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะสิทธิในกระบวนการยุติธรรม กรณีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีการอายัดและการดำเนินคดีล่าช้าเพื่อแก้ไขปัญหาภาพรวมในเชิงระบบ[121]

2.2.3 ปัญหาเรือนจำแออัด

ในเดือนมีนาคม 2564 กรมราชทัณฑ์เปิดเผยจำนวนผู้ที่เข้าเกณฑ์ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว 3,000 ราย จากเรือนจำทั่วประเทศ มีทั้งการพักโทษให้นักโทษในคดีที่เหลือโทษน้อยกว่า 5 ปี จำคุกอยู่ในเรือนจำมาแล้ว 1 ใน 3 ของโทษทั้งหมด มีทั้งการพักโทษด้วยเหตุปกติ และพักโทษกรณีเหตุพิเศษและประเภทโทษน้อยไม่เกิน 3 ปี รวมทั้งนักโทษสูงอายุและพิการ ซึ่งการพักการลงโทษ จะเข้าสู่กระบวนการคุมประพฤติติดอุปกรณ์ EM ติดตามตัว

---

[118] จาก คำแนะนำของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการใช้มาตรการกำกับดูแลในระหว่างปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2564. (2564, 11 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา, 138*(ตอนที่ 39 ก), 31-33.

[119] จาก ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564. (2564, 6 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 138*(ตอนที่ 52 ก), 34-35.

[120] จาก *กสม. หารือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประสานการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย สำนักงาน กสม., 2 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/กสม-หารือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ-ประสานการคุ้มครองสิ.aspx

[121] จาก คำสั่ง กสม. ที่ 46/2564 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจดำเนินการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม กรณีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีการอายัดและการดำเนินคดีล่าช้า.

ต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษ[122] เมื่อรวมกับการปล่อยตัวประเภทอื่น เช่น ครบกำหนดโทษหรือชำระค่าปรับแล้ว ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 กรมราชทัณฑ์ได้ปล่อยตัวผู้ต้องขังทั้งหมด 246,594 คน[123]

จากการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ ซึ่งมีผลใช้บังคับในวันที่ 9 ธันวาคม 2564 โดยมีสาระสำคัญ อาทิ ยกเลิกบทบัญญัติที่ให้ข้อสันนิษฐานว่าเป็นการกระทำเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และเพื่อขายซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ตาม พ.ร.บ. วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559 หน่วยงานสาธารณสุขเข้ามามีบทบาทในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และการปรับลดโทษของผู้ต้องหาในคดียาเสพติดบางกรณี ซึ่งจะมีผู้ต้องขังได้รับประโยชน์ประมาณ 30,000 ราย[124] รวมถึงการประกาศให้พืชกระท่อมไม่เป็นยาเสพติดให้โทษและยกเลิกโทษทั้งหมด ตาม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 ส่งผลให้มีผู้ที่เข้าเกณฑ์ได้รับการปล่อยตัวจากคดีที่เกี่ยวกับพืชกระท่อม จำนวน 121 ราย (เป็นนักโทษเด็ดขาด 20 ราย และผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนและพิจารณาคดี 101 ราย)[125] นอกจากนี้เพื่อลดโอกาสที่ผู้ต้องขังจะไม่กลับมากระทำผิดซ้ำและลดความแออัดในเรือนจำ กรมราชทัณฑ์ได้ร่วมกับสถานประกอบการจัดทำโครงการนำร่อง “สร้างงาน สร้างอาชีพ ฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรม เรือนจำกลางสมุทรปราการ” หรือ “สมุทรปราการโมเดล” ใช้กลไกการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษให้ได้รับการฝึกทักษะอาชีพเพื่อเป็นการสร้างอาชีพฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรมให้แก่ผู้ต้องขังมีรายได้และอาชีพที่มั่นคง[126]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เข้าถึงความยุติธรรมจากการถูกละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 นอกเหนือจากการเสนอปรับแก้ไข พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้ครอบคลุมถึงผู้ต้องหาคดีอาญาและถูกคุมขังโดยที่พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องและการจ่ายเงินทดแทนต่อบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยที่ถูกคุมขังอย่างไม่เป็นธรรมด้วยเช่นกัน ในส่วนของการขอปล่อยชั่วคราวมีคำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการใช้มาตรการกำกับดูแลในระหว่างปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2564 และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564 ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวและศาลสามารถสั่งปล่อยชั่วคราวโดยตั้งเงื่อนไขขึ้นมาแทน อันจะส่งเสริมให้

---

[122] จาก *ผ่านเกณฑ์ราชทัณฑ์ 13-14 มี.ค. ‘สุขุม-สรยุทธ’ พ้นเรือนจำ*, โดย เดลินิวส์, 11 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/crime/830482/

[123] จาก *สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ปล่อยตัว รายปี*, โดย กรมราชทัณฑ์, 12 มกราคม 2565. สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_dist_year.php

[124] จาก *เลขา ป.ป.ส.เผยประมวล กม.ยาเสพติดใหม่ บังคับใช้ 9 ธ.ค. ผู้ต้องขัง 3 หมื่นคนได้ประโยชน์ ตั้งเป้ายึดทรัพย์นักค้า*, โดย มติชนออนไลน์, 7 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/crime/news_3071806

[125] จาก *ราชทัณฑ์เตรียมพร้อมปล่อยตัวผู้พ้นโทษ คดีความผิดเกี่ยวกับพืชกระท่อม หลัง พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) เริ่มบังคับใช้วันแรก* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย ประชาสัมพันธ์ กรมราชทัณฑ์, 24 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/prthaidoc/photos/a.1340332876020633/4210205889033303/

[126] จาก *กรมราชทัณฑ์ ลงนาม MOU โครงการ “สร้างงาน สร้างอาชีพ ฝึกทักษะการทำงานในภาคอุตสาหกรรม”*, โดย สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 11 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG211011170702671

เข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมโดยผู้ต้องขังไม่ต้องใช้หลักทรัพย์มาประกันในการขอปล่อยชั่วคราวเพื่อออกไปสู้คดี และเมื่อใช้พิจารณาร่วมกับคำแนะนำของประธานศาลฎีกาก่อนหน้าทั้ง 3 ฉบับ ในเรื่อง (1) แนวทางการใช้โทษอาญา (2) มาตรฐานกลางสำหรับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย และ (3) การขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวด้วยแล้ว ที่สอดคล้องกับกติกา ICCPR ในหลักทั่วไปไม่ควรควบคุมตัวผู้ต้องขังไว้ในระหว่างรอการพิจารณาคดีและช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังที่ไม่จำเป็นในเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับ**การลดความแออัดในเรือนจำ** จากสถิติแนวโน้มจำนวนผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ที่ลดลงจากปีก่อนหน้า แสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างต่อเนื่องโดยใช้กลไกการลดโทษยิ่งไปกว่านั้น การแก้ไขกฎหมายปลดให้พืชกระท่อมไม่เป็นยาเสพติดให้โทษและการบังคับใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ ที่มุ่งให้มีการพิจารณาโทษตามพฤติการณ์ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและเปลี่ยนทัศนคติผู้ต้องหาในคดียาเสพติดส่วนใหญ่จากเดิมที่เป็นผู้กระทำความผิดทางอาญาที่ต้องมีการจับกุมและคุมขังให้มาเป็นผู้ที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมถึงการทำโครงการนำร่องเพื่อสร้างอาชีพในภาคอุตสาหกรรม และลดความเสี่ยงการกระทำผิดที่จะกลับเข้าเรือนจำจะส่งผลให้ลดปริมาณผู้ต้องขังลงและได้รับโอกาสฟื้นฟูและสามารถกลับสู่สังคมอันเป็นไปตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

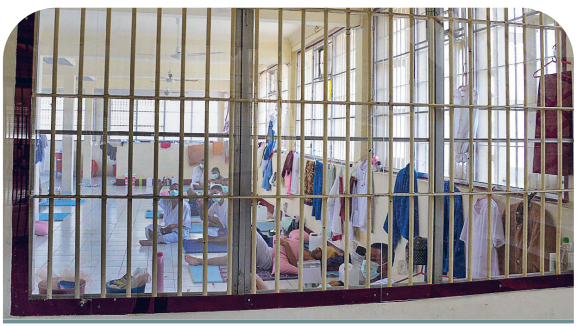

ที่มา: ผู้จัดการออนไลน์

ปัญหาหรืออุปสรรค ในประเด็น**การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม** พบว่ายังคงมีข้อจำกัดในการรับความช่วยเหลือจากทั้ง พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และ พ.ร.บ. กองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีจำนวนคำร้องที่ยื่นเข้ามาและจำนวนคำร้องที่ได้รับการอนุมัติน้อยลงจากปี 2563 รวมถึงการพิจารณาช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือเสรีภาพจากการทำละเมิดของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งแม้ว่าจะมีการประกาศระเบียบใหม่และมีผู้ที่เข้ามายื่นคำร้องขอรับความช่วยเหลือ แต่ก็ยังไม่มีผู้ที่เข้าเกณฑ์ที่จะได้รับการอนุมัติ หน่วยงานรัฐจึงควรมีกลไกเสริมและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อพิจารณาให้การช่วยเหลือทั้ง 2 ช่องทางให้เข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น ใน**กระบวนการดำเนินคดีอาญาที่ล่าช้า** แม้จะมีคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 เรื่อง การอำนวยความยุติธรรมในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวนและมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา แต่พบว่ายังมีกรณีที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำร้องเรียนพนักงานสอบสวนในประเด็นการอายัดตัวและดำเนินคดีอาญาล่าช้ามาที่ กสม. อย่างต่อเนื่อง จากผู้ต้องหาหรือผู้ต้องโทษที่ถูกอายัดตัวแต่ไม่มีความคืบหน้าทางคดี ซึ่งเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการสอบสวน ตลอดจนการทำความเห็นทางคดีด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม อันอาจส่งผลให้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ที่พึงจะได้รับหากมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เช่น การพักโทษหรือลดโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้ **ปัญหาความแออัดในเรือนจำ** กรมราชทัณฑ์ยังต้องปรับปรุง โดยเฉพาะพื้นที่เรือนนอนที่ยังมีสัดส่วนที่ไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขังที่มีจำนวนมากเกินความจุ และสภาพเรือนจำให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลต่อไป

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

4.1 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรม ควรดำเนินการทบทวนหลักเกณฑ์ที่อาจมีข้อจำกัดในการเป็นผู้มีสิทธิหรือเงื่อนไขในการได้รับการช่วยเหลือ รวมทั้งพิจารณาเพิ่มช่องทางการเข้าถึงให้แก่ประชาชน ในการยื่นเรื่อง และประสิทธิภาพในการขอรับความช่วยเหลือตาม พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และ พ.ร.บ. กองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 อาทิ การปรับปรุงองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดให้มีความสมดุลระหว่างตัวแทนภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้น การจัดทำมาตรฐานสำหรับงานล่ามในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ผู้ต้องหาตลอดทั้งกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนของตำรวจไปจนถึงชั้นพิพากษาของศาลสามารถใช้บริการล่ามแปลภาษาได้ ซึ่งรวมถึงล่ามสำหรับผู้พิการในการรับรู้ เช่น ล่ามภาษามือสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เป็นต้น

4.2 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรม ควรพิจารณาศึกษาความเป็นไปได้ในการนำมาตรการอื่นแทนการนำโทษจำคุกมาใช้ในคดีอาญาตามความเหมาะสม โดยเฉพาะในช่วงก่อนพิจารณาคดี เพื่อลดจำนวนผู้ถูกกักขังระหว่างการสอบสวนและผู้ต้องขังที่ถูกพิพากษาคดีถึงที่สุดโดยไม่จำเป็น และให้สอดคล้องกับกติกา ICCPR

4.3 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรม ควรใช้กลไกของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ในการช่วยติดตามและพัฒนาระบบเทคโนโลยี รวมถึงฐานข้อมูลสำหรับการอำนวยความยุติธรรม และในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรกำชับให้พนักงานสอบสวนแต่ละพื้นที่รายงานและติดตามความคืบหน้าของคดีให้ผู้บังคับบัญชารับทราบเป็นระยะ โดยเฉพาะในส่วนที่พนักงานสอบสวนได้ทำการอายัดตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขังในเรือนจำ ต้องกำชับให้เร่งรัดการสอบสวนในคดีอื่นที่ยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จโดยเร็วและเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขัง และกำชับให้ปฏิบัติตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 อย่างเคร่งครัด

4.4 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรม ควรพิจารณาปรับปรุงสภาพเรือนจำให้สอดคล้องกับข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหรือข้อกำหนดแมนเดลา (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners - Mandela Rules) และข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง หรือข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ทั้งการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำ และการจัดสถานที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมสอดคล้องกับปริมาณผู้ต้องขัง รวมไปถึงการแยกวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนระหว่างผู้ต้องหาที่ถูกกักขังระหว่างการสอบสวนและผู้ต้องโทษที่ได้รับคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

4.5 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรม ควรศึกษาและพิจารณาปรับใช้กลไกการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษและการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง เพื่อขยายโอกาสให้ผู้ต้องขังในพื้นที่อื่นได้รับการฝึกทักษะอาชีพหรือการทำงานในด้านต่าง ๆ เมื่อได้รับการปล่อยตัวจะช่วยให้ประกอบอาชีพและมีรายได้ รวมทั้งลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำ นอกจากนี้ ควรมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการศึกษาปรับปรุงแก้ไขทะเบียนประวัติอาชญากรและประเมินผู้ที่จะได้รับการปล่อยตัว โดยจำแนกตามคดี พฤติการณ์แห่งคดี หรือการผ่านหลักสูตรการสร้างอาชีพ ให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้

3.2 การกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย

1. สถานการณ์/ปัญหา

1.1 การกระทำทรมาน

ในเดือนสิงหาคม 2564 มีรายงานการกระทำทรมานของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติดของ สภ.เมืองนครสวรรค์ ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีการใช้ถุงดำครอบศีรษะผู้ต้องสงสัยคดียาเสพติดจนเป็นเหตุให้

ขาดอากาศหายใจและเสียชีวิตในเวลาต่อมา[127] จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กสม. ได้เรียกร้องให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งสอบสวนและดำเนินคดีอาญาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจกลุ่มดังกล่าวด้วยกระบวนการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ เร่งผลักดันร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... และเร่งผลักดันให้มีการปฏิรูปองค์กรตำรวจ ทั้งในเชิงโครงสร้าง กระบวนการ และกฎระเบียบ[128] ซึ่งต่อมาได้มีการควบคุมผู้ต้องหาและอัยการได้สั่งฟ้องผู้ต้องหาทั้งหมดในข้อหาตามประมวลกฎหมายอาญา และ พ.ร.ป. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561[129] นอกจากนี้ มีรายงานความคืบหน้าทางคดีกรณีพลทหารวิเชียร เผือกสม ซึ่งถูกเจ้าหน้าที่ทหารรุมซ้อมทรมานและเสียชีวิตเมื่อปี 2554 โดยศาลมณฑลทหารบกที่ 46 มีคำสั่งรับฟ้องเจ้าหน้าที่ทหาร จำนวน 9 คน เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2564[130]

สำหรับสถิติเรื่องร้องเรียนต่อ กสม. ปี 2564 มีเรื่องร้องเรียนกรณีกล่าวอ้างว่าถูกทำร้ายร่างกายหรือกระทำทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 13 คำร้อง เช่น กรณีกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำร้ายร่างกายในระหว่างการควบคุมตัว กรณีผู้ต้องขังเข้าใหม่มีร่องรอยถูกทำร้ายร่างกาย และกรณีกล่าวอ้างว่าถูกทำร้ายร่างกายระหว่างเข้ารับการฝึกเป็นพลทหารกองประจำการ เป็นต้น โดยคำร้องทั้งหมดอยู่ในระหว่างกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง ทั้งนี้ จำนวนเรื่องร้องเรียนมีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปี 2563 ที่มีจำนวน 15 คำร้อง

1.2 การบังคับให้สูญหาย

มีรายงานความคืบหน้าทางคดีกรณีการหายตัวไปของนายพอละจี รักจงเจริญ หรือ บิลลี่ หลังถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เมื่อปี 2557 โดยหลังจากที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ส่งความเห็นแย้งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อพิจารณา[131] อัยการสูงสุดได้มีคำสั่งให้กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมใน 4 ประเด็น ได้แก่ การตรวจสอบพยานเทคนิคที่รวบรวมพยานหลักฐานวัตถุพยานเพิ่มเติม เครือญาติของนายพอละจี และเจ้าหน้าที่นิติวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์หลักฐาน[132]

---

[127] จาก *สรุปคดีสะเทือนวงการสีกากี "ผู้กำกับโจ้" จากวันหลบหนี ถึงวันถูกควบคุมตัว*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 27 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/2178286

[128] จาก *กสม. ชี้เหตุตำรวจซ้อมทรมานผู้ต้องขังถึงแก่ความตายละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนอย่างชัดแจ้ง แนะรัฐบาลเร่งผลักดันร่างกฎหมายซ้อมทรมานฯ - ปฏิรูปองค์กรตำรวจตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย สำนักงาน กสม., 25 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/กสม-ชี้เหตุตำรวจซ้อมทรมานผู้ต้องขังถึงแก่ความตายละ.aspx

[129] จาก *อัยการสั่งฟ้องแล้ว อดีตผู้กำกับโจ้และพวก 4 ข้อหาหนัก โทษประหารสถานเดียว*, โดย ประชาชาติธุรกิจ, 15 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/general/news-802826

[130] จาก *ศาลทหารประทับรับฟ้อง "ร้อยโทกับพวก" คดีซ้อมทรมานพลทหารวิเชียร เผือกสม เสียชีวิต*, โดย มติชนออนไลน์, 4 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2973342

[131] จาก หนังสือกรมสอบสวนคดีพิเศษ ที่ ยธ 0834/292 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2563 เรื่อง แจ้งข้อมูลความคืบหน้าของคดีการหายตัวไปของบิลลี่.

[132] จาก *'มีนอ-สุรัช' ตามความคืบหน้าจาก DSI-อสส. คดีการหายตัวไปของบิลลี่ กับคดีถูกตำรวจซ้อมทรมาน*, โดย ประชาไท, 21 มกราคม 2565. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2022/01/96903

ที่มา: มติชนออนไลน์

ในส่วนของเรื่องร้องเรียนต่อ กสม. ในปี 2564 มีจำนวน 2 คำร้อง คือ กรณีขอให้ตรวจสอบการบังคับสูญหายผู้ลี้ภัยทางการเมือง และผลักดันให้สภาผู้แทนราษฎรผ่านร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... และกรณีขอให้ตรวจสอบนายกรัฐมนตรีและหน่วยงานความมั่นคงที่อาจเกี่ยวข้องกับการอุ้มหายผู้ลี้ภัยการเมือง ในขณะที่ปี 2563 ไม่มีเรื่องร้องเรียนเข้ามายัง กสม. โดยทั้ง 2 คำร้อง อยู่ในระหว่างกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง นอกจากนี้ กสม. ได้มีมติให้ตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาการดำเนินการของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาการบังคับให้สูญหายและเสียชีวิตของคนไทยที่พำนักอาศัยในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อขอลี้ภัยทางการเมืองด้วย เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาเรื่องร้องเรียน

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) ได้เสนอร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... เข้าสู่การพิจารณา และได้ดำเนินการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่สาระสำคัญของอนุสัญญา CAT และ CPED รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ที่ยังอยู่ในระหว่างการค้นหาข้อมูลและการเยียวยาแก่ผู้เสียหายและครอบครัว

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 ความคืบหน้าของร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ....

เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2564 สภาผู้แทนราษฎรมีมติรับหลักการร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าว และได้ตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างกฎหมาย[133] ทั้งนี้ กสม. ได้จัดเวที “เสวนาหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาการซ้อมทรมาน: มาตรการทางกฎหมายและอื่น ๆ” และได้มีข้อเสนอแนะต่อร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวไปยังประธานรัฐสภา โดยมีสาระสำคัญ เช่น การกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ความรับผิดจากการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายตกอยู่กับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำความผิด และการกำหนดให้ความผิดฐานกระทำทรมานและฐานกระทำให้บุคคลสูญหายเป็นคดีที่ไม่มีอายุความ เป็นต้น[134]

2.2.2 การดำเนินงานของคณะกรรมการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์กรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ

เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2564 ครม. มีมติรับทราบรายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 เช่น การติดตามและตรวจสอบบุคคลตามบัญชีของคณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยการหายสาบสูญโดยถูกบังคับหรือไม่สมัครใจ การลงพื้นที่เพื่อเข้าพบญาติของผู้ถูกบังคับให้หายสาบสูญ การพิจารณาเยียวยา

---

[133] จาก *บันทึกการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 25 ปีที่ 3 ครั้งที่ 21 (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่ 1) วันที่ 16 กันยายน 2564* [คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ] (น. 3-4), โดย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 16 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php

[134] จาก หนังสือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ สม 0006/74 ลงวันที่ 7 กันยายน 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะต่อร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ....

ให้กับผู้ถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ และการศึกษาแนวทางการช่วยเหลือเยียวยาสำหรับกรณีที่ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าบุคคลที่สูญหายเกิดจากการกระทำของผู้ใด โดยไม่ปรากฏพฤติการณ์การสูญหายและไม่เคยได้รับการเยียวยาจากหน่วยงานใด[135]

อนึ่ง เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2564 คณะอนุกรรมการติดตามและตรวจสอบกรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ[136] มีมติเกี่ยวกับการดำเนินการกรณีที่มีการร้องเรียนให้คัดกรองผู้ที่ถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญที่เหตุการณ์เกิดนอกราชอาณาจักรเพื่อดำเนินการสืบสวน จำนวน 3 ราย ได้แก่ นายสยาม ธีรวุฒิ นายวันเฉลิม ศักดิ์สัตย์สิทธิ์ และนายสุรชัย ด่านวัฒนานุสรณ์ โดยมอบหมายให้กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมถึงมีการประสานความร่วมมือในการขอเอกสารจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา

2.3 การดำเนินการของ กสม.

ในปี 2564 (มกราคม - ธันวาคม) กสม. ได้ออกรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่กล่าวอ้างว่ามีการทำร้ายร่างกายหรือกระทำทรมานจำนวน 10 เรื่อง มีกรณีสำคัญซึ่ง กสม. มีความเห็นว่ามีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และมีข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น 1) กรณีของเจ้าหน้าที่ทหารชุดปราบปรามยาเสพติดทำร้ายร่างกายชาย 2 คน เป็นเหตุให้ชายคนหนึ่งเสียชีวิตและอีกคนได้รับบาดเจ็บสาหัส โดยมีข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้กำหนดมาตรการและแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นรูปธรรมแก่เจ้าหน้าที่ทหารซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำที่เข้าข่ายการซ้อมทรมานผู้ต้องสงสัย และการพิจารณายกเลิกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 23/2558 และ 13/2559 เนื่องจากคำสั่งทั้ง 2 ฉบับ ให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดบางประการที่เป็นภยันตรายต่อความสงบเรียบร้อยหรือบ่อนทำลายระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดย ครม. ได้รับทราบรายงานสรุปผลการพิจารณาต่อข้อเสนอแนะของ กสม. ตามที่ ยธ. เสนอมีสาระสำคัญ เช่น การใช้อำนาจพิเศษตามคำสั่งหัวหน้า คสช. ทั้ง 2 ฉบับ ยังมีความจำเป็นแต่เจ้าหน้าที่ยังต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายและเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเคร่งครัด เป็นต้น[137] และ 2) กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจทำร้ายร่างกายผู้ต้องสงสัยเพื่อให้รับสารภาพว่าฆ่าผู้อื่น กสม. ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย แนวทางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามหลักสิทธิมนุษยชน และการจัดให้มีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและเสียงในระหว่างการจับกุม การควบคุมตัว และการสอบสวน ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาผู้เสียหายและการกำหนดแนวปฏิบัติในการบันทึกภาพและเสียงการตรวจค้น จับกุม และการสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้

---

[135] จาก *มติ ครม. วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2564*, โดย สำนักเลขาธิการ ครม., 23 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://resolution.soc.go.th/?page_id=74&find_word=การดำเนินงานของคณะกรรมการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์กรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ&start_date=23%2F02%2F2564&end_date=&book_number=&page_no=1

[136] จาก *อธิบดีดีเอสไอ ประชุมติดตามการทำงานของคณะอนุกรรมการติดตามและตรวจสอบ กรณีถูกกระทำทรมานและถูกบังคับให้หายสาบสูญ ผ่านระบบ Cisco Webex Meeting ครั้งที่ 1/2564* [ข่าวประชาสัมพันธ์ภารกิจ], โดย กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 18 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dsi.go.th/th/Detail/92f2ccf16e1afc6181a62629b2a20af3

[137] จาก หนังสือสำนักเลขาธิการ ครม. ด่วนที่สุด ที่ นร 0505/27425 ลงวันที่ 31 สิงหาคม 2564 เรื่อง รายงานสรุปผลการพิจารณาต่อข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีการป้องกันการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีลักษณะเป็นการทรมานบุคคล.

สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม[138] เป็นต้น

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในปี 2564 มีความก้าวหน้าที่สำคัญเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย ได้แก่ กรณีสภาผู้แทนราษฎรมีมติรับหลักการร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีการดำเนินงานเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่สาระสำคัญของอนุสัญญา CAT และอนุสัญญา CPED อย่างต่อเนื่อง ซึ่งกฎหมายดังกล่าวหากมีผลใช้บังคับจะสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญและสนธิสัญญาระหว่างประเทศให้การรับรอง

ปัญหาหรืออุปสรรค กสม. ยังคงได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการกล่าวอ้างว่ามีการกระทำทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐเป็นระยะ ซึ่งบางกรณี กสม. ตรวจสอบแล้วพบว่า มีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน จึงเห็นว่าการอบรมให้ความรู้และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายแก่เจ้าหน้าที่อาจยังไม่ครอบคลุมเพียงพอและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจว่าการกระทำทรมานเป็นสิ่งต้องห้ามไม่ว่าจะสถานการณ์ใด นอกจากนี้ยังพบว่า กฎหมายและคำสั่งบางฉบับที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมหรือควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติงาน และอาจไม่สอดคล้องกับหลักการของสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งสุ่มเสี่ยงจะก่อให้เกิดการปฏิบัติอันกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกควบคุมตัวหรือผู้ต้องหา เช่น การข่มขู่ การทำร้ายร่างกาย การกระทำทรมาน เพื่อให้รับสารภาพหรือต่อรองผลประโยชน์ เป็นต้น ดังเช่นกรณีการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติด สภ.เมืองนครสวรรค์ ที่อาจเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 โดยกฎหมายดังกล่าวให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้เป็นเวลา 3 วัน เพื่อทำการสอบสวนก่อนนำตัวผู้ต้องสงสัยส่งพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายอาญา และการกระทำของเจ้าหน้าที่ชุดดังกล่าวอาจเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบของการทรมานตามอนุสัญญา CAT เนื่องจากผู้กระทำเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ได้กระทำโดยเจตนาให้มีการเจ็บปวด/บาดเจ็บจนถึงขั้นเสียชีวิต เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำรับสารภาพจากผู้ถูกกระทำ ทั้งนี้ แม้ในปี 2564 จะมีการยกเลิก พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แต่อำนาจพิเศษในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยในลักษณะดังกล่าว ยังคงปรากฏอยู่ใน พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดียาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564

ในส่วนของการบังคับบุคคลให้สูญหาย พบว่ายังไม่มีความคืบหน้าที่สำคัญในการติดตามตัวต่อกรณีการสูญหายของบุคคลที่เป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองและนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะกรณีของนายพอละจีที่อยู่ในขั้นตอนการสอบสวนเพิ่มเติมของกรมสอบสวนคดีพิเศษ รวมทั้งกรณีของผู้ที่ถูกบังคับให้สูญหายในต่างประเทศ ทั้งนี้ กสม. ขอสนับสนุนให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจที่สามารถดำเนินการได้ เพื่อให้ความช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ แก่ครอบครัว ในการติดตามเพื่อทราบชะตากรรมของผู้สูญหาย ซึ่งญาติและครอบครัวมีสิทธิในการรับรู้ความจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์ของการบังคับให้หายสาบสูญ ชะตากรรมของผู้สูญหาย ตลอดจนความคืบหน้าของการสอบสวน

[138] จาก หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตช 0011.24/1315 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน.

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นการกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย ดังนี้

4.1 การพิจารณาร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... รัฐสภาควรพิจารณาโดยคำนึงถึงความสอดคล้องตามอนุสัญญา CAT และอนุสัญญา CPED ให้ครบถ้วน เพื่อให้กฎหมายสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายได้อย่างมีประสิทธิผล และรัฐบาลควรมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา CPED ตามที่ได้ลงนามไว้ ตลอดจนการพิจารณาให้สัตยาบันต่อพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (OP-CAT) เพื่อการป้องกันการกระทำทรมาน และการจัดตั้งกลไกป้องกันการทรมานระดับชาติ (National Preventive Mechanism: NPM) ที่เป็นหน่วยงานอิสระในการตรวจเยี่ยมสถานที่ที่มีการคุมขัง/ควบคุมตัว

4.2 รัฐบาลควรพิจารณาทบทวนและยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายหรือคำสั่งบางฉบับที่ให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลที่ต้องสงสัยว่ากระทำผิด และใช้กฎหมายปกติ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแทน เพื่อหลีกเลี่ยงกรณีที่อาจสุ่มเสี่ยงให้เกิดการปฏิบัติที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน หรือหากมีความจำเป็นต้องใช้กฎหมายในลักษณะดังกล่าว ควรมีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในบางมาตราของกฎหมายเหล่านั้น ให้มีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคี

4.3 รัฐบาลควรมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดอบรมเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโดยมีกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจพิเศษเพิ่มเติมจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น เจ้าหน้าที่ชุดปราบปรามยาเสพติด และเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น รวมทั้งควรมีระบบกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้อยู่ในขอบเขตของกฎหมายและเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเคร่งครัด ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์การกระทำที่อาจเข้าข่ายการทรมานหรือการกระทำอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ต้องมีการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็วโดยปราศจากความลำเอียง

4.4 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพึงดำเนินการให้ความช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกระทำทรมานและครอบครัวของบุคคลที่ถูกกระทำให้สูญหาย ทั้งในการติดตามเพื่อทราบชะตากรรมของผู้สูญหาย ความคืบหน้าของการสอบสวน ตลอดจนการเยียวยาทางด้านจิตใจแก่ญาติและครอบครัวของผู้เสียหายอย่างเหมาะสม

3.3 นักปกป้องสิทธิมนุษยชน

1. สถานการณ์/ปัญหา

สถานการณ์ทั่วไปของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในปี 2564 ยังคงเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของสาธารณชน รวมถึงความคืบหน้าของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล และการดำเนินคดีต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ดังนี้

1.1 การถูกฟ้องร้องดำเนินคดี

ในปี 2564 มีรายงานผู้ออกมาขับเคลื่อนและจัดกิจกรรมในประเด็นสิทธิมนุษยชนถูกดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาทิ เจ้าหน้าที่อาวุโสฝ่ายรณรงค์เชิงนโยบายของแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย ซึ่งถูกดำเนินคดีร่วมกันกระทำความผิดตาม พ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ. 2522 จากการเข้าร่วมกิจกรรม “คืน-ยุติธรรม” เพื่อรำลึกถึงผู้ถูกบังคับให้สูญหายเนื่องใน

วาระครบ 1 ปี 1 เดือน ที่นายวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ หายตัวไป เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2563[139] และมีกรณีประชาชนเข้าแจ้งความดำเนินคดีกับนักสิทธิมนุษยชน 4 คน ได้แก่ อดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประธานมูลนิธิผสานวัฒนธรรม นักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน และแกนนำขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-Move) ในประเด็นเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิชาวบ้านบางกลอยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน[140] กรณีนักวิชาการถูกกลุ่มองค์กรเอกชนฟ้องร้องจากการเคลื่อนไหวเรื่องปัญหาสารพิษกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม[141] ซึ่งต่อมาศาลได้มีคำพิพากษายกฟ้อง[142] เป็นต้น

ที่มา: สำนักข่าวอิศรา

1.2 ผู้หญิงนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ในปี 2564 มีผู้หญิงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนต้องประสบปัญหาและอุปสรรคในการทำหน้าที่ ได้แก่ กรณีอดีตหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเข้าแจ้งความร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีอาญากับทนายความของผู้เสียหายจากกรณีปฏิบัติการยุทธการตะนาวศรี ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน บริเวณพื้นที่ใจแผ่นดินและบางกลอยบน ในหลายข้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ในฐานะทนายความ[143]

1.3 ความคืบหน้าการดำเนินคดีของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ในปี 2564 มีความคืบหน้าของการดำเนินคดีต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในหลายกรณี ได้แก่

1.3.1 การถูกดำเนินคดีจากการแสดงความคิดเห็น

กรณีบริษัทผลิตผลไม้กระป๋องแห่งหนึ่ง ยื่นฟ้องคดีนักกิจกรรมด้านสิทธิแรงงานชาวอังกฤษ ข้อหาละเมิดและเรียกค่าเสียหายซึ่งศาลฎีกามีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2564 ให้ยกฟ้อง โดยศาลเห็นว่าจำเลยได้ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับการจ้างงานซึ่งมาจากการเก็บข้อมูลสภาพการทำงานของแรงงานต่างชาติของบริษัท โดยจำเลยไม่ได้เป็นผู้เผยแพร่ข้อความแต่เป็นการเผยแพร่โดยสำนักข่าวเอง[144]

---

[139] จาก *แอมเนสตี้เรียกร้องทางการไทยยุติการใช้กฎหมายปิดปากนักปกป้องสิทธิมนุษยชน*, โดย Amnesty International Thailand, 4 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.amnesty.or.th/latest/news/942/

[140] จาก *กลุ่มหนุนอุทยานฯ แจ้งความ ปชช. #Saveบางกลอย 4 ราย-ร้องภาครัฐยกเลิก MOU*, โดย ประชาไท, 1 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/03/91916

[141] จาก *ไต่สวนมูลฟ้องนัดแรก! คดีปิดปาก NGO แบนสารเคมี*, โดย ไทยพีบีเอส, 1 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/309227

[142] จาก *บรรทัดฐานใหม่ 'พูดเพื่อประโยชน์ สธ.' ผอ.ไบโอไทยชี้ หลังคดีถูกยกฟ้อง*, โดย Greennews, 15 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://greennews.agency/?p=26853

[143] จาก *"ชัยวัฒน์" แจ้งกลับทนายปูคออี้ ปั้นเรื่องแจ้งความเท็จ ลั่นถึงเวลาเอาคืน*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 27 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/central/2150708

[144] จาก *#คดีอานดี้ วันนี้ (11 พ.ค. 2564) ศาลฎีกาพิพากษายกฟ้องคดีบริษัท เนเชอรัล ฟรุต จำกัด ฟ้องนายอานดี้ ฮอลล์* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย NSP LEGAL Office, 11 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/nsplegalofficethailand/posts/1886429514878161

กรณีอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ถูกบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาจากการโพสต์เนื้อหาข่าวเกี่ยวกับเรื่องสิทธิแรงงาน ซึ่งศาลฎีกามีคำพิพากษาคดีเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2564 โดยศาลเห็นว่าไม่มีหลักฐานที่สามารถระบุได้ว่าจำเลยเป็นผู้โพสต์เนื้อหาดังกล่าว[145]

อย่างไรก็ตาม สืบเนื่องจากกรณีข้างต้นมีอดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติถูกบริษัทรายเดียวกันยื่นฟ้องต่อศาลอาญากรุงเทพใต้ เป็นคดีหมายเลขดำที่ อ.2492/2562 ในข้อหาหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา เนื่องจากโพสต์ข้อความใน Twitter สนับสนุนให้กำลังใจอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยที่ถูกฟ้อง ทั้งนี้ ปรากฏข้อเท็จจริงว่าเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2563 ศาลได้ยกคำร้องของโจทก์เพื่อขอให้ยกฟ้องโดยอาศัยเหตุตามมาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและนัดหมายไกล่เกลี่ยและสอบถามคำให้การในวันที่ 26 ตุลาคม 2564[146] และบริษัทเอกชนรายดังกล่าวยังมีการฟ้องคดีในข้อหาหมิ่นประมาทกับบุคคลอื่นจากการโพสต์ข้อความสนับสนุนบุคคลที่ถูกฟ้องคดีในอีกหลายคดี ได้แก่ กรณีของผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนอาวุโสและอดีตผู้ช่วยด้านสื่อสารขององค์กรฟอร์ติ้ฟายไรต์ ซึ่งศาลยกคำร้องเพื่อขอให้ยกฟ้องโดยอาศัยเหตุตามมาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกัน โดยให้รวมคดีเข้ากับคดีของอดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนัดไต่สวนมูลฟ้องในวันที่ 27 ธันวาคม 2564[147] ทั้งนี้ ยังมีคดีที่บริษัทเอกชนข้างต้นได้ยื่นฟ้องบุคคลในคดีอื่นอีกหลายรายอาทิ อดีตคนงาน 3 คนของบริษัทและผู้ประสานงานเครือข่ายเพื่อสิทธิแรงงานข้ามชาติ ในข้อหาแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงาน จากการยื่นเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิแรงงานต่อกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ซึ่งศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฟ้อง เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2564[148]

1.3.2 การถูกกระทำอันตรายแก่ชีวิตและร่างกาย

กรณีความคืบหน้าของการดำเนินคดีจากการกระทำอันตรายแก่ชีวิตและร่างกายต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในกรณีสมาชิกชุมชนสันติพัฒนาและสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ (สกต.) ที่ถูกลอบยิงอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวด้านสิทธิในที่ดิน ซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ อ.18/2564 เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2564 ลงโทษจำคุกจำเลยเป็นเวลา 13 ปี 16 เดือน และให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ทั้งนี้บางกรณีที่ยังไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ อาทิ กรณีสมาชิก สกต. ในพื้นที่ จ สุราษฎร์ธานีถูกลอบสังหาร จำนวน 4 คน[149] หรือกรณีการลอบสังหารชาวบ้าน จำนวน 4 คน จากการคัดค้านการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ จ. หนองบัวลำภู ซึ่งขาดอายุความการดำเนินคดีอาญาและไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ กรมสอบสวนคดีพิเศษจึงมีคำสั่งให้ยุติการสืบสวนแล้วเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2564[150]

---

[145] จาก *ศาลฎีกายกฟ้อง อ.งามศุกร์ คดีหมิ่นประมาท บริษัทธรรมเกษตร*, โดย ข่าวจริง, 22 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.benarnews.org/thai/news/th-libel-case-09222021182259.html

[146] จาก *ศาลรับฟ้องคดี 'ธรรมเกษตร' ฟ้อง 'อังคณา' หมิ่นประมาทเพราะให้กำลังใจนักสิทธิ*, โดย ประชาไท, 18 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/08/94529

[147] จาก *THAILAND: THAMMAKASET WATCH*, โดย INTERNATIONAL FEDERATION FOR HUMAN RIGHTS, 22 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.fidh.org/ไทย/thailand-thammakaset-watch#ancre3

[148] แหล่งเดิม.

[149] จาก *ศาลตัดสินจำคุกมือปืนลอบยิง 'ดำ อ่อนเมือง' นักปกป้องสิทธิฯ สมาชิกของสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ (สกต.)*, โดย ประชาไท, 26 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/08/94668

[150] จาก รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 122-124/2564 เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย อันเกี่ยวเนื่องกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม กรณีขอให้คุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และติดตามความคืบหน้ากรณีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกลอบสังหาร.

1.3.3 การถูกละเมิดเกียรติยศและชื่อเสียง

สืบเนื่องจากกรณีการอภิปรายในรัฐสภาเกี่ยวกับปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operation: IO) เมื่อปี 2563 มีความคืบหน้าของการดำเนินคดีจากการกล่าวอ้างว่ามีการจัดทำและเผยแพร่ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน 2 คน ผ่านทางเว็บไซต์แห่งหนึ่ง โดยในเดือนตุลาคม 2564 ศาลแพ่งได้นัดชี้สองสถานหรือสืบพยานโจทก์ในคดีที่ทั้งสองคนได้ยื่นฟองสำนักนายกรัฐมนตรีและกองทัพบกเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยศาลได้นัดสืบพยานโจทก์และจำเลยอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม 2565[151]

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) อยู่ระหว่างเสนอแก้ไขร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... โดยได้เสนอแก้ไขเพิ่มเติมนิยามคำว่า “พยาน” ให้ครอบคลุมถึงผู้แจ้งเบาะแส ผู้ร้อง ผู้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์เกี่ยวกับคดี ซึ่งจะทำให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่มีความเสี่ยงว่าจะตกอยู่ในอันตรายมีสิทธิขอรับการคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าวได้ ทั้งยังได้ร่วมกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ดำเนินการศึกษามาตรการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและมาตรการปรับปรุงกฎหมาย ตลอดจนมาตรการเพื่อป้องกันการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมต่อไป

2.2 การดำเนินการในปี 2564

คณะรัฐมนตรีเสนอร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งมีสาระสำคัญเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามคำว่า “พยาน” มาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน อำนาจหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยาน และพนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนหลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติรับหลักการ และอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมาธิการวิสามัญ[152]

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายอาดิลัน อาลีอิสเฮาะ และคณะ เสนอร่าง พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. .... ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสังเขปเสนอให้ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาคดีอาญาและถูกคุมขังโดยที่พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง[153]

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ และคณะ เสนอร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งมีสาระสำคัญเสนอให้เพิ่มบทนิยามคำว่า “คดีปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ” ให้อำนาจผู้ต้องหายื่นคำร้องขอความเป็นธรรมต่อพนักงานอัยการและให้พนักงานอัยการออกคำสั่งไม่ฟ้อง ให้อำนาจจำเลยยื่นคำร้องก่อนการไต่สวนมูลฟ้องและหากโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าคดีมีมูลและการกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์จริง ให้ศาลพิพากษายกฟ้อง[154]

---

[151] จาก *‘อังคณา-อัญชนา’ เดินหน้าสู้ต่อ คดีเว็บไซต์ IO ฟ้องสำนักนายกฯ-กองทัพบก ให้ข้อมูลใส่ร้ายบิดเบือน*, โดย ประชาไท, 12 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/10/95433

[152] จาก *“สมศักดิ์” ดัน ร่าง พ.ร.บ.คุ้มครองพยานคดีอาญา ผ่านสภาวาระแรก*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 7 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2134995

[153] จาก *ร่างพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ....*, โดย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 3 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/section77/survey_detail.php?id=130

[154] จาก *ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....*, โดย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 19 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/section77/survey_detail.php?id=144

2.3 การดำเนินการของ กสม.

กสม. ได้มีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนไปยังกระทรวงยุติธรรม โดยเสนอแนะให้ดำเนินการติดตามผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง ให้มีการศึกษาแนวทางพัฒนากฎหมาย ระเบียบ หรือมาตรการเพื่อป้องกันการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของสาธารณชน รวมถึงมีข้อเสนอแนะไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติและกรมสอบสวนคดีพิเศษให้เร่งรัดสืบสวนสอบสวนคดีเกี่ยวกับการบังคับให้สูญหาย ตลอดจนการอำนวยความสะดวกให้ผู้ได้รับผลกระทบสามารถเข้าถึงข้อมูลความคืบหน้าของการดำเนินคดีและชะตากรรมของผู้ถูกบังคับให้สูญหาย[155] นอกจากนี้ กสม. ได้มีรายงานผลการตรวจสอบกรณีการลอบสังหารชาวบ้านจำนวน 4 คน จากการคัดค้านการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ จ. หนองบัวลำภู และอยู่ระหว่างการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบกรณีการลอบยิงสมาชิก สกต.[156]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในปี 2564 มีความก้าวหน้าในการพัฒนากฎหมายที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน เพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยมีการเสนอร่างกฎหมายและแก้ไขเพิ่มเติม จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ การเสนอร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... เพื่อให้การคุ้มครองครอบคลุมถึงผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาญา ซึ่งรวมถึงนักป้องสิทธิมนุษยชน ตลอดจนความพยายามในการเสนอร่าง พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. .... และร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... อันจะส่งผลให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากการถูกดำเนินคดีปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในการพิจารณาคดีที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกฟ้องมีกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาจนถึงที่สุดที่เป็นคุณต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนหลายราย เช่น กรณีศาลฎีกาได้พิพากษายกฟ้องคดีที่นักกิจกรรมด้านสิทธิแรงงานชาวอังกฤษ ถูกบริษัทเอกชนฟ้องเรียกค่าเสียหาย และกรณีศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฟ้องคดีที่อดีตคนงาน 3 คนและผู้ประสานงานเครือข่ายเพื่อสิทธิแรงงานข้ามชาติถูกบริษัทเอกชนฟ้องคดีอาญา ทั้งยังมีความคืบหน้าในการดำเนินคดีกรณีสมาชิก สกต. ที่ถูกลอบยิง ซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาจำคุกจำเลย พร้อมให้ชดใช้ค่าเสียหาย จึงนับเป็นกรณีที่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตลอดจนทำให้เกิดการเยียวยาแก่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม และต้องนำตัวผู้กระทำผิดในคดีอื่นมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยเช่นเดียวกัน

ปัญหาหรืออุปสรรค ในทางปฏิบัติยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ตลอดจนข้อเสนอแนะคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ในประเด็นผู้หญิงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยพบว่ายังคงมีการดำเนินคดีกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งส่งผลให้บุคคลดังกล่าวเกิดภาระในการจัดสรรเวลาและค่าใช้จ่ายระหว่างต่อสู้คดีในกระบวนการยุติธรรม ทั้งยังอาจส่งผลให้เกิดความหวาดกลัวและเป็นอุปสรรคในการทำหน้าที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินคดีต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เป็นผู้หญิง เช่น กรณีทนายความหญิงซึ่งถูกแจ้งความในหลายคดี

[155] จาก ข้อเสนอแนะที่ 4/2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน.

[156] จาก คำร้องที่ 112/2563 เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย กรณีขอความคุ้มครองให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนและตรวจสอบกรณีการเสียชีวิต.

หรือกรณีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนผู้หญิง 4 คน ถูกฟ้องโดยบริษัทเอกชนที่ต้องต่อสู้คดีต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหลายปี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ในปี 2562 จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 ซึ่งให้อำนาจศาลในการพิจารณายกฟ้องในชั้นตรวจคำฟ้อง หากพบว่าเป็นการฟ้องเพื่อกลั่นแกล้ง ตลอดทั้งให้จำเลยมีโอกาสในการแสดงหลักฐานว่าการฟ้องคดีเป็นการกลั่นแกล้งเพื่อประกอบการพิจารณาในการสั่งคดีว่าไม่มีมูลเพื่อป้องกันการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของสาธารณชน แต่ยังไม่พบว่ามีความก้าวหน้าในการนำกฎหมายที่แก้ไขมาปรับใช้ให้เกิดผลได้จริง ทำให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนหลายรายต้องต่อสู้คดีในชั้นการพิจารณาต่อไป

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ดังนี้

4.1 รัฐสภา ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ร่าง พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. .... และร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว รวมทั้งการพิจารณากำหนดนิยามคำว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” ไว้ในกฎหมายให้มีความชัดเจนและครอบคลุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องและเพื่อประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

4.2 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรม ควรเร่งดำเนินการกำหนดนิยามคำว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” เพื่อให้เกิดความชัดเจนอันจะนำไปสู่การปกป้องและคุ้มครอง ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยกระทรวงยุติธรรม หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังควรเร่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนิยาม บทบาท และความสำคัญของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนให้กับหน่วยงานที่จะบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการปกป้องและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

4.3 สำนักงานศาลยุติธรรม ควรพิจารณาวางแนวทางในการปรับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 ให้เกิดความชัดเจนและเป็นแนวปฏิบัติอย่างเดียวกันในทุกศาล เพื่อให้การป้องกันการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของสาธารณชนเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายประธานศาลฎีกา เรื่อง การส่งเสริมบทบาทศาลยุติธรรมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักนิติธรรม

3.4 สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. สถานการณ์/ปัญหา

1.1 สถิติเหตุการณ์

ข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสถานการณ์ภาคใต้ระบุว่า ปี 2564 (เดือนมกราคม - ธันวาคม) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีเหตุการณ์ความไม่สงบ จำนวน 481 เหตุการณ์ ผู้เสียชีวิต 113 ราย ได้รับบาดเจ็บ 190 ราย มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้รับผลกระทบต่อชีวิตและร่างกาย จำนวน 14 ราย เหตุการณ์และผลกระทบมีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี 2563 ซึ่งมีเหตุการณ์ความไม่สงบจำนวน 335 เหตุการณ์ ผู้เสียชีวิต 116 ราย ได้รับบาดเจ็บ 161 ราย มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บ 11 ราย[157] จำนวนสถิติเหตุการณ์ที่เพิ่มขึ้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อมูล

[157] จาก *สถิติผู้บาดเจ็บล้มตายในปี 2564 ก็เพิ่มขึ้น* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย Deep South Watch, 7 มกราคม 2565. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/deepsouthwatch/photos/a.204695166210322/5249044115108710/

สถิติของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน.ภาค 4 สน.) ที่ระบุว่า ในปี 2564 (เดือนมกราคม - ธันวาคม) เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง จำนวน 304 เหตุการณ์ มีผู้เสียชีวิต 24 ราย ได้รับบาดเจ็บ 97 ราย และมีเด็กได้รับบาดเจ็บ 2 ราย ในจำนวนนี้ เป็นเหตุอาชญากรรม (ส่วนตัว) 147 เหตุการณ์ รองลงมาเป็นเหตุการณ์ความมั่นคง 103 เหตุการณ์ สถิติการเกิดเหตุการณ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2563 ซึ่งเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง จำนวน 211 เหตุการณ์ ผู้เสียชีวิต 23 ราย ได้รับบาดเจ็บ 96 ราย มีเด็กได้รับบาดเจ็บ 3 ราย[158]

ข้อมูลจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 รายงานว่า คณะกรรมการ 3 ฝ่าย ได้ให้การรับรองและช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ จำนวน 75 เหตุการณ์ ผู้เสียชีวิต 30 ราย และผู้ได้รับบาดเจ็บ 135 ราย[159]

1.2 สถานการณ์การก่อเหตุรุนแรง

การก่อเหตุรุนแรงส่วนใหญ่มุ่งโจมตีไปที่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ (Hard Target) เช่น ทหาร ตำรวจ และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครรักษาดินแดน โดยมีบางกรณีที่มุ่งเป้าหมายไปยังประชาชน (Soft Target) เช่น กรณีเหตุยิงรถรับส่งสินค้าและมีผู้เสียชีวิต 3 ราย ซึ่ง กสม. ได้ออกแถลงการณ์ประณามการกระทำและขอให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเร่งติดตามสืบสวนสอบสวนนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามขั้นตอนของกฎหมายโดยเร็ว เพิ่มมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยแก่ประชาชนในพื้นที่ ให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ครอบครัวหรือญาติของผู้เสียชีวิต และให้ความร่วมมือในการแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังพบกรณีการก่อเหตุในพื้นที่สาธารณะหลายครั้ง เช่น การลอบวางระเบิดขบวนรถไฟ[160] และย่านชุมชน[161] เป็นต้น

ที่มา: ผู้จัดการออนไลน์

1.3 สถานการณ์การวิสามัญฆาตกรรม

ปี 2564 มีรายงานเหตุการณ์ปะทะกันและนำมาซึ่งการวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลตามหมายจับในคดีความมั่นคง 22 ราย[162,163] ซึ่งภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้มีการเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงใช้กำลังที่ได้สัดส่วนในการจับกุมผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลตามหมายจับเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าจนเกิดการปะทะกัน ทั้งนี้ เหตุการณ์การปะทะกันบางเหตุการณ์ได้ส่งผลให้เกิดความสูญเสียทั้งสองฝ่าย

---

[158] รายการอ้างอิงนี้ คณะผู้จัดทำขอสงวนสิทธิ์ในการปกปิดแหล่งที่มา เนื่องจากอาจส่งผลกระทบหรืออาจสร้างความเสียหายต่อบุคคล หากต้องการทราบแหล่งที่มาดังกล่าวติดต่อได้ที่คณะผู้จัดทำ.

[159] จาก หนังสือศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ นร 5204.1/4527 ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[160] จาก *รถไฟ 3 จว.ชายแดนใต้วิ่งวันสุดท้าย ก่อนหยุดไม่มีกำหนดเพราะเหตุวางระเบิด*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 3 มกราคม 2565. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/south/2264652

[161] จาก *ตูมสนั่นรือเสาะ! คนร้ายก่อเหตุลอบวางระเบิดพระสงฆ์-จนท.ชุดคุ้มครอง*, โดย ไทยโพสต์, 3 มกราคม 2565. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/hi-light/43249/

[162] รายการอ้างอิงนี้ คณะผู้จัดทำขอสงวนสิทธิ์ในการปกปิดแหล่งที่มา เนื่องจากอาจส่งผลกระทบหรืออาจสร้างความเสียหายต่อบุคคล หากต้องการทราบแหล่งที่มาดังกล่าวติดต่อได้ที่คณะผู้จัดทำ.

[163] จาก *2564 ปีแห่งการวิสามัญฯ : 11 เหตุการณ์ปะทะ ดับ 22 ศพ!*, โดย สำนักข่าวอิศรา, 3 มกราคม 2565. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/article/south-news/stat-history/105452-extraordinarymurder.html

1.4 การตรวจเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA)

เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2564 เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงประกอบด้วยทหาร ตำรวจ และฝ่ายปกครอง ได้ขอตรวจเก็บ DNA และหลักฐานอัตลักษณ์บุคคล จากเด็กนักเรียนสถาบันปอเนาะมะอูฮัดซูบูลุซซาลาม จ. ปัตตานี โดยผู้ถูกตรวจเก็บมีอายุระหว่าง 14 - 23 ปี จำนวน 11 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 3 คน[164] ซึ่ง กสม. มีมติรับกรณีดังกล่าวเป็นคำร้องเพื่อให้มีการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และอยู่ในกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง

ที่มา: ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.5 สถานการณ์ด้านสุขภาพจิตและผลกระทบทางด้านจิตใจ

เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2564 มีการเผยแพร่คลิปชายคลุ้มคลั่ง โดยกล่าวอ้างว่าเป็นบุคคลซึ่งได้รับการปล่อยตัวหลังจากการถูกควบคุมตัวตาม พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548[165] ซึ่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมได้ชี้แจงว่าชายคนดังกล่าวถูกควบคุมตัวเพื่อซักถาม และพบว่าไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง จึงได้รับการปล่อยตัว โดยมีการตรวจร่างกายจากแพทย์และโรงพยาบาลรือเสาะ (ผลเป็นปกติ) และลงบันทึกประจำวันไว้ที่ สภ.รือเสาะ รวมถึงได้ชี้แจงการปฏิบัติให้กับญาติทราบ อย่างไรก็ตาม ได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริงด้วยแล้ว จากเหตุการณ์ดังกล่าวภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้เรียกร้องในประเด็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบทางด้านจิตใจของผู้ที่ถูกควบคุมตัวเข้าสู่กระบวนการซักถาม รวมถึงผลกระทบทางด้านจิตใจและการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคลในครอบครัวของผู้ที่ถูกควบคุมตัว ทั้งนี้ ข้อมูลการประเมินสุขภาพจิตคนไทย (ตุลาคม 2563 - ธันวาคม 2564) จากศูนย์สุขภาพจิตที่ 12 พบว่าประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 30,906 คน มีความเครียดสูง ร้อยละ 8.46 มีความเสี่ยงซึมเศร้า ร้อยละ 10.2 และมีความเสี่ยงในการฆ่าตัวตาย ร้อยละ 4.68 และจากการติดตามประเมินสภาพจิตใจผู้ได้รับผลกระทบในกลุ่มของผู้ที่ถูกควบคุมตัวและบุคคลในครอบครัว จำนวน 16 ครอบครัว และทำการประเมินด้วยแบบเวชระเบียนสำหรับผู้ประสบภาวะวิกฤต พบว่าผู้ได้รับผลกระทบมีความเครียดระดับปานกลาง 14 คน มีความเสี่ยงโรคซึมเศร้าระดับปานกลาง 3 คน มีความเสี่ยงสุขภาพจิตหลังประสบสถานการณ์วิกฤต 14 คน โดยมีความเสี่ยงจากแบบประเมินผลกระทบทางจิตใจหลังเกิดเหตุการณ์สะเทือนขวัญ ระดับปานกลาง 12 คน ระดับสูง 2 คน สำหรับการดูแลผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มดังกล่าวมีการติดตามเยี่ยมบ้านให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวรวมถึงการจัดการกับความเครียด และส่งต่อให้ทีมงานสุขภาพจิตในพื้นที่ในการติดตามดูแลช่วยเหลือ รวมถึงการส่งต่อเพื่อพบแพทย์ในรายที่ต้องใช้ยาร่วมด้วย อย่างไรก็ดี ยังพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการด้านการฟื้นฟูจิตใจผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตในพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และปัญหาผู้ได้รับผลกระทบบางรายที่ไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมโปรแกรมการส่งเสริมป้องกันสุขภาพจิต[166]

---

[164] จาก *ร้องยุติตรวจ DNA ปอเนาะชะเมาสามต้น สายบุรี - กอ.รมน.ชี้หา "ไอ้โม่ง" โยงเหตุปะทะ*, โดย สำนักข่าวอิศรา, 23 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/article/south-news/other-news/100804

[165] จาก *หนุ่มยือลาแปวอนขอความเป็นธรรม อ้างหลอนหนักหลังถูกทหารควบคุมตัวเข้าศูนย์ซักถาม*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 22 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/south/detail/9640000060383

[166] จาก หนังสือศูนย์สุขภาพจิตที่ 12 ที่ สธ 0819/012 ลงวันที่ 13 มกราคม 2565 เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

1.6 สถานการณ์เรื่องร้องเรียน

ในปี 2564 กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 11 คำร้อง ลดลงจากปี 2563 ซึ่งมีจำนวน 15 คำร้อง เรื่องร้องเรียนที่ได้รับจำแนกเป็นกรณีที่มีการกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงทำร้ายร่างกาย/ซ้อมทรมานในระหว่างควบคุมตัวเพื่อซักถาม กรณีการบังคับตรวจเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA) และกรณีเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงปิดล้อมตรวจค้นบ้านยามวิกาลและคุกคามความเป็นส่วนตัว โดยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วเสร็จ จำนวน 2 คำร้อง และอยู่ระหว่างกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง จำนวน 9 คำร้อง

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้ทบทวนความจำเป็นในการใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่ และมีการปรับลดพื้นที่การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงตาม พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และ ยธ. มีการจัดทำหลักสูตรและคู่มือส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนเพื่ออบรมแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย และจัดอบรมเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานร่วมกับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอำนวยความยุติธรรมผ่านกลไกยุติธรรมชุมชน เป็นต้น

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 การปรับลดพื้นที่ประกาศใช้ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2564 รัฐบาลประกาศยกเลิกการใช้ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ในพื้นที่ อ. กาบัง จ. ยะลา และวันที่ 20 ธันวาคม 2564 ได้ประกาศยกเลิกในพื้นที่ อ. แว้ง จ. นราธิวาส โดยนับเป็นอำเภอที่ 7 และ 8 ที่มีการยกเลิกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง[167]

2.2.2 การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2564 ครม. มีมติรับทราบผลการพิจารณารายงานศึกษาการให้ความช่วยเหลือเยียวยาเด็ก เยาวชน และครอบครัว ที่ได้รับผลกระทบแต่ไม่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการ 3 ฝ่าย[168, 169] โดยหากไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดสามารถขอรับการช่วยเหลือเยียวยาได้ตาม พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 รวมถึงมีการพิจารณาช่วยเหลือกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐด้วย นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2564 มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์การจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้เสียชีวิตอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ยังไม่ได้รับเงินเยียวยาตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2556[170]

---

[167] จาก ประกาศ เรื่อง การขยายระยะเวลาการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่จังหวัดนราธิวาส ยกเว้นอำเภอศรีสาคร อำเภอสุไหงโก-ลก อำเภอแว้ง และอำเภอสุคิริน จังหวัดปัตตานี ยกเว้นอำเภอไม้แก่น และอำเภอแม่ลาน และจังหวัดยะลา ยกเว้นอำเภอเบตง และอำเภอกาบัง. (2564, 15 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 138* (ตอนพิเศษ 307 ง), 51.

[168] จาก *ผลการพิจารณารายงานผลการพิจารณาศึกษา เรื่อง การให้ความช่วยเหลือเยียวยาเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของคณะกรรมาธิการการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติและสาธารณภัย สภาผู้แทนราษฎร*, โดย สำนักเลขาธิการ ครม., 5 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://resolution.soc.go.th/?prep_id=403692

[169] จาก หนังสือ ศอ.บต. ที่ นร 5204.1/3930 ลงวันที่ 14 กันยายน 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน.

[170] จาก ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์การจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้เสียชีวิตอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2564, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 138* (ตอนพิเศษ 192 ง), 10-15.

โดยมีทายาทของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการช่วยเหลือ จำนวน 171 ราย แบ่งเป็นกลุ่มครูที่เสียชีวิต จำนวน 162 ราย และทุพพลภาพ จำนวน 9 ราย ทั้งนี้ ได้มีการจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบรอบที่ 1 แล้ว จำนวน 14 ราย เป็นเงิน 37,182,000 บาท[171]

2.3 การดำเนินการของ กสม.

ในปี 2564 กสม. ได้ออกรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับประเด็นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 18 เรื่อง และมีข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ 1) กรณีการก่อเหตุยิงโจมตีป้อมชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ในพื้นที่ ต. ลำพะยา จ. ยะลา[172] ซึ่ง กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานและได้รับแจ้งผลการดำเนินการ เช่น กระทรวงมหาดไทยได้สนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณให้กับ ชรบ. มีการปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดตั้ง ชรบ. ของประชาชนตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการช่วยเหลือเจ้าพนักงานของหน่วยกำลังคุ้มครอง และรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งให้ผู้ใหญ่บ้านที่ถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่พิจารณาคัดเลือกราษฎรที่ผ่านการฝึกอบรม เสนอนายอำเภอเพื่อพิจารณาแต่งตั้งเป็น ชรบ.[173] นอกจากนี้ ศอ.บต. ได้มีการช่วยเหลือเยียวยาเด็กซึ่งเป็นบุตรของผู้เสียชีวิตที่ตกอยู่ในสถานะเด็กกำพร้า เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก และเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด เป็นต้น[174] และ 2) กรณีกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงทำร้ายร่างกายนายอับดุลเลาะ อีซอมูซอ ในระหว่างการควบคุมตัว ทำให้ได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิต ซึ่งแม้จะยังไม่ปรากฏพยานหลักฐานที่ระบุชัดเจนถึงสาเหตุที่ทำให้เสียชีวิต แต่ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดให้มีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวในขั้นตอนการควบคุมตัวบุคคลเพื่อซักถามโดยใช้เทคโนโลยีหน่วยความจำชนิดที่ไม่สามารถลบข้อมูลได้หรือเก็บบันทึกได้ในระยะเวลานาน การขอความเห็นที่สองจากแพทย์ที่ไม่ได้สังกัดอยู่ภายใต้หน่วยงานความมั่นคง และการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอก ญาติหรือบุคคลที่ญาติมีความไว้วางใจ เข้าร่วมในกระบวนการสืบสวนข้อเท็จจริงกรณีที่มีรายงานการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตในระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น[175] โดย กอ.รมน.ภาค 4 สน. แจ้งว่าได้กำชับให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามระเบียบโดยเคร่งครัด หากพบว่ามีการละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ได้กำหนดไปแล้ว จะถูกดำเนินการทั้งทางวินัยและทางอาญาโดยไม่ยกเว้น[176]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในปี 2564 รัฐบาลมีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะ

---

[171] จาก *"ตรีนุช" ลงพื้นที่ จ.ปัตตานี มอบเงินช่วยเหลือครูและบุคลากรที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้*, โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 3 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.obec.go.th/archives/514471

[172] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 23/2564 เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย กรณีเหตุยิงโจมตีชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดยะลา.

[173] จาก หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0211.4/9942 ลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน.

[174] จาก หนังสือ ศอ.บต. ที่ นร 5204.1/3930 ลงวันที่ 14 กันยายน 2564. งานเดิม.

[175] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 71/2564 เรื่อง สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายอันเกี่ยวเนื่องกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม กรณีกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายความมั่นคงทำร้ายร่างกายในระหว่างการควบคุมตัวทำให้ได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิต.

[176] จาก หนังสือ กอ.รมน.ภาค 4 สน. ที่ นร 5119.1/4395 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2564 เรื่อง แจ้งผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.

ของ กสม. ที่ผ่านมา เช่น การปรับลดพื้นที่ประกาศใช้ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 การอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง และการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเยียวยากลุ่มต่าง ๆ เช่น ทายาทครูและบุคลากรทางการศึกษาและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ตลอดจนการมีแนวทางในการให้ความช่วยเหลือเยียวยากลุ่มผู้ได้รับผลกระทบที่ไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการ 3 ฝ่าย

ปัญหาหรืออุปสรรค มีข้อสังเกตว่าสถิติเหตุการณ์รุนแรงในพื้นที่ รวมทั้งผู้บาดเจ็บเพิ่มขึ้นจากปี 2563 ส่วนผู้เสียชีวิตมีจำนวนลดลงเล็กน้อย โดยส่วนหนึ่งอาจสืบเนื่องมาจากจำนวนเหตุการณ์ที่เพิ่มขึ้นมีลักษณะการก่อความไม่สงบหรือก่อกวนโดยไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต เช่น การเผาทำลายกล้องวงจรปิด การทำลายเสาส่งสัญญาณโทรศัพท์ และแขวนป้ายผ้า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีข้อห่วงกังวลต่อสถานการณ์การก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่สาธารณะที่ยังคงเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจ และการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ สำหรับประเด็นการให้ความช่วยเหลือเยียวยายังคงต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการติดตามในประเด็นความครอบคลุมของการให้ความช่วยเหลือว่ายังมีผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มใดตกหล่นไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือไม่

กรณีการกล่าวอ้างว่ามีการกระทำทรมานหรือทำร้ายร่างกายผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคง แม้แนวโน้มจำนวนเรื่องร้องเรียนต่อ กสม. ลดลง แต่ยังคงได้รับเรื่องร้องเรียนในลักษณะดังกล่าวอยู่เป็นระยะ จึงจำเป็นต้องมีการเน้นย้ำให้มีการกำชับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัด ควบคู่กับการพัฒนากระบวนการซักถามผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

กรณีการวิสามัญฆาตกรรม ที่หน่วยงานความมั่นคงมีการชี้แจงเหตุผลประกอบว่า ผู้ต้องหา/บุคคลตามหมายจับมีการต่อสู้และไม่ยอมให้มีการจับกุม รวมถึงบางกรณีได้มีการเชิญผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และญาติช่วยเจรจาแต่ไม่เป็นผลนั้น ควรมีการสอบสวนว่าการใช้กำลังในแต่ละกรณีเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือเป็นการกระทำเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดแก่ตนหรือผู้อื่นเท่าที่เหมาะสมกับพฤติการณ์ในการจับกุม ดังนั้น การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ในเหตุการณ์ปะทะกันอันอาจนำมาซึ่งการวิสามัญฆาตกรรมจึงต้องดำเนินการภายใต้หลักความได้สัดส่วนหรือหลักความพอสมควรแก่เหตุ และมีข้อเท็จจริงหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สามารถชี้แจงต่อญาติผู้เสียชีวิตและสาธารณะเกี่ยวกับเหตุผลในการวิสามัญฆาตกรรมได้

กรณีการตรวจเก็บ DNA แม้ระเบียบ กอ.รมน.ภาค 4 สน. ว่าด้วยวิธีการปฏิบัติในการควบคุมตัวบุคคลที่ต้องสงสัยตามมาตรา 15 ทวิ แห่ง พ.ร.บ. กฎอัยการศึก พระพุทธศักราช 2457 จะให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการดำเนินการดังกล่าว แต่การดำเนินการควรกระทำเท่าที่จำเป็นต่อบุคคลที่เป็นเป้าหมายชัดเจน หรือมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะบ่งชี้ว่าอาจเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิด ไม่ควรนำการตรวจเก็บ DNA มาใช้กับประชาชนกลุ่มใหญ่ เนื่องจากอาจกระทบต่อสิทธิของประชาชนผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่หากจำเป็นต้องใช้วิธีการดังกล่าว ควรมีการอธิบายให้ประชาชนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการนำข้อมูลไปใช้ ทั้งนี้ แม้ที่ผ่านมา กสม. จะมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแก้ไขปัญหาแล้วก็ตาม[177] แต่ยังคงมีเรื่องร้องเรียนในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นในปี 2564

[177] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 328/2562 ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562 กสม. มีข้อเสนอแนะต่อ กอ.รมน.ภาค 4.สน. ว่า การใช้อำนาจตรวจเก็บ DNA แก่บุคคลใด ๆ ควรดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131/1.

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

4.1 รัฐบาลโดยหน่วยงานด้านความมั่นคงควรเพิ่มมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยในการเดินทางสัญจรและใช้ชีวิตประจำวันให้แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ศอ.บต. ควรให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านทรัพย์สินและการเยียวยาทางด้านจิตใจ

4.2 รัฐบาลโดยหน่วยงานด้านความมั่นคงควรทบทวนการประกาศใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงยกเลิกกฎหมายดังกล่าวในพื้นที่ที่หมดความจำเป็นและเปลี่ยนไปใช้กฎหมายปกติคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับพื้นที่ที่ยังมีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎหมายความมั่นคง ควรประกาศใช้กฎหมายความมั่นคงเพียงฉบับเดียวเพื่อไม่ให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายซ้ำซ้อนและเพื่อให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด

4.3 รัฐบาลโดยกระทรวงกลาโหมควรจัดการอบรมแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่เคารพหลักสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการติดตามประเมินผลการอบรมว่าเจ้าหน้าที่ได้นำหลักสิทธิมนุษยชนไปใช้ในการปฏิบัติจริงทั้งในการตรวจค้น จับกุม ควบคุมตัวบุคคล และควรมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการใช้กำลังเกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่โดยทันที หากปรากฏการร้องเรียนและเมื่อพบว่ามีการกระทำผิดควรมีการดำเนินการลงโทษอย่างจริงจัง รวมทั้งพึงให้ความสำคัญต่อการเคารพขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับความจำเป็นในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.4 รัฐบาลโดยกระทรวงกลาโหมควรร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขให้มีการตรวจประเมินสภาพจิตใจของผู้ที่ถูกควบคุมตัวเข้าสู่กระบวนการซักถามทั้งก่อนและหลัง โดยเปิดโอกาสให้สามารถร้องขอทั้งการตรวจร่างกายและประเมินสภาพจิตใจจากแพทย์ที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงานความมั่นคง ควบคู่ไปกับการตรวจโดยแพทย์ในสังกัดหน่วยงานความมั่นคงเพื่อเป็นกลไกในการถ่วงดุลและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน รวมทั้งติดตามและให้ความช่วยเหลือประชาชนในทันทีที่ได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจจากเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง

4.5 รัฐบาลโดยหน่วยงานด้านความมั่นคงควรกำชับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตรวจเก็บ DNA ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายและคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ควรหลีกเลี่ยงการตรวจเก็บ DNA ในเด็ก แต่หากมีความจำเป็นควรมีมาตรการในการดำเนินการอย่างเหมาะสม และคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญและอนุสัญญา CRC เป็นสาระสำคัญ

3.5 โทษประหารชีวิต

1. สถานการณ์/ปัญหา

ปัจจุบันกฎหมายของประเทศไทยได้กำหนดฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่มีโทษประหารชีวิตเป็นโทษสูงสุด รวม 60 ฐานความผิด ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา (33 ฐานความผิด) กฎหมายอาญาทหาร (17 ฐานความผิด) พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 (1 ฐานความผิด) พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 (1 ฐานความผิด) พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 (1 ฐานความผิด) พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดบางประการต่อการเดินอากาศ พ.ศ. 2558 (6 ฐานความผิด) และประมวลกฎหมายยาเสพติด (1 ฐานความผิด) ซึ่งในทางปฏิบัติประเทศไทยมีการบังคับโทษประหารชีวิตครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2561 ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ในปี 2564 พบว่า สถิตินักโทษเด็ดขาดที่ถูกพิพากษาประหารชีวิตเมื่อคดีถึงที่สุดมีจำนวน 23 คน แยกเป็นคดียาเสพติดให้โทษ 19 คน (ชาย 15 คน หญิง 4 คน) และคดีความผิดทั่วไปเป็นนักโทษชาย 4 คน

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) โดยสำนักงานกิจการยุติธรรม ได้ดำเนินการในเชิงนโยบายเพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้ให้ประชาชนปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการใช้โทษประหารชีวิต และจัดรับฟังความคิดเห็นต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในระยะที่ 1 คือ ปรับอัตราโทษความผิดบางประเภทจากที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียวเป็นโทษอัตราขั้นสูงสุดประหารชีวิต เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจที่จะลงโทษประหารชีวิตได้โดยไม่จำเป็นต้องวางโทษประหารชีวิตสถานเดียวเท่านั้น จากกฎหมาย 4 ฉบับ ได้แก่ (1) ประมวลกฎหมายอาญา (2) ประมวลกฎหมายอาญาทหาร (3) พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดบางประการต่อการเดินอากาศ พ.ศ. 2558 และ (4) พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในระดับพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ขอนแก่น และสงขลา รวมทั้งการจัดทำร่างกฎหมายเพื่อปรับปรุงโทษประหารชีวิต

2.2 การดำเนินการในปี 2564

สำนักงานกิจการยุติธรรม ได้ดำเนินการที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตระยะที่ 1 โดยได้จัดรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงานที่รับผิดชอบ รวมถึงสร้างการรับรู้และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตแก่ประชาชน และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนร่วมกับศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เรื่อง “การคงไว้หรือยกเลิกโทษประหารชีวิต” ระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2564 จากประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป กระจายทุกระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ รวม 2,002 หน่วยตัวอย่าง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ผลการสำรวจความคิดเห็นพบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตในภาพรวม ร้อยละ 50.73 เห็นว่า การลงโทษหรือการใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่ไม่ใช่การประหารชีวิตไม่สามารถยับยั้งพฤติกรรมชั่วร้ายของผู้กระทำความผิดได้ ร้อยละ 46.44 เห็นว่า การใช้โทษประหารชีวิตเป็นการเยียวยาความรู้สึกของครอบครัวผู้เสียหายที่ได้รับจากการกระทำของผู้กระทำความผิด ร้อยละ 43.33 ไม่เห็นด้วยกับกรณีว่าโทษประหารชีวิตเป็นการปฏิบัติที่ผิดหลักสิทธิมนุษยชน และร้อยละ 30.85 ไม่เห็นด้วยกับกรณีว่าการประหารชีวิตไม่ทำให้อาชญากรรมลดลง

ผลสำรวจในส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับฐานความผิดที่ประชาชนเห็นควรให้คงไว้ซึ่งโทษประหารชีวิตสถานเดียวมากที่สุด คือ การกระทำอนาจารหรือข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นหรือเด็กที่มีอายุยังไม่เกิน 13 หรือ 15 ปี โดยใช้อาวุธหรือรุมโทรมจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย (มีผู้ตอบร้อยละ 75.20) รองลงมา คือ การฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน หรือฆ่าบุพการี หรือเจ้าพนักงานขณะปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น (มีผู้ตอบร้อยละ 72.67) ส่วนฐานความผิดที่ประชาชนเห็นควรเปลี่ยนเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น คือ กรณีสมาชิกรัฐสภา สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตุลาการ พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวน เรียกรับหรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าจะใช้อำนาจในตำแหน่งโดยชอบหรือมิชอบก็ตาม (มีผู้ตอบร้อยละ 59.10) รองลงมาคือกรณีเจ้าพนักงานที่ใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบเพื่อให้บุคคลใดมอบทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่ตนหรือผู้อื่น เป็นต้น (มีผู้ตอบร้อยละ 57.06)

> ผลสำรวจในส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับฐานความผิดที่ประชาชนเห็นควรให้คงไว้ซึ่งโทษประหารชีวิตสถานเดียวมากที่สุด คือ **การกระทำอนาจารหรือข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นหรือเด็กที่มีอายุยังไม่เกิน 13 หรือ 15 ปี**

อนึ่ง ในปี 2564 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติดและให้ยกเลิก พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งส่งผลให้ยกเลิกความผิดบางประเภทที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียวในกฎหมายดังกล่าว นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายยาเสพติดไม่ได้บัญญัติกำหนดอัตราโทษความผิดที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียวไว้

3. การประเมินสถานการณ์

ประเทศไทยยังคงมีการกำหนดโทษประหารชีวิตในกฎหมายหลายฉบับ ยธ. ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับเปลี่ยนโทษประหารชีวิตให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ทั้งในส่วนการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมในการปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการใช้โทษประหารชีวิต โดยผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนสะท้อนทัศนคติว่าการลงโทษด้วยวิธีอื่นจะไม่สามารถยับยั้งผู้ที่จะกระทำความผิดได้ รวมทั้งประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าฐานความผิดที่เกี่ยวกับชีวิตและร่างกายยังควรคงโทษประหารชีวิตไว้ และอาจปรับฐานความผิดที่เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ให้เป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต รวมถึงการดำเนินการจัดรับฟังความคิดเห็นเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายจากฐานความผิดที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียวในกฎหมายบางฉบับ

ในปี 2564 ยังคงมีจำนวนนักโทษเด็ดขาดที่ถูกพิพากษาประหารชีวิตเมื่อคดีถึงที่สุด แม้ว่าจะไม่มีการประหารชีวิตจริงก็ตาม ทั้งนี้ ฐานความผิดที่มีโทษประหารชีวิตบางฐานความผิดไม่ใช่เป็นการทำให้บุคคลอื่นเสียชีวิตโดยเจตนา จากข้อมูลยังคงอยู่ในขั้นตอนการศึกษาระยะที่ 1 และรับฟังความคิดเห็นของสังคม ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปรับอัตราโทษในความผิดจากฐานความผิดที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียวเป็น “โทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต” และการยกเลิกโทษประหารชีวิตในบางฐานความผิด โดยเฉพาะฐานความผิดที่ไม่ใช่คดีอุกฉกรรจ์ตามกติกา ICCPR โดยเปลี่ยนเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือมีมาตรการอื่น ๆ ทดแทน ซึ่งเป็นไปตามที่คณะกรรมการประจำกติกา ICCPR เสนอแนะให้ประเทศไทยใช้โทษประหารชีวิตเฉพาะในคดีอุกฉกรรจ์ที่สุดเท่านั้น เพื่อให้สอดคล้องตามกติกา ICCPR ข้อ 6 (2) ทั้งนี้ ในปี 2564 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด ซึ่งมีผลใช้บังคับ วันที่ 9 ธันวาคม 2564 โดยกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดอัตราโทษความผิดบางประเภทเป็นโทษอัตราขั้นสูงสุดประหารชีวิต เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจ ซึ่งสอดคล้องกับมติ ครม. ระยะที่ 1

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นโทษประหารชีวิต ดังนี้

4.1 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรม ควรเร่งดำเนินการตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2559 ระยะที่ 1 คือ ปรับอัตราโทษความผิดบางประเภทจากที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียว เป็นโทษอัตราขั้นสูงสุดประหารชีวิต เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจที่จะลงโทษประหารชีวิตได้โดยไม่จำเป็นต้องวางโทษประหารชีวิตสถานเดียวเท่านั้น และดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจแก่สังคมไทยเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ต่อต้านการยกเลิกโทษประหารชีวิตไปสู่ทัศนคติที่เป็นกลาง รวมถึงมีการสำรวจทัศนคติและความรู้สึกของประชาชนเป็นระยะเพื่อประเมินความเปลี่ยนแปลงต่อการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับโทษประหารชีวิต

4.2 รัฐบาลควรมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาทบทวนบทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดอาญาในกฎหมายฉบับต่าง ๆ เพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดที่ไม่เข้าข่ายเป็น “คดีอุกฉกรรจ์ที่สุด” เพื่อนำไปสู่การปรับแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยตามข้อ 6 (2) ของกติกา ICCPR

3.6 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน

1. สถานการณ์/ปัญหา

1.1 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

จากข้อมูลสถิติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) พบว่าในปี 2564 มีการดำเนินคดีเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตามประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 112 มาตรา 116 และความผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จำนวน 3,610 คดี โดยมีผู้ต้องหาที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 98 คดี[178] ประกอบกับข้อมูลสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งปรากฏว่ามีคดีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแล้ว จำนวน 58 คดี ศาลพิพากษายกฟ้อง จำนวน 4 คดี ในขณะเดียวกัน ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้เผยแพร่ข้อมูลการดำเนินคดีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2563 จนถึงปัจจุบัน ว่ามีการดำเนินคดีแล้ว จำนวน 166 คน เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 14 คน[179] ทั้งนี้ มีกรณีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เช่น กรณีศาลอาญามีคำพิพากษาให้จำคุกอดีตข้าราชการกรมสรรพากร เป็นเวลา 87 ปี เนื่องจากได้แชร์คลิปวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ จำนวน 29 คลิป[180] กรณีดำเนินคดีกับเยาวชน เช่น นักกิจกรรมอายุ 17 ปี[181] นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 16 ปี[182] เป็นต้น ทั้งนี้ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้เผยแพร่ข้อมูลว่ามีจำนวน 82 คดี ในคดีมาตรา 112 ที่ผู้กล่าวโทษเป็นประชาชน[183] เช่น คดีที่กลุ่มมวลชนแนวร่วมเครือข่ายศูนย์รวมประชาชนปกป้องสถาบัน (ศปปส.) กล่าวโทษต่อแกนนำผู้ชุมนุม[184] และคดีที่เพจ “ภาคีประชาชนปกป้องสถาบันฯ” กล่าวโทษต่อประชาชน 4 คน[185] เป็นต้น

สืบเนื่องจากการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่การชุมนุมสาธารณะ ซึ่งเกิดขึ้น ตั้งแต่ปี 2563 ต่อเนื่องตลอดทั้งปี 2564 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยต่อกรณีการปราศรัยของแกนนำผู้ชุมนุม จำนวน 3 คน เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2563 เพื่อนำเสนอข้อเรียกร้อง 10 ประการ ตลอดจนการเคลื่อนไหวของแกนนำผู้ชุมนุมและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องว่า การกระทำของแกนนำผู้ชุมนุมทั้งสามเป็นการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ และสั่งการให้แกนนำผู้ชุมนุมทั้งสามรวมทั้งกลุ่มองค์กรเครือข่ายเลิกการกระทำดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต[186]

การดำเนินคดีผู้ที่แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และมาตรา 228 (หมิ่นประมาทและหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา) อาทิ การแสดงความเห็นเกี่ยวกับ

---

[178] จาก หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ตช 0011.24/3765 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564 เรื่อง ส่งข้อมูลให้ทราบ.

[179] จาก *สถิติผู้ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 “หมิ่นประมาทกษัตริย์” ปี 2563-64*, โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 5 มกราคม 2565. สืบค้นจาก https://tlhr2014.com/archives/23983

[180] จาก *ศาลพิพากษา จำคุก ‘อัญชัญ ปรีเลิศ’ จำเลยคดี ม.112 เป็นเวลา 87 ปี แต่ลดโทษเหลือ 43 ปี 6 เดือน*, โดย The Matter, 19 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://thematter.co/brief/133340

[181] จาก *ศาลเยาวชนให้ประกันตัว สายน้ำ คดี ม.112 หลังชุมนุม #ม็อบ18กรกฎา วงเงิน 20,000 บาท ไม่กำหนดเงื่อนไขระหว่างปล่อยตัว*, โดย THE STANDARD TEAM, 24 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/youth-court-allow-bailing-sainam-on-m112-case/

[182] จาก *เยาวชนอายุ 16 ปี ถูกแจ้งข้อหา ม.112 หลังโดนล่าแม่มด เหตุโพสต์วิจารณ์ ร.9 ลงในกลุ่ม “รอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส”*, โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://tlhr2014.com/archives/30419

[183] จาก *สถิติผู้ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 “หมิ่นประมาทกษัตริย์” ปี 2563-64*. งานเดิม.

[184] จาก *ศปปส. แจ้งความเอาผิดลูกนัท ม.112 พร้อมประชาชนอีก 20 ราย หลังพบปราศรัย-โพสต์แชร์ข้อความผ่านโซเชียลมีเดีย*, โดย THE STANDARD TEAM, 6 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/filed-a-complaint-against-luk-nut-section-112/

[185] จาก *“แอดมินเจน” เพจภาคีประชาชน ปกป้องสถาบันฯ แจ้งความ ปอท. เอาผิดเพิ่มอีก 4 ราย*, โดย คมชัดลึกออนไลน์, 19 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/455731

[186] จาก *คำวินิจฉัยและคำสั่ง ปี 2564*, โดย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 1 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.constitutionalcourt.or.th/download/ruling19-2564.pdf

การบริหารงานของรัฐบาลและรัฐมนตรีของนักร้องแร็ปเปอร์หญิง อายุ 19 ปี[187] บุคคลในวงการบันเทิง[188] และพิธีกรอิสระ[189] รวมถึงกรณีแสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดหาวัคซีนโควิด 19 ขององค์การเภสัชกรรม โดยประธานกรรมการบริษัทแห่งหนึ่ง[190] เป็นต้น

ในส่วนของการแสดงความคิดเห็นทางสื่อสังคมออนไลน์ นายกรัฐมนตรีให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการตรวจสอบข่าวปลอม หรือ “Fake News” และตั้งศูนย์ปฏิบัติการด้านการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับการสื่อสารในอินเทอร์เน็ต[191] เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โรคโควิด 19 นอกจากนี้ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดศ.) ยังได้ดำเนินการเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ที่อาจเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมีสถิติกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามคำขอให้พิจารณาระงับปิดกั้น หรือลบข้อมูลออกจากระบบคอมพิวเตอร์ จำนวน 130 คำสั่งศาล 2,988 URLs โดยมีผู้โต้แย้งคำสั่งดังกล่าวต่อศาล จำนวน 5 คำสั่งศาล ศาลพิจารณายกคำร้อง จำนวน 2 คำสั่งศาล การประสานส่งต่อไปยังกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี จำนวน 106 คำสั่งศาล 2,128 URLs[192] สำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นทางสื่อสังคมออนไลน์ข้างต้น มีกรณีที่น่าสนใจ อาทิ การดำเนินคดีกับประชาชน จำนวน 18 ราย ซึ่งโพสต์ข้อความเกี่ยวกับการแพร่ระบาดและวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19[193] หรือการดำเนินคดีกับผู้เผยแพร่ข่าวเรื่องวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19[194] เป็นต้น

1.2 เสรีภาพของสื่อมวลชน

นายกรัฐมนตรีได้ประกาศใช้ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ฉบับที่ 27 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2564 และข้อกำหนดฯ ฉบับที่ 29 ลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2564 กำหนดห้ามเสนอข่าวจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใด ที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในเขตพื้นที่ที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และให้สำนักงานคณะกรรมการ

---

[187] จาก *ดารา call out: ทนายนายกฯ แจ้งความ “มิลลิ” ข้อหาหมิ่นประมาท หลังวิจารณ์รัฐบาลประยุทธ์*, โดย BBC News ไทย, 22 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-57925336

[188] จาก *ปรับ 2 พัน! ‘น้ำ มิสแกรนด์’หมิ่นนายกฯ บอกรู้เท่าไม่ถึงการณ์-จะไม่ทำอีก*, โดย แนวหน้า, 29 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/local/609206

[189] จาก *‘จอห์น วิญญู’ เมิน 2 ข้อหาหมิ่นฯ ‘นายกฯ’ วิจารณ์ “นะจ๊ะ” และบริหารงานปี 64*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, 26 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/940637

[190] จาก *สน.พญาไท คาดอีก 2 สัปดาห์ ออกหมายเรียก ‘หมอบุญ’ มาให้ปากคำ หลัง อภ. แจ้งความข้อหาหมิ่นประมาท*, โดย THE STANDARD TEAM, 5 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/pharmaceutical-organization-is-sue-a-summons-doctor-boon/

[191] จาก คำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 13/2564 เรื่อง การจัดโครงสร้างของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) เพิ่มเติม (ฉบับที่ 6). (2564, 1 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, *138*(ตอนพิเศษ 173 ง), 9-10.

[192] จาก หนังสือกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ลับ ด่วนที่สุด ที่ ดศ 0203.2/717 ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2564 เรื่อง รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน.

[193] จาก *ดีอีเอส จับแล้ว 6 มือโพสต์ข่าวปลอมโควิด-วัคซีน*, โดย ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 24 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/ict/news-675786.

[194] จาก *เตรียมดำเนินคดี “อ.ลอย” เผยข่าวปลอมรัฐบาลเก็บภาษีวัคซีนโมเดอร์นา 100%*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 12 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2138736

กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) แจ้งผู้รับใบอนุญาตการให้บริการอินเทอร์เน็ตทุกรายทราบ และตรวจสอบข้อความหรือข่าวสารจากเลขที่อยู่ไอพี (IP address) และให้ระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ตแก่เลขที่อยู่ไอพีนั้นทันที ซึ่งต่อมาสำนักข่าวหลายแห่งได้ร่วมกันยื่นฟ้องนายกรัฐมนตรีและในฐานะผู้อำนวยการศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด 19 ต่อศาลแพ่ง เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2564 ขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนข้อกำหนดฯ ฉบับที่ 29 และขอให้ศาลไต่สวนคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน ซึ่งศาลแพ่งได้มีคำสั่งห้ามนายกรัฐมนตรีบังคับใช้ข้อกำหนดดังกล่าวจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น[195] อย่างไรก็ดี นายกรัฐมนตรีได้ประกาศยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าวเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2564 หลังการประกาศใช้ได้เพียง 12 วัน

การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการชุมนุมทางการเมือง พบปัญหาที่สำคัญสองประการ ได้แก่ 1) การได้รับบาดเจ็บระหว่างการรายงานสถานการณ์การชุมนุมสาธารณะ อาทิ ช่างภาพสำนักข่าวหลักถูกยิงด้วยกระสุนยาง[196] หรือช่างภาพอิสระถูกตีด้วยกระบองที่กล้องและไหล่[197] และ 2) มีการขัดขวางการใช้เสรีภาพไม่ว่าจะโดยเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน อาทิ การให้ผู้สื่อข่าวอิสระยุติการถ่ายทอดสดเพราะไม่มีบัตรสื่อมวลชน การตั้งด่านตรวจค้นและจำกัดพื้นที่ทำงานของผู้สื่อข่าวอิสระ การนำตัวผู้สื่อข่าวอิสระไปสอบถามและให้ยุติการถ่ายทอดสด[198] หรือการกระทำของประชาชนที่เป็นการขัดขวางการใช้เสรีภาพ อาทิ การประกาศงดลงพื้นที่ถ่ายทอดสดเหตุการณ์การชุมนุมที่แยกดินแดงของสำนักข่าวออนไลน์เนื่องจากถูกข่มขู่คุกคาม[199] หรือผู้สื่อข่าวอิสระถูกทำร้ายร่างกายขณะกำลังรายงานข่าวที่หน้าเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร[200] เป็นต้น

ในปี 2564 ยังปรากฏกรณีการดำเนินคดีต่อการทำหน้าที่สื่อมวลชนของอดีตบรรณาธิการสำนักข่าวสิ่งแวดล้อมแห่งหนึ่งในข้อหาหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา ตามประมวลกฎหมายอาญา จากการแจ้งความร้องทุกข์ของบริษัทเหมืองแร่ในเมียนมาเนื่องจากรายงานข่าวผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการ[201] ทั้งนี้ อดีตบรรณาธิการคนดังกล่าวเคยถูกฟ้องร้องโดยบริษัทเดียวกันเนื่องจากการรายงานข่าวมาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อปี 2560[202]

ในการทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อมวลชนของ กสทช. ได้ดำเนินการตามกฎหมายและรับเรื่องไว้ตรวจสอบรูปแบบ วิธีการ และขอบเขตของการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน เช่น สั่งปรับรายการ “Voice GO”

---

[195] จาก *สรุปคำฟ้องขอเพิกถอนข้อกำหนดฯ ฉบับที่ 29 คืนเสรีภาพสื่อให้กับประชาชน*, โดย iLAW, 2 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://ilaw.or.th/node/5933

[196] จาก *ช่างภาพ The MATTER ถูกยิงโดยกระสุนยาง ระหว่างปฏิบัติหน้าที่แม้ว่าจะสวมปลอกแขนสื่อมวลชนชัดเจน,* โดย The Matter, 19 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://thematter.co/brief/149608

[197] จาก *ช่างภาพอิสระ อีกดวงตาของประชาชน*, โดย Voice Online, 20 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://voicetv.co.th/read/o7WmfB0hX

[198] จาก ขอสื่อยุติไลฟ์สด-ไม่ให้เข้าพื้นที่หน้าแฟลตดินแดง ใน *ม็อบ11กันยา: คฝ. เปิดปฏิบัติการยึดคืนดินแดง ตร.นครบาลเผยจับผู้ชุมนุม 52 คน,* โดย BBC News ไทย, 12 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-58534241

[199] จาก *ประกาศ กองบรรณาธิการ สำนักข่าว The Room 44* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย The Room 44, 24 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/theroom44/posts/1272898916539700

[200] จาก *ชุลมุน! มวลชนสาวหมัดใส่สื่อ ฉุนถูกกล่าวหาปาระเบิด* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย The Room 44, 13 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/watch/?ref=search&v=246957097341678&external_log_id=

[201] จาก *อัยการนครปฐมสั่งฟ้องนักข่าวสิ่งแวดล้อมรายงานคดีเหมืองแร่ดีบุกไทยในเมียนมา ก่อนได้ประกันตัว*, โดย ประชาไท, 1 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/12/96200

[202] จาก *นักข่าวเนชั่น ถูกบริษัทเหมืองเมียนมาฟ้องหมิ่นประมาท* [ฐานข้อมูลคดี]. โดย iLaw, 12 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://freedom.ilaw.or.th/case/787

เป็นเงินจำนวน 50,000 บาท จากการเผยแพร่ข่าวกิจกรรม “ยืนหยุดขัง” เนื่องจากเห็นว่ากระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน[203] การรับหนังสือร้องเรียนให้ลงโทษสถานีโทรทัศน์แห่งหนึ่งซึ่งนำเสนอละครที่มีฉากความรุนแรงทางเพศ เป็นต้น[204] นอกจากนี้ ยังมีเรื่องความเหมาะสมในการนำเสนอข่าวจากกรณีสำนักข่าวแห่งหนึ่งโทรศัพท์สัมภาษณ์อดีตทหารกองเกินที่ก่อเหตุใช้อาวุธปืนยิงพนักงานร้านสะดวกซื้อและผู้ป่วยโรคโควิด 19 เสียชีวิตในโรงพยาบาลสนาม เพื่อสอบถามมูลเหตุจูงใจในขณะที่ยังหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ[205]

ที่มา: กันต์ แสงทอง

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

กสม. ได้มีข้อเสนอแนะไปยังรัฐสภาและ กสทช. เกี่ยวกับการมีแนวทางกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อในการนำเสนอข่าวหรือวิธีการรายงานของสื่อ การกำกับดูแลกันเองของผู้ประกอบการและผู้ประกอบวิชาชีพ ตลอดจนผลักดันให้มีการประกาศใช้ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ. .... และการกำหนดมาตรการในการจำกัดเสรีภาพการนำเสนอข่าวในสถานการณ์ฉุกเฉินที่เป็นภัยคุกคามต่อสาธารณะ โดยสอดคล้องกับหลักการจำกัดสิทธิในสถานการณ์ฉุกเฉินตามข้อ 4 ของกติกา ICCPR

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

มีการเสนอให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะ ซึ่งเสนอร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมฐานความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 14 ให้มีถ้อยคำที่ชัดเจน ยกเลิกการใช้ถ้อยคำในส่วนที่อาจตีความได้อย่างกว้างขวาง ตลอดจนปรับลดอัตราโทษจำคุกและโทษปรับ แก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา 16 ให้ยกเลิกโทษจำคุก แต่คงเหลือเฉพาะโทษปรับเพียงอย่างเดียว และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 20 ให้ลักษณะของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ศาลจะสั่งให้ระงับหรือลบได้มีความเหมาะสม

---

[203] จาก *Voice TV จ่อจอดำ! กสทช.สั่งปรับ อ้างเสนอข่าวกระทบศีลธรรมอันดี-จับผิดโฆษณา*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 13 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/politics/news_6506413

[204] จาก *กสทช. รับเรื่องร้องเรียน “ละครเมียจำเป็น” จากตัวแทนมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล และมูลนิธิเด็ก เยาวชนและครอบครัว*, โดย สำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์, 24 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก http://bcp.nbtc.go.th /th/detail/2021-02-24-09-54-25

[205] จาก *แห่วิจารณ์สื่อช่องดัง โฟนอินสัมภาษณ์คนร้าย แรงจูงใจกราดยิง*, โดย มติชนออนไลน์, 24 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/social/news_2793028

ยิ่งขึ้น[206] ในส่วนของการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 นั้น ตร. ได้ตั้งคณะทำงานในระดับสำนักงานและระดับสถานี เพื่อให้การดำเนินคดีเกิดความรอบคอบและเป็นไปตามกฎหมายโดยเคร่งครัด[207]

2.2.2 เสรีภาพของสื่อมวลชน

ความคืบหน้าของ “ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ. ....” ซึ่งรับผิดชอบโดยกรมประชาสัมพันธ์ อยู่ระหว่างเสนอ ครม. เพื่อพิจารณาเห็นชอบ และการจัดทำ “ร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน” และ “ร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ” ตลอดจนร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับความรุนแรง ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการในขั้นตอนของการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติยังมีการเผยแพร่แนวปฏิบัติสภาการสื่อมวลชนในการเสนอข่าว ความคิดเห็น และภาพเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ผู้หญิง ผู้มีความหลากหลายทางเพศ ชาติพันธุ์ ศาสนา สถานะทางเพศ และผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเสนอข่าว ความคิดเห็น และภาพ ตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ พ.ศ. 2564 ให้เกิดความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับกฎหมายต่าง ๆ

การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการรายงานข่าวการชุมนุม ได้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานสื่อมวลชนในสถานการณ์การชุมนุม (ศปสช.)[208] และจัดทำปลอกแขนสัญลักษณ์สื่อมวลชน ซึ่งเงื่อนไขการขอรับปลอกแขนสำหรับสื่อมวลชนที่มีต้นสังกัดเป็นสมาชิกของ 3 องค์กรสื่อเท่านั้น ส่วนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกให้พิจารณาเป็นกรณีไป และผู้แทนองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ได้เข้าพบผู้แทน ตร.[209] เพื่อหารือสถานการณ์การทำข่าวของสื่อมวลชนในการชุมนุมแสดงออกทางการเมือง วิธีให้สื่อมวลชนสามารถปฏิบัติหน้าที่และการลดความเสี่ยงจากการปะทะระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชน รวมถึงจัดให้มีกลไกประสานงานระหว่างกองบัญชาการตำรวจนครบาลกับสื่อมวลชน

2.3 การดำเนินการของ กสม.

กสม. มีข้อห่วงกังวลต่อการที่รัฐบาลได้ออกข้อกำหนดตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ฉบับที่ 27 และฉบับที่ 29 ซึ่งมีมาตรการเพื่อมิให้มีการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารอันทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉิน และการเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอันมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดของประชาชน จึงมีข้อเรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนการออกมาตรการดังกล่าว และงดเว้นการใช้กลไกทางกฎหมายที่มีผล

---

[206] จาก *ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กับคณะ*, โดย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 25 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/section77/survey_detail.php?id=138

[207] จาก *โฆษก ตร. ยันดำเนินคดี ม.112 - ม.116 เป็นไปตามกฎหมายไม่ใช่นโยบาย*, โดย ไทยโพสต์, 15 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/89905

[208] จาก *คำชี้แจง การใช้ปลอกแขนสัญลักษณ์สื่อมวลชน ในการทำข่าวการชุมนุม*, โดย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 6 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.tja.or.th/view/activities/media-situation/818455

[209] จาก *6 องค์กรสื่อเดินหน้าหารือ บชน. ปรับมาตรการลดความเสี่ยงสื่อในพื้นที่ชุมนุม ย้ำปลอกแขนสื่อให้ออกโดยองค์กรสื่อเท่านั้น เตรียมปรับเปลี่ยนปลอกแขนใหม่ 1 เดือนข้างหน้า ให้คงทน เด่นชัดขึ้น*, โดย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 25 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.tja.or.th/view/activities/media-movements/1334229

เป็นการปิดกั้นการใช้เสรีภาพในการแสดงออก โดยสุจริต[210, 211] นอกจากนี้ ผู้แทนองค์กรวิชาชีพสื่อ 6 องค์กร ได้ยื่นเรื่องขอให้ กสม. ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของข้อกำหนดทั้งสองฉบับด้วยเช่นกัน ซึ่งต่อมานายกรัฐมนตรีได้ยกเลิกข้อกำหนดดังกล่าว

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในปี 2564 มีความพยายามในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยการเสนอแก้ไขร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... เพื่อแก้ไขลักษณะของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ศาลจะสั่งให้ระงับหรือลบให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ทั้งในแง่ของความชัดเจนแน่นอนของบทบัญญัติเกี่ยวกับฐานความผิด การยกเลิกถ้อยคำที่อาจถูกนำไปใช้โดยการตีความอย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนทราบล่วงหน้าอย่างแน่ชัดว่าการกระทำในลักษณะใดที่กฎหมายห้าม อันจะส่งผลให้ประชาชนไม่เกิดความกังวลต่อการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตนจนเกินสมควร ทั้งนี้ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มีกลไกถ่วงดุลการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในการดำเนินการต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และมีกรณีที่มีผู้ใช้กลไกดังกล่าวโต้แย้งคำสั่งในการระงับ ปิดกั้น หรือลบข้อมูลออกจากระบบคอมพิวเตอร์ตามกฎหมายดังกล่าว โดยศาลได้พิจารณายกคำร้องของ ดศ. จำนวน 2 คำสั่งศาล ในขณะที่การดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษสูง และในหลายกรณีเป็นการกล่าวโทษโดยประชาชนทั่วไป ตร. ได้ตั้งคณะทำงานในระดับสำนักงานและระดับสถานี เพื่อให้การดำเนินคดีมีความรอบคอบและเป็นไปตามกฎหมายโดยเคร่งครัด

นอกจากนี้ ยังมีความก้าวหน้าในการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องเสรีภาพของสื่อมวลชนโดยการรวมกลุ่มของสื่อมวลชนหลายแห่งเพื่อฟ้องร้องต่อศาลขอให้ศาลเพิกถอนข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 29) ลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2564 รวมถึงการยื่นหนังสือถึง กสม. ขอให้ตรวจสอบการประกาศข้อกำหนดดังกล่าว ในส่วนของความก้าวหน้าในการกำหนดแนวทางกำกับดูแลความเหมาะสมรูปแบบ วิธีการ รวมถึงขอบเขตของการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน มีการผลักดัน “ร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ. ....” การจัดทำ “ร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน” และ “ร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ” ตลอดจนร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับความรุนแรง อีกทั้งยังมีการเผยแพร่แนวปฏิบัติสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติให้แก่ผู้ทำหน้าที่ในการเสนอข่าว ความคิดเห็นและภาพเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ผู้หญิง ผู้มีความหลากหลายทางเพศ ชาติพันธุ์ ศาสนา สถานะทางเพศ และผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

---

[210] จาก *กสม. ขอรัฐทบทวนข้อกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ที่กระทบเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น วอนทุกฝ่ายสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อร่วมกันฝ่าวิกฤติโควิด 19* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย สำนักงาน กสม., 16 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/กสม-ขอรัฐทบทวนข้อกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุ.aspx

[211] จาก *กสม. ไม่เห็นด้วยกับการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเสนอให้รัฐรับฟังความเห็นที่แตกต่าง ไม่ใช้กลไกทางกฎหมายเล่นงาน* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย สำนักงาน กสม., 23 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/กสม-ไม่เห็นด้วยกับการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเ.aspx

ปัญหาหรืออุปสรรค ในปี 2564 ยังคงมีการดำเนินคดีอันเนื่องมาจากการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในระหว่างเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ และการแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ การดำเนินคดีต่อเด็ก เยาวชน และนักศึกษา และการดำเนินคดีบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์การบริหารราชการแผ่นดิน บุคคลในแวดวงการเมือง และระบบราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ทั้งนี้ จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ที่มีการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รัฐบาลจึงมีการเพิ่มกลไกการจัดการข่าวปลอม หรือ Fake News ไม่ว่าจะเป็นศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) ตลอดจนกลไกการเฝ้าระวังและตรวจสอบของ ดศ. และ ตร. ที่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ที่อาจเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่อาจทำให้เกิดข้อจำกัดจนเกินสมควรต่อการใช้เสรีภาพในการแสวงหา รับ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมถึงอาจทำให้ประชาชนหวาดกลัวการแสดงความคิดเห็นและนำไปสู่การเซนเซอร์ตนเอง (Self-censorship)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน ได้ปรากฏกรณีที่อาจกระทบต่อการใช้เสรีภาพ ได้แก่ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 29) ลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2564 ซึ่งมีเนื้อหาเป็นการจำกัดการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในส่วนการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในพื้นที่ชุมนุมสาธารณะที่มีการเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่ควบคุมฝูงชนและผู้ชุมนุมอยู่บ่อยครั้ง พบว่า มีสื่อมวลชนได้รับผลกระทบและบาดเจ็บระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการชุมนุมสาธารณะ รวมทั้งมีการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อสื่อมวลชนจากทั้งสองฝ่าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าว แม้จะมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานสื่อมวลชนในสถานการณ์การชุมนุม (ศปสช.) และจัดทำปลอกแขนสัญลักษณ์สื่อมวลชนในการทำหน้าที่การรายงานข่าวการชุมนุม แต่มีเงื่อนไขต้องเป็นสมาชิกขององค์กรสื่อ จึงเป็นข้อจำกัดในการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนอิสระที่ไร้สังกัด ซึ่งมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีของสื่อสังคมออนไลน์ยุคสมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินคดีในข้อหาหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาต่อสื่อมวลชนเนื่องจากการรายงานข่าว แต่ในอีกด้านหนึ่งของการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน พบว่า มีการนำเสนอข่าวที่อาจกระทบต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่ถูกนำมาเสนอ ตลอดจนการเผยแพร่มีเนื้อหารายการที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเกิดขึ้นทั้งจากสื่อมวลชนหลัก สื่อมวลชนอิสระ รวมถึงสำนักข่าวออนไลน์

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน ดังนี้

4.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายให้หน่วยงานของรัฐพึงใช้ความระมัดระวังในการดำเนินคดีบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์การบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เนื่องจากประเด็นด้านสุขภาพเป็นประเด็นสาธารณะที่ประชาชนย่อมสามารถแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ รวมถึงสะท้อนความกังวลต่อสถานการณ์ด้านสุขภาพของตนโดยเจตนาบริสุทธิ์ได้

4.2 รัฐบาลควรกำชับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระมัดระวังไม่ให้กลไกการจัดการข่าวปลอม (Fake News) ถูกใช้ไปด้วยวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจทางการเมือง และเพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และควรนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนมีอิสระในการเลือกเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยวิจารณญาณของตนเอง

4.3 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดทำแนวทางในการทำหน้าที่สื่อมวลชนในพื้นที่การชุมนุมสาธารณะ โดยการจัดทำแนวทางดังกล่าวควรผ่านการปรึกษาหารือและความเห็นชอบจากองค์กรสื่อมวลชนและสื่อมวลชนอิสระ รวมทั้งการมีมาตรการดูแลความปลอดภัยของสื่อมวลชนในสถานการณ์ชุมนุมที่กระทบต่อการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนเท่าที่จำเป็น

4.4 สำนักงาน กสทช. ควรให้ความสำคัญต่อการจัดทำ “ร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน” และ “ร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ” ตลอดจนร่างแนวทางในการนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับความรุนแรง เพื่อเป็นแนวปฏิบัติทั่วไปสำหรับสื่อมวลชนในการนำเสนอเนื้อหารายการที่เหมาะสมต่อไป

ปัญหาที่สำคัญสองประการของการทำหน้าที่สื่อมวลชนในการชุมนุมทางการเมือง คือ **การได้รับบาดเจ็บระหว่างการรายงานสถานการณ์การชุมนุม และการถูกขัดขวางการใช้เสรีภาพ**

บทที่ 4

การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

87 สิทธิแรงงาน

97 สิทธิในสุขภาพ

103 สิทธิด้านการศึกษา

109 สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

118 ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ สิทธิแรงงาน สิทธิในสุขภาพ สิทธิด้านการศึกษา สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน โดยได้พิจารณาหลักการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งบัญญัติรับรองให้บุคคลมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และรัฐมีหน้าที่ให้บริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง การให้เสรีภาพและโอกาสในการประกอบอาชีพของบุคคล การให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาตั้งแต่วัยก่อนเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมทั้งการรับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักการตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ กติกา ICESCR กติกา ICCPR และอนุสัญญา CRC ซึ่งประเทศไทยต้องดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ และทำให้เกิดขึ้นจริงซึ่งสิทธิของบุคคลที่จะมีคุณภาพชีวิตและสุขภาพที่ดี สิทธิในโอกาสที่จะหาเลี้ยงชีพในงานที่ตนเลือกอย่างเสรี มีค่าตอบแทนขั้นต่ำที่เป็นธรรมและเท่าเทียม สภาพการทำงานปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ สิทธิที่จะได้รับการศึกษา รวมทั้งสิทธิในการมีส่วนร่วมบริหารรัฐกิจและการเข้าถึงบริการสาธารณะ ตลอดจนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ที่มีข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขัง ผู้ยากไร้ และคนในพื้นที่ห่างไกล การจัดสวัสดิการแก่แรงงานและบุตรหลานของแรงงานข้ามชาติอย่างเป็นระบบ รวมทั้งผลักดันการบังคับใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565)

ในปี 2564 กสม. ได้ประมวลภาพรวม พร้อมประเมินสถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ใน 5 ประเด็น ดังนี้

4.1 สิทธิแรงงาน

1. สถานการณ์/ปัญหา

1.1 แรงงานในระบบ

1.1.1 ปัญหาการว่างงาน/การถูกเลิกจ้าง

เดือนพฤศจิกายน 2564 มีผู้ประกันตนตามมาตรา 33 จำนวน 11,061,147 คน ลดลงร้อยละ 0.13 เมื่อเทียบกับเดือนพฤศจิกายน 2563 (จำนวน 11,075,882 คน) และเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 ก่อนที่จะมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งมีจำนวน 11,694,184 คน ลดน้อยลง

ประมาณ 633,037 คน ในส่วนสถานการณ์การว่างงาน เดือนพฤศจิกายน 2564 มีผู้ว่างงาน จำนวน 283,009 คน ลดลงร้อยละ 39.20 เมื่อเทียบกับเดือนพฤศจิกายน 2563 (จำนวน 465,465 คน) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 ก่อนที่จะมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งมีเพียง 174,079 คน จะพบว่า ในช่วงปี 2563 และ 2564 มีผู้ว่างงาน จำนวนสูงขึ้นอย่างมาก[212] สอดคล้องกับข่าวการปิดกิจการและการเลิกจ้างหลายแห่งที่เกิดขึ้น[213]

1.1.2 ปัญหาการเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

มีการรายงานหลายกรณี ในปี 2564 เช่น กรณีลูกจ้างจำนวน 1,388 คน ของบริษัท บริลเลียนท์อัลไลแอนซ์ไทย โกลบอล จำกัด ถูกเลิกจ้างโดยไม่มีการบอกกล่าวล่วงหน้า ไม่จ่ายเงินค่าชดเชย และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามกฎหมาย และมีการชุมนุมหน้าทำเนียบรัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือกรณีดังกล่าว[214] กรณีลูกจ้างบริษัทต่างชาติ จำนวน 92 คน ถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมและไม่ได้รับค่าจ้าง[215] กรณีบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ได้ออกประกาศเลิกจ้างพนักงานที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานพนักงานบริษัทการบินไทย และอยู่ในกระบวนการยื่นข้อเรียกร้อง[216] กรณีผู้ช่วยสัตวแพทย์ถูกนายจ้างไล่ออกเนื่องจากลางานไปฝากครรภ์ที่โรงพยาบาล[217] กรณีลูกจ้างของบริษัทที่ประกอบธุรกิจแห่งหนึ่งในย่านดอนเมืองถูกเลิกจ้างและไม่ได้รับค่าจ้างค่าล่วงเวลา ค่าจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า และค่าชดเชย[218] เป็นต้น

1.1.3 ปัญหาของผู้ประกันตน

กระทรวงแรงงาน (รง.) ได้แก้ปัญหากรณีผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ซึ่งความเป็นผู้ประกันตนได้สิ้นสุดลง และไม่ได้ดำเนินการสมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ภายในระยะเวลาที่กำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่สิ้นสภาพการเป็นลูกจ้างทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายประกันสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยออกประกาศ เรื่อง ขยายกำหนดเวลาการแสดงความจำนงเป็นผู้ประกันตน และการนำส่งเงินสมทบผู้ประกันตนตามมาตรา 39 พ.ศ. 2564 โดยให้

---

[212] จาก *รายงานการเตือนภัยด้านแรงงานรายเดือน ประจำเดือนธันวาคม 2564*, โดย กองเศรษฐกิจการแรงงาน สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, 30 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก http://warning.mol.go.th/article/warning_report

[213] จาก *'ประกันสังคม' เร่งช่วย 318 ลูกจ้างสหกรณ์ปาล์มน้ำมันตกงาน*, โดย มติชนออนไลน์, 7 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/news_2612483

จาก *ตกงานทันที 1,300 คน โรงงานชุดชั้นในฯ บางพลี ประกาศปิดกิจการเช้านี้ ลุยนายจ้างจ่ายชดเชย*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, 11 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/926823

จาก *พิษเศรษฐกิจ! โรงงานน้ำตาลกุมภวาปี ปิดกิจการหลังเปิด 58 ปี*, โดย ข่าวไทยพีบีเอส, 8 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/305047 และ

จาก *โรงงาน "พานาโซนิคสุวินทวงศ์" ย้ายฐานผลิต ปิดกิจการ พนักงานตกงานเพียบ*, โดย Springnews, 2 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.springnews.co.th/news/815133

[214] จาก *พนักงานหิ้วชุดชั้นในจี้ 'บิ๊กตู่' ดำเนินคดีเจ้าของบริษัทหลังโรงงานปิดไม่ได้จ่ายเงินชดเชย*, โดย มติชนออนไลน์, 7 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2978212

[215] จาก *ลูกจ้างบริษัทผลิตกรดมะนาว สัญชาติจีน บุกร้องผู้ว่าระยอง ถูกบริษัทค้างค่าจ้างกว่า 10 ล้านบาท*, โดย คมชัดลึกออนไลน์, 25 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/regional/459451

[216] จาก *อดีตพนักงาน "การบินไทย" 508 คน จ่อฟ้อง เลิกจ้างไม่เป็นธรรม*, โดย ฐานเศรษฐกิจ, 21 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thansettakij.com/content/normal_news/484818?as=

[217] จาก *สาววัย 28 ร้องทนายช่วย! ถูกโรงพยาบาลสัตว์ชื่อดังไล่ออก เหตุเพราะตั้งท้อง*, โดย เดลินิวส์, 15 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/news/275985/

[218] จาก *ก.แรงงาน แจ้งความดำเนินคดี บ.เครื่องสำอาง เลิกจ้าง พนง. ไม่จ่ายชดเชย*, โดย ข่าว 8, 5 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaich8.com/news_detail/99609

ผู้ประกันตนตามมาตรา 33 แสดงความจำนงเป็นผู้ประกันตนต่อตามมาตรา 39 ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2564[219] และจากสถิติเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิของผู้ประกันตนของสำนักงานประกันสังคม (สปส.) พบว่าในปี 2564 มีประเด็นร้องเรียนเกี่ยวกับสถานพยาบาลรวม 485 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ที่มีเพียง 135 ครั้ง โดยเรื่องที่ร้องเรียนมากที่สุดคือ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล ในขณะที่เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์จากกองทุนประกันสังคมรวม 437 ครั้ง เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ที่มีเพียง 148 ครั้ง โดยเรื่องที่ร้องเรียนมากที่สุดคือ กรณีว่างงาน ทั้งนี้ สปส. ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนแล้วเสร็จภายใน 25 วันทำการได้ร้อยละ 95.58[220]

1.2 แรงงานนอกระบบ/ผู้ประกอบอาชีพอิสระ

1.2.1 ปัญหาการไม่ได้รับความคุ้มครองทางสังคม

จากข้อมูลสถานการณ์ด้านแรงงานในไตรมาส 2 ปี 2564 มีผู้มีงานทำ 37.82 ล้านคน เป็นผู้ประกันตนจำนวน 16.61 ล้านคน แบ่งเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 จำนวน 11.10 ล้านคน มาตรา 39 จำนวน 1.90 ล้านคน และมาตรา 40 จำนวน 3.61 ล้านคน มีผู้มีงานทำที่อยู่นอกระบบประกันสังคมและไม่ได้รับความคุ้มครอง จำนวน 21.21 ล้านคน[221] อย่างไรก็ดี ในเดือนพฤศจิกายน 2564 มีจำนวนผู้ประกันตนตามมาตรา 39 จำนวน 1.95 ล้านคน และมาตรา 40 จำนวน 10.57 ล้านคน[222] จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้ประกันตนตามมาตรา 40 เพิ่มสูงขึ้นถึง 6.96 ล้านคน ทั้งนี้ จากการที่ไม่ได้เป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม มีรายงานว่าแรงงานนอกระบบต้องเผชิญปัญหา 6 ด้าน คือ 1) ค่าตอบแทนน้อยลง 2) ไม่ได้รับการจ้างงานต่อเนื่อง 3) ทำงานหนักและเสี่ยง 4) ไม่ได้รับสวัสดิการเทียบเท่าแรงงานในระบบ 5) ชั่วโมงทำงานมากเกินไป และ 6) ไม่มีวันหยุดหรือลาพักผ่อนไม่ได้[223] นอกจากนี้ยังพบปัญหาการคุ้มครองผู้ที่ทำงานบนแพลตฟอร์ม โดยกลุ่มไรเดอร์ที่ให้บริการส่งสินค้าได้ออกมาเรียกร้องให้ได้รับค่ารอบที่เหมาะสมและเป็นธรรม[224] รวมถึงนักวิชาการหรือภาคประชาสังคมได้สะท้อนปัญหาของการทำงานแพลตฟอร์มที่ผู้ทำงานยังมีความคลุมเครือด้านสถานะ และมีปัญหาค่าตอบแทนรวมถึงสวัสดิการต่าง ๆ[225]

---

[219] จาก ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง ขยายกำหนดเวลาการแสดงความจำนงเป็นผู้ประกันตน และการนำส่งเงินสมทบของผู้ประกันตนตามมาตรา 39 พ.ศ. 2564. (2564, 9 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา, 138*(ตอนพิเศษ 80 ง), 28.

[220] จาก หนังสือสำนักงานประกันสังคม ที่ รง 0633/34357 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[221] จาก บทสรุปผู้บริหาร สถานการณ์ด้านแรงงาน ไตรมาส 2 ปี 2564, โดย สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กองเศรษฐกิจการแรงงาน, 2564, ใน *ระบบเตือนภัยด้านแรงงาน ไตรมาส 3/2564*, น. บทสรุปผู้บริหาร 1. สืบค้นจาก http://warning.mol.go.th/uploadFile/pdf/pdf-2021-09-14-1631602959.pdf

[222] จาก *รายงานการเตือนภัยด้านแรงงานรายเดือน ประจำเดือนธันวาคม 2564*, โดย กองเศรษฐกิจการแรงงาน สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, 30 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก http://warning.mol.go.th/article/warning_report

[223] จาก *แรงงานนอกระบบ รับผลกระทบโควิด 19 สูญเสียรายได้ ไร้งานทำ*, โดย Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, 20 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2021/05/21699

[224] จาก *'ไลน์แมน' แถลงแก้ปัญหา แต่ไม่แตะเรื่อง 'ค่ารอบ'-ไรเดอร์ไลน์แมนทั่วประเทศประท้วงต่อเนื่อง*, โดย ประชาไท, 2 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/06/93331 และ

จาก *ขบวนไรเดอร์ 'foodpanda' เชียงใหม่ ปิดรับงาน 14 ชม. ยื่นหนังสือร้องผู้ว่าฯ หลังถูกเปลี่ยนค่ารอบ*, โดย ประชาไท, 26 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/08/94662

[225] จาก *ชวนรู้จักปัญหา 'ไรเดอร์' มุมแรงงานสัมพันธ์ที่ยังคลุมเครือ และแนวแก้ไข-คุ้มครองในทางกฎหมายที่อาจต้องถกอีกยาว*, โดย ประชาไท, 13 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/08/94442

จาก *สถาบันแรงงานฯ ร่อน จม. ถึงบริษัทแพลตฟอร์ม เรียกร้องให้บริษัทดูแลคนทำงานช่วง Covid-19*, โดย ประชาไท, 18 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/01/91247

ที่มา: ประชาไท

1.3 แรงงานข้ามชาติ

1.3.1 ปัญหาแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานลดน้อยลง

เดือนพฤศจิกายน 2564 มีแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร จำนวน 2,328,409 คน[226] เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 ก่อนที่จะมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่มีจำนวน 3,005,376 คน[227] พบว่า ในปี 2564 แรงงานข้ามชาติมีจำนวนลดน้อยลงและหายไปจากระบบประมาณ 700,000 คน และแม้ว่าในปี 2564 จะได้มีการดำเนินการขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2563 เพื่อให้เข้าสู่ระบบการจ้างงานที่ถูกต้อง โดยในระหว่างวันที่ 15 มกราคม - 13 กุมภาพันธ์ 2564 มีแรงงานข้ามชาติลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์ จำนวน 654,864 คน[228] แต่ในเดือนพฤศจิกายน 2564 แรงงานข้ามชาติที่ลงทะเบียนตามมติ ครม. วันที่ 29 ธันวาคม 2563 เพียง 405,567 คน[229] ในจำนวนนี้มีแรงงานข้ามชาติประมาณเกือบสามแสนคนที่ยังไม่ได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนให้เสร็จสิ้น

1.3.2 ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายของแรงงานข้ามชาติ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ตั้งแต่ปี 2563 ทำให้แรงงานข้ามชาติเดินทางกลับประเทศของตนเป็นจำนวนมาก และเมื่อรัฐบาลมีนโยบายเปิดประเทศในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2564 พบว่า อุตสาหกรรมภาคการผลิตและส่งออก ธุรกิจร้านอาหารและค้าปลีกมีความต้องการแรงงานรวมประมาณ 8 แสนคน จึงทำให้เกิดการลักลอบนำเข้าแรงงานผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก[230] ศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินด้านความมั่นคง รายงานว่า แรงงานสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ลักลอบเข้ามาในประเทศตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 ถึงวันที่ 7 ตุลาคม 2564 จำนวน 60,411 คน และในช่วงเปิดประเทศตั้งแต่วันที่ 1 - 7 พฤศจิกายน 2564 มีจำนวน 3,833 คน[231]

1.3.3 ปัญหาการไม่ได้รับความคุ้มครองทางสังคม

แรงงานข้ามชาติบางส่วนตกหล่นอยู่นอกระบบ อาจเป็นผลจากอุปสรรคด้านภาษา ปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลของรัฐที่ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง แรงงานเผชิญปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงกลไกการคุ้มครองทางสังคมและการเยียวยา ปัญหาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของบุคลากรโรงพยาบาลบางรายเกี่ยวกับการจำหน่ายประกันสุขภาพให้กับบุตรแรงงานข้ามชาติ ปัญหาความซับซ้อนและค่าใช้จ่ายที่สูง

---

[226] จาก แรงงานต่างด้าว, โดย สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กองเศรษฐกิจการแรงงาน, 1 กันยายน 2564, ใน *สถิติแรงงานรายเดือน พฤศจิกายน 2564*, (น. 11). สืบค้นจาก https://www.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/2/2022/01/statistics_November 2564.pdf

[227] จาก *สถิติแรงงานประจำปี 2562* (น. 85), โดย สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, 2564. สืบค้นจาก https://www.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/2/2021/01/สถิติแรงงานประจำปี-2562-ฉบับเพิ่ม-ISBN.pdf

[228] จาก *รมว.สุชาติ จี้แรงงานต่างด้าว เร่งตรวจโควิด-เก็บอัตลักษณ์ ก่อน 16 เม.ย. หลังคืบแค่ 3.9%*, โดย มติชนออนไลน์, 18 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_2629146

[229] จาก แรงงานต่างด้าว. หน้าเดิม.

[230] จาก *ภาคธุรกิจเปิดศึกชิง 'แรงงาน' นายจ้างเตือนภัย... ห่วงสะดุดฟื้น ศก.ปีเสือ*, โดย มติชนออนไลน์, 15 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/economy/eco-report/news_3041576

[231] จาก *7 วัน เปิดประเทศ จับลอบเข้าเมือง 3,833 คน*, โดย ไทยพีบีเอส, 8 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/309460

ในการได้มาซึ่งสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย และการขาดการส่งเงินสมทบจากนายจ้างทำให้ลูกจ้างไม่ได้รับเงินเยียวยา เป็นต้น[232]

1.4 แรงงานประมง/แรงงานในอุตสาหกรรมประมง

มีการรายงานปัญหาของแรงงานประมง เช่น การโกงค่าแรง การยึดเอกสารและจำกัดการเคลื่อนย้าย อาหารและน้ำดื่มสะอาดที่ไม่เพียงพอบนเรือ ยาปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ไม่ครบถ้วนและเข้าถึงได้ยาก นายจ้างบางรายเป็นผู้เก็บและควบคุมการฝากถอนเงิน สมุดธนาคาร บัตร และรหัสบัตร ATM รวมถึงไม่ได้จ่ายเงินเดือนตามที่ระบุในสัญญาจ้าง และลูกเรือหลายคนเผชิญความยากลำบากในการร้องเรียนหรือพิสูจน์หลักฐาน[233] และได้มีการทำวิจัยเรื่อง "ชีวิตไม่มั่นคงและโรคระบาด: บทสำรวจปัญหาค่าจ้างและผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ต่อแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมอาหารทะเลไทย" ผลการวิจัยพบว่า แรงงานมีรายได้น้อยกว่าค่าแรงขั้นต่ำ มีความเสี่ยงทั้งทางสุขภาพและความเป็นอยู่ที่แออัด ปัญหาช่องว่างรายได้ระหว่างแรงงานผู้ชายกับผู้หญิง มีการจ้างงานแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การจ้างปากเปล่า ไม่มีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ แรงงานผู้หญิงจำนวนมากเข้าไม่ถึงสิทธิในการลาคลอดบุตรและสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลบุตร[234] เป็นต้น

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

กระทรวงแรงงาน (รง.) ไม่ขัดข้องต่อรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 เนื่องจาก รง. มีการขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยใช้กลไกแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน กระทรวงแรงงาน ประจำปี 2564 - 2565 และจะนำข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องมาปรับปรุงการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนให้มีประสิทธิภาพ

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 การแก้ไขปัญหาการว่างงาน

รง. ได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงาน เช่น การจัดเตรียมตำแหน่งงานไว้รองรับทั่วประเทศ การจับคู่หางานระหว่างแรงงานกับผู้ประกอบการ[235] การสำรวจความต้องการแรงงานจากสถานประกอบการทั่วประเทศ[236] และเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2564 ที่ประชุม ครม. มีมติเห็นชอบจัดสรรกรอบอัตรากำลังและกลไกการบริหารจัดการพนักงานราชการเฉพาะกิจเพื่อให้เกิดการจ้างงานในหน่วยงานของรัฐ จำนวน 10,000 อัตรา[237] เป็นต้น

---

[232] จาก *สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวน หารือ และให้ความเห็นต่อรายงานการศึกษาข้อมูลรายย่อยหัวข้อ "การเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคมของแรงงานข้ามชาติและครอบครัวในประเทศไทย" เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2564.* โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ. (2564, เมษายน).

[233] จาก *ระนอง : 11 แรงงานประมงข้ามชาติชนะ หลังร้องให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างค้างจ่ายย้อนหลัง*, โดย ประชาไท, 28 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/06/93713

[234] จาก *สำรวจชีวิต 'แรงงานอาหารทะเลไทย' ชี้ค่าจ้างไม่พอชนเดือน ไม่เท่าเทียมชาย-หญิง โควิดยิ่งซ้ำเติม,* โดย มติชนออนไลน์, 17 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_2890858

[235] จาก *สรุปการประชุมสนทนากลุ่ม ในประเด็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มแรงงาน และมาตรการในการช่วยเหลือของรัฐ เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2564*. โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน. (2564, ตุลาคม).

[236] จาก *รมว.แรงงาน เตรียมตำแหน่งงานกว่า 8 แสนอัตรา ช่วยคนว่างงานทั่ว ปท.*, โดย มติชนออนไลน์, 14 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/news_2884173

[237] จาก *ครม.ไฟเขียว จ้างงานบัณฑิตใหม่ 1 ปี 1 หมื่นอัตรา เงินเดือน 1.8 หมื่นบาท*, โดย ประชาชาติธุรกิจ, 8 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/politics/news-686453

2.2.2 การคุ้มครองและแก้ไขปัญหาแรงงานในระบบและแรงงานนอกระบบ

การดำเนินการเกี่ยวกับการปรับแก้กฎหมายและระเบียบเพื่อช่วยเหลือแรงงานมีหลายประการ เช่น การออกประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง การจัดสวัสดิการสำหรับสถานประกอบกิจการที่จัดที่พักอาศัยให้กับลูกจ้าง ในการป้องกันความเสี่ยงจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19)[238] การออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าทำศพที่ให้นายจ้างจ่าย พ.ศ. 2564 โดยปรับอัตราค่าทำศพเพิ่มขึ้นเป็นห้าหมื่นบาท[239] การแก้ไขปัญหาการออกจากงานของผู้ประกันตนกรณีนายจ้างแจ้งว่ามีความผิด ซึ่งเดิมต้องรอคำพิพากษาจากศาลแรงงานก่อนจึงจะจ่ายค่าชดเชยและประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานได้ โดยออกประกาศสำนักงานประกันสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงาน พ.ศ. 2564 (ฉบับที่ 3) ที่ทำให้ขั้นตอนการจ่ายเงินกรณีว่างงานไม่ต้องรอคำพิพากษาของศาลแรงงาน[240] การแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการกองทุนสงเคราะห์ลูกจ้างว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์ อัตราเงินที่จะจ่ายและระยะเวลาการจ่าย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564 ที่ให้ลูกจ้างมีสิทธิขอรับเงินสงเคราะห์เพิ่มเติมใน 2 กรณี คือ 1) กรณีที่นายจ้างเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชยเพราะเหตุที่นายจ้างไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไป และ 2) กรณีที่นายจ้างได้นำคดีไปสู่ศาลและศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ขยายระยะเวลาการวางเงินต่อศาล ไม่ว่านายจ้างจะได้ยื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม และได้ขยายระยะเวลาการยื่นขอรับเงินสงเคราะห์จากภายใน 1 ปี เป็น 2 ปี รวมถึงแก้ไขให้ลูกจ้างสามารถยื่นคำขอรับเงินสงเคราะห์ใหม่ได้ภายใน 2 ปี จากเดิมที่ไม่มีการกำหนดให้ยื่นใหม่[241] ในปี 2564 มีการจ่ายเงินช่วยเหลือบุตรตามมาตรา 33 และมาตรา 39 รวม 1,347,474 ครั้ง (ข้อมูล ณ สิงหาคม 2564) ซึ่งใกล้เคียงกับในปี 2563 คือ 1,336,844 ครั้ง[242] และเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2564 ครม. ได้อนุมัติหลักการร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุ้มครองแรงงานนอกระบบ พ.ศ. .... เพื่อคุ้มครองแรงงานนอกระบบให้มีสวัสดิการทางสังคม[243] นอกจากนี้ มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแรงงานแพลตฟอร์ม[244] และอยู่ระหว่างการพิจารณาให้บริษัทแพลตฟอร์มทำประกันอุบัติเหตุให้กับไรเดอร์[245] เป็นต้น

2.2.3 การคุ้มครองและแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติ

การดำเนินการมีหลายประการ เช่น การออกประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง การอนุญาตให้คนต่างด้าวทำงานในราชอาณาจักรเป็นการเฉพาะ

---

[238] จาก *สถานการณ์แรงงานประจำสัปดาห์ 12-18 ก.พ. 2564*, โดย ประชาไท, 19 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/02/91760

[239] จาก กฎกระทรวง กำหนดอัตราค่าทำศพที่ให้นายจ้างจ่าย พ.ศ. 2564. (2564, 12 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 138*(ตอนที่ 45 ก), 66-67.

[240] จาก *ประกันสังคม จ่ายเงินผู้ประกันตนถูกเลิกจ้าง 15,224 คน กว่า 809 ล้านบาท*, โดย มติชนออนไลน์, 18 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2629724

[241] จาก ระเบียบคณะกรรมการกองทุนสงเคราะห์ลูกจ้างว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์ อัตราเงินที่จะจ่ายและระยะเวลาการจ่าย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564. (2564, 18 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 138*(ตอนพิเศษ 191 ง). 5 - 8.

[242] จาก หนังสือสำนักงานประกันสังคม ที่ รง 0633/34357 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[243] จาก *แรงงานนอกระบบเฮ! ครม. อนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุ้มครองแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ....*, โดย รัฐบาลไทย, 28 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/49984

[244] จาก *สรุปการประชุมสนทนากลุ่ม ในประเด็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มแรงงาน และมาตรการในการช่วยเหลือของรัฐ เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2564*. งานเดิม.

[245] จาก *ชวนรู้จักปัญหา 'ไรเดอร์' มุมแรงงานสัมพันธ์ที่ยังคลุมเครือ และแนวแก้ไข-คุ้มครองในทางกฎหมายที่อาจต้องถกอีกยาว*. งานเดิม.

สำหรับคนต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา เพื่อให้แรงงานข้ามชาติซึ่งได้รับอนุญาตให้ทำงาน มีสิทธิทำงานกับนายจ้างได้ทุกประเภทงานที่ไม่ได้เป็นงานที่ห้ามแรงงานข้ามชาติทำ[246] และ ครม. ได้มีมติเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2564 ผ่อนผันให้แรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติ สามารถอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษถึงวันที่ 27 กรกฎาคม 2565 รวมทั้งปรับเปลี่ยนระยะเวลาการหานายจ้างรายใหม่จาก 30 วัน เป็น 60 วัน[247] ต่อมา ครม. ได้มีมติเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2564 เห็นชอบการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว 3 สัญชาติ ใน 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มแรงงานผิดกฎหมายที่ทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต สามารถอยู่ในราชอาณาจักรและให้ทำงานได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยนายจ้างยื่นคำขออนุญาตทำงานภายใน 30 วัน ซึ่งจะสามารถทำงานและอยู่ในราชอาณาจักรได้ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566 และ 2) กลุ่มแรงงานข้ามชาติที่ได้ดำเนินการตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2563 แต่ยังไม่แล้วเสร็จ โดยขยายระยะเวลาดำเนินการตรวจโรคต้องห้ามภายในวันที่ 18 ตุลาคม 2564 และปรับปรุงทะเบียนประวัติภายในวันที่ 31 มีนาคม 2565[248] นอกจากนี้ รง. ได้เตรียมเข้าตรวจสถานประกอบการ หากตรวจพบแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานจะดำเนินการให้นายจ้างจัดทำแบบคำขออนุญาตทำงานแทนแรงงานข้ามชาติ[249] และได้แก้ไขปัญหาการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายของแรงงานข้ามชาติและการขาดแคลนแรงงานโดยการนำเข้าแรงงานข้ามชาติมาทำงานกับนายจ้างในประเทศโดยการทำ MOU[250]

2.2.4 การคุ้มครองและแก้ไขปัญหาแรงงานประมง

กรมการจัดหางานได้จ้างเจ้าหน้าที่ตำแหน่งล่ามเพื่อทำหน้าที่สื่อสารกับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ประสานแรงงานประมง[251] และ ครม. อนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ. .... โดยมีสาระสำคัญ เช่น กำหนดห้ามจ้างลูกจ้างที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำงานในเรือประมง และกำหนดให้นายจ้างดำเนินการจัดให้ลูกจ้างมีเวลาพัก จัดทำสัญญาจ้าง นำลูกจ้างซึ่งเป็นคนประจำเรือกลับเข้ามาในราชอาณาจักร และจัดทำทะเบียนลูกจ้าง จัดทำเอกสารเกี่ยวกับการจ่ายค่าจ้างและค่าทำงานในวันหยุด กำหนดให้จ่ายค่าจ้างแก่ลูกจ้างเป็นค่าจ้างรายเดือน และจ่ายค่าจ้าง ค่าทำงานในวันหยุดให้แก่ลูกจ้างผ่านบัญชีธนาคารของลูกจ้าง การจัดให้มีอาหาร น้ำดื่มที่มีคุณภาพถูกสุขลักษณะในปริมาณที่เพียงพอ เป็นต้น[252]

---

[246] จาก *ก.แรงงาน ย้ำต่างด้าวตามมติ ครม. 29 ธ.ค.63 ทำงานได้ทุกงานยกเว้น 40 งานห้าม*, โดย สำนักข่าวไทย, 13 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://tna.mcot.net/social-654068

[247] จาก *ครม.เคาะผ่อนผันแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ อยู่ใน ปท.ไทยต่อ*, โดย มติชนออนไลน์, 13 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_2827740

[248] จาก *ครม.ขยายเวลาขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวให้อยู่ได้ถึง ก.พ. 66*, โดย โพสต์ทูเดย์, 28 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.posttoday.com/politic/news/664300

[249] จาก *ครม.ไฟเขียว ตรวจแรงงานต่างด้าวในสถานประกอบการ คุมโควิด 19 ระบาด*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 28 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2205259

[250] จาก *"นายก" สั่ง "รมว.เฮ้ง" แก้ปัญหาแรงงานข้ามชาติทะลัก จัดประชุมชงแนวทางนำเข้า MOU เสนอ ศบค. ศุกร์นี้* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย กระทรวงแรงงาน, 10 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.mol.go.th/news/นายก-สั่ง-รมว-เฮ้ง-แก้ปัญหาแรงงานข้ามชาติทะลัก-จัดประชุมชงแนวทางนำเข้า-mou-เสนอ-ศบค-ศุกร์นี้

[251] จาก *ก.แรงงาน จ้างล่ามช่วยเจ้าหน้าที่ มุ่งแก้ปัญหาค้ามนุษย์แรงงานต่างด้าว*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, 22 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/918740

[252] จาก *ครม.อนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมงฉบับปรับปรุงใหม่ ยกมาตรฐานคุ้มครองแรงงานประมงทะเล* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล]. โดย รัฐบาลไทย, 21 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/46052

2.3 การดำเนินการของ กสม. ในปี 2564 ได้มีการร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิแรงงานต่อ กสม. โดยมีการกล่าวอ้างว่า นายจ้างได้เลิกจ้างลูกจ้างโดยจ่ายค่าชดเชยไม่ครบตามกฎหมาย ไม่จ่ายค่าจ้างวันหยุดประจำสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ การถูกหักค่าจ้างโดยไม่เป็นธรรม การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้างซึ่งได้เคยตกลงไว้ การเลิกจ้างลูกจ้างประมาณ 900 คน ภายในระยะเวลา 5 ปี ด้วยการอ้างปัญหาทางเศรษฐกิจ[253] นอกจากนี้ กสม. ได้หยิบยกรายงานขององค์กรฮิวแมนไรทส์วอทช์ ซึ่งเผยแพร่รายงานว่าในปี 2563 รัฐบาลสหรัฐอเมริการะบุให้สินค้าจากอุตสาหกรรมประมงไทยอยู่ในรายการ “สินค้าที่ผลิตโดยแรงงานเด็กและแรงงานบังคับ (List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor)” เพื่อตรวจสอบและได้มีข้อเสนอแนะ เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานใช้แรงงานเด็กและแรงงานบังคับอย่างเคร่งครัด ทบทวนแนวปฏิบัติและอบรมบุคลากรที่ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ สร้างความตระหนักรู้และสร้างกลไกการร้องเรียนปัญหาให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย ด้วยภาษาที่เข้าใจและเหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม ต้องเปิดให้องค์กรเอกชนและองค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทในการตรวจสอบปัญหาการใช้แรงงานเด็กและแรงงานบังคับ เป็นต้น[254] นอกจากนี้ กสม. ได้จัดการประชุม เรื่อง สิทธิมนุษยชนของแรงงานข้ามชาติกับสถานการณ์การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย เพื่อรับฟังความคิดเห็นและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับภาคประชาสังคม ผู้ประกอบการ หน่วยงานของรัฐ โดยได้มีข้อเสนอไปยังรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ควรสำรวจความต้องการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการและจัดทำฐานข้อมูลกลางสำหรับการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติทั้งระบบ ทบทวนขั้นตอนการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติ ตาม MOU โดยพิจารณาปรับลดขั้นตอนให้มีความสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น และพิจารณาปรับลดค่าใช้จ่าย เจรจาหารือกับประเทศต้นทางเพื่อปรับลดขั้นตอนการดำเนินการในประเทศต้นทางให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม เป็นต้น[255]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในปี 2564 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานกลุ่มต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ในการแก้ไขปัญหาการว่างงานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ผู้ประกอบการต้องชะลอหรือยุติกิจการ รง. ได้มีความพยายามในการจัดหาตำแหน่งงานเพื่อรองรับผู้ที่ว่างงานซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ และการฝึกทักษะให้แก่แรงงานซึ่งเป็นการดำเนินการตามกติกา ICESCR ข้อ 6 และการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานให้สอดคล้องตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

การคุ้มครองแรงงานในระบบ ได้มีการช่วยเหลือลูกจ้างจากการเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่ได้รับประโยชน์ชดเชยตามกฎหมาย การทำให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองที่มากขึ้น ทั้งการแก้ไขหลักเกณฑ์การพิจารณาประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานที่ทำให้ขั้นตอนการจ่ายเงินกรณีว่างงานให้ผู้ประกันตนมีความรวดเร็วมากขึ้นไม่ต้องรอคำพิพากษาของศาลแรงงาน การแก้ไขให้ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์ในกรณีที่นายจ้างเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชยเพราะเหตุที่นายจ้างไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไป

---

[253] จาก คำร้องที่ 82/2564 เรื่อง สิทธิแรงงาน กรณีกล่าวอ้างว่านายจ้างเลิกจ้างไม่เป็นธรรม และกีดกันการเป็นสมาชิกของสหภาพแรงงาน.

[254] จาก รายงานการตรวจสอบที่ 192/2564 เรื่อง กรณีรัฐบาลสหรัฐอเมริการะบุให้สินค้าจากอุตสาหกรรมประมงไทยอยู่ในรายการ “สินค้าที่ผลิตโดยแรงงานเด็กและแรงงานบังคับ (List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor)”.

[255] จาก หนังสือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม 0005/107 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีสิทธิมนุษยชนของแรงงานข้ามชาติกับสถานการณ์การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย.

โดยพนักงานตรวจแรงงานมีคำสั่งให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชยดังกล่าว แม้คำสั่งนั้นไม่เป็นที่สุด และในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เพื่อจัดสวัสดิการสำหรับสถานประกอบกิจการที่จัดที่พักอาศัยให้กับลูกจ้างเป็นไปโดยถูกสุขลักษณะ รวมทั้งการปรับอัตราค่าทำศพเมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตาย หรือสูญหาย

กลุ่มแรงงานนอกระบบ ส่วนหนึ่งที่เคยเป็นแรงงานในระบบและสิ้นสุดสภาพการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ซึ่งไม่ได้ดำเนินการสมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ก็ได้มีการขยายระยะเวลาให้แก่ผู้ประกันตน และ ครม. ได้อนุมัติหลักการร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุ้มครองแรงงานนอกระบบ พ.ศ. .... เพื่อคุ้มครองแรงงานนอกระบบให้มีสวัสดิการทางสังคม ซึ่งต้องติดตามพัฒนาการหรือความก้าวหน้าต่อไป

รัฐมีพันธกรณีตามกติกา
ICESCR ข้อ 7 ที่จะประกันค่าตอบแทน รวมถึงค่าจ้างที่เป็นธรรม
และค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกัน

กลุ่มแรงงานข้ามชาติ ได้รับการผ่อนผันให้อยู่และทำงานในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รวมถึงมีการตรวจสถานประกอบการโดยหากพบแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานจะให้นายจ้างดำเนินการเพื่อขอใบอนุญาตทำงาน และได้มีการทำ MOU นำเข้าแรงงานข้ามชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานและการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

กลุ่มแรงงานประมง ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานข้ามชาติใช้เฉพาะภาษาประจำท้องถิ่นของตนเอง รัฐจึงได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำแหน่งล่ามเพื่อทำหน้าที่สื่อสารกับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ประสานแรงงานประมง นอกจากนี้ ครม. ได้อนุมัติหลักการร่างกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานในงานประมงที่เป็นการปรับปรุงกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเล พ.ศ. 2557 และกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ซึ่งจะช่วยคุ้มครองแรงงานประมงได้มากขึ้น และเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 74 ที่รัฐส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำและคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์ที่เหมาะแก่การดำรงชีพ

ปัญหาหรืออุปสรรค ในปี 2564 ปัญหาสำคัญไม่ว่าจะเป็น**แรงงานในระบบหรือแรงงานนอกระบบ**ยังคงเป็นปัญหาการว่างงาน การไม่มีงานทำ การมีรายได้ที่ลดน้อยลงไม่เพียงพอกับการครองชีพ กรณีการว่างงานเป็นกรณีที่มีการร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์จากกองทุนประกันสังคมมากที่สุด ซึ่งเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และโดยเฉพาะในปี 2564 ที่มีการแพร่ระบาดอย่างหนักมีจำนวนผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตมากกว่าในปี 2563 การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายของรัฐบาล หากพิจารณาจากสถิติจะพบว่าจำนวนผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ที่ขอรับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 ก่อนที่จะมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นอกจากนี้ ยังคงพบปัญหาการเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมหลายประการ โดยเฉพาะการเลิกจ้างโดยไม่บอกกล่าวล่วงหน้าโดยไม่จ่ายค่าชดเชยแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า การเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าจ้างและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามกฎหมาย การเลิกจ้างผู้ที่เป็นกรรมการ/สมาชิกสหภาพแรงงานขณะที่อยู่ในกระบวนการยื่นข้อเรียกร้อง โดย กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนที่มีการกล่าวอ้างว่านายจ้างเลิกจ้างไม่เป็นธรรม เลิกจ้างลูกจ้างโดยจ่ายค่าชดเชยไม่ครบตามกฎหมายไว้ตรวจสอบ ซึ่งรัฐมีพันธกรณีตามกติกา ICESCR ข้อ 7 ที่จะประกันค่าตอบแทน รวมถึงค่าจ้างที่เป็นธรรมและค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกัน และข้อ 8 สิทธิของสหภาพแรงงานที่จะดำเนินงานอย่างเสรีโดยไม่ขึ้นอยู่กับการจำกัดใดนอกจากที่กำหนดโดยกฎหมายและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย

ในส่วนของแรงงานนอกระบบ ปัญหาสำคัญอยู่ที่การไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เนื่องจากการจ้างงานมักทำในลักษณะไม่เป็นทางการ หรือไม่มีหลักประกันทางสังคม ซึ่งกติกา ICESCR ข้อ 9 ได้รับรองสิทธิของทุกคนในอันที่จะมีสวัสดิการสังคม รวมทั้งประกันสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานอิสระ คณะกรรมการ ICESCR ได้มีความเห็นว่ารัฐต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าระบบประกันสังคมจะครอบคลุมแรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอ จากข้อมูลในปี 2564 แรงงานนอกระบบมีจำนวนมากถึง 21.21 ล้านคน จากผู้มีงานทำ 37.82 ล้านคน และประสบปัญหาทั้งค่าตอบแทนน้อยลง ไม่ได้รับการจ้างงานต่อเนื่อง การทำงานหนักและเสี่ยง การไม่ได้รับสวัสดิการเทียบเท่าแรงงานในระบบ ชั่วโมงทำงานมากเกินไป และไม่มีวันหยุดหรือลาพักผ่อนไม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 แรงงานนอกระบบมักจะได้รับผลกระทบเป็นกลุ่มแรก ๆ อย่างไรก็ตาม ในเดือนพฤศจิกายนมีจำนวนผู้ประกันตนตามมาตรา 39 และมาตรา 40 เพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากการออกมาตรการเยียวยาของรัฐ อาจเป็นแนวโน้มที่ดีที่ทำให้แรงงานนอกระบบได้รับความคุ้มครองที่มากขึ้น นอกจากนี้ มีแรงงานบางส่วนเปลี่ยนงานมาทำงานบนแพลตฟอร์มเพิ่มขึ้น แต่ประสบปัญหาความคลุมเครือของสถานะของลูกจ้างตามกฎหมาย ส่งผลให้ไม่ได้รับการคุ้มครอง ทั้งค่าตอบแทนที่เหมาะสมและสวัสดิการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหาแรงงานนอกระบบที่ไม่ได้รับความคุ้มครองนั้น ครม. ได้อนุมัติหลักการร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุ้มครองแรงงานนอกระบบ พ.ศ. .... ซึ่งต้องติดตามต่อไปว่าจะกำหนดแนวทางในการให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบอย่างไรและครอบคลุมเพียงพอหรือไม่

ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ แม้ว่าจะมีความพยายามจากรัฐบาลในการขึ้นทะเบียนให้สามารถทำงานได้อย่างถูกกฎหมาย แต่ยังมีการสะท้อนจากภาคส่วนต่าง ๆ ถึงปัญหาว่ายังมีแรงงานบางส่วนที่ตกหล่นอยู่นอกระบบ เข้าไม่ถึงกลไกการคุ้มครองทางสังคมและการเยียวยา ซึ่งอาจเป็นผลจากอุปสรรคด้านภาษา ปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลของรัฐที่ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง ปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และปัญหาความซับซ้อนของกระบวนการและค่าใช้จ่ายที่สูงในการได้มาซึ่งสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งรัฐมีพันธกรณีที่ต้องดำเนินการต่อไปให้สอดคล้องกับกติกา ICESCR ข้อ 9 ที่รับรองสิทธิของทุกคนในอันที่จะมีสวัสดิการสังคมรวมทั้งประกันสังคม และคณะกรรมการประจำกติกา ICESCR ได้ให้ความเห็นว่า แรงงานข้ามชาติควรได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการประกันสังคม จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะดำเนินการเพื่อให้แรงงานข้ามชาติเข้าถึงการคุ้มครองจากการประกันสังคม นอกจากนี้ การนำเข้าแรงงานข้ามชาติโดยการทำ MOU มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ผู้ประกอบธุรกิจรายย่อย ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) อาจไม่สามารถนำเข้าแรงงานดังกล่าวได้ รวมถึงขั้นตอนและการดำเนินการที่ใช้ระยะเวลานาน ซึ่งจะทำให้ยังมีการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย

ในส่วนของแรงงานประมง ยังคงมีการรายงานปัญหาการโกงค่าแรง การยึดเอกสารและจำกัดการเคลื่อนย้ายซึ่งเข้าข่ายเป็นการบังคับใช้แรงงาน ปัญหาอาหารและน้ำดื่มสะอาดที่ไม่เพียงพอบนเรือ ยาปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ไม่ครบถ้วนและเข้าถึงได้ยาก การกดขี่ของนายจ้าง การที่แรงงานในอุตสาหกรรมประมงได้รับค่าจ้างที่น้อยกว่าค่าแรงขั้นต่ำ และมีความแตกต่างด้านค่าแรงระหว่างแรงงานผู้ชายกับผู้หญิง ไม่สอดคล้องกับกติกา ICESCR ข้อ 7 ที่กำหนดให้รัฐต้องประกันค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันสำหรับงานที่มีคุณค่าเท่ากันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และการทำงานที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นด้านสิทธิแรงงาน ดังต่อไปนี้

4.1 รัฐบาลโดยกระทรวงแรงงานควรสำรวจความต้องการของสถานประกอบการและจัดฝึกทักษะแรงงานเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนที่ว่างงานทราบและเข้าถึงช่องทางการหางานอย่างทั่วถึงและครอบคลุมในทุกพื้นที่

4.2 รัฐบาลโดยกระทรวงแรงงานควรมีแผนงานรองรับการดูแลคุ้มครองด้านสิทธิแรงงานและการคุ้มครองทางสังคม เพื่อให้แรงงานนอกระบบมีหลักประกันทางสังคม โดยเร่งรัดการจัดทำร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ พ.ศ. .... เพื่อให้มีผลใช้บังคับในการคุ้มครองแรงงานนอกจากนี้ ควรประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจถึงสิทธิประโยชน์ในระยะยาวเพื่อให้แรงงานนอกระบบสมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 40 รวมทั้งดูแลแรงงานที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ในระบบอยู่แล้วให้คงสถานะจ่ายเงินสบทบอย่างต่อเนื่อง

4.3 รัฐบาลโดยกระทรวงแรงงานควรเร่งพิจารณาศึกษาและกำหนดแนวทางให้ผู้ประกอบการและคนที่ทำงานแพลตฟอร์มได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น ประกันอุบัติเหตุ เป็นต้น

4.4 รัฐบาลโดยกระทรวงแรงงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ควรร่วมกันสำรวจและแก้ไขปัญหาให้แรงงานข้ามชาติที่อาจเข้าไม่ถึงการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน การเข้าสู่ระบบประกันสังคมหรือการประกันสุขภาพตามที่กำหนดในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

4.5 รัฐบาลโดยกระทรวงแรงงานควรตรวจสอบและแก้ไขปัญหาแรงงานประมงอย่างจริงจัง โดยร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้กฎหมายได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง ในส่วนของแรงงานเด็กและแรงงานบังคับในอุตสาหกรรมประมงไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความตระหนักรู้และสร้างกลไกการร้องเรียนปัญหาให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย ด้วยภาษาที่เข้าใจและเหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม ต้องเปิดให้องค์กรเอกชนและองค์กรภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการตรวจสอบปัญหาการใช้แรงงานเด็กและแรงงานบังคับและนำเสนอปัญหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

4.6 รัฐบาลควรเตรียมความพร้อมต่อการกลับเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยภายหลังเปิดประเทศให้มีการดำเนินการอย่างรวดเร็วและถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การสำรวจความต้องการแรงงานข้ามชาติของผู้ประกอบการและจัดทำฐานข้อมูลกลางสำหรับการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติทั้งระบบ การทบทวนขั้นตอนการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติตาม MOU โดยพิจารณาปรับลดขั้นตอนให้มีความสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น และพิจารณาปรับลดค่าใช้จ่าย การเจรจาหารือกับประเทศต้นทางเพื่อปรับลดขั้นตอนการดำเนินการในประเทศต้นทางให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกข้อตกลงด้านการจ้างงานระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เพื่อเพิ่มโอกาสให้แรงงานข้ามชาติสัญชาติเวียดนามสามารถทำงานได้ในประเภทกิจการเช่นเดียวกับแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา การนำปัญหาการลักลอบนำเข้าแรงงานผิดกฎหมายไปหารือและเจรจาหาข้อตกลงร่วมกับประเทศในภูมิภาคอาเซียนเพื่อแก้ไขป้องกันการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายและคุ้มครองสิทธิของแรงงานย้ายถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

4.2 สิทธิในสุขภาพ

1. สถานการณ์/ปัญหา

ในปี 2564 พบสถานการณ์ที่ยังคงเป็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในสุขภาพ ดังนี้

1.1 ปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของกลุ่มเฉพาะ

1.1.1 การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของแรงงานข้ามชาติและเด็กติดตามแรงงานข้ามชาติ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 หลายภาคส่วนได้สะท้อนปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของแรงงานข้ามชาติ เช่น ลักษณะการจ้างซึ่งส่วนใหญ่เป็นการจ้างรายวัน นายจ้างจึงไม่ทำประกันสุขภาพให้ ส่งผลให้แรงงานส่วนใหญ่ไม่มีหลักประกันสุขภาพ เมื่อเจ็บป่วยจึงไม่กล้าเข้ารับบริการเพราะไม่มี

เงินจ่ายค่ารักษาพยาบาล[256] บางคนบัตรประกันสุขภาพหมดอายุในระหว่างการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และไม่สามารถซื้อประกันใหม่ได้เนื่องจากความไม่ชัดเจนในการขายบัตรประกันสุขภาพ[257] ในส่วนของกลุ่มเด็กติดตามแรงงานข้ามชาติพบปัญหาการไม่มีหลักประกันสุขภาพ มีอุปสรรคในการเข้าถึงการตรวจโควิด 19 การรักษาพยาบาล และการขาดอุปกรณ์ป้องกันตนเอง[258] มีรายงานว่าหน่วยงานของรัฐบางพื้นที่ไม่รับแจ้งเกิดบุตรของแรงงานข้ามชาติส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุข[259] หรือกรณีเด็กติดตามแรงงานข้ามชาติไม่สามารถซื้อประกันสุขภาพได้เนื่องจากมารดาไม่มีประกันสุขภาพหรือไม่มีเอกสารแสดงตน แม้ว่าบิดาจะมีประกันสุขภาพหรือประกันสังคม เป็นต้น[260]

1.1.2 การเข้าถึงบริการสาธารณสุขในเรือนจำ

จากการหารือระหว่าง กสม. กับกรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2564 พบว่า กรมราชทัณฑ์ประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ เช่น มีแพทย์ 26 คน พยาบาลวิชาชีพ 464 คน นักจิตวิทยา 19 คน และทันตแพทย์ 8 คน เป็นต้น ทำให้เจ้าหน้าที่มีภาระงานมากเกินไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เกิดโรคโควิด 19 เมื่อเทียบกับจำนวนของผู้ต้องขังประมาณ 300,000 คน อันอาจจะส่งผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้ต้องขังได้

1.1.3 การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของคนไร้บ้าน

คนไร้บ้านส่วนใหญ่มีปัญหาการเข้าถึงบริการสาธารณสุข อันเนื่องมาจากการที่ไม่มีบัตรประชาชน โดยบางส่วนใช้สิทธิการรักษานอกระบบและบางส่วนปล่อยให้หายเอง[261]

1.2 ปัญหาสุขภาพจิต

ในปี 2563 มีข้อมูลสถานการณ์การฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น โดยอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จของประชากรไทย ในปี 2561, 2562 และ 2563 ทั้งในระบบฐานเดี่ยว คือ ฐานข้อมูลของมรณบัตรมีอัตราเท่ากับ 6.32, 6.73 และ 7.37 ต่อแสนประชากรต่อปี ตามลำดับ และในระบบ 3 ฐาน ซึ่งเป็นการใช้ฐานข้อมูลของกระทรวงมหาดไทย (มท.) ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) และศูนย์ป้องกันการฆ่าตัวตายแห่งชาติมีอัตราเท่ากับ 8.81, 8.95 และ 10.08 ต่อแสนประชากรต่อปี[262] และมีรายงานผู้ใช้บริการปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตผ่านทางเฟซบุ๊กและโทรศัพท์เพิ่มมากขึ้น[263]

---

[256] จาก *แรงงานข้ามชาติติดโควิด 19 ไม่กล้าไป รพ. เหตุไม่มีเงิน-ไร้ประกันสุขภา*พ, โดย ประชาไท, 21 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/05/93143

[257] จาก รายงานสรุปผลการประชุมชี้แจงและรับฟังความเห็นต่อชุดเอกสาร #1 ใน *สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 14 พ.ศ. 2564 เมื่อวันศุกร์ที่ 23 กรกฎาคม 2564*. โดย สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564, สิงหาคม).

[258] จาก *รายงานสรุปการประชุมของเวทีเสวนา "มาตรฐานสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกับผลกระทบของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มผู้เปราะบางในประเทศไทย" เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564*. โดย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2564, สิงหาคม).

[259] จาก *สรุปการเสวนาหัวข้อ "มาตรฐานสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กับผลกระทบของโรคโควิด 19 ต่อกลุ่มผู้เปราะบางในประเทศไทย" เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564*. โดย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2564, กันยายน).

[260] จาก *ร้องเรียนกรณี พนง.ระดับปฏิบัติงาน ปฏิเสธขายประกันสุขภาพให้เด็กผู้ติดตามของแรงงานข้ามชาติ*, โดย ประชาไท, 24 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/03/92257

[261] จาก *ผลกระทบต่อคนไร้บ้านยุคโควิดระลอก 3 กับความช่วยเหลือที่เข้าไม่ถึง*, โดย ทรูไอดี, 21 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://news.trueid.net/detail/kOQyeRV96XjO

[262] จาก *กรมสุขภาพจิตแถลงข่าวเนื่องในวันป้องกันการฆ่าตัวตายโลก 2021 ร่วมกับภาคีเครือข่าย เน้นความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อนำไปสู่การลดความสูญเสียในสังคม* [ข่าวในรั้ว สธ.]. โดย สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 10 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://pr.moph.go.th/?url=pr/detail/2/02/163999

[263] จาก *กรมสุขภาพจิต เผย ญาติผู้เสียชีวิตโควิด 19 เครียดใช้บริการสายด่วนมากขึ้น*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 2 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2155962

ในส่วนของสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น จากผลการประเมินผ่านแอปพลิเคชัน Mental Health Check-in ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 ถึง 30 กันยายน 2564 พบว่า ในเด็กและวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี ที่ทำการประเมินจำนวน 183,974 คน ร้อยละ 28 มีภาวะเครียดสูง ร้อยละ 32 มีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคซึมเศร้า ในขณะที่อีกร้อยละ 22 มีความเสี่ยงที่จะฆ่าตัวตาย และการฆ่าตัวตายยังเป็นสาเหตุอันดับต้น ๆ ของการเสียชีวิตของวัยรุ่น ข้อมูลจากสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ระบุว่า เด็กและวัยรุ่นอายุ 10 - 19 ปี มากกว่า 10,000 คน ใช้บริการสายด่วนสุขภาพจิต 1323 เพื่อขอรับคำปรึกษา โดยปัญหาสุขภาพจิตสำหรับวัยรุ่นที่พบมากที่สุดคือ ความเครียดและความวิตกกังวล ปัญหาความรัก และภาวะซึมเศร้า อีกทั้ง ยังพบถึงปัญหาการขาดความรู้และความตระหนักในสุขภาพจิต ประกอบกับการตีตราและการขาดแคลนบุคลากรด้านสุขภาพจิตส่งผลให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากเข้าไม่ถึงการช่วยเหลือเมื่อเผชิญปัญหาทางสุขภาพจิต โดยมีจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นให้บริการในหน่วยงานของรัฐ ประมาณ 200 คน ในขณะที่ต้องดูแลเด็กและเยาวชนถึง 15 ล้านคน[264]

นอกจากนี้ ในระยะที่ผ่านมามีรายงานข่าวการฆ่าตัวตายปรากฏตามสื่อต่าง ๆ มากขึ้น ราชวิทยาลัยจิตแพทย์แห่งประเทศไทยมีความกังวลต่อการนำเสนอข่าว เนื่องจากการรับรู้ข่าวการฆ่าตัวตายมีโอกาสชักนำให้ผู้ที่มีความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายเกิดพฤติกรรมฆ่าตัวตายตามมาได้[265]

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563 สธ. รับทราบข้อเสนอแนะในเรื่องสิทธิด้านสุขภาพและจะนำไปพิจารณาประกอบการดำเนินงานต่อไป ทั้งนี้ สธ. ได้พัฒนารูปแบบการให้บริการโดยจัดทำโครงการลดความแออัดทางห้องปฏิบัติการ และเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ซึ่งมีเป้าหมายขยายการบริการให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนได้ประโยชน์ด้านการลดค่าใช้จ่าย ลดการเดินทางและได้รับบริการด้วยคุณภาพที่เท่าเทียม[266]

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง

การพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2562 และมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ในปี 2564 มีการขับเคลื่อนให้คนไทยทุกคนมีสุขภาพดีภายใต้การดูแลของตนเอง ตามนโยบาย “คนไทยทุกครอบครัวมีหมอประจำตัว 3 คน” เพื่อประสานการทำงานดูแลประชาชน เพิ่มความครอบคลุมให้ได้รับบริการต่อเนื่อง ลดการเดินทาง ลดความแออัดของโรงพยาบาล โดยหมอคนที่ 1 เป็นหมอประจำบ้าน คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หมอคนที่ 2 เป็นหมอสาธารณสุข คือ บุคลากรในสถานบริการปฐมภูมิให้การรักษาและส่งต่อ หมอคนที่ 3 เป็นหมอครอบครัว คือ แพทย์ในโรงพยาบาลรับการส่งต่อ[267] ระบบสุขภาพปฐมภูมิ

---

[264] จาก *UNICEF และกรมสุขภาพจิต ชี้โควิดส่งผลให้สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นไทยย่ำแย่ 32% เสี่ยงซึมเศร้า 22% เสี่ยงฆ่าตัวตาย*, โดย THE STANDARD, 8 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/covid-affects-the-mental-health-of-thai-children/

[265] จาก *ราชวิทยาลัยจิตแพทย์ฯ แนะ 5 ข้อสำหรับสื่อมวลชนกับการนำเสนอข่าวการฆ่าตัวตาย*, โดย ไทยโพสต์, 8 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/105624

[266] จาก หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ นร 0505/19059 ลงวันที่ 21 พฤษภาคม 2564 เรื่อง รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 และรายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563.

[267] จาก *จาก 44 ปี มติชน ประเทศไทยไปต่อ: ดร.สาธิต ปี 2564 ‘ส่งเสริมป้องกันสุขภาพ’ ให้คนไทยรู้ทันโรค*, โดย มติชนออนไลน์ , 10 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2521375

เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณสุขในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยในต่างจังหวัด อสม. ช่วยให้ข้อมูลและลงทะเบียนฉีดวัคซีนโควิด 19[268] รวมทั้งติดตามผลข้างเคียงจากการฉีดวัคซีน[269] ใน กทม. คลินิกชุมชนอบอุ่นทำหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วยโควิด 19 ที่เข้าสู่ระบบการรักษาแบบ Home Isolation ทำให้จำนวนการรอเตียงลดลง[270]

นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินโครงการเพื่อช่วยลดความแออัดในโรงพยาบาล ได้แก่ โครงการลดความแออัดทางห้องปฏิบัติการ โดยวางระบบการเจาะเลือดที่สถานบริการสาธารณสุข หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่อยู่ใกล้บ้าน จะช่วยให้การจัดบริการสาธารณสุขระบบทางไกล (Telemedicine) มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น[271] และโครงการรับยาที่ร้านขายยาพบว่าช่วยลดระยะเวลาในการรอรับยา ลดเวลาเดินทางไปโรงพยาบาล ประหยัดต้นทุนการเดินทาง มีเวลาปรึกษาเภสัชกรเพิ่มขึ้น และลดความแออัดในโรงพยาบาล[272]

2.2.2 การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของกลุ่มเฉพาะ

(1) การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของผู้ต้องขัง เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2564 ครม. อนุมัติหลักการนโยบายการจัดระบบหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางสถานะบุคคลและผู้ต้องขังต่างชาติในเรือนจำ ในระยะสั้นได้มอบหมายให้ สธ. เป็นผู้ตั้งงบประมาณเป็นการเฉพาะ ในระยะยาวให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เป็นผู้ดูแลจัดระบบบริการและระบบประกันสุขภาพ โดยที่ผ่านมาผู้ต้องขังกลุ่มนี้ไม่มีสิทธิในการเข้าถึงระบบหลักประกันสุขภาพ เมื่อส่งตัวไปรับการรักษานอกเรือนจำทำให้โรงพยาบาลในพื้นที่ต้องเป็นผู้รับภาระค่ารักษาพยาบาล[273]

(2) การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของคนไร้บ้าน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการคัดกรองโรคโควิด 19 เชิงรุกและการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19[274]

---

[268] จาก *สธ.ให้ อสม.เคาะประตูบ้านชวนคนไทยร่วมใจกันฉีดวัคซีนป้องกันโควิด 19*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 13 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/qol/detail/9640000046153

[269] จาก *แบบรายงานผลการปฏิบัติงานสำหรับ อสม. พร้อมชวนคนไทยฉีดวัคซีนโควิด 19*, โดย กระทรวงสาธารณสุข, 14 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก http://pbhd.moph.go.th/download/แบบรายงานอสม.ชวนคนไทยฉีดวัคซีนโควิด19.pdf

[270] จาก *คลินิกชุมชนอบอุ่นทั่ว กทม. เริ่มระบบดูแลผู้ติดเชื้อที่บ้าน-ชุมชน รองรับใช้ Rapid Test ตรวจโควิด* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 11 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhso.go.th/lgo/news/3163

[271] จาก *สปสช.ปรับระบบจ่ายเงินหนุนโครงการ "เจาะเลือดใกล้บ้าน" ลดความแออัดในโรงพยาบาล*, โดย ประชาไท, 15 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/01/91209

[272] จาก *สวรส. เผยผลวิจัย 'รับยาใกล้บ้าน' ลดรอคอย - เพิ่มเวลารับคำปรึกษา ช่วยผู้ป่วยห่างไกลความเสี่ยงโควิด*, โดย The Coverage, 28 เมษายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thecoverage.info/news/content/1445?fbclid=IwAR3D266B

[273] จาก *'รัฐบาล' เดินหน้าจัดระบบหลักประกันสุขภาพ ผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางสถานะบุคคลและต่างด้าวในเรือนจำ,* โดย มติชนออนไลน์, 26 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2742986

[274] จาก *"พม. บูรณาการเชิงรุก ร่วมกับเครือข่ายทุกภาคส่วน ช่วยเหลือคนไร้บ้าน คนไร้ที่พึ่ง"* [อ้างอิงจากสถานะเฟซบุ๊ก]. โดย กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 29 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/watch/?v=263712885580295

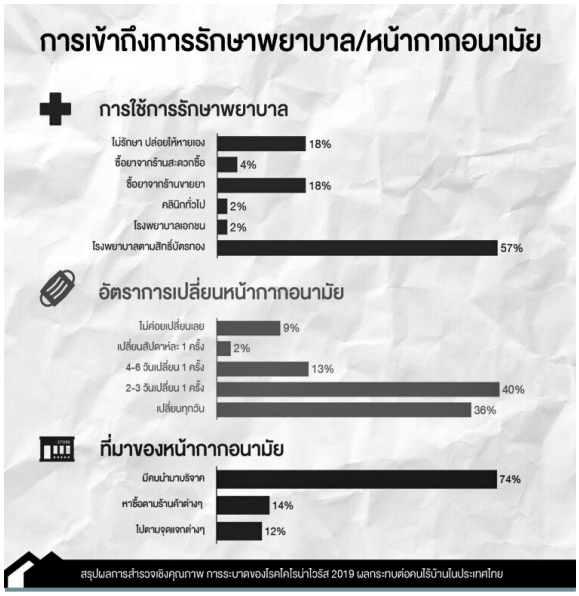

ที่มา: ทรูไอดี

2.2.3 ด้านสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิตได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การป้องกันการฆ่าตัวตายระดับชาติ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการลดอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ ผ่านการดำเนินงานยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ (1) การเสริมสร้างความรอบรู้เพื่อป้องกันการฆ่าตัวตาย (2) เพิ่มความเข้มข้นด้านการคัดกรองและเฝ้าระวังเพื่อป้องกันการฆ่าตัวตาย เช่น ระบบการประเมินสุขภาพจิตผ่าน Mental Health Check in (3) พัฒนาเทคโนโลยีและระบบการดูแลรักษาและติดตามเพื่อป้องกันการฆ่าตัวตายและฆ่าตัวตายซ้ำ เช่น การพัฒนาศักยภาพการบริการสุขภาพจิตและจิตเวชในคลินิกหมอครอบครัว การจัดระบบ Telepsychiatry การใช้นวัตกรรมในการดูแล เป็นต้น และช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตแก่กลุ่มเสี่ยง/วิกฤต ได้แก่ ช่องทาง LINE@Khuikun และ ระบบ HOPE Task Force (4) พัฒนากลไกการจัดการปัญหาในพื้นที่แต่ละจังหวัด[275] การจัดทีมช่วยเหลือประชาชนในระยะวิกฤตทางจิตใจกระจายครบทุกอำเภอ หรือทีม MCATT[276] และเพิ่มช่องทางการให้บริการปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตผ่าน LINE @1323FORTHAI และ LINE @mcattcovid[277] นอกจากนี้ ได้มีการจัดทำร่างอนุบัญญัติภายใต้ พ.ร.บ. สุขภาพจิต พ.ศ. 2551 โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วย และให้ผู้ดูแลผู้ป่วยมีสิทธิได้รับบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ฝึกอบรมทักษะ การจัดการศึกษา และการส่งเสริมอาชีพ ตลอดจนความช่วยเหลืออื่นใดเพื่อให้ดูแลผู้ป่วยต่อไปได้ และแนวทางการเฝ้าระวังและเผยแพร่ข้อมูลทางสื่อที่ต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ป่วยและครอบครัว[278]

2.3 การดำเนินการของ กสม. ในปี 2564 ได้มีการร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิในสุขภาพต่อ กสม. ในประเด็นเด็กนักเรียนรหัส G จำนวน 6 คน ถูกปฏิเสธการจัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัวบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาล และมีรายงานผลการตรวจสอบ เช่น กรณีกล่าวอ้างว่าไม่ได้รับบริการทางสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ กรณีกล่าวอ้างว่ารถฉุกเฉินไม่ได้มาตรฐานสำหรับใช้ในการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉินวิกฤต โดยพบว่ามีปัญหาความไม่เพียงพอของทรัพยากรรถฉุกเฉินในระดับสูง และสถานพยาบาลที่รับการรักษาพยาบาลผู้ป่วยฉุกเฉินไม่มีการคัดแยกผู้ป่วยฉุกเฉินและเรียกเก็บค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น[279]

---

[275] จาก *กรมสุขภาพจิตแถลงข่าวเนื่องในวันป้องกันการฆ่าตัวตายโลก 2021 ร่วมกับภาคีเครือข่าย เน้นความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อนำไปสู่การลดความสูญเสียในสังคม* [ข่าวในรั้ว สธ.]. โดย สำนักสารนิเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 10 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://pr.moph.go.th/?url=pr/detail/2/02/163999

[276] จาก *กรมสุขภาพจิตเผย ปี 63 อัตราฆ่าตัวตายของไทยต่ำกว่าตัวเลขประมาณการ*, โดย มติชนออนไลน์, 16 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_2581768

[277] จาก *กรมสุขภาพจิต เพิ่มช่องทางการให้บริการปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตแก่ผู้ติดเชื้อโควิด 19 ผู้แยกกักตัวที่บ้าน และผู้ที่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักจากวิกฤติการแพร่ระบาด* [ข่าวแจกกรมสุขภาพจิต]. โดย กรมสุขภาพจิต, 21 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dmh.go.th/covid19/news2/view.asp?id=54

[278] จาก *คกก.สุขภาพจิตแห่งชาติ เห็นชอบให้ผู้ป่วยเข้าถึงสิทธิบริการพร้อมเพิ่มทักษะอาชีพให้ผู้ดูแลผู้ป่วย*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 23 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/qol/detail/9640000083114

[279] คำร้องที่ 173/2564, รายงานผลการตรวจสอบที่ 162/2564 และรายงานการตรวจสอบที่ 126/2564.

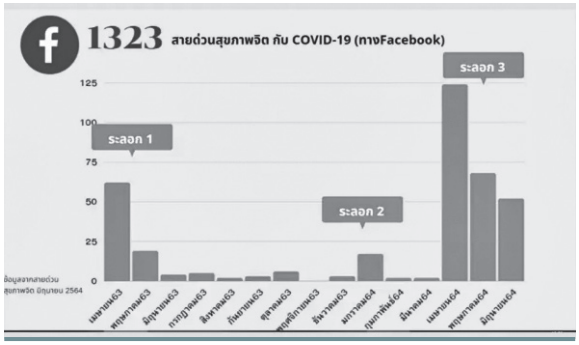

ที่มา: ไทยรัฐออนไลน์

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า รัฐพยายามดำเนินการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพจากรัฐที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 47 และมาตรา 55 และกติกา ICESCR ข้อ 12 โดยการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิตั้งแต่ปี 2562 อย่างต่อเนื่อง และในปี 2564 ซึ่งเป็นปีที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ยังคงเป็นปัญหาท้าทายของระบบสาธารณสุขของประเทศไทย เนื่องจากมีจำนวนผู้ติดเชื้อเป็นจำนวนมากจนส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ กทม. และปริมณฑล สถานพยาบาลทั้งโรงพยาบาล/โรงพยาบาลสนามไม่สามารถรองรับผู้ป่วยได้เหมือนในปี 2563 ซึ่งการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ป่วยยังคงสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ โดยการกำหนดให้ผู้ป่วยที่ไม่มีอาการได้รับการรักษาตัวในระบบ Home Isolation/Community Isolation และได้รับการดูแลจากทีมสุขภาพปฐมภูมิ นอกจากนี้ อสม. ยังมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลและลงทะเบียนการฉีดวัคซีนให้แก่ประชาชน สะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าที่สำคัญของการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิที่สามารถช่วยให้ประชาชนเข้าถึงการรักษาพยาบาลในขณะที่ประเทศไทยกำลังเผชิญสถานการณ์ฉุกเฉินด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาเพื่อให้เข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างสะดวก ทั่วถึง และสอดรับกับสถานการณ์วิกฤต เช่น โครงการลดความแออัดทางห้องปฏิบัติการ โครงการรับยาที่ร้านขายยา เป็นต้น ทำให้ผู้ป่วยลดการเดินทางไปโรงพยาบาลและค่าใช้จ่ายจากการเดินทาง ลดความแออัดในโรงพยาบาลและลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อโควิด 19 ในส่วนของการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของผู้ต้องขัง ครม. ได้อนุมัติหลักการนโยบายการจัดระบบหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางสถานะบุคคลและผู้ต้องขังข้ามชาติ ในส่วนของปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มมากขึ้นตั้งแต่ปี 2563 รัฐและองค์กรต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต โดยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงบริการให้คำปรึกษาให้เพียงพอ

ปัญหาหรืออุปสรรค ในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของแรงงานข้ามชาติและเด็กติดตามแรงงานข้ามชาติที่บางส่วนยังไม่มีหลักประกันสุขภาพส่งผลให้เมื่อเจ็บป่วยไม่กล้าเข้ารับการรักษาพยาบาลเนื่องจากไม่มีเงินและกลัวถูกจับจากการที่เป็นแรงงานผิดกฎหมาย การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของคนไร้บ้านที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ความขาดแคลนของบุคลากรทางการแพทย์ของกรมราชทัณฑ์ในการดูแลผู้ต้องขัง ซึ่งแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ได้เสนอแนะการแก้ไขปัญหาการเข้าไม่ถึงสิทธิการรักษาและหลักประกันสุขภาพของผู้ต้องขัง ผู้ยากไร้ ผู้เร่ร่อน และผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เป็นแรงงานข้ามชาติซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นระบบและสร้างกลไกเพื่อประชาสัมพันธ์ให้รู้สิทธิและช่องทางการเข้าถึงสิทธิของตน นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่น่าห่วงกังวลและต้องติดตามอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพจิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้น กรณีของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาความเครียดและปัญหาการฆ่าตัวตาย และการเข้าถึงการช่วยเหลือที่อาจยังไม่เพียงพอ เนื่องจากการมีข้อจำกัดด้านบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงการนำเสนอข่าวการฆ่าตัวตายในประเทศไทยที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดพฤติกรรมฆ่าตัวตายตาม

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสิทธิในสุขภาพ ดังนี้

4.1 รัฐบาลโดยกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงแรงงาน ควรมีนโยบายและส่งเสริมให้แรงงาน

ข้ามชาติและเด็กติดตามแรงงานข้ามชาติซื้อประกันสุขภาพได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่เข้าเมืองผิดกฎหมายแต่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในประเทศไทยได้ชั่วคราวตามนโยบายรัฐบาล ควรมีการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับแรงงานดังกล่าวว่า ข้อมูลการซื้อประกันสุขภาพจะไม่ถูกนำไปสู่การจับกุม

4.2 รัฐบาลควรมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทยร่วมกันสำรวจจำนวนคนไร้บ้าน โดยพิจารณาจัดทำทะเบียนสำหรับกลุ่มคนไร้บ้านที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ตัวบุคคลได้และออกเลขประจำตัว 13 หลัก สำหรับผู้มีปัญหาสถานะและไปใช้สิทธิตามมติ ครม. ที่อนุมัติเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลให้กับผู้ที่มีปัญหาสถานะก่อนหน้านี้ และจัดทำบัตรประจำตัวให้กับคนกลุ่มนี้ เพื่อให้สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้

4.3 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรม ควรพิจารณาเพิ่มจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ของกรมราชทัณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับการทำหน้าที่ในการดูแลรักษาสุขภาพของผู้ต้องขังอย่างเพียงพอ

4.4 รัฐบาลโดยกระทรวงสาธารณสุข ควรแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลด้านสุขภาพจิต เพิ่มช่องทางการเข้าถึงการให้คำปรึกษา/การรักษาที่ต้องเพียงพอต่อความต้องการที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสังคมเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตเพื่อลดการตีตราหรือทัศนคติต่อผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิต

กรณีของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาความเครียดและปัญหาการฆ่าตัวตาย

การเข้าถึงการช่วยเหลือนั้นอาจยังไม่เพียงพอเนื่องจากมี **ข้อจำกัดด้านบุคลากรทางการแพทย์**

4.3 สิทธิด้านการศึกษา

1. สถานการณ์/ปัญหา

ในปี 2564 การติดตามสิทธิด้านการศึกษาในภาพรวมยังคงมีความเชื่อมโยงกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ส่งผลกระทบและสร้างข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียนนักศึกษา การจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้ต่อเนื่องจากปีการศึกษา 2563 ถึงปีการศึกษา 2564 โดยมีประเด็นปัญหาที่สำคัญ ได้แก่

1.1 การจัดการและการประเมินผลการศึกษา

รัฐได้มีมาตรการลดการติดเชื้อด้วยการปิดสถานศึกษาในทุกระดับชั้น โดยปรับมาเป็นการดำเนินการเรียนการสอนแบบผสมผสานในรูปแบบออนไลน์และการแจกใบงานให้นักเรียนกลับไปทำที่บ้าน[280] อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการออกมาให้ความเห็น อาทิ ศ. ดร. สมพงษ์ จิตระดับ นักวิชาการด้านครุศาสตร์ เห็นว่าการเรียนการสอนออนไลน์เป็นวิธีการชั่วคราว ไม่สอดคล้องกับสภาพการศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำกันอย่างมาก และคุณภาพการศึกษาในปี 2564 จะถดถอยลง[281] ในขณะที่นายธนารัชต์ สมคเณ ประธาน

[280] จาก *"ณัฏฐพล"วอนครู-นร.อดทนวิกฤติโควิดแม้ไม่อยากเรียนออนไลน์*, โดย เดลินิวส์, 13 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/education/818734/

[281] จาก *อาจารย์จุฬาฯ ชี้เรียนออนไลน์ช่วงโควิดไม่เวิร์ก ได้ผลเฉพาะ รร.ใหญ่ไม่กี่ร้อยแห่ง*, โดย มติชนออนไลน์, 12 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_2522062

มูลนิธิครูของแผ่นดิน เปิดเผยว่า หลังจากเปิดเทอมปีการศึกษา 2564 ได้รับการร้องเรียนจากครูโรงเรียนต่าง ๆ ว่าประสบปัญหาจากการเรียนออนไลน์ นักเรียนส่วนใหญ่ขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน[282] ในส่วน กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีการประเมินผลการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ ที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าครูผู้สอนในโรงเรียนแห่งหนึ่งให้คะแนนเพิ่มแก่นักเรียนที่เข้าห้องเรียนออนไลน์หรือตอบคำถามเป็นคนแรก ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อนักเรียนที่เรียนออนไลน์ผ่านสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีความเสถียรน้อยซึ่งอาจรับสัญญาณช้ากว่านักเรียนคนอื่น ภายหลังการตรวจสอบพบว่า ครูผู้สอนมีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นนักเรียนให้มีความสนใจการเรียนโดยไม่มีการให้คะแนนเพิ่มแต่อย่างใด และได้ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับข้อจำกัดที่เกิดขึ้นแล้ว[283] สำหรับการสอบเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาพบว่า มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และนักวิชาการบางส่วนเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเลื่อนการสอบเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา เนื่องจากอยู่ในช่วงเวลาที่กระชั้นชิดกันเพียง 1 เดือน ซึ่งอาจสร้างผลกระทบต่อนักเรียนที่หยุดเรียนหรือเรียนทางออนไลน์เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19[284] ในส่วนผลกระทบอื่น ๆ พบว่ากระทรวงศึกษาธิการได้รับข้อเรียกร้องจากโรงเรียนเอกชนโดยเฉพาะประเด็นค่าเทอมที่ผู้ปกครองยังค้างจ่ายอยู่จำนวนมาก อัตราการจ่ายค่าเทอมนักเรียนในโรงเรียนเอกชนอยู่ที่ร้อยละ 30 ทำให้โรงเรียนเอกชนต้องแบกรับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ[285] มีรายงานว่าในเดือนสิงหาคม 2564 มีโรงเรียนเอกชนขอเลิกกิจการแล้ว 25 แห่ง[286] นอกจากนี้ ในเดือนธันวาคม 2564 มีรายงานว่าผู้กู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) จำนวน 136,084 ราย ได้รับผลกระทบจากการโอนเงินค่าครองชีพล่าช้า เนื่องจากพบปัญหาอุปสรรคด้านการจัดส่งและตรวจสอบเอกสารการกู้ยืม ซึ่ง กยศ. รับทราบเรื่องดังกล่าว จึงได้เร่งดำเนินการแก้ไขและโอนเงินค่าครองชีพให้กับผู้กู้ยืมเงินที่ยังไม่ได้รับค่าครองชีพ ภายในวันที่ 30 ธันวาคม 2564[287]

1.2 การหลุดจากระบบการศึกษา

มีการคาดการณ์ว่าในสิ้นปีการศึกษา 2564 จะมีเด็กหลุดจากระบบการศึกษา 65,000 คน เนื่องจากวิกฤตโรคโควิด 19 ส่งผลให้เกิดความยากจนที่ซ้ำซ้อนและยากจนเฉียบพลัน[288] ในขณะที่การสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่า ในเดือนพฤศจิกายน 2564 มีเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษา จำนวน 43,060 คน[289] ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์รายงานว่า วิกฤตโควิด 19 ทำให้รายได้เฉลี่ยของแรงงานนอกระบบในจังหวัดภูเก็ตลดลง และอัตราคนเรียนต่อสำนักงาน

---

[282] จาก *ประเมินเปิดเทอม 1 สัปดาห์ ครูร้องอุปกรณ์เด็กไม่พร้อมเรียนออนไลน์*, โดย มติชนออนไลน์, 18 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_2783050

[283] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 121/2564 เรื่อง สิทธิทางการศึกษา กรณีกล่าวอ้างว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการประเมินผลการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์.

[284] จาก *น.ร.ม.6 ต้องสอบ TCAS เหมือนเดิม หลังศาลปกครองไม่คุ้มครอง ยกคำขอเลื่อนสอบ*, โดย มติชนออนไลน์, 19 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/crime/news_2631665

[285] จาก *รร.เอกชนก็น่าเห็นใจ 'ปลัด ศธ.' ชี้ ผปค.ค้างค่าเทอมอื้อ รร.ต้องแบกเงินเดือนครูทุกเดือน*, โดย ไทยโพสต์, 22 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/110730

[286] จาก *'ผู้บริหารโรงเรียน' โอด กระทรวงศึกษาฯ ไม่เหลียวแล ด้าน 'เลขาธิการ สช.' ชี้ พยายามหมุนเงินอุดหนุนยื้อสถานการณ์ หลังโรงเรียนเอกชนสายสามัญ เลิกกิจการเซ่นพิษโควิด 19 ไปแล้วกว่า 50 แห่ง,* โดย TheActive, 16 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://theactive.net/news/20210816-5/

[287] จาก *กยศ. เร่งโอนเงินค่าครองชีพภายใน 30 ธ.ค.นี้*, โดย มติชนออนไลน์, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_3100567

[288] จาก *ห่วงต้นทุนการศึกษาสูงเกินแบก - จนเฉียบพลัน ผลักเด็กหลุดออกนอกระบบ*, โดย The Reporters, 18 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thereporters.co/covid-19/17062112322/

[289] จาก *แฉเด็กหลุดระบบศึกษา 4.3 หมื่น 'อนุบาล-ม.ปลาย' เข้าข่ายเสี่ยงอีก 7 แสนราย*, โดย มติชนออนไลน์, 2 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_3019144

ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ลดลง จากเดิมในปีการศึกษา 2562 ที่มีผู้สมัคร 1,800 คน เหลือเพียง 170 คน ในปีการศึกษา 2564 สำหรับพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด 19 รุนแรงกว่าพื้นที่อื่น ๆ ครอบครัวและผู้ปกครองมีแนวโน้มภาระหนี้สินนอกระบบเพิ่มสูงขึ้น และอาจนำไปสู่การหลุดจากระบบการศึกษาเพิ่มมากขึ้น[290] ในส่วนสถาบันอุดมศึกษา มีข้อมูลจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เกี่ยวกับนักศึกษาที่ออกกลางคันในปีการศึกษา 2563 (ข้อมูลวันที่ 15 กันยายน 2564) พบว่า มีจำนวน 307,898 คน เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2562 ที่มีจำนวน 299,200 คน[291]

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

ในปี 2563 กสม. ได้มีข้อเสนอแนะให้ศึกษาปัญหาการเข้าไม่ถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเร่งกำหนดนโยบายที่มีผลต่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ในฐานะหน่วยงานหลักแจ้งว่ามีแนวทางขับเคลื่อนภารกิจด้านการศึกษาที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ กสม. อาทิ การดำเนินโครงการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษาให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา การปรับปรุงและพัฒนาการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 มาตรการให้ความช่วยเหลือ/ปรับปรุงการศึกษา

เดือนมกราคม 2564 ศธ. ได้ออกประกาศยกเลิกการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน หรือโอเน็ตของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนการทดสอบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้ทดสอบตามความสมัครใจของนักเรียน อันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่สถานศึกษาหลายแห่งต้องปิดการเรียนการสอน และการทดสอบดังกล่าวจึงไม่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนได้อย่างแท้จริง[292] ต่อมา ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยมีมติปรับลดกระบวนการสอบเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษาในปีการศึกษา 2565 โดยยุติการใช้คะแนนโอเน็ตมาเป็นองค์ประกอบในการคัดเลือก แต่ยังคงใช้คะแนนสอบประเภทต่าง ๆ เช่น เกรดเฉลี่ยตลอดการเรียนระดับชั้นมัธยมปลาย ข้อสอบใช้วัดความถนัดทั่วไป ข้อสอบวัดความถนัดทางวิชาชีพและวิชาการ เป็นต้น[293] ในส่วนของ อว. ได้ขอความร่วมมือสถาบันอุดมศึกษาติดตามและให้ความช่วยเหลือนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้แก่ การลดค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ การขยายเวลาชำระ/ผ่อนจ่ายค่าธรรมเนียมการศึกษา รวมถึงการสนับสนุนการเรียนออนไลน์ผ่านสื่อ/อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือซิมการ์ดอินเทอร์เน็ต เป็นต้น[294]

---

[290] จาก *ห่วงต้นทุนการศึกษาสูงเกินแบก - จนเฉียบพลัน ผลักเด็กหลุดออกนอกระบบ*. งานเดิม.

[291] จาก หนังสือกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ด่วนที่สุด ที่ อว 0205.5/15028 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[292] จาก *ศธ. ยกเลิกแล้ว สอบโอเน็ต ป.6 ม.3 เปิดให้นักเรียนเข้าสอบตามความสมัครใจ*, โดย ข่าวสด, 8 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_5692060

[293] จาก *มติ ทปอ.เลิกใช้โอเน็ตในระบบทีแคส 65 เฟ้น 4 รอบ ลดจำนวนวิชาสอบ*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 21 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/2120636

[294] จาก หนังสือกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ด่วนที่สุด ที่ อว 0205.5/15028 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

ที่มา: brandinside.asia

2.2.2 การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน

ศธ. มีมาตรการช่วยเหลือทางการเงินคนละ 2,000 บาท เพื่อบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาให้แก่นักเรียนนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล - มัธยมศึกษาปีที่ 6 และอาชีวศึกษาในสถานศึกษาในสังกัด ศธ. จำนวน 9.8 ล้านคน และสถานศึกษานอกสังกัด ศธ. รวม 1.2 ล้านคน[295] ต่อมา ครม. ได้อนุมัติงบประมาณเพิ่มเติม จำนวน 642 ล้านบาท เพื่อให้ความช่วยเหลือและบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ จำนวน 321,461 คน อาทิ นักเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) กศน. รวมถึงเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็ก[296] ในส่วนการช่วยเหลือโรงเรียนเอกชน ศธ. ร่วมกับกระทรวงการคลัง (กค.) กำหนดมาตรการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้โรงเรียนเอกชนที่ประสบปัญหาทางการเงิน ทั้งนี้ ที่ผ่านมา ศธ. เคยมีประกาศให้กู้ยืมโรงเรียนละไม่เกิน 3 ล้านบาท ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี และมาตรการให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่ลดลงและวงเงินกู้ที่สูงขึ้น[297]

2.2.3 การดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

การดำเนินการภายใต้ พ.ร.บ. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู ในปี 2564 ครม. ได้เห็นชอบแผนการใช้เงินของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 รวมวงเงินทั้งสิ้น 7,635 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ที่ได้รับงบประมาณ 6,084 ล้านบาท นอกจากนี้ ครม. ยังได้เห็นชอบให้เพิ่มอัตราเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษแบบมีเงื่อนไข (ทุนเสมอภาค)[298] ตั้งแต่ปีการศึกษา 2565 เป็นต้นไป[299] เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม และป้องกันความเสี่ยงในการหลุดออกจากระบบการศึกษาของประชากรกลุ่มนี้ในระยะยาว[300]

---

[295] จาก *"เงินเยียวยานักเรียน 2,000 บาท" ใครได้บ้าง ตรวจสอบสิทธิ์ เช็กวันและขั้นตอนจ่าย*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, 17 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/955161

[296] จาก *ครม.ไฟเขียว เพิ่มงบช่วยเหลือ นร. กลุ่มตกหล่น-เด็กเล็ก-กศน. ใช้เงินกู้แก้โควิดวงเงิน 642 ล้าน*, โดย มติชนออนไลน์, 15 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_3086897

[297] จาก *ศธ. หารือคลัง ปล่อยกู้ดอกต่ำโรงเรียนเอกชน เสริมสภาพคล่องจากผลกระทบโควิด*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 8 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2110740

[298] การช่วยเหลือทางการเงินแก่นักเรียนยากจน ประเมินข้อมูลจากรายได้เฉลี่ยสมาชิกครัวเรือนไม่เกิน 3,000 บาทต่อคนต่อเดือน และข้อมูลสถานะครัวเรือน 8 ด้าน เช่น ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ ที่ดินทำการเกษตรได้ เป็นต้น ก่อนที่จะนำไปสู่การประเมินความยากจน 3 ระดับ คือ ยากจนน้อย ยากจน และยากจนพิเศษซึ่งเป็นครอบครัวที่มีรายได้เฉลี่ย 1,200 บาทต่อคนต่อเดือน.

[299] อัตราเงินอุดหนุนใหม่ คือ ในระดับอนุบาล อัตราเดิม 4,000 บาทต่อปียังคงจ่ายเท่าเดิม ระดับประถมศึกษา อัตราเดิม 3,000 บาทต่อปี อัตราใหม่ 5,100 บาทต่อปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอัตราเดิม 3,000 บาทต่อปี อัตราใหม่ 4,500 บาทต่อปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา อัตราเดิม 3,000 บาทต่อปี อัตราใหม่ 9,100 บาท.

[300] จาก *ลดเหลื่อมล้ำการศึกษา! ครม.ไฟเขียวเพิ่มเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษ ประถม-มัธยม-อาชีวะ*, โดย มติชนออนไลน์, 12 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2525493

จากสถิติการให้ความช่วยเหลือเด็กในการเข้าถึงการศึกษา มีการอุดหนุนช่วยเหลือและสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในปี 2563 จำนวน 1.59 ล้านคน และเพิ่มขึ้นในปี 2564 จำนวน 2.03 ล้านคน ครอบคลุมสถานศึกษาสังกัด สพฐ. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาสังกัด ตชด.[301]

2.2.4 การสนับสนุนกองทุนการเงินด้านการศึกษา

เดือนมีนาคม 2564 มีรายงานว่า กยศ. จัดสรรงบประมาณ 38,000 ล้านบาท สำหรับการให้กู้ยืมในปีการศึกษา 2564 เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2563 ที่จัดสรรงบประมาณ 34,000 ล้านบาท เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนนักศึกษากู้ยืมตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายถึงระดับปริญญาโท โดยในปีนี้เป็นปีแรกที่ให้กู้ยืมเงินแก่นักศึกษาระดับปริญญาโท[302] ผลการให้กู้ยืมในปีการศึกษา 2563 (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2564) มีผู้ขอกู้ยืมที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง อนุปริญญา และปริญญาตรี จำนวน 622,981 คน และได้รับการให้กู้ยืมจำนวน 592,796 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 92.24 ของผู้ขอกู้ยืม[303] นอกจากนี้ ครม. ยังให้ความเห็นชอบ ร่าง พ.ร.บ. กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งมีสาระสำคัญเพื่อแก้ไขเพิ่มเติม ให้มีการดำเนินงานที่คล่องตัวมากขึ้น ขยายโอกาสในการเข้าถึงเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะการให้ทุนศึกษาแทนการให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาได้ในกรณีสาขาวิชาขาดแคลนหรือสาขาวิชาที่กองทุนมุ่งส่งเสริมเป็นพิเศษ รวมทั้งมีกลไกให้ผู้กู้ยืมสามารถชำระเงินคืนกองทุนได้มากขึ้น[304]

2.2.5 การเปิดภาคเรียนของโรงเรียนหรือสถานศึกษา

เดือนกันยายน 2564 มีรายงานว่า ศธ. และกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) วางแผนเปิดการเรียนภายในสถานศึกษาโดยการฉีดวัคซีนให้กับนักเรียนและครู รวมถึงการจัดทำมาตรการป้องกันต่าง ๆ ในส่วนของกลุ่มนักเรียนนั้นได้กำหนดที่จะฉีดวัคซีนไฟเซอร์ประมาณ 4.5 ล้านคน อายุตั้งแต่ 12 - 17 ปี เพื่อให้เปิดเรียนภาคเรียนที่ 2 ภายในสถานศึกษาได้ทันในเดือนพฤศจิกายน 2564[305] ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน มีสถานศึกษาร้อยละ 71 สามารถเปิดเรียนภายในสถานศึกษา (สลับเข้าเรียน) แต่พบปัญหาขาดแคลนหน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ และชุดตรวจโรคโควิด 19 มีจำนวนจำกัด[306]

[301] จาก หนังสือกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ที่ กสศ 03/4219/2564 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[302] จาก *ข่าวดี! กยศ.จัดงบ 38,000 ล้าน ให้ยื่นกู้ผ่านแอพพ์ ดีเดย์ 1 เม.ย.นี้ - เริ่มปีแรก ป.โท ยื่นกู้ได้*, โดย มติชนออนไลน์, 22 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_2636874

[303] จาก *ผลการให้กู้ยืม กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ปีการศึกษา 2563 สิ้นสุด ณ วันที่ 31 มีนาคม 2564* [ข้อมูลเชิงสถิติการให้บริการ]. โดย กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา, 2 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.studentloan.or.th/th/aboutus/1583994848

[304] *จาก ครม. ไฟเขียว! แก้ไขกฎหมาย กยศ. หนุนให้ทุนการศึกษาแทนการให้กู้ยืม "สาขาที่ขาดแคลน - มุ่งส่งเสริมเป็นพิเศษ"*, โดย ข่าวทำเนียบรัฐบาล, 24 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/infographic/contents/details/4417

[305] จาก *สพฐ. ชักซ้อมความเข้าใจฉีดวัคซีนนักเรียน เผยไม่บังคับไป รร. หากผู้ปกครองกังวล ให้ลูกเรียนออนไลน์ได้*, โดย ไทยโพสต์, 21 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/117420

[306] จาก *ศธ.เผยผลประเมินหลังเปิดเรียน On-site พบขาดแคลนหน้ากากอนามัย-เจลล้างมือ-ATK*, โดย สำนักข่าวอิศรา, 30 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/article/isranews/104610

2.2.6 การพัฒนาการศึกษาของเด็กปฐมวัย

ครม. มีมติเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2564 เห็นชอบร่างแผนพัฒนาเด็กปฐมวัยพ.ศ. 2564 - 2570[307] ตามที่ ศธ. เสนอ โดยมีสาระสำคัญ เช่น เด็กปฐมวัยจะต้องได้รับการดูแลพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งสุขภาวะ การศึกษา และสวัสดิการทางสังคม การปรับปรุงสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยตามมาตรฐาน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลพัฒนาและจัดการเรียนรู้เด็กปฐมวัย เป็นต้น[308]

ในเดือนธันวาคม 2564 มีรายงานว่า สพฐ. มีมติยกเลิกการสอบข้อเขียนในการรับนักเรียนระดับชั้นอนุบาลและประถมศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด สพฐ. ในปีการศึกษา 2565 โดยให้อำนาจคณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาแนวทางการรับเข้าเรียน ซึ่งอาจใช้วิธีจับสลาก หรือใช้แนวทางอื่น ตามแต่ที่สถานศึกษากำหนด[309]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พบว่า รัฐบาลมีความพยายามจัดการศึกษาในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ให้สามารถดำเนินต่อไปได้โดยมุ่งเน้นให้มีการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์เป็นหลัก โดยกำหนดแนวทางให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน การสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การศึกษา รวมทั้งปรับรูปแบบการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานหรือโอเน็ตให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในสถานการณ์ดังกล่าว นอกจากนี้ รัฐบาลได้เตรียมความพร้อมในการเปิดเรียนโดยการสนับสนุนให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 แก่บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในกลุ่มอายุที่มีความเหมาะสม ซึ่งมีความคืบหน้าที่เป็นรูปธรรมในช่วงเดือนกันยายน 2564 ที่มีการกำหนดขั้นตอนการฉีดวัคซีน ซึ่งมาตรการนี้อาจทำให้โอกาสในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาในภาคการศึกษา 2/2564 เป็นจริงได้มากขึ้น

กสศ. นับว่าเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือเด็กในครอบครัวยากจน โดยเฉพาะการเพิ่มจำนวนเงินช่วยเหลือนักเรียนยากจนในจำนวนที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันรัฐได้สนับสนุนการดำเนินงานของ กยศ. ที่ครอบคลุมถึงการศึกษาระดับปริญญาโท รวมทั้งมีแนวคิดแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2560 ให้มีการดำเนินงานที่คล่องตัวและขยายโอกาสในการเข้าถึงเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาได้มากขึ้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวถือว่าสอดคล้องกับหลักการในอนุสัญญา CRC และข้อเสนอแนะของ กสม. ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 ที่ให้รัฐบาลสนับสนุนการดำเนินงานของทั้งสองกองทุนและติดตามช่วยเหลือเด็กที่หลุดหรืออาจหลุดจากระบบการศึกษาในเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง

รัฐบาลมีความก้าวหน้าในการดำเนินการจัดทำร่างแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 ซึ่งมีส่วนสำคัญให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้นและสอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 และ พ.ร.บ. การพัฒนาเด็กปฐมวัย

---

[307] เด็กปฐมวัย คือ วัยที่เริ่มต้นตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนถึงอายุ 6 ปีบริบูรณ์หรือก่อนเข้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มอายุ ได้แก่ กลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี หรือเด็กอายุ 0 - 3 ปี และกลุ่มเด็กอายุ 3 - 5 ปี ทุกคน ซึ่งหมายถึงเด็กทุกคนที่อยู่ในประเทศไทย รวมถึงเด็กที่เป็นลูกแรงงานข้ามชาติและเด็กที่ไม่ได้มาจากครอบครัวไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย.

[308] จาก *'วิษณุ' มอบ สกศ. ปรับยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้ยืดหยุ่นและสอดรับผลกระทบโควิด*, โดย ไทยโพสต์, 6 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/108825

[309] จาก *ด่วน! มติบอร์ด กพฐ.ยกเลิกสอบเข้าอนุบาล-ป.1*, โดย สยามรัฐออนไลน์, 3 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/302855

พ.ศ. 2562 ขณะเดียวกันการที่ สพฐ. มีมติยกเลิกการสอบข้อเขียนในการรับนักเรียนระดับชั้นอนุบาลและประถมศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด สพฐ. ถือว่าเป็นการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเข้าถึงการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเด็กไม่ต้องเผชิญความเครียดและความกดดันในการเตรียมตัวสอบ

ปัญหาหรืออุปสรรค เกี่ยวกับการจัดการศึกษารูปแบบออนไลน์ที่หากยังคงดำเนินการต่อไปเป็นระยะเวลานานมากเกินไปอาจมีผลกระทบต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียนนักศึกษาที่มีฐานะยากจน รวมถึงคุณภาพการศึกษาที่อาจมีความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น สำหรับการหลุดจากระบบการศึกษาทั้งในการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะระดับมัธยมปลายและในระดับอุดมศึกษาถือว่าเป็นสถานการณ์ที่น่าห่วงกังวล หากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรควิด 19 ยังไม่ดีขึ้นหรือรัฐบาลยังไม่สามารถจัดสรรการฉีดวัคซีนให้นักเรียนนักศึกษาอย่างทั่วถึงโดยเร็ว อาจทำให้แนวโน้มการหลุดจากระบบการศึกษามีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น สังเกตได้จากการสำรวจและให้ความช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสของ กสศ. ในปี 2563 และปี 2564 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจาก 1.59 ล้านคน เป็น 2.03 ล้านคน นอกจากนี้ สถานศึกษาบางแห่งของเอกชนได้รับผลกระทบและต้องปิดตัวไป ย่อมส่งผลให้นักเรียนต้องหาสถานศึกษาใหม่ด้วยเช่นกัน

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสิทธิด้านการศึกษา ดังนี้

4.1 รัฐบาลควรมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเชิงรุกอย่างต่อเนื่องในการติดตามตรวจสอบเด็กที่อาจหลุดหรือหลุดจากระบบการศึกษาไปแล้ว โดยอาศัยกลไกการทำงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นแนวทางหลัก เพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคมในพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การสนับสนุนด้านการเงิน อาหาร อุปกรณ์ป้องกันโรค รวมถึงสื่ออุปกรณ์ประกอบการเรียนที่บ้านในระหว่างที่ยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่สถานศึกษาได้ เป็นต้น

4.2 รัฐบาลควรมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งจัดทำและประกาศใช้แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปขับเคลื่อนภารกิจด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยมากที่สุด

4.3 รัฐบาลโดยกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ ควรติดตามความก้าวหน้าในการจัดสรรวัคซีนให้แก่บุคลากรทางการศึกษาและเด็กนักเรียนให้ทั่วถึง เพื่อประกันว่าการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาจะกลับมาดำเนินการได้อย่างเป็นปกติโดยเร็ว มีมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาควบคู่กับการควบคุมและป้องกันโรค ตลอดจนสนับสนุนอุปกรณ์ป้องกันโรคที่เพียงพอแก่นักเรียนและนักศึกษา

การศึกษารูปแบบออนไลน์หากยังคงดำเนินการเป็นระยะเวลานานมากเกินไป **อาจมีผลกระทบต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียน นักศึกษาที่มีฐานะยากจน รวมถึงคุณภาพการศึกษาที่อาจมีความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น**

4.4 สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. สถานการณ์/ปัญหา

1.1 สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.1.1 สถานการณ์การจัดการที่ดิน

ในประเทศไทยมีรายงานว่าผู้ถือครองที่ดินน้อยกว่า 5 ไร่ มีสัดส่วนการถือครองที่ดินถึงร้อยละ 72.07 ในขณะที่ผู้ที่ถือครองที่ดินตั้งแต่ 50 ไร่ ขึ้นไป มีสัดส่วนการถือครองที่ดินเพียงร้อยละ 1.02 อย่างไรก็ตาม ผู้ถือครองที่ดินร้อยละ 10 ที่มีการถือครองที่ดินมากที่สุด มีส่วนแบ่งการถือครองที่ดินมากกว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด ในขณะที่ผู้ถือครองที่ดินอีกร้อยละ 90 ที่เหลือมีส่วนแบ่งการถือครองที่ดินไม่ถึงร้อยละ 40 และโดยเฉลี่ยถือครองที่ดินเพียงรายละไม่เกิน 1 ไร่[310] ซึ่งจากงานวิจัยแสดงให้เห็นถึงระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ระบบใหญ่ ได้แก่ ที่ดินของรัฐและที่ดินของเอกชน โดยเป็นที่ดินของรัฐประมาณ 194 ล้านไร่ และเป็นที่ดินของเอกชนประมาณ 127 ล้านไร่ จากเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 321 ล้านไร่ โดยที่ดินของรัฐประกอบด้วยพื้นที่ป่า ที่ดินเขตปฏิรูป ที่ดินราชพัสดุ และที่ดินอื่น ๆ ที่มิได้จำแนก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ ตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ที่ดินของรัฐเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศมีวัตถุประสงค์ในการใช้ที่ดินหลายประการ[311] มีผลการสำรวจการถือครองที่ดินซึ่งประชาชนครอบครองและทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติที่ได้รับการสำรวจการถือครองที่ดินทั้งประเทศ รวมทั้งสิ้น 227 ป่าอนุรักษ์ จำนวน 4,265 หมู่บ้าน เนื้อที่ประมาณ 4,273,726.2416 ไร่[312] และจากเวทีรับฟังความคิดเห็นเชิงสถานการณ์และตามบริบท กลุ่มประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง “ปลดล็อกกฎหมายที่ดิน ให้ชุมชนท้องถิ่นร่วมกำหนด ลดความเหลื่อมล้ำ” เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2564 สะท้อนปัญหาที่ดินที่เกิดขึ้น อาทิ ที่ดินที่มีการออกเอกสารสิทธิทั้งประเทศประมาณ 130 ล้านไร่ ส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในบางกลุ่ม และการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ไม่มีการกันที่ดินทำกินให้แก่ชาวบ้าน ทำให้ทับซ้อนกับที่ดินชาวบ้านเป็นจำนวนมาก เป็นต้น[313]

1.1.2 สถานการณ์การจัดการป่าไม้

นโยบายของรัฐบาลในการอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศ รวมทั้งการป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ส่งผลกระทบต่อประชาชนและกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มที่อาศัยในพื้นที่ป่า รวมถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต ความขัดแย้งดังกล่าวยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่การดำเนินนโยบายทวงคืนผืนป่า ตามคำสั่ง คสช. ที่ 64/2557 และ 66/2557 ซึ่งส่งผลให้มีการขับไล่และเข้ารื้อถอนทำลายทรัพย์สินรวมถึงจับกุมดำเนินคดีประชาชนจำนวนมาก[314] แม้จะได้มีการยกเลิกคำสั่งดังกล่าวแล้วเมื่อปี 2562 แต่ผลจากการจับกุมดำเนินคดีกับประชาชนยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน เช่น กรณีการดำเนินคดีกับชาวบ้านซับหวายจำนวน 14 ราย ในข้อหาบุกรุกอุทยานแห่งชาติไทรทอง จ. ชัยภูมิ ซึ่งมีการดำเนินคดีมาตั้งแต่ปี 2559

---

[310] จาก *รายงานเอกสารวิชาการฉบับสมบูรณ์ เรื่อง สถานการณ์การถือครองและสาเหตุการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรรายย่อยในประเทศ* (น. 49), โดย อาทิตยา พองพรหม, 2560, กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร.

[311] จาก *รายงานผลการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะ มาตรการ หรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน* (น.138), โดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2563, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[312] จาก เอกสารประกอบการประชุม เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาประเด็นสิทธิในที่ดินและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ใน *การประชุมหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาประเด็นสิทธิในที่ดินและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2564*, โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2564, กันยายน).

[313] จาก *4 ฝ่ายประสานเสียงต้องช่วยแก้ปัญหาที่ดินทำกินให้กับประชาชนอย่างเร่งด่วน*, ผู้จัดการออนไลน์, 9 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/south/detail/9640000089481

[314] โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2558 - 2562 ในหัวข้อสิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

และต่อมาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาจำคุกชาวบ้านทั้ง 14 ราย[315] เมื่อเดือนพฤษภาคม 2564 ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาให้จำคุกชาวบ้านซับหวายรวมถึงให้ชดใช้ค่าเสียหายจำนวนหลายแสนบาท[316] ซึ่งจากข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายกรณีบุกรุกพื้นที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2564 รวมจำนวน 25,442 คดี เนื้อที่ประมาณ 296,117 - 1 - 45.21 ไร่[317]

ที่มา: เวิร์คพอยท์นิวส์

นอกจากนี้ กรณีปัญหาเรื่องสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้นั้น ยังเป็นที่น่ากังวลยิ่งขึ้นสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งอาศัยและดำรงชีวิตโดยพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติตามวิถีดั้งเดิมบนพื้นที่ที่ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ของรัฐ เช่น เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งลักษณะการถือครองที่ดิน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ตามประเพณีดั้งเดิมที่ไม่ได้มุ่งเน้นการมีกรรมสิทธิ์ของปัจเจกบุคคลนั้นไม่ได้รับการยอมรับโดยรัฐ เพราะไม่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือเอกสารแสดงการได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐได้ สำหรับในปี 2564 นั้น สถานการณ์ที่น่าห่วงกังวลอย่างยิ่ง คือ กรณีการดำเนินคดีกับชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงปกาเกอะญอ ในข้อหาบุกรุกทำลายป่า ตาม พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 สืบเนื่องมาจากกรณีที่ชาวบ้านได้เดินทางกลับขึ้นไปยังพื้นที่บ้านบางกลอยบนและพื้นที่ใจแผ่นดิน ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จ. เพชรบุรี เมื่อต้นเดือนมกราคม 2564 อันเป็นพื้นที่ที่เคยอาศัยและทำกินมาก่อนการถูกเคลื่อนย้ายลงมาในปี 2539 (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์)

1.2 สิทธิชุมชนในโครงการพัฒนาของรัฐ

การดำเนินโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ อาทิ โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ มักเข้าไปเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งชุมชนใช้ประโยชน์อยู่เดิม หรือส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตและสุขภาพของคนในชุมชน จากการติดตามสถานการณ์ด้านสิทธิชุมชนในโครงการพัฒนาของรัฐ ปัญหาหลักที่ยังคงปรากฏอยู่เสมอ คือ การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน (Public Participation) ในโครงการพัฒนาอย่างแท้จริง และการชดเชยเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบที่ไม่ครบถ้วน ไม่เหมาะสม หรือล่าช้า โดยในปี 2564 มีกรณีตัวอย่างสำคัญ ดังนี้

1.2.1 สิทธิชุมชนในโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ

กรณีโครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต อ. จะนะ จ. สงขลา ซึ่งเป็นกรณีต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2562 ตามที่ ครม. ได้มีมติขยายผลโครงการ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง

---

[315] จาก *เกิดอะไรขึ้นกับ 14 ชาวบ้าน คดีทวงคืนผืนป่าบ้านซับหวาย จ.ชัยภูมิ*, โดย ประชาไท, 16 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2019/07/83450

[316] จาก *ศาลชัยภูมิสั่งจำคุกคดีรุกป่า “ปัทมา โกเม็ด” บ้านซับหวาย โดยไม่รอลงอาญา*, โดย เดอะอีสานเร็คคอร์ด, 18 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://theisaanrecord.co/2021/05/18/chayaphum-court-jailed-a-villager-in-a-deforest-case/

[317] จาก เอกสารประกอบการประชุม เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาประเด็นสิทธิในที่ดินและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. เล่มเดิม.

ยั่งยืน” ไปยังพื้นที่ อ. จะนะ จ. สงขลา และต่อมาได้อนุมัติแผนการลงทุนเร่งด่วนเพื่อกระตุ้นการลงทุน เช่น โครงการท่าเรือน้ำลึก การเชื่อมถนน และการสร้างโรงไฟฟ้า ซึ่งจะส่งผลให้มีการปรับผังเมืองรวมของ จ. สงขลา เพื่อรองรับโครงการพัฒนาดังกล่าว โดยในช่วงปี 2563 นั้น มีการแสดงออกคัดค้านของประชาชนในพื้นที่จำนวนหนึ่ง โดยข้อกังวลถึงการรับรู้ข้อมูลของโครงการที่ยังไม่เป็นไปโดยทั่วถึงและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โครงการ แม้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้จัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ไปเมื่อช่วงกลางปี 2563 แต่ก็มีข้อสังเกตว่าได้จัดให้มีขึ้นภายหลังจากที่ได้มีการอนุมัติโครงการโดยคณะรัฐมนตรีไปแล้ว และการจัดรับฟังความคิดเห็นไม่ได้กระทำโดยครอบคลุมเพียงพอ[318] เป็นเหตุให้เมื่อเดือนธันวาคม 2563 ชาวบ้านจำนวนหนึ่งในพื้นที่ เดินทางมาปักหลักชุมนุม ณ บริเวณทำเนียบรัฐบาล เพื่อเรียกร้องให้ยุติการดำเนินโครงการดังกล่าว และให้รัฐบาลทำการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) ในพื้นที่ทันที[319] และในปี 2564 เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นยังคงเคลื่อนไหวเพื่อประกาศปกป้องพื้นที่อย่างต่อเนื่องรวมถึงได้ทวงถามสัญญาจากรัฐบาลกรณีรัฐบาลไม่ทำตามสัญญาที่ได้ลงนามกันแล้วเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2563 ว่าจะยุติโครงการนิคมอุตสาหกรรมจะนะ และแก้ไขผังเมืองเอาไว้ก่อน รวมถึงการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ (SEA) แต่กลับมีการดำเนินโครงการ และจัดทำผังเมืองใหม่ โดยยังไม่ทำ SEA ตามสัญญา จึงทำให้ชาวบ้านออกมาเรียกร้องบริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาลจนนำไปสู่การสลายการชุมนุมและจับกุมดำเนินคดี[320]

นอกจากนี้ ยังมีกรณีโครงการท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุดระยะที่ 3 ในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ต. มาบตาพุด อ. เมืองระยอง จ. ระยอง ซึ่งจะมีการขุดลอกถมทะเลชายฝั่งประมาณ 1,000 ไร่ สำหรับจัดทำเป็นท่าเทียบเรือและคลังสินค้าเพื่อรองรับการขนถ่ายก๊าซธรรมชาติ และวัตถุดิบเหลวสำหรับกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี[321] โดยในเดือนเมษายน 2564 กลุ่มประมงพื้นบ้านผู้ได้รับผลกระทบได้ออกมาเรียกร้องให้มีการทบทวนและแก้ไขปัญหากรณีดังกล่าว รวมถึงชดเชยเยียวยาให้กับชาวประมงพื้นบ้านที่ต้องเปลี่ยนวิถีการทำประมงที่ดำเนินมาตั้งแต่บรรพบุรุษ[322]

[318] โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานผลการประเมินด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 หัวข้อ 4.4 สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[319] จาก *จะนะรักษ์ถิ่นบุกทำเนียบ ยื่นคำขาดเลิกนิคมมรดกอัปยศ คสช.ปักหลักจนกว่าจะได้คำตอบ*, โดย กรีนนิวส์, 10 ธันวาคม 2563. สืบค้นจาก https://greennews.agency/?p=22261

[320] จาก *ชุมนุม #Saveจะนะ ถูกจับแล้ว 37 ราย แจ้งข้อหาฝ่าฝืน พ.ร.ก. ฉุกเฉิน*, โดย อมรินทร์ทีวี, 7 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.amarintv.com/news/detail/111189

[321] จาก *ท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด ระยะที่ 3*, โดย คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, [2563]. สืบค้นจาก https://www.eeco.or.th/th/map-ta-phut-industrial-port-phase-3

[322] จาก *กลุ่มเรือประมงพื้นบ้านระยอง 400 ลำ ยื่นหนังสือให้รัฐช่วยเยียวยาถมทะเลกว่า 1 พันไร่*, โดย ไทยโพสต์, 29 เมษายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/101157

1.2.2 สิทธิชุมชนในโครงการเขื่อนและการบริหารจัดการน้ำ

กรณีโครงการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้เขื่อนภูมิพล ซึ่งเป็นโครงการเพื่อผันน้ำจากแม่น้ำยวมที่ปากแม่น้ำอยู่ที่ จ. แม่ฮ่องสอน มาเพิ่มปริมาณน้ำแก่อ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลใน จ.ตาก โดยที่ผ่านมา การผลักดันโครงการดังกล่าวได้รับการคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่หลายหมู่บ้าน โดยความกังวลถึงผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยและที่ทำกินจากกระบวนการก่อสร้างที่ต้องมีการขุดเจาะอุโมงค์และตัดป่าไม้ รวมถึงการชดเชยเยียวยาที่ยังไม่มีความชัดเจน[323] โครงการดังกล่าวได้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้พิจารณารับรองรายงาน EIA ของโครงการไปแล้วในคราวการประชุม ครั้งที่ 4/2564 เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2564[324] อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อห่วงกังวลจากภาคประชาชนเกี่ยวกับความถูกต้องของกระบวนการจัดทำรายงาน EIA ทั้งในเรื่องการเก็บข้อมูลผลกระทบที่กระทำไม่ครบถ้วนเพียงพอ การบิดเบือนข้อมูล และการขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากประชาชนผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่ เนื่องจากมีชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจำนวนหนึ่งที่ยังไม่รู้ถึงการจัดทำรายงาน EIA ดังกล่าว รวมถึงอุปสรรคปัญหาในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น เช่น การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นที่อยู่ห่างไกลทำให้การเดินทางไม่สะดวก รวมถึงไม่มีการจัดรับฟังความคิดเห็นในภาษาที่ชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าใจได้[325]

นอกจากนี้ ในปี 2564 กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีโครงการบริหารจัดการน้ำ โขง เลย ชี มูล โดยแรงโน้มถ่วง ระยะที่ 1 ซึ่งจะผันน้ำจากในแม่น้ำโขงบริเวณปากแม่น้ำใน จ. เลย ไหลผ่านอุโมงค์ผันน้ำและคลองลำเลียงน้ำ เพื่อส่งน้ำโดยแรงโน้มถ่วงให้พื้นที่การเกษตร ครอบคลุมพื้นที่ 27 อำเภอ ใน 7 จังหวัด ได้แก่ เลย หนองบัวลำภู อุดรธานี หนองคาย ขอนแก่น ชัยภูมิ และกาฬสินธุ์ โดยในระยะที่ 1 จะมีการกันคลอง ขุดคลอง และขุดเจาะอุโมงค์ในหลายช่วง[326] แม้กรมชลประทานจะได้จัดทำรายงาน EIA เสนอต่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.) และอยู่ในระหว่างการปรับปรุงแก้ไขรายงาน EIA ตามมติของ คชก. ในคราวประชุมพิจารณาของ คชก. เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2564 แล้วก็ตาม[327] ผู้ร้องเรียนเห็นว่า รายงาน EIA ของโครงการดังกล่าวขาดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงของประชาชนในลุ่มน้ำภาคอีสานที่ได้รับผลกระทบ ทั้งที่เป็นโครงการที่ใช้งบประมาณสูง และส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมในวงกว้าง ขณะนี้กรณีดังกล่าวอยู่ในระหว่างการตรวจสอบของ กสม.

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับต่อข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

รัฐบาลโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) รับข้อเสนอแนะ

---

[323] โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 ในหัวข้อ สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[324] จาก *ผ่าน EIA ผันน้ำยวม เผย 'เข้า ครม.ปีหน้า-ไม่เก็บค่าน้ำชาวนา-อาจไม่พึ่งทุนจีน'*, โดย กรีนนิวส์, 15 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://greennews.agency/?p=25578

[325] จาก *แนะชะลอโครงการผันน้ำยวมสู่เขื่อนภูมิพลเข้า ครม. ชาวบ้าน-นักวิชาการ-ส.ส.-นักอนุรักษ์ร่วมประสานเสียงค้าน เผยพบพิรุธ EIA อื้อ หวั่นปนเปื้อนสายพันธุ์ข้ามลุ่มน้ำ ชาวกะเหรี่ยงเผยละเมิดข้อห้ามบรรพชน*, โดย สำนักข่าวชายขอบ, 25 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://transbordernews.in.th/home/?p=28873

[326] จาก *โครงการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการบริหารจัดการน้ำ โขง เลย ชี มูล โดยแรงโน้มถ่วง ระยะที่ 1 จังหวัดเลย*, โดย สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 9 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.klcm-phase1.com/projectarea.html

[327] จาก *เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำโขงฯ แถลงค้านรายงาน EIA โครงการจัดการลุ่มน้ำโขง เหตุประชาชนผู้ได้รับผลกระทบไม่ได้มีส่วนร่วม*, โดย ประชาไท, 21 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/09/95099

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 ประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการดำเนินการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิมนุษยชนและการดำเนินการโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่อยู่อาศัย และที่ทำกิน หรือคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชน ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและมาตรการเยียวยาอย่างเหมาะสม เป็นธรรม และรวดเร็ว โดยไม่มีข้อขัดข้องแต่ประการใด[328]

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 การดำเนินการด้านที่ดิน

สำหรับมาตรการกระจายการถือครองที่ดินและลดความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินนั้น รัฐบาลได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนที่ยากไร้และเกษตรกรในลักษณะแปลงรวมโดยไม่ให้กรรมสิทธิ์[329] ผ่านโครงการ “จัดที่ดินทำกินให้ชุมชน” โดยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เพื่อแก้ไขปัญหาและเยียวยาผู้ที่ถูกผลักดันออกจากพื้นที่และป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐเพิ่มเติม รวมถึงเพื่อจัดสรรที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนที่ยากไร้และเกษตรกร ซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2558 จนถึงปัจจุบัน มีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายดำเนินการ จำนวน 1,442 พื้นที่ ใน 70 จังหวัด รวมเนื้อที่ประมาณ 5,713,049 ไร่ และได้มีการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยแล้ว จำนวน 292 พื้นที่ ใน 63 จังหวัด รวมเนื้อที่ประมาณ 821,534 ไร่ โดยได้จัดสรรประชาชนเข้าไปในพื้นที่เป้าหมายแล้ว จำนวน 68,453 ราย และดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพใน 185 พื้นที่ 62 จังหวัด[330] ซึ่งที่ดินที่จัดสรรให้แก่ชุมชนนั้นโดยส่วนใหญ่เป็นที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ผลักดันร่าง พ.ร.บ. สถาบันบริหารจัดการที่ดินและการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน พ.ศ. .... ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ต่อเนื่องมาจากสถาบันบริหารและจัดการธนาคารที่ดิน (บจธ.) ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2554[331] โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกลไกการกระจายการถือครองที่ดินให้เกษตรกรและผู้ยากจนให้มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูญเสียสิทธิในที่ดิน รวมถึงการสนับสนุนอาชีพให้แก่เกษตรกรและผู้ยากจนตามความเหมาะสมของที่ดิน[332] ที่ผ่านมา บจธ. ได้ดำเนินการจัดทำร่าง พ.ร.บ. และได้ดำเนินการจัดรับฟังความคิดเห็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยในการประชุมคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2564 เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564 ที่ประชุมมีมติเห็นชอบในหลักการร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวและมอบหมายให้ บจธ. นำเสนอต่อ ครม. ต่อไป[333]

---

[328] จาก หนังสือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ ทส 0220.2/1226 ลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2564 เรื่อง รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 และรายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563.

[329] ที่ดินที่นำมาจัดสรรเป็นที่ทำกินให้แก่ชุมชนประกอบด้วยที่ดิน 6 ประเภท คือ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลน ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุ และที่ดินสงวนไว้เพื่อกิจการนิคมในนิคมสร้างตนเอง.

[330] จาก หนังสือสำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ที่ นร 1600/658 ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[331] เนื่องจากพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน) (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 มาตรา 6 กำหนดให้ต้องมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งธนาคารที่ดินหรือองค์การอื่นที่มีวัตถุประสงค์ในลักษณะทำนองเดียวกันต่อคณะรัฐมนตรีภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้มีผลใช้บังคับ (วันที่ 8 มิถุนายน 2562).

[332] จาก *ร่างพระราชบัญญัติสถาบันบริหารจัดการที่ดินและกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน พ.ศ. ....* [กฎหมาย]. โดย สถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน), 12 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.labai.or.th/file_download/draf_msgland.pdf

[333] จาก *การประชุมคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2564,* โดย สำนักงานคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ, 13 กันยายน 2564. สืบค้นจาก http://www.onlb.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=165&catid=78&Itemid=554

2.2.2 การดำเนินการด้านป่าไม้

ในปี 2562 ได้มีการประกาศใช้กฎหมาย 3 ฉบับ ที่มีบทบัญญัติให้ประชาชนมีโอกาสใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต คือ พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และ พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 โดยในปี 2563 รัฐบาลได้ทำการสำรวจและตรวจสอบการถือครองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในพื้นที่ประมาณ 4 ล้านไร่ ตามบทเฉพาะกาลของ พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 64 และ พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรา 121 โดยรัฐบาลจัดให้มีโครงการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยตราเป็น พ.ร.ฎ. เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้จัดทำร่างเพื่อกำหนดโครงการและหลักเกณฑ์ในการอยู่อาศัยหรือทำกินในโครงการดังกล่าว คือ ร่าง พ.ร.ฎ. กำหนดโครงการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. .... และ ร่าง พ.ร.ฎ. กำหนดโครงการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พ.ศ. .... ซึ่งอยู่ระหว่างการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของ ครม. นอกจากนี้ยังได้จัดทำร่างระเบียบที่เกี่ยวข้อง คือ ร่างระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการอยู่อาศัยหรือทำกินตามโครงการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในเขตอุทยานแห่งชาติเพื่อการดำรงชีพอย่างเป็นปกติธุระ พ.ศ. .... และร่างระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการอยู่อาศัยหรือทำกินตามโครงการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เพื่อการดำรงชีพอย่างเป็นปกติธุระ พ.ศ. .... ซึ่งอยู่ในระหว่างการเตรียมประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย

อย่างไรก็ดี ร่าง พ.ร.ฎ. และร่างระเบียบดังกล่าวได้กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์คุณสมบัติ และเงื่อนไขในการอยู่อาศัยและดำรงชีพในพื้นที่โครงการที่มีลักษณะเคร่งครัดและจำกัดอย่างมาก อาทิ กำหนดให้การถือครองที่ดินกระทำได้ไม่เกินครอบครัวละ 20 ไร่ และในกรณีที่อยู่กันเป็นครัวเรือนตั้งแต่สามครอบครัวขึ้นไป ให้มีสิทธิถือครองได้ไม่เกินครัวเรือนละ 50 ไร่ โดยไม่ได้พิจารณาการถือครองตามความเป็นจริง และกำหนดระยะเวลาของโครงการไว้เพียง 20 ปี โดยไม่มีความแน่นอนว่าเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วบุคคลที่ได้รับอนุญาตตามโครงการจะมีสิทธิอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ดังกล่าวต่อไปหรือไม่ สำหรับคุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับอนุญาตตามโครงการนั้น จะต้องครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินนั้นมาอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่ดินทำกินอื่น รวมถึงไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ออกจากที่ดินหรือถูกเจ้าหน้าที่มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิการอยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่นั้นมาก่อน ในส่วนของหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น กำหนดให้ผู้อยู่อาศัยและทำกินมีหน้าที่หลายประการ รวมทั้งการปลูกป่าระบบวนเกษตรหรือการทำเกษตรแบบผสมผสานตามนโยบายของรัฐ โดยไม่สามารถละทิ้งการทำประโยชน์หรือไม่อยู่อาศัยติดต่อกันเกินหนึ่งปีโดยไม่มีเหตุอันควรได้ ซึ่งนำไปสู่ข้อกังวลว่ากรณีดังกล่าวจะสอดคล้องกับการทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำรงชีพของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มหรือไม่ อีกทั้ง ยังมีข้อจำกัดในการก่อสร้างหรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัยในพื้นที่และการนำสัตว์เลี้ยงเข้าออกพื้นที่โครงการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่

นอกจากนี้ แม้ พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 8 จะบัญญัติให้การกำหนดพื้นที่อุทยานแห่งชาติ รวมถึงการขยายและการเพิกถอนอุทยานแห่งชาติไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนที่เกี่ยวข้องและประชาชน โดยให้เป็นไปตามประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ แต่จนปัจจุบันยังไม่ได้มีการออกประกาศเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้องและประชาชนดังกล่าว ทำให้การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เกี่ยวกับกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชน และประชาชนยังไม่มีความชัดเจน ซึ่ง กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนในลักษณะดังกล่าวจากกรณีการเตรียมประกาศให้พื้นที่บริเวณหาดขนอม ต. ท้องเนียน อ. ขนอม

จ. นครศรีธรรมราช เป็นอุทยานแห่งชาติหาดขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ ที่อยู่ในขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและชี้แจงทำความเข้าใจเบื้องต้นกับประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ แต่มีข้อกังวลว่าการดำเนินการดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมและครบถ้วน[334]

2.2.3 การดำเนินการกรณีโครงการพัฒนาของรัฐส่งผลกระทบต่อชุมชน

กรณีโครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต อ. จะนะ จ. สงขลา ภายหลังจากที่มีการชุมนุมคัดค้านของประชาชนในพื้นที่จำนวนหนึ่ง รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง ศึกษา และทบทวนปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพื่อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดนโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาต่อนายกรัฐมนตรี หรือ ครม.[335] โดยผลการศึกษาข้อเท็จจริงปรากฏว่า การดำเนินการที่ผ่านมายังไม่เป็นไปตามมติ ครม. เนื่องจากสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการด้วย[336] อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2564 นายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งให้ ศอ.บต. ดำเนินการตามโครงการต่อไป แต่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2562 และวันที่ 21 มกราคม 2563 อย่างเคร่งครัด[337] และในช่วงเดือนธันวาคม 2564 เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่นยื่นเรื่องคัดค้านการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อประกอบการจัดทำรายงาน EIA ของบริษัท ทีพีไอ โพลีน เพาเวอร์ จำกัด (มหาชน) ทั้ง 4 โครงการ ที่จะดำเนินการรับฟังความคิดเห็นในเดือนธันวาคม 2564 ซึ่งเป็นการดำเนินการภายใต้โครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต อ. จะนะ จ. สงขลา[338] ต่อมา ครม. ได้มีมติเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2564 ให้ สศช. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดให้มีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยรับข้อเสนอของภาคประชาชน รวมถึงผลการดำเนินการของคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงไปประกอบการพิจารณาดำเนินการด้วย และในระหว่างรอผลรายงาน SEA ให้หน่วยงานของรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องชะลอการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับโครงการไว้เป็นการชั่วคราว[339]

กรณีการขุดลอกและถมทะเลตามโครงการท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุดระยะที่ 3 ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำประมงพื้นบ้านจนนำไปสู่การเรียกร้องนั้น การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อกำกับการติดตามตรวจสอบและการปฏิบัติตามมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ผู้แทนจากภาครัฐ ภาควิชาการและตัวแทนชุมชน และมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่คือ กองทุนหลักประกันความเสียหายฉุกเฉิน เพื่อเยียวยาความเสียหายในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน โดยคณะกรรมการดังกล่าวจะเป็นผู้พิจารณากำหนดความเสียหายที่เกิดขึ้น และกองทุนเพื่อพัฒนา

---

[334] จาก รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่ 179/2564 เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีการประกาศให้หาดขนอมเป็นอุทยานแห่งชาติหาดขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ (เตรียมการ) อาจกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่ง.

[335] จาก *'บิ๊กตู่' ตั้ง 'ธรรมนัส' ประธานสอบข้อเท็จจริง 'โครงการเมืองต้นแบบจะนะ'*, โดย มติชนออนไลน์, 28 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2551993

[336] จาก *'ธรรมนัส' เผยยุติโครงการ 'จะนะ' ชั่วคราว ผลการศึกษาพบผิดมติ ครม. จ่อส่งรายงานถึงนายกฯ-ป้อม*, โดย มติชนออนไลน์, 22 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2591167

[337] จาก *รองปลัดฯ ย้ำบัญชานายกฯ แจ้ง ศอ.บต.เดินหน้านิคมจะนะ ให้ยึดมติ ครม.อย่างเคร่งครัด*, โดย แนวหน้า, 14 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/local/558970

[338] จาก คำร้องที่ 229/2564 เรื่อง ขอให้ตรวจสอบโครงการนิคมอุตสาหกรรมจะนะ.

[339] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 14 ธันวาคม 2564* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล]. โดย รัฐบาลไทย, 14 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/49441

คุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยรอบและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม[340]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า รัฐบาลมีความพยายามในการแก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย โดยอาศัยการจัดที่ดินทำกินให้ประชาชนที่ยากไร้และเกษตรกรให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัย และแก้ไขความขัดแย้งในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยการสำรวจและตรวจสอบการถือครองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในพื้นที่ประมาณ 4 ล้านไร่ และดำเนินการออกกฎหมายเพื่อกำหนดโครงการอนุรักษ์และหลักเกณฑ์ในการอยู่อาศัยเพื่อรองรับประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ดังกล่าวมาก่อน ถือเป็นความพยายามในการดำเนินการของรัฐที่จะให้ประชาชนมีที่ดินทำกินตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้สอดรับกับพันธกรณีระหว่างประเทศในด้านอื่น ๆ

ปัญหาหรืออุปสรรค อย่างไรก็ตาม ในปี 2564 ปัญหาความเหลื่อมล้ำในที่ดินทำกินยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ปรากฏการบุกรุกพื้นที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช นำมาสู่การจับกุมผู้กระทำผิด และการจัดสรรที่ดินให้กับชุมชนตามนโยบายของ คทช. ดำเนินไปได้ค่อนข้างล่าช้า เมื่อพิจารณาผลการดำเนินการเปรียบเทียบกับเป้าหมายในการจัดให้ประชาชนมีพื้นที่ทำกิน สำหรับร่างกฎหมายลำดับรองเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำอยู่นั้น มีลักษณะเป็นการอนุญาตให้ประชาชนอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่อย่างจำกัด การดำเนินการหลายอย่างในพื้นที่ไม่อาจกระทำได้ หรือต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน และการถือครองมีกำหนดระยะเวลาเป็นคราว ๆ โดยมีเหตุที่ผู้ถือครองอาจถูกให้ออกจากที่ดินได้ ทำให้ไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน นอกจากนี้ การดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐยังไม่ได้คำนึงถึงสิทธิชุมชนและขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากประชาชนสำหรับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จนมีการร้องเรียนขอให้มีการทบทวนและตรวจสอบในหลายกรณีที่เป็นโครงการขนาดใหญ่ ใช้งบประมาณสูงและอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ซึ่งอาจยังไม่เป็นไปตามสิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ และจะต้องแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวต่อไป

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

4.1 รัฐบาลควรมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศึกษาปัญหาอุปสรรคการใช้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อรับรองให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง รวมถึงในขั้นตอนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย หรือในการออกกฎหมายลำดับรอง เช่น กฎหมายลำดับรองตาม พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และ พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ที่ควรคำนึงถึงสิทธิของชุมชนในการจัดการหรือมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืนให้มากที่สุด และไม่ควรกำหนดเงื่อนไขของบุคคลและชุมชนให้เป็นอุปสรรคในการใช้สิทธิมากเกินไปกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ นอกจากนี้ ในระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการควรเพิ่มการอบรมให้ความรู้ เพื่อสร้างความตระหนัก และการปฏิบัติหน้าที่อย่างสอดคล้องกับการรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงในการตีความและบังคับใช้กฎหมายด้วย

---

[340] จาก *"กนอ." ลั่นพร้อมดึง 2 กองทุนฯ อุ้มกลุ่มประมงเดินหน้าถมทะเลรับมาบตาพุดเฟส 3*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 2 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/business/detail/9640000041805

4.2 รัฐบาลควรเร่งรัดให้มีการอนุญาตการเข้าทำประโยชน์และอยู่อาศัย รวมถึงจัดสรรประชาชนเข้าไปยังพื้นที่เป้าหมายโดยเร็วให้ครบตามพื้นที่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ตามโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนของ คทช. และควรพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการถือครองที่ดินให้มีความมั่นคงในการถือครองที่ดิน และเพื่อให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดินและลดความความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินอย่างแท้จริง รัฐบาลควรพิจารณานำมาตรการการจำกัดการถือครองที่ดิน ปรับปรุงมาตรการด้านภาษีเกี่ยวกับที่ดินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงการพัฒนามาตรการอื่น ๆ เพื่อลดแรงจูงใจในการถือครองที่ดินจำนวนมาก เพื่อการเก็งกำไรโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

4.3 รัฐบาลควรกำชับให้หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการพัฒนาต่าง ๆ ต้องสร้างหลักประกันว่าในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลหรือโครงการที่รัฐบาลเป็นผู้อนุญาตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อบุคคลและชุมชนในพื้นที่ ต้องให้บุคคลและชุมชนผู้ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่ก่อนเริ่มดำเนินการ ทั้งในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญผลกระทบและประโยชน์ที่อาจจะเกิดขึ้นในภาษาที่เข้าใจได้ และต้องนำความคิดเห็นของผู้ได้รับผลกระทบมาพิจารณาเป็นลำดับแรก และหากมีความเสียหายเกิดขึ้นต้องมีมาตรการการเยียวยาให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมภายในระยะเวลาอันสมควร

4.5 ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

1. สถานการณ์/ปัญหา

แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565) กำหนดประเด็นที่รัฐบาลให้ความสำคัญและจะเร่งดำเนินการในช่วงของแผนระยะที่ 1 ไว้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านแรงงาน (2) ด้านชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3) ด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ (4) ด้านการลงทุนระหว่างประเทศและบรรษัทข้ามชาติ

1.1 สถานการณ์ด้านสิทธิแรงงาน แรงงานบังคับ และการค้ามนุษย์

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบด้านแรงงานอย่างมีนัยสำคัญ โดยปรากฏกรณีการถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจำนวนมาก ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติโดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานในภาคอุตสาหกรรมประมงปรากฏปัญหา อาทิ การไม่จ่ายค่าแรงหรือจ่ายค่าแรงไม่ครบถ้วน การยึดเอกสารเพื่อจำกัดการเคลื่อนย้ายและควบคุมการฝากถอนเงินของแรงงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นการบังคับใช้แรงงาน ปัญหาด้านสุขอนามัยในสถานที่ทำงานและบนเรือประมงที่ไม่สะอาด และการบริการสาธารณสุขที่ไม่เหมาะสม (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อสิทธิแรงงาน)

นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกาได้ปรับลดระดับความพยายามของประเทศไทยในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขการค้ามนุษย์จากเดิมที่อยู่ในกลุ่มที่ 2 (Tier 2) ในปี 2563 เป็นกลุ่มที่ 2 บัญชีรายชื่อที่ต้องจับตามอง (Tier 2 Watch List) เนื่องจากรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ประจำปี 2564 (2021 TIP Report) ที่จัดทำโดยกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า รัฐบาลยังไม่ได้แก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์เพื่อการบังคับใช้แรงงาน โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติในหลายเรื่องที่สำคัญ เช่น การดำเนินคดีและการลงโทษผู้กระทำผิดมีจำนวนลดลง การระบุผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ด้านแรงงานอยู่ในระดับต่ำ ทั้งที่ปรากฏรายงานการบังคับใช้แรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย และการขาดระเบียบปฏิบัติสำหรับพนักงานตรวจแรงงานในการส่งต่อกรณีต้องสงสัยไปยังเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น[341] อย่างไรก็ดี ในปี 2564 มีรายงานการจับกุมกรณีการค้ามนุษย์เพื่อบังคับใช้แรงงานที่สำคัญ เช่น การจับกุมผู้ต้องหาชาวไทยกรณีหลอกลวงแรงงาน

[341] จาก *รายงานการค้ามนุษย์ประจำปี พ.ศ. 2564,* โดย สถานทูตสหรัฐฯ และสถานกงสุลในประเทศไทย, 20 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://th.usembassy.gov/th/our-relationship-th/official-reports-th/2021-trafficking-persons-reportthailand-th/

ชาวกัมพูชาไปบังคับใช้แรงงานบนเรือประมงในน่านน้ำมาเลเซียเมื่อเดือนเมษายน 2564[342] และการจับกุมผู้ต้องหาที่เกี่ยวข้องกับขบวนการลักลอบนำแรงงานสัญชาติเมียนมาเข้าประเทศเมื่อเดือนสิงหาคม 2564 ซึ่งเป็นการขยายผลจากกรณีการสกัดจับขบวนการขนชาวโรฮีนจา 97 คนจาก จ. พังงา เพื่อส่งไปยัง จ. สงขลา เมื่อปี 2558 เป็นต้น[343]

1.2 สถานการณ์ด้านผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

สถานการณ์การประกอบธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมยังคงเป็นกรณีที่พบเห็นได้ตลอดทั้งปี โดยมักเป็นผลจากการดำเนินการของโรงงานอุตสาหกรรมและการทำเหมืองแร่ เช่น กรณีบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งซึ่งประกอบกิจการคัดแยกสิ่งของ หลอมโลหะ และรีไซเคิลในพื้นที่ จ. ระยอง เกิดการรั่วไหลรั่วซึมจากบ่อน้ำภายในโรงงานออกสู่ภายนอก ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งกรมควบคุมมลพิษอยู่ระหว่างดำเนินการให้บริษัทชดใช้ค่าเสียหายและดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบ โดยมีการประเมินค่าเสียหายจำนวน 47 ล้านบาท และค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนประมาณ 1,322 ล้านบาท[344] หรือกรณีการระเบิดและเกิดเพลิงไหม้โรงงานพลาสติกของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งใน จ. สมุทรปราการ เมื่อต้นเดือนกรกฎาคม 2564 ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศเป็นวงกว้าง[345] แต่ปัจจุบันยังไม่ได้มีการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างครอบคลุมเพียงพอ[346] โดยมีรายงานว่าผู้ได้รับผลกระทบยังคงได้รับการเยียวยาความเสียหายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เท่านั้น การเยียวยาต่ำสุดคือ 40 บาท สูงสุดคือ 49,500 บาท และส่วนใหญ่ได้รับการเยียวยาเป็นจำนวนเงินหลักร้อยถึงหลักพัน ส่งผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่ชัดเจนในการประเมินความเสียหายและการเยียวยาความเสียหาย[347] นอกจากนี้เมื่อเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา ยังปรากฏการชุมนุมเรียกร้องของชาวบ้านบางส่วนใน อ. นาบอน จ. นครศรีธรรมราช เพื่อคัดค้านการจัดตั้งโรงไฟฟ้าชีวมวล 2 แห่ง ในพื้นที่ เนื่องจากมีข้อกังวลถึงผลกระทบต่อสุขภาพของชุมชน ทั้งในเรื่องน้ำเสียจากโรงงานและมลพิษทางอากาศ รวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมในรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม[348] ต่อมาในเดือนธันวาคม มีรายงานว่า เครือข่ายปกป้องนาบอน ได้ชุมนุมคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลและเรียกร้องให้รัฐบาลจัดทำกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) จนกระทั่ง

---

[342] จาก *DSI จับกุมผู้ต้องหาในคดีค้ามนุษย์ข้ามชาติ กรณีหลอกลวงแรงงานชาวกัมพูชา ไปบังคับใช้แรงงานบนเรือประมงในน่านน้ำสหพันธรัฐมาเลเซีย*, โดย กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 1 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dsi.go.th/th/Detail/3244d0f77436e24a311a4695efd9207c

[343] จาก *"กองปราบ" ลุยจับเครือข่ายขบวนการค้ามนุษย์รายใหญ่ภาคใต้*, โดย คมชัดลึกออนไลน์, 19 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/479595

[344] จาก *คพ. เรียกเงิน "วินโพเสส" 1.3 พันล้าน สร้างมลพิษหนองพะวา*, โดย ประชาชาติธุรกิจ, 17 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/general/news-692501

[345] จาก *โรงงานกิ่งแก้วไฟไหม้: สารเคมีตกค้าง ปัญหาใหม่หลังเหตุไฟไหม้โรงงานสารเคมี จ.สมุทรปราการ*, โดย บีบีซีไทย, 5 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-57723752

[346] กรณีดังกล่าว กสม. ได้ลงพื้นที่ติดตามผลกระทบจากเหตุเพลิงไหม้ดังกล่าว เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2564 โดยปัจจุบัน กสม. ได้หยิบยกกรณีดังกล่าวขึ้นมาตรวจสอบ โดยอยู่ในระหว่างขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป.

[347] จาก *ร้องเรียนเยียวยาโรงงานหมิงตี้ ขั้นต่ำ 40 บาท*, โดย ไทยพีบีเอส, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/310983

[348] กรณีดังกล่าว ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งสง อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ร้องเรียน กสม. เพื่อตรวจสอบและ กสม. ได้รับเรื่องดังกล่าวไว้ตรวจสอบแล้ว โดยอยู่ในระหว่างการแสวงหาข้อเท็จจริงจากบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.

รัฐบาลได้เจรจาและแต่งตั้งคณะกรรมการกลางเพื่อจัดทำกระบวนการประเมินผลกระทบดังกล่าว การชุมนุมจึงยุติลง[349]

1.3 สถานการณ์ด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ในปี 2564 ยังเป็นกรณีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกฟ้องร้องดำเนินคดีจากองค์กรธุรกิจในลักษณะการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (SLAPP) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาและฟ้องละเมิดทางแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกฆาตกรรมอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อมจนเกิดข้อพิพาทกับเอกชนซึ่งเข้ามาดำเนินกิจการในพื้นที่ โดยสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องดำเนินคดีได้บางกรณี (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน)

1.4 สถานการณ์ด้านผลกระทบจากการลงทุนข้ามพรมแดน

สถานการณ์ที่สำคัญยังคงเป็นเรื่องการสร้างเขื่อนบริเวณแม่น้ำโขงของประเทศลาว ซึ่งมีข้อกังวลถึงผลกระทบทางด้านระบบนิเวศทางธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งแม่น้ำ และมีหน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจของประเทศไทยที่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่มีความตกลงในการรับซื้อไฟฟ้าจากโครงการดังกล่าว รวมถึงธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยที่ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่โครงการดังกล่าว โดยมีภาคประชาสังคมออกมาเรียกร้องให้ธนาคารไทยระงับการสนับสนุนทางการเงินต่อโครงการเขื่อนหลวงพระบาง[350] นอกจากนี้ จากกรณีที่เกิดรัฐประหารในประเทศเมียนมาเมื่อต้นปี 2564 ทำให้มีการเรียกร้องให้รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ รวมถึงภาคธุรกิจ ระงับการลงทุนและการให้ความช่วยเหลือทางการเงินต่อธุรกิจที่มีความเกี่ยวพันกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในประเทศเมียนมา[351] อย่างไรก็ตาม มีบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งจัดทำรายงานสิทธิมนุษยชน (Human Rights Report) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจควบคู่กับการเคารพสิทธิมนุษยชนตามกรอบกติการะหว่างประเทศและกรอบกฎหมายในแต่ละประเทศที่บริษัทในเครือเข้าไปลงทุน[352]

ที่มา: สำนักข่าวชายขอบ

[349] จาก *กลุ่ม Save นาบอน อดข้าวประท้วงจี้รัฐบาลตั้ง กก.-ทำ SEA*, โดย ไทยพีบีเอส, 24 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/310966

[350] จาก *ประชาสังคมไทย เรียกร้อง 7 ธนาคาร ระงับการสนับสนุนการเงิน โครงการเขื่อนหลวงพระบาง*, โดย The Active, 10 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://theactive.net/news/20210210/

[351] จาก *ยื่นรัฐบาล "ระงับลงทุนเมียนมา" เพื่อสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม*, โดย กรีนนิวส์, 27 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://greennews.agency/?p=23053

[352] จาก *10 ธ.ค.64 เครือซีพี ดีเดย์เปิดตัว "รายงานสิทธิมนุษยชน" ฉบับปฐมฤกษ์*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, 15 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/business/976455

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

รัฐบาลโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ดำเนินการสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานเกี่ยวกับสาระสำคัญและบทบาทของหน่วยงานตามแผนปฏิบัติการฯ รวมทั้งมีการจัดทำหลักสูตรและการอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ ในส่วนของการสร้างแรงจูงใจให้องค์กรธุรกิจประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชนนั้น ได้มีการศึกษามาตรการจูงใจให้ภาคธุรกิจและรัฐวิสาหกิจเคารพหลักสิทธิมนุษยชนโดยเปรียบเทียบแนวทางของต่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้ดำเนินโครงการองค์กรต้นแบบด้านสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่ปี 2562 เพื่อกระตุ้นให้ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและภาคธุรกิจทุกขนาดประกอบการบนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน ส่วนกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้ตราสัญลักษณ์ Thailand Trust Mask ให้มีความสอดคล้องตามหลักการชี้แนะฯ

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 การดำเนินการในประเด็นที่กำหนดในแผนปฏิบัติการระดับชาติ

1) ด้านแรงงาน

รัฐบาลโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ อยู่ในระหว่างการจัดทำ ร่าง พ.ร.บ. ขจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล พ.ศ. .... ซึ่งจะกำหนดมาตรการในการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล รวมถึงการเลือกปฏิบัติในการทำงานและการประกอบอาชีพทั้งในหน่วยงานของรัฐและเอกชน ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการศึกษาข้อมูลและสถิติข้อร้องเรียนที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติ รวมทั้งได้รับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาอย่างต่อเนื่อง[353] ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานบังคับในภาคประมง รัฐบาลโดยคณะกรรมการนโยบายการประมงแห่งชาติได้เห็นชอบแผนการบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทย พ.ศ. 2563 - 2565 ซึ่งมุ่งจัดการประมงให้ยั่งยืนภายใต้ความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมถึงเห็นชอบแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการป้องกันยับยั้ง และขจัดการทำประมงผิดกฎหมาย (NPOA-IUU) ฉบับที่ 2 เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและครอบคลุมกิจกรรมการทำประมงทะเลทุกมิติ[354] และเมื่อเดือนกันยายน 2564 ครม. ได้อนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ. .... เพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎกระทรวงฉบับเดิมที่ประกาศใช้เมื่อปี 2557 และแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี 2561 เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการจ้างงานและสภาพการทำงานบนเรือประมงทะเลในปัจจุบัน[355]

2) ด้านผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลโดยสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (สำนักงาน ก.ล.ต.) มีแผนที่จะกำหนดให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืน (Environment, social and governance (ESG) disclosure) ซึ่งครอบคลุมการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการเคารพสิทธิมนุษยชนและความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม ทั้งในส่วนของนโยบาย แนวปฏิบัติ และการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ เพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะลดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมในประเด็นต่าง ๆ ทั้งในเรื่องพลังงาน น้ำ ขยะ ของเสีย มลพิษ รวมถึงการจัดการ

---

[353] จาก *ครม.รับข้อเสนอแนะปรับปรุงกฎหมายสร้างความเสมอภาคในกลุ่มติดเชื้อเอชไอวีเข้าถึงโอกาสการทำงาน,* โดย สยามรัฐ, 23 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/199300

[354] จาก *"บิ๊กป้อม" เห็นชอบแผนแก้ประมงระดับชาติ สอดคล้องช่วงโควิด*, โดย เดลินิวส์, 4 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/politics/847690/

[355] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 21 กันยายน 2564* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล]. โดย รัฐบาลไทย, 21 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/46045

เพื่อลดปัญหาก๊าซเรือนกระจกด้วย (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในข้อ 2.2.2)

3) ด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

รัฐบาลได้เสนอแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อขยายขอบเขตการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้ครอบคลุมถึงผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาญาและจำเลยในคดีอาญา และเพิ่มเติมความคุ้มครองแก่พยานคดีอาญาในกรณีอื่น ๆ อาทิ กำหนดให้มีการประเมินพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัยของพยาน การเพิ่มเติมมูลฐานความผิดฐานก่อการร้ายและความผิดตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้สามารถร้องขอมาตรการพิเศษได้ มาตรการช่วยเหลือเยียวยาผลกระทบจากการมาเป็นพยาน รวมถึงเพิ่มอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานให้มีอำนาจหน้าที่ตรวจค้น ควบคุมบุคคลหรือยานพาหนะต้องสงสัยที่อาจก่ออันตรายต่อพยาน โดย ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวอยู่ในระหว่างการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร[356]

4) ด้านผลกระทบจากการลงทุนข้ามพรมแดน

รัฐบาลได้ดำเนินการเพิ่มเงื่อนไขในการตรวจประเมินสิทธิมนุษยชนก่อนการให้กู้เงินสำหรับดำเนินโครงการในประเทศเพื่อนบ้าน[357]

จากการรวบรวมและประมวลข้อมูลผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการฯ ระยะครึ่งรอบ พบว่า ในภาพรวมหน่วยงานร้อยละ 100 มีการกรอกข้อมูลผลการดำเนินงาน โดยมีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการฯ จำนวน 130 กิจกรรม จากทั้งหมด 142 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 91.45 และมีกิจกรรมที่ยังไม่ได้ดำเนินการจำนวน 12 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 8.45 ทั้งนี้ ในภาพรวมพบว่า รัฐวิสาหกิจและภาคธุรกิจที่ให้ข้อมูลและกรอกผลการดำเนินงานส่วนมากมีความเข้าใจและปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการฯ ด้านแรงงาน ด้านชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยดี แต่ขาดความเข้าใจในแผนปฏิบัติการฯ ด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและด้านการลงทุนระหว่างประเทศและบรรษัทข้ามชาติ และหน่วยงานที่สมัครใจกรอกข้อมูลผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการฯ ส่วนมากเป็นภาคธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความตระหนักถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน แต่ยังขาดความร่วมมือจากภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม[358]

2.2.2 การดำเนินการเพื่อกำกับดูแลส่งเสริมให้ภาคธุรกิจประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชน

สำนักงาน ก.ล.ต. มีแผนงานที่กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืน (ESG disclosure) ในปี 2565 โดยการจัดทำแบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปีและรายงานประจำปี หรือแบบ 56-1 (One Report) ซึ่งครอบคลุมการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการเคารพสิทธิมนุษยชน การแสดงเจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิมนุษยชนในระดับนโยบาย รวมทั้งต้องทำการระบุและประเมินความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันหรือบรรเทาผลกระทบจากความเสี่ยงนั้น ทั้งในส่วนของบริษัทจดทะเบียนนั้นเองและในห่วงโซ่คุณค่า (value chain) จัดให้มีระบบติดตามผลการดำเนินการ ตลอดจนการรายงานถึงการดำเนินการของบริษัทในการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence) ตามหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม

---

[356] จาก *"สมศักดิ์" ดันร่าง พ.ร.บ.คุ้มครองพยานในคดีอาญา ฉบับแก้ไข เพิ่มความปลอดภัยแก่ "พยาน"*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 27 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/crime/detail/9640000084784

[357] จาก หนังสือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ที่ ยธ 0411/6967 ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2564 เรื่อง ขอจัดส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[358] จาก หนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยธ 0405/10067 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2564 เรื่อง รายงานประเมินผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565) (ระยะครึ่งรอบ).

สำหรับบริษัทจดทะเบียนในการเปิดเผยข้อมูลตามแบบรายงานดังกล่าว ในปี 2564 สำนักงาน ก.ล.ต. ร่วมกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สมาคมบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับหลักการและการจัดทำข้อมูลด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ตลอดจนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และระดมความคิดเห็นจากบริษัทที่จดทะเบียนในหลายอุตสาหกรรม[359] รวมทั้งได้จัดอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการตามมาตรการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวให้แก่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งจะนำไปสู่การจัด “หลักสูตรอบรมธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน” ภายใต้โครงการธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน สำหรับภาคธุรกิจในตลาดทุนไทย (ระยะที่ 1) เพื่อขยายองค์ความรู้ แนวคิด และประเด็นการเคารพสิทธิมนุษยชนสำหรับภาคธุรกิจที่จะเปิดเผยข้อมูลในแบบ 56-1 ต่อไป[360]

ในส่วนของรัฐวิสาหกิจ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจได้เริ่มนำระบบการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจใหม่ (State Enterprise Assessment Model หรือ SE-AM) มาใช้ตั้งแต่ปี 2563 ซึ่งมีการประเมินใน 8 ด้าน รวมถึงด้านการกำกับดูแลที่ดีและการนำองค์กร (Corporate Governance and Leadership หรือ CG) ที่กำหนดให้รัฐวิสาหกิจต้องมีนโยบายการปฏิบัติงาน และการติดตามผลการดำเนินงานด้านการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การคำนึงถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน และการจัดทำยุทธศาสตร์และสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย[361] โดยในปี 2564 มีรัฐวิสาหกิจบางแห่งได้ดำเนินการไปบ้างแล้ว[362]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า รัฐบาลได้มีการจัดทำร่างกฎหมายขจัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล และการแก้ไขกฎหมายคุ้มครองพยาน ซึ่งจะช่วยคุ้มครองบุคคลจากการถูกเลือกปฏิบัติในการทำงานและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมทั้งยังได้มีการแก้ไขกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเลเพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานบังคับในอุตสาหกรรมประมง ในด้านการบังคับใช้กฎหมาย มีรายงานการจับกุมผู้กระทำผิดกรณีค้ามนุษย์เพื่อบังคับใช้แรงงานบางกรณี นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามในการส่งเสริมให้ภาคธุรกิจทั้งในส่วนรัฐวิสาหกิจและผู้ประกอบการเอกชนประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่สำนักงาน ก.ล.ต. ได้เตรียมการให้บริษัทจดทะเบียนมีการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนของทั้งบริษัทเองและผู้ประกอบการในห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของตนในรายงานประจำปี ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งเพราะสอดคล้องกับแนวทางของหลักการชี้แนะฯ ที่ต้องการให้บริษัทแม่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้บริษัทในห่วงโซ่คุณค่าของตน ซึ่งมักไม่ใช่บริษัทขนาดใหญ่ ได้เข้าใจถึงผลกระทบหรือความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดขึ้น เป็นการขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชนไปยังบริษัทขนาดกลางและ

[359] จาก *กลต.จุฬาฯ คิกออฟ Focus Group โครงการธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 24 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/news1/detail/9640000018347

[360] จาก หนังสือสำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่ กลต.สภ. 2705/2564 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564.

[361] จาก หนังสือสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ที่ กค 0804.1/244 ลงวันที่ 20 มกราคม 2564 เรื่อง ข้อมูลความคืบหน้าเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2563.

[362] จาก หนังสือสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ที่ กค 0804.1/5256 ลงวันที่ 21 กันยายน 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564.

ขนาดเล็กที่ขาดการรับรู้เรื่องการประกอบธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชนตามแนวทางหลักการชี้แนะฯ รวมถึงมีการเพิ่มเงื่อนไขในการตรวจประเมินสิทธิมนุษยชนก่อนการให้กู้เงินสำหรับดำเนินโครงการในประเทศเพื่อนบ้าน

ปัญหาหรืออุปสรรค จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้มีความเสี่ยงในการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ง่ายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสิทธิแรงงาน ซึ่งยังปรากฏการละเมิดสิทธิของแรงงานในส่วนของการเลิกจ้างและการจ่ายค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรม และการใช้แรงงานบังคับและการค้ามนุษย์ในกลุ่มแรงงานประมง สำหรับในส่วนของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนนั้น ยังปรากฏกรณีการฟ้องร้องดำเนินคดีอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพียงพอเพื่อคุ้มครองสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการฟ้องร้องดำเนินคดีโดยองค์กรธุรกิจอันเนื่องมาจากการเปิดเผยการละเมิดสิทธิมนุษยชนขององค์กรธุรกิจ นอกจากนี้ แม้รัฐบาลจะมีความพยายามในการออกมาตรการเพื่อกำกับดูแลองค์กรธุรกิจให้เคารพสิทธิมนุษยชนแต่ก็ยังเป็นมาตรการที่อยู่ในวงจำกัด โดยรัฐบาลยังไม่ได้ใช้กลไกที่เหมาะสมในการนำเรื่องสิทธิมนุษยชนมาเป็นเงื่อนไขในการกำกับดูแลหรือส่งเสริมภาคธุรกิจในภาคส่วนต่าง ๆ อย่างครอบคลุม รวมถึงการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจของผู้ลงทุนสัญชาติไทยในต่างประเทศ และรัฐบาลยังไม่ได้นำเรื่องสิทธิมนุษยชนมาเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาการร่วมดำเนินการกับภาคธุรกิจหรือในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อร้องเรียนของประชาชนที่ห่วงกังวลต่อการดำเนินการของบริษัทขนาดใหญ่ในประเด็นผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ดังนี้

4.1 รัฐบาลควรผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565) ทั้ง 4 ด้าน ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่มีความเร่งด่วนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ให้นำแผนปฏิบัติการฯ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจของหน่วยงาน เชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ทบทวนและแก้ไขประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงควรเปิดเผยการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ ของหน่วยงานต่าง ๆ ให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้

4.2 รัฐบาลควรขยายการกำกับดูแลองค์กรภาคธุรกิจให้เคารพสิทธิมนุษยชนที่มากไปกว่าธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ โดยรวมถึงธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อาทิ การสนับสนุนให้องค์กรธุรกิจนอกเหนือจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นำการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนและสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้ในลักษณะเดียวกันกับแบบ 56-1 ของสำนักงาน ก.ล.ต. ตามความเหมาะสม การจัดให้มีกลไกกำกับดูแลการประกอบธุรกิจของผู้ลงทุนสัญชาติไทยในต่างประเทศ และการกำหนดให้การตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านเป็นส่วนหนึ่งของการกำกับดูแลองค์กรธุรกิจและเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการที่รัฐจะให้ความสนับสนุนองค์กรธุรกิจนั้น อาทิ การให้ความสนับสนุนกิจการของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน หรือคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งนี้ รวมไปถึงองค์กรธุรกิจที่รัฐจะเข้าเป็นคู่สัญญา หรือในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐด้วย

บทที่ 5

การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

128 สิทธิเด็ก

139 สิทธิผู้สูงอายุ

147 สิทธิคนพิการ

160 สิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศ

171 ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ

182 สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์

สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลพิจารณาใน 6 กลุ่ม ได้แก่ สิทธิเด็ก สิทธิผู้สูงอายุ สิทธิคนพิการ สิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศ ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ และสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิไว้ในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการศึกษา การสาธารณสุข และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ ให้แก่บุคคลไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ กติกา ICCPR และ กติกา ICESCR เป็นสนธิสัญญาหลักในการรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ และยังมีสนธิสัญญาอื่นที่รับรองสิทธิในแต่ละกลุ่มโดยเฉพาะ อาทิ อนุสัญญา CRC ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก อันมีหลักการพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ การไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็ก การคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กในทุกการกระทำที่เกี่ยวกับเด็ก การคุ้มครองสิทธิของเด็กในการมีชีวิตอยู่รอด และการพัฒนา รวมทั้งการรับฟังความเห็นของเด็กตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะ อนุสัญญา CEDAW ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี ที่มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายโดยขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เข้าถึงสิทธิและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพและการได้รับบริการสาธารณสุข เศรษฐกิจและสังคม ความเท่าเทียมในเรื่องครอบครัวและการแต่งงาน รวมถึงการได้รับความคุ้มครองโดยเท่าเทียมภายใต้กฎหมาย อนุสัญญา CRPD ได้รับรองสิทธิคนพิการเพื่อคุ้มครองและประกันให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งอนุสัญญา CERD ซึ่งนำมาปรับกับสิทธิของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ และสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ประกันสิทธิของบุคคลให้มีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย ตลอดจนการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่รัฐได้กำหนดนโยบายไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 - 2565) ซึ่งมีเป้าหมายและมาตรการดำเนินการเพื่อปกป้อง คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของกลุ่มบุคคลทุกกลุ่ม อาทิ กำหนดให้เด็กและเยาวชนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาการศึกษาและการเข้ารับบริการสุขภาพ กำหนดให้มีการพัฒนานวัตกรรมด้านการขนส่งที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มคนพิการและผู้สูงอายุ หรือกำหนดให้มีมาตรการในการแก้ปัญหาแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ

ในปี 2564 กสม. ได้ประมวลภาพรวม พร้อมประเมินสถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล ใน 6 กลุ่มหลัก ดังนี้

5.1 สิทธิเด็ก

1. สถานการณ์/ปัญหา

ข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (มท.) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563 มีเด็กและเยาวชนตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 จำนวน 20,786,770 คน เป็นเด็กช่วงอายุ 0 - 17 ปี จำนวน 13,606,547 คน และเยาวชนช่วงอายุ 18 - 25 ปี จำนวน 7,180,223 คน คิดเป็นร้อยละ 20.56 และร้อยละ 10.85 ของจำนวนประชากรทั้งหมด 66,186,727 คน ตามลำดับ[363] จากการติดตามสถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้านสิทธิเด็ก ปี 2564 พบปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ปัญหาพัฒนาการของเด็ก

ในปี 2558 - 2559 มีการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) และองค์การยูนิเซฟประเทศไทย พบปัญหาด้านพัฒนาการของเด็ก ได้แก่ ภาวะทุพโภชนาการทั้งในส่วนของส่วนสูง ไม่สมส่วนตามเกณฑ์และมีภาวะน้ำหนักเกิน รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการปฐมวัยและคุณภาพการจัดบริการ พ่อแม่ผู้ปกครองขาดความรู้และทักษะการดูแลเลี้ยงดูที่ถูกต้อง นอกจากนั้น ยังขาดการเตรียมความพร้อมระหว่างรอยเชื่อมต่อในระดับปฐมวัยไปยังระดับประถมศึกษา ปัญหากลุ่มเด็กไร้สัญชาติ ชนกลุ่มน้อย ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวไม่สามารถลดหรือทำให้หมดลงไปได้ เนื่องจากขาดระบบที่จะทำให้เกิดการดำเนินการได้อาทิ ระบบการสำรวจคัดกรองวินิจฉัยศักยภาพของเด็กปฐมวัย ทำให้การพัฒนาแบบองค์รวมและเน้นการดูแลเด็กแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันเป็นไปได้ยาก[364]

ผลสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดย สสช. ด้วยการสนับสนุนจากยูนิเซฟ ซึ่งได้เผยแพร่เมื่อปี 2564 ระบุว่า เด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาโภชนาการ ขาดภูมิคุ้มกันโรค และขาดทักษะเรียนรู้ เด็กอายุ 1 ปี ใน จ.นราธิวาส เกือบครึ่งหนึ่งไม่ได้รับวัคซีนภูมิคุ้มกันอย่างครบถ้วน เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอายุ 1 ปี ของทั้งประเทศกว่าร้อยละ 82 ที่ได้รับวัคซีนภูมิคุ้มกันครบถ้วน[365] ในปี 2564 ที่ยังคงมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระลอกใหม่ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาของเด็กปฐมวัย จากปัญหาสภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองและสถานรับเลี้ยงเด็กต้องปิดตามมาตรการของรัฐ ทำให้โอกาสในพัฒนาการทางด้านร่างกาย การเรียนรู้ และภาวะโภชนาการได้กินอาหารครบ 5 หมู่และดื่มนมต้องสูญเสียไป โดยมีข้อมูลด้านส่งเสริมสุขภาพด้านพัฒนาการปฐมวัยของกรมอนามัย เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2564 พบว่า เป้าหมายการคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย จำนวน 1,515,545 ราย สามารถคัดกรองได้ 1,345,511 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.8 พบพัฒนาการเด็กสมวัยจำนวน 968,253 ราย คิดเป็นร้อยละ 72 และสงสัยพัฒนาการล่าช้า จำนวน 377,253 ราย คิดเป็นร้อยละ 28 โดยในจำนวนที่สงสัยล่าช้าได้ส่งต่อไปกระตุ้นพัฒนาการภายใน 30 วัน พบว่า มีพัฒนาการสมวัยกลับมาได้ที่ ร้อยละ 99[366]

---

[363] จาก *สถิติข้อมูลและสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563 ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2563,* โดย กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 30 กันยายน 2564 สืบค้นจาก https://www.dcy.go.th/webnew/main/index.php

[364] จาก *(ร่าง) แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570* (น. ก), โดย คณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย, 25 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก http://dn.corewebsite.com/public/dispatch_upload/backend/core_dispatch_261649_6.pdf

[365] จาก *ผลสำรวจชี้เด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้เผชิญปัญหาโภชนาการ ขาดภูมิคุ้มกันโรค และขาดทักษะเรียนรู้,* โดย ประชาไท, 31 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/03/92366

[366] จาก *แนะเทคนิคกระตุ้นพัฒนาการเด็กเล็กช่วงโควิด 19*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, 20 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/news/955741

นอกจากนี้ ยังมีรายงานการสำรวจเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชุมชนแออัดทั่วกรุงเทพมหานคร (กทม.) ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ตั้งแต่ต้นปี 2563 ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2564 พบว่า เด็กและเยาวชนในพื้นที่สำรวจมีปัญหาหลายประการ อาทิ มีภาวะทุพโภชนาการ ภาวะการเรียนรู้ถดถอยกว่าปกติราว 2 - 5 เดือน และภาวะ “เครียดเงียบ”[367]

สำหรับโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) เห็นชอบนโยบายสวัสดิการเงินอุดหนุนเด็กเล็กแบบถ้วนหน้า แก่เด็กเล็กอายุ 0 - 6 ปี เดือนละ 600 บาท/คน/ปี โดยเริ่มในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 แต่ในทางปฏิบัติพบว่า ยังไม่สามารถจ่ายเงินอุดหนุนฯ แบบถ้วนหน้าได้ เนื่องจากปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่ได้รับการจัดสรรอย่างเพียงพอสำหรับเด็กเล็ก จำนวน 4.2 ล้านคนทั่วประเทศ ซึ่งในส่วนขององค์กรภาคประชาสังคมได้มีข้อเรียกร้องให้รัฐดำเนินการให้เป็นไปตามมติของ กดยช.[368] ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กเล็กที่อายุ 0 - 6 ปี ทุกคนได้รับเงินอุดหนุนทุกคนและแก้ไขปัญหาการตกหล่นของเด็กเล็กบางกลุ่ม เช่น เด็กในสถานสงเคราะห์ของรัฐ เด็กที่มีมารดาอยู่ในเรือนจำ เป็นต้น

1.2 การใช้ความรุนแรงต่อเด็ก

ในปี 2564 ยังคงพบรายงานเด็กถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวและพบการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในรูปแบบอื่น ตัวอย่างเช่น เด็กชายอายุ 7 ปี ถูกมารดาทำร้ายร่างกาย[369] เด็กหญิงอายุประมาณ 1 ปี ถูกพ่อเลี้ยงทำร้ายจนเสียชีวิต เนื่องจากมีปัญหากับภรรยาที่เป็นแม่ของเด็ก[370] นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ถูกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทำร้ายร่างกาย[371] และเยาวชนชายอายุ 18 ปี เสพกัญชาแล้วทำร้ายแฟนซึ่งเป็นเยาวชนหญิงอายุ 16 ปี จนเสียชีวิต[372] เป็นต้น

ข้อมูลจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ระบุถึงสถิติความรุนแรงต่อเด็กในสองช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดโรคโควิด 19 ได้แก่ 1) ช่วงก่อนการแพร่ระบาด (ปี 2561 - 2562) พบว่า มีความรุนแรงภายนอกครอบครัว จำนวน 1,142 ราย และความรุนแรงภายในครอบครัว จำนวน 3,017 ราย และ 2) ช่วงที่เกิดการแพร่ระบาด (ปี 2563 - 2564)[373] พบว่า มีความรุนแรงภายนอกครอบครัว จำนวน 969 ราย และความรุนแรงภายในครอบครัว จำนวน 2,902 ราย สถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

---

[367] จาก *กสศ.เปิดข้อมูลล่าสุด 4 วิกฤตที่มองไม่เห็น “เด็กในชุมชนแออัด-แคมป์คนงาน”*, โดย มติชนออนไลน์, 1 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/news_2753561

[368] จาก *เครือข่ายเด็กเท่ากัน ร้องภาครัฐ ช่วยจัดงบปี 65 ให้ “เงินอุดหนุนเด็กเล็กถ้วนหน้า”*, โดย SANOOK, 3 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.sanook.com/news/8429838/

[369] จาก *ตร.แจ้งข้อหาหนักแม่ทำร้ายลูกชาย 7 ขวบ ปางตาย*, โดย มติชนออนไลน์, 9 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/region/news_2569421

[370] จาก *รวบพ่อเลี้ยงอำมหิต หึงเมีย ไปลงที่ลูกเลี้ยง ตี ด.ญ. 1 ขวบจนตาย*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 9 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/east/2029255

[371] จาก *รุ่นพี่โหด ทำโทษ 9 ขวบ ราดซีม่า เป็นแผลทั้งตัว แม่จี้โรงเรียนรับผิดชอบ*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 24 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/south/2056129

[372] จาก *ผู้ช่วย รมว.ยุติธรรม ประสาน จนท.เร่งเยียวยาครอบครัวสาววัย 16 ถูกแฟนหนุ่มกระทืบดับ*, โดย ไทยโพสต์, 31 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/115149

[373] ข้อมูลของปี 2564 เป็นข้อมูล ณ วันที่ 11 ตุลาคม 2564.

ในส่วนของภาคประชาสังคม ข้อมูลจากมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี ระบุถึงข้อมูลการรับเรื่องราวร้องทุกข์ในปี 2564 พบปัญหาการทารุณกรรม/การกักขังเด็กและเยาวชน จำนวน 312 ราย สำหรับกรณีการถูกข่มขืน/ถูกกระทำอนาจารต่อเด็กและเยาวชน จำนวน 596 ราย โดยช่วงอายุที่ถูกข่มขืนมากที่สุด ได้แก่ อายุ 10 - 15 ปี อายุ 15 - 20 ปี และอายุ 5 - 10 ปี ตามลำดับ ทั้งนี้ เด็กที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราอายุน้อยที่สุด คือ 10 เดือน[374]

ปัญหาการใช้ความรุนแรงในลักษณะของการกลั่นแกล้งหรือ “บูลลี่” (Bully) เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและส่งผลต่อสภาพจิตใจของเด็ก ตัวอย่างเช่น เด็กมีความเครียดจากการถูกเพื่อนร่วมชั้นเรียนบูลลี่ด้วยถ้อยคำที่หยาบคายและรุนแรง[375] นักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี ฆ่าตัวตายภายในบ้านพัก สาเหตุจากถูกเพื่อนในโรงเรียนบูลลี่ด้วยการไม่พูดด้วย[376] ข้อมูลจากสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ระบุว่า สถิติการขอรับบริการปรึกษาสายด่วนสุขภาพจิต 1323 ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการถูกบูลลี่ของเด็กและเยาวชนช่วงอายุ 10 - 19 ปี ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2563 - 30 กันยายน 2564 มีจำนวน 170 คน และมีปัญหาที่เกิดขึ้นจากการถูกบูลลี่ อาทิ ภาวะอารมณ์เครียดหรือวิตกกังวล ภาวะอารมณ์เศร้า รายละเอียดปรากฏตามตารางจำนวนและปัญหาเด็กและวัยรุ่นที่ขอรับบริการปรึกษาสายด่วนสุขภาพจิตที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการถูกบูลลี่

แยกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	70	41.18
หญิง	100	58.82
รวม	170	100

แยกตามประเภทปัญหา

ประเภทปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภาวะอารมณ์เครียดหรือวิตกกังวล	96	56.48
ภาวะอารมณ์เศร้า	38	22.36
ปัญหาทางจิตเวช	24	14.11
พฤติกรรมหรือความคิดอยากตาย / ทำร้ายตนเอง	10	5.88
พฤติกรรมก้าวร้าว	2	1.17
รวม	170	100

ที่มา: สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์

[374] จาก หนังสือมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี (องค์กรสาธารณประโยชน์) ที่ มปว. 001/01/2552 ลงวันที่ 10 มกราคม 2565 เรื่อง การขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563.

[375] จาก *แม่แสนเจ็บลูกถูกเพื่อน นร.บูลลี่ ด่าแรงถึงขั้นเครียดนอนไม่หลับ*, โดย เดลินิวส์, 1 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/regional/828213

[376] จาก *แทบขาดใจ! ‘ลูกสาวป.6’ คิดสั้น ทุกข์ใจถูกเพื่อนที่ รร. บูลลี่*, โดย เดลินิวส์, 8 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/regional/824012

นอกจากนี้ ข้อมูลจากเวทีเสวนาวิชาการในหัวข้อ STOP Bullying หยุดการกลั่นแกล้ง หยุดความรุนแรง หยุดสร้างความเกลียดชังในสังคม โดยคลินิกกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ระบุว่า เด็กและเยาวชนไทย ร้อยละ 80 ประสบปัญหาการถูกคุกคาม การถูกกลั่นแกล้งในโรงเรียน หรือบนโซเชียลมีเดียเป็นอันดับต้น ๆ ของเอเชีย โดยเด็กและเยาวชนร้อยละ 28 เห็นว่าการกลั่นแกล้งเป็นเรื่องปกติ ขณะที่ร้อยละ 39 เห็นว่าการกลั่นแกล้งเป็นความสนุก และระบุว่า ร้อยละ 59 เคยถูกกลั่นแกล้ง[377]

1.3 การล่วงละเมิดและการแสวงประโยชน์ทางเพศ

ข้อมูลจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม พม. ระบุถึงสถิติเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศเปรียบเทียบในสองช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยในช่วงก่อนการเกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (ปี 2561 - 2562) เกิดขึ้นภายนอกครอบครัว จำนวน 655 ราย จำแนกเป็นเด็กชาย จำนวน 44 ราย เด็กหญิง จำนวน 611 ราย และเกิดขึ้นภายในครอบครัว จำนวน 326 ราย จำแนกเป็นเด็กชาย จำนวน 9 ราย เด็กหญิง จำนวน 317 ราย เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (ปี 2563 - 2564)[378] เกิดขึ้นภายนอกครอบครัว จำนวน 315 ราย จำแนกเป็นเด็กชาย 24 ราย และเด็กหญิง 291 ราย และเกิดขึ้นภายในครอบครัว จำนวน 250 ราย จำแนกเป็นเด็กชาย 8 ราย และเด็กหญิง 242 ราย ขณะเดียวกัน ข้อมูลจากกรมกิจการเด็กและเยาวชนระบุถึงสถิติเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศที่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ได้แก่ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีจำนวนเด็กที่ได้รับการคุ้มครอง จำนวน 576 ราย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 มีจำนวนเด็กที่ได้รับการคุ้มครอง จำนวน 690 ราย และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีจำนวนเด็กที่ได้รับการคุ้มครอง จำนวน 346 ราย

ในส่วนของสถิติการกระทำความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กผ่านอินเทอร์เน็ตหรือสื่อสังคมออนไลน์ในระหว่างช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (ปี 2561 - 2562) มีจำนวนผู้กระทำผิดที่ถูกดำเนินคดี จำนวน 25 ราย และในช่วงที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (ปี 2563 - 2564) มีจำนวนผู้กระทำผิดที่ถูกดำเนินคดี จำนวน 35 ราย

ในปี 2564 พบรายงานการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กทั้งจากบุคคลในครอบครัว คนใกล้ชิด และบุคลากรทางการศึกษาหลายกรณี อาทิ กรณีเด็กหญิงป่วยเป็นโรคออทิสติกถูกญาติและคนต่างหมู่บ้านข่มขืน[379] กรณีครูสอนภาษาไทยโรงเรียนแห่งหนึ่งใน จ. เชียงใหม่ มีสัมพันธ์กับลูกศิษย์อายุ 18 ปี[380] สอดคล้องกับข้อมูลจากการเสวนาออนไลน์เรื่อง “สถานศึกษากับปัญหาคุกคามทางเพศ” จัดโดยมูลนิธิหญิงชายก้าวไกลร่วมกับมูลนิธิเด็ก เยาวชนและครอบครัว สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พบว่า การคุกคามทางเพศมีทั้งทางตรงทางอ้อมผ่านการใช้สายตา ท่าทาง คำพูด ร่างกาย หรือสื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยผู้กระทำเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าคือ ครูและรุ่นพี่ โดยผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่เก็บเรื่องไว้ไม่กล้าบอกใคร[381]

---

[377] จาก *ติดอันดับต้นของเอเชีย! เด็กไทยกว่า 80% เคยเจอ‘การบูลลี่’ เกือบครึ่งมองเป็นเรื่องปกติ*, โดย สำนักข่าวอิศรา, 16 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/article/isranews/105059-isranews-bullying.html

[378] ข้อมูลของปี 2564 เป็นข้อมูล ณ วันที่ 11 ตุลาคม 2564.

[379] จาก *ครอบครัวสุดช้ำ ลูกสาวพิการ 2 คน ถูกลวงไปย่ำยี เฒ่าวัย 73 จ่าย 100 ค่าปิดปาก*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 3 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_6433381

[380] จาก *ครูสาวสุดช้ำ! ร้องสอบสามีครู แอบแซ่บลูกศิษย์สาว เจอภาพบาดใจ-ยื่นคำขาดขอหย่า*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 7 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_6495465

[381] จาก *แฉปมคุกคามทางเพศ พบมีทั้งครูและรุ่นพี่*, โดย ไทยโพสต์, 17 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/106614

สำหรับการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กในลักษณะของการค้ามนุษย์ยังมีรายงานการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจหลายกรณี อาทิ การจับกุมผู้โพสต์ข้อความค้าบริการทางเพศเด็กผู้หญิงอายุตั้งแต่ 15 - 18 ปี ผ่านสื่อโซเชียลในพื้นที่ จ. กาญจนบุรี[382] การจับกุมผู้ที่นำเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ขายบริการทางเพศใน จ. เชียงใหม่[383] การจับกุมผู้ใช้บัญชีทวิตเตอร์โพสต์ภาพเด็กชายอายุต่ำกว่า 18 ปี เพื่อรับงานขายบริการทางเพศที่ จ. พระนครศรีอยุธยา[384] และกรณีการเสนอขายบริการทางเพศที่เป็นเด็กผ่านเว็บไซต์หลายราย[385]

1.4 เด็กในกระบวนการยุติธรรม

จากข้อมูลสถิติเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม มีจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 จำนวน 14,182 คดี พบว่า จำนวนคดีลดลงร้อยละ 27.11 เมื่อเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ที่มีจำนวน 19,457 คดี โดยในปี 2564 ส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ 6,825 คดี คิดเป็นร้อยละ 48.12 รองลงมาเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ 1,804 คดี คิดเป็นร้อยละ 12.72 คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย 1,445 คดี คิดเป็นร้อยละ 10.18 ตามลำดับ

ในจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่ถูกควบคุมตัวทั่วประเทศ ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 จำแนกตามการดำเนินคดีตามกฎหมาย ได้แก่ 1) จำนวนเด็กและเยาวชนในสถานที่ควบคุมตัวตาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จำนวน 3,909 ราย และ 2) จำนวนเด็กและเยาวชนในสถานที่ควบคุมตัวตาม พ.ร.บ. การบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 จำนวน 46 ราย[386]

สำหรับกระบวนการที่นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญามีความแตกต่างกับผู้ใหญ่ โดยจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีมาใช้บังคับ เพื่อให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการดูแลและเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่

1) การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องตามมาตรา 86 แห่ง พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ ระหว่างเดือนมกราคม - กันยายน พ.ศ. 2564 มีการตรวจสอบกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู 223 ราย พบว่า ปฏิบัติตามแผนครบถ้วนและพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง จำนวน 189 ราย คิดเป็นร้อยละ 85

2) การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลังฟ้องตามมาตรา 90 แห่ง พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนหลังการฟ้องคดีของสำนักงานศาลยุติธรรมระบุว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีคดีที่เข้าสู่กระบวนการ

---

[382] จาก *รวบแม่เล้าวัย 16 พาเด็กสาววัยกระเตาะ เร่ขายบริการให้หนุ่มกลัดมันผ่านโซเชียล*, โดย เดลินิวส์ออนไลน์, 2 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/news/116134/

[383] จาก *ตร.ภาค 5 ขยายผลจับกุมเครือข่ายค้ามนุษย์ใน จ.เชียงใหม่*, โดย ข่าว 8, 24 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaich8.com/news_detail/100173

[384] จาก *จับแล้ว"เจ๊ใหญ่ อยุธยา" ส่งหนุ่มขายบริการออนไลน์,* โดย เนชั่นออนไลน์, 3 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.nationtv.tv/news/378837616

[385] จาก *ตำรวจ ปคม.จับ "กระบวนการค้ามนุษย์"*, โดย สยามโพสต์, 8 มกราคม 2564. สืบค้นจาก http://www.siampost.in/article.php?nid=20398

[386] จาก *รายงานสถิติ Warroom*, โดย กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 30 กันยายน 2564. สืบค้นจาก http://www.djop.go.th/navigations/รายงานสถิติ-Warroom

จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รวม 1,177 คดี จำแนกเป็นคดีที่ค้างดำเนินการจากปีที่ผ่านมา 744 คดี และเป็นคดีใหม่ที่เข้าสู่กระบวนการ จำนวน 433 คดี โดยเป็นคดีที่ปฏิบัติตามแผนสำเร็จ จำนวน 509 คดี เป็นคดีที่ปฏิบัติตามแผนไม่สำเร็จ จำนวน 43 คดี และอยู่ระหว่างดำเนินการตามแผน 625 คดี

3) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 132 แห่ง พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าคดีไม่สมควรมีคำพิพากษา หรือผู้ปกครองทางกฎหมายร้องขอ ศาลอาจมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขตามดุลพินิจของศาล อาทิ เข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือกิจกรรมทางเลือก โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 (ระหว่างเดือนมกราคม - กันยายน 2564) มีคดีที่เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รวม 13,731 คดี จำแนกเป็นคดีที่ค้างดำเนินการจากปีที่ผ่านมา 8,862 คดี และเป็นคดีใหม่ที่เข้าสู่กระบวนการ จำนวน 4,869 คดี โดยเป็นคดีที่ปฏิบัติตามแผนสำเร็จ จำนวน 6,748 คดี เป็นคดีที่ปฏิบัติตามแผนไม่สำเร็จ 197 คดี และอยู่ระหว่างดำเนินการตามแผน 6,786 คดี

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

คณะรัฐมนตรี (ครม.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. ในประเด็น **1) โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้า** โดย พม. ระบุว่า โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้า เดือนละ 600 บาท ตั้งแต่แรกเกิด - อายุ 6 ปี จะเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565[387] และ **2) เด็กในกระบวนการยุติธรรมและการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก** สำนักงานอัยการสูงสุด (อส.) โดยสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดทั่วประเทศได้เตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ (Reintegrate)[388] และ สธ. มีการจัดบริการทางสาธารณสุขให้แก่เด็กที่ถูกกระทำรุนแรง และในกรณีการคุ้มครองเด็กในกระบวนการยุติธรรม มีบริการตรวจประเมินอายุเด็กทางคดีสำหรับกรณีที่เด็กได้รับความช่วยเหลือจากการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์และเป็นผู้ได้รับโทษจากการกระทำความผิดโดยไม่ทราบอายุที่แท้จริงของเด็ก[389]

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 การพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 ครม. มีมติเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2564 เห็นชอบร่างแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) เสนอ โดยมีสาระสำคัญ อาทิ เด็กปฐมวัยจะต้องได้รับการดูแลพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งสุขภาวะ การศึกษา และสวัสดิการทางสังคม และได้รับการสำรวจคัดกรองและวินิจฉัยเพื่อหาภาวะความต้องการพิเศษหรือด้อยโอกาสเพื่อให้สามารถรับบริการต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ ส่งเสริมเรื่องการปรับปรุง

[387] จาก หนังสือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด่วนที่สุด ที่ พม 0209/6777 ลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2564 เรื่อง รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 และรายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563.

[388] จาก หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ด่วนที่สุด ที่ อส 0036.3/6211 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2564 เรื่อง ขอส่งข้อมูลและความเห็นประกอบการจัดทำข้อเสนอแนะรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 และรายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563.

[389] จาก หนังสือกระทรวงสาธารณสุข ด่วนที่สุด ที่ สธ 0209.03/1483 ลงวันที่ 26 เมษายน 2564 เรื่อง รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 และรายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563.

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกแห่งต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลพัฒนาและจัดการเรียนรู้เด็กปฐมวัย เป็นต้น ในส่วนของการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของเด็กปฐมวัย คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลเด็กปฐมวัยภายใต้คณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัยเห็นชอบแนวทางการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลเด็กปฐมวัยระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ดี พบข้อจำกัดบางประการ อาทิ ระยะเวลาในการดำเนินการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน การจัดทำฐานข้อมูลยังขาดการพัฒนาระบบข้อมูลให้เป็นดิจิทัล (Digitize Data) รวมทั้งรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานที่ไม่อำนวยความสะดวกต่อการนำมาใช้วิเคราะห์ประมวลผล[390] กรมอนามัยได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทั่วประเทศ ซึ่งจากการประเมินสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย 25,678 แห่ง ด้วยมาตรฐานดังกล่าว พบว่า ประมาณร้อยละ 30 ยังไม่ผ่านมาตรฐาน โดยมีสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เด็กมีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 38.3 (7,242 แห่ง) มีเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าโดยรวม 5 ด้าน มากกว่าร้อยละ 25 (6,868 แห่ง) และพบสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ไม่มีแผนและดำเนินการตรวจสุขอนามัยประจำวัน ตรวจสุขภาพประจำปี และป้องกันควบคุมโรคติดต่อ จำนวน 480 แห่ง[391]

ที่มา: ข่าวมีค่า

2) โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ในปี 2564 พม. อยู่ระหว่างการพิจารณาขยายโครงการเงินอุดหนุนให้ครอบคลุมเด็กมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการดำเนินโครงการที่ผ่านมาพบว่า มีเด็กบางกลุ่มเข้าไม่ถึงสวัสดิการดังกล่าว กอปรกับมีครอบครัวได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จำนวนมาก[392] โดยอาจเป็นการให้เงินอุดหนุนแบบถ้วนหน้าแก่เด็กเล็กอายุ 0 - 6 ปี เดือนละ 600 บาท/คน/ปี ที่จะเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ขณะนี้อยู่ระหว่างการหารือร่วมกันระหว่างกรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) กระทรวงการคลัง (กค.) และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เพื่อให้ได้รูปแบบและแนวทางการจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบัน[393]

3) การพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ศธ. โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้จัดโครงการ "อาหารเช้าเพื่อน้อง: นักเรียนอิ่มท้อง ผู้ปกครองอิ่มใจ" เพื่อแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการในเด็ก เพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้

[390] จาก หนังสือสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ด่วนที่สุด ที่ ศธ 0307/3503 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอส่งข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี 2564.

[391] จาก *สธ.ยกระดับ 50 สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย พบ 30% ไม่ผ่านเกณฑ์*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 8 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/2008627

[392] จาก *อนาคต "เด็กเล็กริบหรี่" โควิดระลอก 3 พ่อแม่ตกงาน-ชวดเงินอุดหนุนเด็กถ้วนหน้า*, โดย มติชนออนไลน์, 11 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/children-teenagers/news_2879044

[393] จาก หนังสือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด่วนที่สุด ที่ พม 0209/6777 ลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2564. งานเดิม.

ของนักเรียน ลดความเสี่ยงการเกิดโรคในเด็กวัยเรียน ตลอดจนช่วยแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง โดยดำเนินการนำร่องที่ จ. ปัตตานี เป็นจังหวัดแรก[394] และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้ดำเนินการตรวจเยี่ยมโครงการเด็กสกลนคร สายตาดี ตรวจวัด - คัดกรองกลุ่มเด็กที่มีปัญหาสายตาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ที่เทศบาลนครสกลนคร จ. สกลนคร ซึ่งถือเป็นโครงการนำร่องและจะขยายโครงการดังกล่าวไปยังจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ[395]

4) การพัฒนาคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จากผลการประเมินสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สธ. มีโครงการส่งเสริมคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นแนวทางในการดูแลเด็กด้านสุขภาพเพื่อยกระดับมาตรฐานและคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในสังกัด จำนวน 50 แห่ง ให้เป็นต้นแบบการดำเนินงาน 4 ด้านทั่วประเทศได้แก่ (1) ด้านโภชนาการและการเจริญเติบโต โดยจัดทำเมนูอาหารสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อใช้ทั่วประเทศ (2) ด้านพัฒนาการ ครูผู้ดูแลเด็กสามารถเฝ้าระวัง ติดตาม และส่งเสริมพัฒนาการเด็กผ่านการเล่นอิสระ (3) ด้านทันตสุขภาพ การให้เด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกคนต้องแปรงฟันหลังอาหารและมีการตรวจประเมินสุขภาพช่องปากเด็ก และ (4) ด้านการป้องกันโรค โดยครูผู้ดูแลเด็กสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่สะอาดเหมาะสมเพื่อป้องกันและควบคุมโรคในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก[396] นอกจากนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษายังได้จัดทำวีดิทัศน์สื่อการเรียนรู้ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อม ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ เครื่องใช้ให้เหมาะสมกับการใช้งานและการส่งเสริมเด็กปฐมวัยเดินทางอย่างปลอดภัยเพื่อเผยแพร่ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกด้วย[397]

2.2.2 การแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก ในปี 2564 หน่วยงานรัฐได้ดำเนินการในหลายช่องทาง ได้แก่ 1) พม. ได้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการคุ้มครองเด็ก (Child Protection Information System - CPIS) และได้พัฒนา Mobile Application “คุ้มครองเด็ก” เพื่อเพิ่มช่องทางการแจ้งเหตุโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยข้อมูลจะถูกส่งต่อไปยังระบบการจัดการรายกรณี (Case Management) ซึ่งมีบ้านพักเด็กและครอบครัวในทุกจังหวัดและสถานรองรับเด็กของ ดย. 30 แห่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบการช่วยเหลือให้แก่เด็กและเยาวชนทุกรายให้รับการประสานส่งต่อการช่วยเหลือร่วมกับหน่วยงานและเครือข่ายในพื้นที่ และมีการกำกับติดตามและรายงานการช่วยเหลือโดยระบบดิจิทัล 2) เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2564 ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่ประมวลจริยธรรมข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่กำหนดให้ต้องประพฤติปฏิบัติตนเพื่อรักษาจริยธรรมที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ โดยต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คำนึงถึงสิทธิเด็ก และยอมรับความแตกต่างของบุคคล 3) กรณีการชกมวยเด็กตามที่ กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล[398] กรณีสนามมวยแห่งหนึ่งจัดให้มีการชกมวยเด็กนั้น ครม. ได้มีมติเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2564 รับทราบ

---

[394] จาก *‘ครูเหน่ง’แก้ปัญหาทุพโภชนาการ นร. จัด ‘โครงการนักเรียนอิ่มท้อง ผู้ปกครองอิ่มใจ’ คิกออฟ ปัตตานีที่แรก*, โดย ไทยโพสต์, 3 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/news-update/17812/

[395] จาก *สปสช.จ่อขยายโครงการดูแลปัญหาสายตาเด็กทั่วประเทศ,* โดย มติชนออนไลน์, 5 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_3073846

[396] จาก *สธ.ยกระดับ 50 สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย พบ 30% ไม่ผ่านเกณฑ์*. งานเดิม.

[397] จาก หนังสือสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ด่วนที่สุด ที่ ศธ 0307/3503 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[398] จาก รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 380/2562 เรื่อง สิทธิเด็กกรณีกล่าวอ้างว่าสนามมวยนานาชาติรังสิตจัดให้มีการชกมวยในเด็กโดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง.

ผลการพิจารณาและข้อเสนอแนะของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (กก.) เกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขระเบียบกติกาการแข่งขันกีฬามวยในเด็กอย่างเร่งด่วน[399] โดยปัจจุบันมีการยกร่าง พ.ร.บ. กีฬามวย (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... โดยมีสาระสำคัญคือ ขยายความคุ้มครองการแข่งขันกีฬามวยให้ครอบคลุมกีฬามวยรูปแบบอื่นที่ใช้กฎกติกามวยไทยเป็นส่วนประกอบและคุ้มครองนักมวยที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีให้ได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสม (4) กรณีบุคลากรในสถานศึกษาใช้ความรุนแรงต่อเด็กนักเรียนชั้นอนุบาล เป็นกรณีที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2563 ซึ่ง กสม. ได้ตรวจสอบและมีข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น[400] ในปี 2564 มีหน่วยงานแจ้งผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ เช่น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงและได้ตรวจสอบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพควบคุมประเภทครูในโรงเรียนที่เกิดเหตุและแจ้งข้อกล่าวหาต่อเจ้าพนักงานสอบสวน กรณีบุคคลที่ทำการสอนโดยไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ รวมทั้งจะนำไปประกอบการพิจารณาจัดทำร่างมาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาปฐมวัยและครูการศึกษาพิเศษ[401]

2.2.3 การแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็ก

ในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็ก มีหลายภาคส่วนได้ดำเนินการ อาทิ 1) สถิติเรื่องร้องเรียนของศูนย์คุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษาซึ่งถูกล่วงละเมิด กระทรวงศึกษาธิการ (ศคม.) ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2564 รวม 43 คดี เป็นคดีล่วงละเมิดทางเพศ 38 คดี โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ดำเนินการภายใต้ศูนย์คุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษาซึ่งถูกล่วงละเมิดทางเพศ กระทรวงศึกษาธิการ (ศคพ.) ได้ดำเนินการรับเรื่องร้องเรียน จำนวน 23 คดี จำแนกเป็นคดีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาล่วงละเมิดทางเพศนักเรียน จำนวน 20 คดี คดีเด็กล่วงละเมิดทางเพศด้วยกันเอง จำนวน 2 คดี และยุติเรื่องเนื่องจากไม่มีมูลเหตุ จำนวน 1 คดี และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 (ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2564) ดำเนินการภายใต้ ศคม. มีจำนวนเรื่องร้องเรียนทั้งสิ้น 20 คดี จำแนกเป็นคดีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาล่วงละเมิดทางเพศนักเรียน จำนวน 15 คดี และคดีที่ไม่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ จำนวน 5 คดี 2) กรณีปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อเด็กนักเรียนจากการกระทำของครูหรือบุคลากรทางการศึกษาที่ กสม. ได้ตรวจสอบและมีข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น[402] มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แจ้งผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. อาทิ การจัดทำคู่มือแนวทางการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษาซึ่งถูกละเมิด เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ[403] การส่งเรื่องเกี่ยวกับกรณีถูกละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจากรายการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ ให้องค์กรวิชาชีพพิจารณาและดำเนินการเยียวยาผู้เสียหายโดยเร็ว และขอความร่วมมือไปยัง

---

[399] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 7 เมษายน 2564* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล]. โดย รัฐบาลไทย, 12 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/40759

[400] จาก รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 28/2564 เรื่อง สิทธิเด็กกรณีบุคลากรของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศราชพฤกษ์กระทำความรุนแรงต่อเด็กนักเรียนปฐมวัย.

[401] จาก หนังสือสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ที่ ศธ 5103.1/1955 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2564 เรื่อง พิจารณาข้อเสนอแนะของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจากรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน.

[402] จาก ข้อเสนอแนะที่ 4/2563 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง กรณีปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อเด็กนักเรียนโดยครูหรือบุคลากรทางการศึกษา.

[403] จาก หนังสือสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศธ 0208/4487 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.

สถานีโทรทัศน์ให้เพิ่มความระมัดระวังในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่อาจละเมิดสิทธิเด็กโดยเฉพาะกรณีความรุนแรงทางเพศอย่างเคร่งครัด[404] มีการกำหนดแนวทางการให้ความช่วยเหลือด้วยการฟื้นฟูเยียวยาผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวโดยดำเนินการตามแนวทางการให้ความช่วยเหลือฯ ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ผ่านศูนย์ปฏิบัติการกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวและศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว 76 จังหวัด[405]

2.2.4 การคุ้มครองเด็กในกระบวนการยุติธรรม

สถาบันนิติวัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด (อส.) ร่วมกับสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ดำเนินการปรับปรุงการแปลยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อเด็กในด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา ฉบับภาษาไทย (United Nations Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice) ให้มีความสมบูรณ์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการคุ้มครองเด็กสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน[406] โดยเบื้องต้น อส. ได้นำเอกสารนี้ไปใช้ในการดำเนินการภายในหน่วยงาน และนำไปใช้พัฒนาเด็กในสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก จ. ระยอง รวมทั้งนำไปเป็นข้อมูลในการดำเนินการปรับเกณฑ์อายุขั้นต่ำของเด็กที่ต้องรับโทษทางอาญา

นอกจากนี้ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2564 มีมติรับหลักการร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ที่ให้มีการปรับเพิ่มเกณฑ์อายุของเด็กให้ได้รับยกเว้นโทษจากการกระทำความผิดอาญาจากเดิมอายุไม่เกิน 10 ปี เป็นไม่เกิน 12 ปี และปรับเพิ่มเกณฑ์อายุของเด็กที่ใช้มาตรการอื่นแทนการรับโทษทางอาญาจากเดิมกำหนดไว้เกิน 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี แก้ไขเป็น “เกิน 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี”[407] ทั้งนี้ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

2.2.5 การใช้เสรีภาพในการชุมนุมของเด็ก

โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ปี 2564

2.3 ความคืบหน้าการถอนข้อสงวนของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC)

สภาความมั่นคงแห่งชาติได้จัดการประชุมส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการถอนข้อสงวนของอนุสัญญา CRC ข้อ 22 โดยที่ประชุมเห็นชอบในหลักการศึกษา

---

[404] จาก หนังสือสำนักงาน กสทช. ที่ สทช 2307/12894 ลงวันที่ 16 เมษายน 2564 เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.

[405] จาก หนังสือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ พม 0209/6849 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2564 เรื่อง ผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามข้อ 5.1.4 ของข้อเสนอแนะที่ 4/2563.

[406] จาก *สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กยังน่าห่วง TIJ จับมือ สถาบันนิติวัชร์ เปิดตัวยุทธศาสตร์ฯ ส่งต่อเครื่องมือขจัดความรุนแรงต่อเด็กสู่การปฏิบัติ*, โดย PPTV, 21 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.pptvhd36.com/news/ประชาสัมพันธ์/152275

[407] จาก *บันทึกการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 25 ปีที่ 3 (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ครั้งที่ 20 วันพุธที่ 15 กันยายน 2564* [การประชุมสภาผู้แทนราษฎร]. โดย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 8 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://msbis.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_report/main_warehouse_dll.php

ความเป็นไปได้ในการถอนข้อสงวน โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปพิจารณาความพร้อมในการปฏิบัติตามพันธกรณีเพื่อกำหนดกรอบระยะเวลาการดำเนินงานในการถอนข้อสงวนและมอบให้ พม. เป็นหน่วยงานหลักในการหารือเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) และ Road Map ในการถอนข้อสงวนดังกล่าว

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในภาพรวมของสถานการณ์ด้านสิทธิเด็กปี 2564 พบว่า รัฐมีความก้าวหน้าในหลายด้าน ดังนี้ **ด้านการพัฒนาของเด็ก** การจัดทำร่างแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 ซึ่งมีสาระสำคัญหลายประการที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย โดยให้ความสำคัญทั้งกับตัวเด็ก พ่อแม่ และผู้ปกครอง รวมถึงบุคลากรที่จะต้องทำงานเกี่ยวกับเด็ก การเพิ่มกลไกในการคุ้มครองเด็กจากการถูกกระทำรุนแรง เช่น การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อคุ้มครองเด็ก เป็นต้น **ด้านเด็กในกระบวนการยุติธรรม**มีการส่งเสริมมาตรการทางเลือกต่าง ๆ การหันเหคดีแทนการนำเด็กเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล อาทิ มีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาทั้งในชั้นก่อนฟ้องและหลังฟ้องมาใช้กับเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น เพื่อลดอัตราเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลและการรับโทษตามกฎหมาย และมีความคืบหน้าในการแก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดอายุขั้นต่ำในการรับผิดทางอาญาที่มีให้มีการปรับเพิ่มเกณฑ์อายุจาก 10 ปี เป็น 12 ปี และปรับเพิ่มเกณฑ์อายุของเด็กที่ใช้มาตรการอื่นแทนการรับโทษทางอาญาเป็นเกิน 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญา CRC และกติกา ICCPR และเป็นไปตามแผนการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะที่ประเทศไทยได้ตอบรับและให้คำมั่นโดยสมัครใจภายใต้กลไก Universal Periodic Review (UPR) รอบที่ 2 (พ.ศ. 2559 - 2563) ตลอดจนมีการเตรียมความพร้อมของเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ถือเป็นการดำเนินการที่คำนึงถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาของเด็ก ซึ่งการดำเนินการข้างต้นสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CRC

ปัญหาหรืออุปสรรค พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของเด็กที่ยังไม่สอดคล้องกับอนุสัญญา CRC และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 อาทิ **ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย** เช่น รัฐยังไม่สามารถจัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้าตามที่คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติเห็นชอบ การดำเนินงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจำนวนมากที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน **ด้านการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก** ยังพบเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงทั้งจากภายนอกและภายในครอบครัวเป็นจำนวนมาก รวมถึงปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bully) ซึ่งส่งผลต่อภาวะความเครียด ความเศร้าไปจนถึงการฆ่าตัวตาย รวมทั้งเด็กและวัยรุ่นที่ประสบปัญหามีภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพจิตเพิ่มขึ้นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 **ด้านการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็ก** พบว่า การถูกล่วงละเมิดทางเพศเกิดขึ้นทั้งกับเด็กหญิงและเด็กชาย โดยมาจากทั้งภายนอกและภายในครอบครัว อีกทั้ง มีการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กผ่านสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเพิ่มมากขึ้นในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว ในขณะที่การล่วงละเมิดทางเพศที่ไม่ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์มีจำนวนลดลง รวมไปถึงการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กในลักษณะของการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ ยังพบข้อมูลที่น่าห่วงกังวล คือ การล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กโดยบุคลากรทางการศึกษาซึ่งมีคดีเข้าสู่ช่องทางการร้องเรียนของ ศธ. เป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่มีนโยบาย/มาตรการของรัฐในเชิงรุกที่เป็นรูปธรรมในการลดจำนวนของเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ส่วนใหญ่จึงเป็นการให้ความช่วยเหลือเป็นรายกรณี และในเรื่องของการเก็บข้อมูลเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง/ถูกล่วงละเมิดทางเพศนั้น ยังไม่มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและไม่มีหน่วยงานหลักในการรวบรวมสถิติของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง/ถูกล่วงละเมิดทางเพศในภาพรวมของประเทศเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ และ**ด้านความคืบหน้าการถอนข้อสงวนของอนุสัญญา CRC ข้อ 22** ยังมีความล่าช้าและไม่คืบหน้าเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับการดำเนินการในปีที่ผ่านมา

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสิทธิเด็ก ดังนี้

4.1 รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งรัดในการจัดทำ ประกาศ และนำแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 เพื่อให้หน่วยงานนำไปใช้ปฏิบัติให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งควรขยายมาตรการเชิงรุกเพื่อส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของเด็กปฐมวัยให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะเด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ควรได้รับวัคซีนภูมิคุ้มกันและการได้รับสารอาหารที่ครบถ้วน ตลอดจนควรพิจารณาการจัดสรรงบประมาณให้แก่โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้า เพื่อให้เด็กในช่วง 0 - 6 ปี ทั่วประเทศได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่

4.2 รัฐบาลควรยกระดับการแก้ไขปัญหาการกระทำรุนแรงหรือล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กให้เป็นวาระเร่งด่วน โดยอาจพิจารณาพัฒนายุทธศาสตร์ระดับชาติเพื่อป้องกันและรับมือแก้ไขความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กในทุกรูปแบบ โดยคำนึงถึงมิติหญิงและชายด้วย ตลอดจนเสริมสร้างกลไกที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือเยียวยาจากการที่เด็กถูกกระทำรุนแรงหรือล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งจากภายในและภายนอกครอบครัวให้ทันท่วงที และการบูรณาการข้อมูลจากหน่วยงานทั้งของรัฐและภาคประชาสังคม โดยอาจพิจารณามอบหมายหน่วยงานหลักให้ทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลให้เป็นข้อมูลที่สามารถนำมาใช้งานทั้งในด้านการวางแผนงานและการนำไปใช้ปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4.3 รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการควรพิจารณาแนวทางและมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กโดยบุคลากรทางการศึกษาอย่างเร่งด่วน อีกทั้งควรบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาเด็กที่ถูกกระทำและดำเนินมาตรการให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและดำเนินการให้เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

4.4 รัฐสภาควรเร่งรัดการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณา เช่น ร่าง พ.ร.บ. กีฬามวย (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... และร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่เพิ่มเกณฑ์อายุของเด็กให้ได้รับยกเว้นโทษจากการกระทำความผิดอาญาและปรับเพิ่มเกณฑ์อายุของเด็กที่ใช้มาตรการอื่นแทนการรับโทษทางอาญา เป็นต้น เพื่อให้มีผลใช้บังคับอันเป็นการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็ก

4.5 รัฐบาลควรติดตามผลเป็นระยะตามที่ได้มอบหมายให้หน่วยงานไปศึกษาความเป็นไปได้เพื่อนำไปสู่การดำเนินการถอนข้อสงวนของอนุสัญญา CRC ข้อ 22 ต่อไป

5.2 สิทธิผู้สูงอายุ

1. สถานการณ์/ปัญหา

ข้อมูลจากกรมกิจการผู้สูงอายุระบุถึงจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 รวมทั้งสิ้น 12,241,542 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 ของประชากรทั้งหมด (66,171,439 คน)[408]

1.1 การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามพัฒนาระบบการให้บริการสาธารณสุขเพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ดี ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2563 - 30 กันยายน 2564 มีผู้สูงอายุติดเชื้อโควิด 19 จำนวน 141,595 คน[409] และมีปัญหาในการเข้าถึงวัคซีน โดยผู้สูงอายุบางส่วนที่เข้าไม่ถึง

[408] จาก *สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564*, โดย กรมกิจการผู้สูงอายุ, 25 กุมภาพันธ์ 2565. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1099

[409] จาก *ผู้สูงอายุติดเชื้อ Covid-19 ในประเทศไทย*, โดย กรมกิจการผู้สูงอายุ, 30 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/857

เทคโนโลยี อาจมีความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับวัคซีน และในกลุ่มผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงไม่สามารถเดินทางมาฉีดวัคซีนได้[410] นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขหลายประการ เช่น การเดินทางเนื่องจากอยู่ในพื้นที่ห่างไกล การปิดให้บริการของสถานพยาบาลบางแห่งที่ต้องรองรับผู้ติดเชื้อโควิด 19 เป็นต้น[411]

1.2 หลักประกันรายได้

ผลจากการวิจัยปี 2564 ในหัวข้อ “ระบบจัดการรายได้ผู้สูงอายุ: ควรปรับเปลี่ยนอย่างไรให้เพียงพอและยั่งยืน” โดยสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ระบุว่า ระบบจัดการรายได้ผู้สูงอายุของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อการยังชีพของผู้สูงอายุและไม่ยั่งยืนทางการคลัง ขณะที่การแก้ไขปัญหายังขาดวิสัยทัศน์ร่วม ระบบหรือกองทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ดำเนินการแบบไม่เชื่อมโยง เนื่องจากไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบมองภาพรวมแบบเป็นระบบ[412]

ปัญหาผู้สูงอายุถูกเรียกคืน “เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ” จากการที่กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง (กค.) ได้มีหนังสือแจ้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายจังหวัดเรียกคืนเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เนื่องจากได้รับเงินบำนาญพิเศษตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 ที่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิจะได้รับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุว่าจะต้องไม่เป็นผู้ได้รับเงินบำนาญ เบี้ยหวัด บำนาญพิเศษ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกันกำหนดไว้ก่อนแล้ว โดยมีผู้สูงอายุประมาณ 15,000 ราย ที่ถูกเรียกคืนเบี้ยยังชีพ[413]

ความคืบหน้าในการร่าง พ.ร.บ. บำนาญแห่งชาติ พ.ศ. .... ซึ่งมีสาระสำคัญคือ กำหนดอัตราบำนาญพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เพื่อเป็นหลักประกันรายได้โดยให้มีจำนวนไม่ต่ำกว่าเส้นแบ่งความยากจนที่กำหนดโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ภายหลังนายกรัฐมนตรีได้มีความเห็นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2564 ไม่รับรองร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวให้เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา[414] ต่อมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับคณะได้เสนอร่าง พ.ร.บ. ผู้สูงอายุและบำนาญพื้นฐานแห่งชาติ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ฉบับคณะกรรมาธิการสวัสดิการ

---

[410] จาก *ผู้สูงอายุ-ผู้ป่วยติดเตียง “เสี่ยงตกหล่น” วัคซีนโควิด 19 ผลสำรวจพบถูกเลิกจ้างงานถึง 62.5%*, โดย Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, 7 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2021/06/21826

[411] จาก ศูนย์ศึกษาและประสานงานด้านสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค 6 ภูมิภาค ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ตอนล่าง ภาคตะวันตก ภาคใต้ตอนบน ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

[412] จาก *งานวิจัยชี้ไทยไม่พร้อมดูแลสังคมผู้สูงวัย ขาดวิสัยทัศน์ในการแก้ปัญหา และไร้หน่วยงานรับผิดชอบอย่างเป็นระบบ*, โดย The Standard, 26 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/key-messages-about-aging-society/.

[413] จาก *สรุปปัญหาเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ทำไมผู้สูงอายุหลายหมื่นคนถึงถูกเรียกคืนเงินย้อนหลัง?*, โดย The Matter, 3 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://thematter.co/quick-bite/elderly-welfare-allowance/134613

[414] จาก *‘วีแฟร์’ ตามความคืบหน้าร่าง พ.ร.บ.ผู้สูงอายุฯ ฉบับ กมธ. สวัสดิการฯ ย้ำ! หมดเวลายื้อ “บำนาญพื้นฐานถ้วนหน้า” ชงรัฐพิสูจน์ฝีมือ ปรับวงเงินเบี้ยยังชีพที่ไม่ขยับมา 10 ปี สร้างหลักประกันสังคมสูงวัยก่อนโควิดทำลาย*, โดย The Active, 24 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://theactive.net/news/20210724-4/

สังคม สาระสำคัญคือ การส่งเสริมสิทธิของผู้สูงอายุจากสิทธิได้รับเงินเบี้ยยังชีพเป็นสิทธิได้รับบำนาญพื้นฐานถ้วนหน้าเพื่อประกันรายได้ในแต่ละเดือนให้ไม่น้อยกว่าระดับรายได้ตามเส้นแบ่งความยากจนและกำหนดกลไกเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว เช่น กำหนดให้มีคณะกรรมการผู้สูงอายุและบำนาญพื้นฐานแห่งชาติ การจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุและบำนาญพื้นฐานแห่งชาติ เป็นต้น

1.3 การส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ

กรมการจัดหางาน (กกจ.) ระบุผลการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสการมีงานทำในผู้สูงอายุในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม 2563 ถึงเดือนมีนาคม 2564 พบว่า มีผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพและส่งเสริมการจ้างงาน จำนวน 10,514 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระและการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพ 1,113 คน ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการจ้างงาน 9,401 คน ผู้สูงอายุใช้บริการจัดหางาน 888 คน และได้รับการบรรจุเข้าทำงาน 739 คน โดยตำแหน่งที่ผู้สูงอายุได้รับการบรรจุเข้าทำงานมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) แรงงานด้านการผลิตต่าง ๆ หรือแรงงานทั่วไป 2) พนักงานดูแลความปลอดภัย 3) พนักงานบริการลูกค้า 4) แม่บ้าน และ 5) ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการสอนในด้านอื่น ๆ[415] ขณะที่สถิติการจ้างงานผู้สูงอายุของภาคเอกชนเมื่อเปรียบเทียบในช่วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (ปี 2561 - 2562) พบว่า ในปี 2561 มีผู้สูงอายุเข้ารับบริการจัดหางาน จำนวน 4,053 คน ได้รับการบรรจุงาน 2,020 คน ในปี 2562 มีผู้สูงอายุเข้ารับบริการจัดหางาน จำนวน 7,480 คน ได้รับการบรรจุงาน 3,878 คน และในช่วงที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (ปี 2563 - 2564) พบว่า ในปี 2563 มีผู้สูงอายุเข้ารับบริการจัดหางาน จำนวน 1,515 คน ได้รับการบรรจุงาน 1,075 คน ในปี 2564 มีผู้สูงอายุเข้ารับบริการจัดหางาน จำนวน 1,828 คน ได้รับการบรรจุงาน 1,645 คน[416] จากสถิติดังกล่าวเห็นได้ว่ามีผู้สูงอายุที่เข้ารับบริการจัดหางานในปี 2563 - 2564 รวม 3,343 คน ลดลงจากช่วงปี 2561 - 2562 ที่มีผู้สูงอายุเข้ารับบริการจัดหางานรวม 11,533 คน ถึงร้อยละ 71 แต่สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับการบรรจุงานในปี 2563 - 2564 อยู่ที่ร้อยละ 81.4 สูงกว่าปี 2561 - 2562 ที่มีสัดส่วนได้รับการบรรจุงานเพียงร้อยละ 51.1

1.4 การละเมิดสิทธิต่อผู้สูงอายุ

สถิติผู้สูงอายุที่ถูกกระทำความรุนแรงหรือถูกละเมิดสิทธิจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 - 2564 มีจำนวน 595 ราย เป็นชาย 179 ราย และหญิง 416 ราย แบ่งเป็นกรณีต่าง ๆ ดังนี้ 1) ความรุนแรงภายนอกครอบครัว จำนวน 108 ราย สาเหตุจากถูกทำร้ายร่างกาย 84 ราย ถูกลวนลามกระทำอนาจาร 6 ราย ถูกล่วงละเมิดทางเพศ 18 ราย และ 2) ความรุนแรงภายในครอบครัว รวม 487 ราย แบ่งเป็นถูกทำร้ายร่างกาย 484 ราย และถูกล่วงละเมิดทางเพศ 3 ราย

ส่วนเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้สูงอายุที่มีไปยังกรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีเพียง 5 เรื่อง อาทิ ความเข้าใจคลาดเคลื่อนในสิทธิเรื่องเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุถูกข่มขู่ คุกคาม และการกระทำทารุณทางจิตใจ ไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกในการรับบริการสาธารณะ โดย ผส. ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น กรณีการไม่ได้รับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในแต่ละเดือนจะประสานไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อตรวจสอบการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพ หรือ

---

[415] จาก *กระทรวงแรงงาน ผลักดันโครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ*, โดย คมชัดลึกออนไลน์, 9 เมษายน 2564. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/pr/463386

[416] จาก หนังสือกรมการจัดหางาน ที่ รง 0308.4/11779 ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

กรณีผู้สูงอายุถูกทำร้ายร่างกายจะมีการประสานไปยังสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัด (พมจ.) และโรงพยาบาลเพื่อให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น[417]

1.5 การเฝ้าระวังและการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในระดับพื้นที่

ผส. ได้ดำเนินการอบรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ หรือ อพมส.) เพื่อทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือและดูแลผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านสุขภาพ ด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ด้านความรุนแรง โดยเมื่อพบว่า ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านต่าง ๆ ในเบื้องต้น อพมส. จะเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ และหากมีความจำเป็นต้องช่วยเหลือจะดำเนินการประสานงานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลตำบล สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เป็นต้น โดยมีจำนวน อพมส. ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564 รวม 40,402 คน เฉพาะในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 จำนวน 4,357 คน แต่ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้หลายจังหวัดไม่สามารถดำเนินการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพได้ ทั้งนี้ ผส. ได้ปรับวิธีและแนวทางการดำเนินการโดยการจัดอบรมแบบออนไลน์แทน[418]

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

ครม. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. **1) สิทธิในที่อยู่อาศัย** พม. โดยการเคหะแห่งชาติได้ดำเนินโครงการที่สนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย 5 โครงการ สำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยรวมถึงข้าราชการชั้นผู้น้อยที่เกษียณอายุ **2) การละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ** ในส่วนของข้อเสนอแนะเรื่องการคุ้มครองผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรง หรือถูกล่วงละเมิด ผส. ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพ อพมส. ส่งเสริมสนับสนุนให้ พมจ. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนางาน อพมส. ในระดับพื้นที่เพื่อดูแลและคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ[419]

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุ

ผส. ได้ดำเนินการตามมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ที่มีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิทางเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมการมีงานทำและการมีรายได้ของผู้สูงอายุ และสิทธิทางสังคม เช่น การมีระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ การปรับสภาพแวดล้อมชุมชนและบ้านให้ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ[420] การจัดทำนวัตกรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสูงอายุว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ การปฏิรูประบบข้อมูลโดยการบูรณาการข้อมูลกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น[421] นอกจากนี้ ผส. ได้จัดทำร่าง พ.ร.บ. ผู้สูงอายุ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... สาระสำคัญคือ กำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการเกี่ยวกับการส่งเสริม

---

[417] จาก หนังสือกรมกิจการผู้สูงอายุ ด่วนที่สุด ที่พม 0402/9598 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี 2564.

[418] แหล่งเดิม.

[419] จาก หนังสือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด่วนที่สุด ที่ พม 0209/6777 ลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2564. งานเดิม.

[420] เป็นรูปแบบกิจกรรมช่วยส่งเสริมให้ชุมชนดูแลซึ่งกันและกันด้วยการแลกเปลี่ยนทักษะประสบการณ์บริการขั้นพื้นฐานและสามารถสะสมเวลาไว้เสมือนหนึ่งการออมเงินในบัญชีในธนาคารเมื่อยามที่มีความจำเป็นต้องการได้รับความช่วยเหลือก็สามารถเบิกเวลามาใช้ได้.

[421] จาก กรมกิจการผู้สูงอายุ ด่วนที่สุด ที่ พม 0402/9598 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

สนับสนุน และคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุให้เหมาะสมขึ้น อาทิ การกำหนดให้มีผู้คุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุเพื่อดำเนินการ เช่น ดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เข้าถึงสิทธิโดยสะดวก หรือเป็นผู้แทนผู้สูงอายุในการจัดการทรัพย์สิน การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและการจัดหาทนายความในการว่าความแก้ต่างในทางคดี การสนับสนุนให้มีการออมเงินของบุคคลเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ในระยะยาวของผู้สูงอายุ การกำหนดให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐรับผู้สูงอายุเข้าทำงานหรือขยายอายุการทำงานให้ลูกจ้างหรือผู้ปฏิบัติงานที่มีอายุเกิน 60 ปี ตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับบุคลากรในหน่วยงาน เป็นต้น[422]

2.2.2 แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ

ผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ พ.ศ. 2563 - 2565 ได้ดำเนินการ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงความจำเป็นของการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ 2) สังคมมีทัศนะเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ โดย อพมส. ร่วมมือกับ พมจ. ในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในทุกกลุ่มอายุเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมสูงวัย และปรับเปลี่ยนทัศนคติที่อาจเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของครอบครัวหรือสังคม 3) การจ้างงานผู้สูงอายุโดย ผส. ได้จัดกิจกรรมการส่งเสริมความร่วมมือเครือข่ายเพื่อการมีอาชีพของผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และสนับสนุนเงินทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 จำนวน 8,158 ราย 4) การส่งเสริมการออมทรัพย์ทั้งแรงงานในระบบและนอกระบบ โดยมีการจัดประชุม จัดอบรมการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุและการขยายสื่อประชาสัมพันธ์ด้านการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุในมิติด้านเศรษฐกิจให้แก่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม 5) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตหรือฝึกอบรมบุคลากรของ ผส. อายุด้านผู้สูงอายุในระดับวิชาชีพอย่างเพียงพอและมีมาตรฐาน โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีผู้ได้รับการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุขั้นเบื้องต้น จำนวน 3,794 ราย

ที่ประชุมคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2564 เห็นชอบแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2580) ทั้งด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรก่อนวัยสูงอายุ การยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทุกมิติอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การปฏิรูปและบูรณาการระบบบริหารเพื่อรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ และการเพิ่มศักยภาพการวิจัยการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมรองรับสังคมสูงวัย[423] รวมถึงแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุระยะกลาง 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)[424]

2.2.3 หลักประกันรายได้

1) การคืนเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2564 คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้พิจารณากรณีการรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุซ้ำซ้อนกับสวัสดิการอื่น โดยมีมติให้คืนเงินเบี้ยยังชีพที่เรียกเก็บจากผู้สูงอายุที่รับเงินซ้ำซ้อนกับสวัสดิการอื่น ซึ่งมีจำนวนประมาณ 15,000 ราย และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย (มท.) และ กค. หาแนวทางดำเนินการคืนเงินเบี้ยยังชีพให้แล้วเสร็จภายใน 1 เดือน อีกทั้งให้ถอนฟ้องหรือระงับการบังคับคดีในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการดำเนินคดีเรียกคืนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปแล้ว[425] รวมทั้งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการกำหนดนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ โดยมีหน้าที่และ

---

[422] จาก กรมกิจการผู้สูงอายุ ด่วนที่สุด ที่ พม 0402/9598 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[423] จาก *มติ คกก. ผู้สูงอายุ ให้คืนเบี้ยยังชีพซ้ำซ้อน ถอนฟ้อง-ระงับการบังคับคดี*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 30 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก http://www.thairath.co.th/news/Politic/2153265

[424] จาก *บอร์ดผู้สูงอายุแห่งชาติไฟเขียวมาตรการช่วยเหลือเยียวยาผู้สูงวัย*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 1 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/politics/detail/9640000075096

[425] จาก *เปิดสูตร จ่ายเงินช่วยผู้สูงอายุถือบัตรคนจน-คืนเบี้ยยังชีพซ้ำซ้อนวัย*, โดย ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 30 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/general/news-727538

อำนาจในการศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลกระทบเพื่อกำหนดนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และรายงานผลความก้าวหน้าการกำหนดนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ[426]

ที่มา: มติชนออนไลน์

2) ร่าง พ.ร.บ. คณะกรรมการนโยบายบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. .... และร่าง พ.ร.บ. กองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. ....

ในส่วนของการออมเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่วัยสูงอายุ มีความก้าวหน้าสำคัญในปี 2564 คือ ครม. มีมติเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2564 อนุมัติหลักการ (1) ร่าง พ.ร.บ. คณะกรรมการนโยบายบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. .... สาระสำคัญ คือ เพื่อทำหน้าที่จัดทำนโยบายของระบบบำเหน็จบำนาญในภาพรวมให้สอดคล้องกัน ประสานนโยบายกองทุนการออมเพื่อการชราภาพทุกหน่วยงาน ลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน พัฒนาระบบบำเหน็จบำนาญให้ครอบคลุมผู้พ้นวัยทำงานทั้งหมด และ (2) ร่าง พ.ร.บ. กองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. .... สาระสำคัญ คือ เป็นการออมภาคบังคับแก่ลูกจ้างโดยให้ได้รับผลประโยชน์เป็นบำเหน็จบำนาญ โดยไม่ใช้บังคับแก่สมาชิกกองทุนอื่นหรือผู้ที่อยู่ในระบบบำเหน็จบำนาญอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้มีคณะกรรมการกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติขึ้นเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการบริหารกิจการกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ[427] โดยร่าง พ.ร.บ. ทั้งสองฉบับได้มีการรับฟังความคิดเห็นตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้นแล้ว อยู่ระหว่างการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (สคก.)

3) การจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยที่ได้รับสิทธิจากโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2564 คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติเห็นชอบให้จ่ายเงินให้กับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยที่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เป็นเวลา 1 ปี โดยจะจ่ายเงินเดือนเว้นเดือน เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 รวม 6 งวด โดยใช้อัตราเดียวกับปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 คือ อัตรา 100 บาท/เดือน สำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาทต่อปี และอัตรา 50 บาท/เดือน สำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาทต่อปี แต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี[428]

4) มาตรการการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอในช่วงสถานการณ์โควิด 19

ผส. มีการดำเนินการ 2 โครงการ ได้แก่ (1) เงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก ให้บริการเงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก จำนวน 12,560 ราย (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2564) และ (2) กองทุนผู้สูงอายุ ผลการดำเนินงานกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพประเภทรายบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 กองทุนผู้สูงอายุได้อนุมัติให้ผู้สูงอายุกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพรายบุคคล จำนวน 8,158 ราย เป็นเงิน 230,965,960 บาท และในช่วงสถานการณ์

---

[426] จาก คำสั่งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ที่ 2/2564 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ.

[427] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 30 มีนาคม 2564* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล]. โดย รัฐบาลไทย, 10 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/40502

[428] จาก *มติ คกก.ผู้สูงอายุ ให้คืนเบี้ยยังชีพซ้ำซ้อน ถอนฟ้อง-ระงับการบังคับคดี*. งานเดิม.

การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 กองทุนผู้สูงอายุได้มีมาตรการพักชำระหนี้ให้กับลูกหนี้กองทุนผู้สูงอายุ ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2563 - 31 มีนาคม 2565 มีจำนวนผู้ขอพักชำระหนี้รวมทั้งสิ้น 2,561 ราย เป็นเงิน 41,087,685 บาท

2.2.4 การส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 กกจ. ได้ดำเนินโครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุประกอบด้วย 1) กิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้ผู้สูงอายุเพื่อให้ตรงกับความต้องการของตนเอง โดยมีผู้สูงอายุที่ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ จำนวน 2,619 คน ได้ประกอบอาชีพอิสระหรือมีงานทำมีรายได้ จำนวน 1,234 คน 2) กิจกรรมส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ประกอบอาชีพหรือมีงานทำ โดยมีการส่งเสริมการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ จำนวน 15,726 คน และผู้สูงอายุได้รับการจ้างงาน จำนวน 1,398 คน อย่างไรก็ดี พบปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ อาทิ 1) ทัศนคติของคนในครอบครัวซึ่งมองว่าผู้สูงอายุควรเป็นวัยที่ได้รับการพักผ่อน 2) ทัศนคติของผู้ประกอบการที่เห็นว่าการจ้างงานผู้สูงอายุอาจไม่คุ้มทุน รวมไปถึงไม่มีนโยบายจ้างงานผู้สูงอายุ และ 3) ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานส่วนมากจะมีเงื่อนไขในการทำงาน เช่น ต้องการทำงานใกล้บ้านหรือบางช่วงเวลา เป็นต้น[429]

ที่มา: https://tonkit360.com/51521

2.2.5 การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

กรมอนามัยได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบและกลไกการสร้างและบริหารจัดการผู้บริบาลผู้สูงอายุที่บูรณาการความร่วมมือระดับชาติและพื้นที่ อาทิ 1) เครือข่ายความร่วมมือการสร้างผู้บริบาลผู้สูงอายุระดับชาติเชื่อมโยงกับเครือข่ายระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นแผน/นโยบายของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศเกี่ยวกับการผลิตผู้บริบาลผู้สูงอายุโดยผ่านนโยบายระดับชาติที่เชื่อมโยงลงไปถึงหน่วยงานเครือข่ายในระดับพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นต้น 2) แผนการดูแลส่งเสริมสุขภาพรายบุคคลในชุมชนผ่านชมรมผู้สูงอายุ/โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการจัดทำแบบฟอร์มให้ผู้สูงอายุบันทึกแผนการดูแลส่งเสริมสุขภาพของตนเองเพื่อให้ผู้สูงอายุในชุมชนแต่ละคนได้เข้าใจและเรียนรู้การดูแลสุขภาพตนเอง โดยในเบื้องต้นเริ่มดำเนินการกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มาเข้าร่วมกิจกรรมในชมรมและโรงเรียนผู้สูงอายุ 3) การพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพแบบผสมผสาน การดูแลระยะยาว (Long term Care) และการดูแลระยะกลาง (Intermediate Care) ในระดับชุมชน ซึ่งเป็นการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง[430] ในระดับตำบล โดยเริ่มพัฒนาระบบการดูแลระยะกลาง หรือการดูแลผู้ป่วยระยะฟื้นฟู คือ การดูแลผู้ป่วยที่มีอาการพ้นวิกฤตและมีอาการคงที่แล้ว แต่ยังมีความบกพร่องทางร่างกายบางส่วนที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายโดยบุคลากรทางสุขภาพ เช่น นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด หรือพยาบาล เป็นต้น เพื่อลดความพิการหรือภาวะทุพพลภาพตลอดชีวิตและลดการเป็นผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง ทั้งนี้ในปี 2564 มีการดำเนินการนำร่องในพื้นที่ภาคเหนือ อ. สารภี จ. เชียงใหม่ ภาคกลาง โรงพยาบาลสระบุรี จ. สระบุรี ภาคตะวันออก พื้นที่ จ. ปราจีนบุรี

[429] จาก หนังสือกรมการจัดหางาน ที่ รง 0308.4/11779 ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[430] ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง คือ ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียงที่ต้องได้รับการดูแลโดยบุคลากรสาธารณสุขทีมสหวิชาชีพ ตามแผนการดูแลผู้สูงอายุรายบุคคล (Care Plan).

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงพยาบาลมหาราช จ. นครราชสีมา และภาคใต้ พื้นที่ จ. ชุมพร จ. สุราษฎร์ธานี โดยจะเริ่มขับเคลื่อนในเชิงนโยบายของ สธ. ในปี 2565

อย่างไรก็ดี ข้อมูลรายงานผลการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมของกรมอนามัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 (ตุลาคม 2563 - มีนาคม 2564) ระบุถึงอุปสรรคในการให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ เช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลต่อการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและการจัดทำแผนการดูแลผู้สูงอายุรายบุคคล (Care Plan) ของผู้จัดการระบบการดูแลผู้สูงอายุ (Care Manager) และผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Care Giver) ในระดับพื้นที่ รวมถึงการขาดแคลนผู้ทำหน้าที่ Care Manager ในบางพื้นที่ เป็นต้น[431]

2.2.6 การเข้าถึงบริการสาธารณะ

ในปี 2564 มีการออกกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อสิทธิคนพิการ)

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในภาพรวมของสถานการณ์ด้านสิทธิผู้สูงอายุเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐมีความก้าวหน้า**เรื่องการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุ**ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมผู้สูงอายุ อาทิ การจัดทำร่าง พ.ร.บ. ผู้สูงอายุ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... การกำหนดแผนงานและงบประมาณบูรณาการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย การมีนโยบายในการเตรียมความพร้อมเพื่อการออมของผู้สูงอายุ เช่น การอนุมัติหลักการร่าง พ.ร.บ. คณะกรรมการนโยบายบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. .... และร่าง พ.ร.บ. กองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. .... เป็นต้น การออกกฎ/ระเบียบเพื่อรองรับสถานการณ์ด้านสุขภาพ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว (Long term Care) กับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น การพัฒนาระบบและกลไกการสร้างและบริหารจัดการผู้บริบาลผู้สูงอายุที่บูรณาการความร่วมมือระดับชาติและพื้นที่ การดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจและมีความรู้ ความสามารถในการเข้าถึงและเท่าทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนความพร้อมในการรองรับเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ. ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ที่กำหนดไว้

ปัญหาหรืออุปสรรค ยังพบข้อติดขัดบางประการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ **ด้านหลักประกันรายได้** เช่น ความล่าช้าในการคืนเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ถูกเรียกเก็บคืน ซึ่งปัจจุบันพบว่ายังดำเนินการไม่แล้วเสร็จ ปัญหาการพิจารณาขยายอายุของผู้มีสิทธิเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติจากอายุไม่เกิน 60 ปี เป็นอายุไม่เกิน 65 ปี ซึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาทั้งในด้านงบประมาณและความเหมาะสม **ด้านการจ้างงานของผู้สูงอายุ** จากปัญหาทัศนคติของนายจ้างหรือสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุที่เห็นว่าผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการทำงาน และ**ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี** พบปัญหาผู้สูงอายุที่เข้าไม่ถึงเทคโนโลยีทำให้เกิดข้อจำกัดในการได้รับบริการสาธารณะจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รวมถึง**ด้านการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ** ข้อมูลสถิติที่บ่งชี้ว่าผู้สูงอายุถูกละเมิดสิทธิและถูกกระทำความรุนแรงเป็นจำนวนมากแต่รัฐยังไม่มีนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันและคุ้มครองผู้สูงอายุที่ถูกกระทำความรุนแรงหรือถูกละเมิดสิทธิ มีเพียงกลไกอาสาสมัครพัฒนาสังคม

[431] จาก *รายงานผลการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย รอบ 6 เดือนแรก ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 (ตุลาคม 2563 - มีนาคม 2564)* (น. 44), โดย กรมอนามัย, 30 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://anamai.moph.go.th/web-upload/1xff0d34e409a13ef56eea54c52a291126/filecenter/Download/Annual_report_64.pdf

และความมั่นคงของมนุษย์ (เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ หรือ อพมส.) ที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและประสานการช่วยเหลือในเบื้องต้น เป็นต้น

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสิทธิผู้สูงอายุ ดังนี้

4.1 รัฐบาลควรติดตามความคืบหน้าของหน่วยงานในการคืนเงินเบี้ยยังชีพให้ผู้สูงอายุที่ถูกเรียกเงินคืนเนื่องจากได้รับเงินสวัสดิการอื่นเพื่อให้ผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวได้รับเงินเบี้ยยังชีพคืนโดยเร็ว และควรมอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงการคลังปรับปรุงหลักเกณฑ์การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้มีความชัดเจน เพื่อมิให้เกิดกรณีการเรียกคืนเงินดังกล่าวจากผู้สูงอายุอีก

4.2 รัฐบาลควรมอบหมายให้กระทรวงการคลังกำหนดมาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อส่งเสริมการออมของประชาชนก่อนที่จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการดำรงชีวิตในระยะยาว

4.3 รัฐบาลควรมอบหมายให้กระทรวงแรงงานส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังต้องการทำงานได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัย รวมถึงการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานและการประกอบอาชีพอิสระ

4.4 รัฐบาลควรมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงเทคโนโลยีและมีความเข้าใจในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี โดยเฉพาะผู้สูงอายุในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงโอกาสในการได้รับบริการสาธารณะจากรัฐได้อย่างเท่าเทียม

4.5 รัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดนโยบายหรือมาตรการในการปกป้องและคุ้มครองมิให้มีการกระทำความรุนแรงและละเมิดสิทธิของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดทางร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สิน และควรเร่งให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกกระทำความรุนแรงและถูกละเมิดสิทธิในระดับพื้นที่อย่างทันท่วงที ตลอดจนการหาสาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้สูงอายุเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

5.3 สิทธิคนพิการ

1. สถานการณ์/ปัญหา

ข้อมูลจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) ณ วันที่ 30 กันยายน 2564 มีคนพิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการจำนวน 2,095,205 คน (คิดเป็นร้อยละ 3.17 ของประชากรทั้งประเทศ) เป็นเพศชาย จำนวน 1,094,210 คน และเพศหญิง จำนวน 1,000,995 คน โดยเป็นคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมากที่สุด จำนวน 1,048,065 คน พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย จำนวน 392,359 คน พิการทางการเห็น จำนวน 188,474 คน พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม จำนวน 164,230 คน พิการทางสติปัญญา จำนวน 143,368 คน พิการมากกว่า 1 ประเภท จำนวน 123,852 คน ออทิสติก จำนวน 16,783 คน และทางการเรียนรู้ จำนวน 13,504 คน อยู่ระหว่างการจำแนกประเภท จำนวน 4,570 คน[432] สำหรับสถานการณ์ที่สำคัญในการเข้าถึงสิทธิคนพิการ มีดังนี้

1.1 สวัสดิการเบี้ยความพิการ การจัดสวัสดิการเบี้ยความพิการยังไม่ทั่วถึงในทุกกลุ่ม

[432] จาก *รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2564* (น. 1-7), โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dep.go.th/images/uploads/files/situation_Sep64.pdf

ความพิการ อายุ อาชีพ และรายได้ โดยคนพิการที่ไม่มีบัตรประจำตัวคนพิการยังไม่ได้รับสวัสดิการเบี้ยความพิการ นอกจากนี้ คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการอายุ 18 ปีขึ้นไป แต่ไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐยังไม่ได้รับการปรับเพิ่มสวัสดิการเบี้ยความพิการจาก 800 บาท ต่อคนต่อเดือน เป็น 1,000 บาท ต่อคนต่อเดือน

1.2 การให้บริการคนพิการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากรายงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) พบว่า มีคนพิการจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 741 คน[433] มีเด็กพิการที่ต้องกำพร้าเนื่องมาจากการสูญเสียพ่อแม่จากเหตุความไม่สงบและมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษา คนพิการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ต้องเผชิญปัญหาการว่างงานในอัตราสูงและยังเข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารและสวัสดิการจากภาครัฐเนื่องจากอุปสรรคด้านการแปลข้อมูลข่าวสารจากภาษาไทยเป็นภาษามลายูซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นและแปลงภาษามลายูเป็นภาษามือ[434]

1.3 การเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่งสาธารณะ และข้อมูลข่าวสาร ในปี 2564 แม้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีกฎหมาย ระเบียบและนโยบายให้มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการขนส่งสาธารณะสำหรับคนพิการให้สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ทั่วถึง ปลอดภัย และเท่าเทียมกับคนทุกกลุ่ม โดยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่า คนพิการยังประสบปัญหาเข้าไม่ถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการขนส่งสาธารณะในลักษณะทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้โดยสะดวก (Accessibility for All)[435] เช่น ทางเท้าและถนนที่ไม่เรียบก่อให้เกิดอันตรายและอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับผู้ใช้รถเข็น ทางเดินสำหรับคนพิการทางการเห็น (Braille Block) มีเฉพาะบางจุด ไม่ต่อเนื่อง และไม่สามารถใช้งานได้จริง รถโดยสารประจำทางบางคันไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับวีลแชร์ บันได และสะพานลอยที่ใช้ในการข้ามถนนเป็นอุปสรรคสำหรับผู้ใช้วีลแชร์ และบางพื้นที่ไม่มีทางม้าลายและสัญญาณไฟสำหรับวีลแชร์ เป็นต้น[436] ทั้งนี้ อุปสรรคในการเดินทางดังกล่าวส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา การหางานทำ การเข้าถึงบริการสาธารณะ ตลอดจนโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมของคนพิการ[437] ในด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการนั้นยังคงมีปัญหาและอุปสรรค โดยเฉพาะเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐที่ยังขาดคำบรรยายเสียง สื่อโทรทัศน์ส่วนใหญ่ไม่มีล่ามภาษามือและคำบรรยายแทนเสียงทำให้คนพิการทางการเห็นและการได้ยินมีข้อจำกัดในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร[438]

---

[433] จาก หนังสือศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ นร 5204.1/4527 ลงวันที่ 28 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[434] จาก *คนพิการในประเทศไทยและในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้อมูล ณ ธันวาคม 2563,* โดย Minority Rights Group International, 25 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://minorityrights.org/minorities/disability-1-tha/

[435] จาก *รายงานสรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2564*. โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน. (2564, กันยายน).

[436] จาก *'ขนส่งมวลชน' ทุกคนต้องขึ้นได้*, โดย กรุงเทพธุรกิจ, 8 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bangkokbiznews.com/social/936807

[437] จาก *วันพิการสากล: เดินทาง (เท้า) ไปด้วยกัน เพื่อเข้าใจ เรียนรู้ และเปลี่ยนแปลง*, โดย WorkpointTODAY, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://workpointtoday.com/211203/

[438] จาก *รายงานสรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2564.* งานเดิม.

ที่มา: เวิร์คพอยท์ทูเดย์

1.4 การเข้าถึงธุรกรรมทางการเงิน เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2564 ครม. รับทราบรายงานการพิจารณาเสนอผลการศึกษา เรื่อง แนวทางการเข้าถึงบริการธุรกรรมทางการเงินของคนพิการของคณะกรรมาธิการการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา ซึ่ง ครม. ได้ให้ความเห็นชอบและมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะไปปฏิบัติ ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ควรร่วมมือกับสมาคมธนาคารไทยและสถาบันการเงินเร่งกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำด้านการเข้าถึงบริการธุรกรรมทางการเงินและการลงทุนโดยสะดวกถ้วนหน้า เพื่อเป็นหลักประกันให้ธนาคารและสถาบันการเงินมีแนวทางการให้บริการคนพิการที่ชัดเจน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และควรกำหนดให้มีหน่วยงานกลางที่สามารถติดต่อเพื่อให้คำปรึกษาและชี้แนะต่อเจ้าหน้าที่ประจำสาขาของธนาคารและสถาบันการเงินในการให้บริการพื้นฐานต่อคนพิการทุกประเภทที่ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในปี 2564 ยังคงพบปัญหาอุปสรรคการทำธุรกรรมทางการเงินของคนพิการ โดยเฉพาะการปฏิเสธไม่ให้คนพิการบางประเภททำธุรกรรมทางการเงิน เช่น กรณีคนพิการทางการเห็นถูกพนักงานธนาคารของสำนักงานสาขาปฏิเสธการเปิดบัญชีเงินฝากธนาคาร คนพิการทางสติปัญญาหรือบุคคลออทิสติกไม่สามารถเปิดบัญชีเงินฝากถ้าไม่ได้ทำการแต่งตั้งผู้อนุบาล การถอนเงินต้องมีผู้ดูแลคนพิการให้ความยินยอมด้วยเสมอ หรือไม่อนุญาตให้คนพิการทำบัตรกดเงินสด เป็นต้น ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวเกิดจากการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ธนาคารปฏิบัติแตกต่างกันแต่ละสาขา และธนาคารยังไม่มีการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ คนพิการทางการเห็นยังประสบปัญหาการทำธุรกรรมการเงินด้วยเครื่องถอนเงินสดอัตโนมัติ (ATM) ซึ่งบางแห่งยังไม่มีฟังก์ชัน (Function) สำหรับผู้ที่มีปัญหาด้านการมองเห็น[439]

1.5 การเข้าถึงการศึกษาสำหรับคนพิการ ปัจจุบันมีคนพิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการ จำนวน 2,095,205 คน เป็นคนพิการที่ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 44,474 คน คิดเป็นร้อยละ 2.12 และคนพิการที่ได้รับการศึกษา จำนวน 1,609,369 คน คิดเป็นร้อยละ 76.81 และหน่วยงานยังไม่มีข้อมูล จำนวน 441,362 คน คิดเป็นร้อยละ 21.07 โดยระดับการศึกษาที่คนพิการได้รับมากที่สุด ได้แก่ ระดับประถมศึกษา จำนวน 1,310,442 คน คิดเป็นร้อยละ 81.43 รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษา จำนวน 185,504 คน คิดเป็นร้อยละ 11.53 จะเห็นได้ว่ามีคนพิการจำนวนมากยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี (ระดับอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลายปัจจัย เช่น ความไม่พร้อมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สภาพแวดล้อม และสถานะทางการเงินของครอบครัว[440] รวมถึงขาดระบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับคนพิการ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ และบริการความช่วยเหลือทางการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ สื่อการเรียนการสอนสำหรับคนพิการตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก

[439] จาก *รายงานสรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2564*. งานเดิม.

[440] จาก *เด็กพิการต้องได้เรียน! โอกาสการศึกษาของเด็กพิการไทย ประเทศเราไปถึงไหน*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_6764877

สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2550 ยังไม่เหมาะสมกับพัฒนาการและช่วงวัยของเด็กพิการที่ส่วนใหญ่เป็นเด็กโตแต่ใช้สื่อการเรียนการสอนบัญชีเดียวกันกับเด็กเล็กในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)[441]

ที่มา: SALIKA

1.6 การจ้างงานคนพิการ จากคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ จำนวน 2,095,205 คน พบว่า เป็นคนพิการที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 15 - 59 ปี) จำนวน 854,997 คน ในจำนวนนี้มีคนพิการที่ประกอบอาชีพ จำนวน 420,335 คน คิดเป็นร้อยละ 49.16 ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ปัจจุบันยังมีคนพิการที่มีงานทำไม่มาก และแรงงานคนพิการส่วนใหญ่มีคุณสมบัติไม่ตรงกับความต้องการที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนกำหนด จากรายงานพบว่ามีสถานประกอบการจำนวน 13,693 แห่ง ต้องการจ้างงานคนพิการ จำนวน 64,769 คน แต่สามารถจ้างงานคนพิการตามมาตรา 33 ของ พ.ร.บ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ได้เพียงจำนวน 37,707 คน ทำให้ต้องส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกรณีที่นายจ้างหรือสถานประกอบการมิได้รับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา 34 คิดเป็นจำนวน 12,788 คน และจัดสัมปทานและสถานที่เพื่อส่งเสริมอาชีพหรือจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกหรือล่ามภาษามือตามมาตรา 35 คิดเป็นจำนวน 13,619 คน[442] เนื่องจากคนพิการอาจยังไม่ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือให้ตรงตามความต้องการของสถานประกอบกิจการเท่าที่ควร ขาดหลักสูตรที่เหมาะสม ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ช่วยในการทำงานที่ตรงตามประเภทของความพิการ รวมถึงยังไม่มีฐานข้อมูลด้านแรงงานเพื่อสนับสนุนการจ้างงานให้กับคนพิการ[443] ด้านหน่วยงานภาครัฐพบว่า มีจำนวน 296 แห่ง ต้องการจ้างงานคนพิการ จำนวน 17,566 คน แต่สามารถจ้างงานคนพิการตามมาตรา 33 ได้เพียง 2,742 คน และมีการจัดสัมปทานตามมาตรา 35 จำนวน 570 คน ซึ่งถือว่ามีการจ้างงานคนพิการจำนวนน้อยเนื่องจากกฎหมายไม่บังคับให้หน่วยงานภาครัฐต้องส่งเงินเข้ากองทุนฯ แต่เป็นเพียงการขอความร่วมมือให้จ้างงานคนพิการเท่านั้น ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายการจ้างงานคนพิการ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับคนพิการ นอกจากนี้ คนพิการส่วนใหญ่มีคุณสมบัติไม่ตรงตามตำแหน่งงานที่หน่วยงานภาครัฐกำหนด[444]

1.7 การล่วงละเมิดต่อคนพิการ อนุสัญญา CRPD ข้อ 16 กำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินการให้คนพิการได้รับการคุ้มครอง การช่วยเหลือ สนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการถูกแสวงหาประโยชน์ การใช้ความรุนแรง และการล่วงละเมิดในทุกรูปแบบและจะต้องคำนึงถึงเพศ วัย และความพิการของแต่ละบุคคลด้วย ทั้งนี้ สถานการณ์การล่วงละเมิดทางเพศคนพิการยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้จะมีกฎหมาย

---

[441] จาก *เด็กพิการต้องได้เรียน! โอกาสการศึกษาของเด็กพิการไทย ประเทศเราไปถึงไหน*. งานเดิม.

[442] จาก หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่ พม 0704/4843 ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2564. เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[443] จาก *นฤมล นำทัพถก พัฒนาทักษะฝีมือคนพิการ รองรับการประกอบอาชีพ*, โดย รัฐบาลไทย, 3 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/40571

[444] จาก หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่ พม 0704/4843 ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

คุ้มครองคนพิการ แต่ในภาพรวมการปฏิบัติยังคงมุ่งเน้นเรื่องสิทธิของคนพิการโดยเฉพาะความเสมอภาคในการทำงาน แต่คนพิการที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศและถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจยังคงไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงทั้งหมด อีกทั้งยังไม่มีการเก็บรวบรวมสถิติในภาพรวมอย่างเป็นระบบ ในปี 2564 ปรากฏกรณีการล่วงละเมิดทางเพศต่อสตรีพิการและเด็กหญิงพิการหลายกรณี เช่น กรณีสตรีพิการออทิสติกใน จ. บุรีรัมย์ถูกชายวัย 73 ปี ล่อลวงไปข่มขืน[445] และกรณีสตรีพิการป่วยเป็นดาวน์ซินโดรมถูกข่มขืนและฆ่าใน จ. ปทุมธานี[446] เป็นต้น และยังพบการละเมิดต่อคนพิการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การล้อเลียน การกลั่นแกล้ง (Bully) การหลอกลวงทรัพย์สิน การเลือกปฏิบัติ รวมถึงการใช้คำพูดเปรียบเปรยความพิการเป็นคำต่อว่ากันในสังคม นอกจากนี้ พบว่าสังคมยังมีความคิดด้านลบต่อคนพิการ โดยมองคนพิการในเชิงสงเคราะห์มากกว่าพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสังคมอย่างเสมอภาคทำให้คนพิการขาดอิสระในการดำเนินชีวิต[447] สำหรับในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พบว่า มีสตรีพิการและเด็กหญิงพิการต้องเผชิญความรุนแรงในครอบครัว[448] นอกจากนี้ คนพิการส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้เนื่องจากการลงบันทึกแจ้งความยังไม่มีล่ามภาษามือ และไม่มีการจัดทำเป็นเอกสารเสียงหรืออักษรเบรลล์ ทำให้คนพิการทางการได้ยินและการเห็นไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้[449]

1.8 ผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อคนพิการ การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบอย่างมากต่อคนพิการทั้งด้านสุขภาพ ด้านการจ้างงาน และการเข้าถึงการศึกษาของเด็กพิการ (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19)

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

ในปี 2563 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตอบรับและดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ กสม. โดยกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้ดำเนินการตาม พ.ร.บ. การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 โดยเปิดโอกาสให้คนพิการเข้าศึกษาทุกระดับ เน้นการเรียนรวม สนับสนุนให้เอกชนและองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยรัฐให้การสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลคนพิการด้านการศึกษา พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายทั้งในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย รวมถึงศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ ได้พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บริการนักศึกษาพิการ (DSS Center) จัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ สังกัด สพฐ. เพื่อพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ

สำนักงานอัยการสูงสุด (อส.) ดำเนินการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงแผนปฏิบัติการรองรับ

---

[445] จาก *ครอบครัวสุดช้ำ ลูกสาวพิการ 2 คน ถูกลวงไปย่ำยี เฒ่าวัย 73 จ่าย100 ค่าปิดปาก*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 11 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_6433381

[446] จาก *ด่วน! จับได้แล้วทรชนชื่นใจฆ่าสาวดาวน์ซินโดรม ญาติเหยื่อลั่นไม่อโหสิกรรมให้*, โดย เดลินิวส์, 11 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.dailynews.co.th/news/272963/

[447] จาก *รายงานสรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2564*. งานเดิม.

[448] จาก *สสส.ชง 8 ข้อช่วยสตรีหลุดพ้นความรุนแรงสถานการณ์โควิด 19*, โดย บ้านเมือง, 11 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.banmuang.co.th/news/bangkok/230955

[449] จาก *รายงานสรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2564*. งานเดิม.

สิทธิผู้สูงอายุและคนพิการ และมีโครงการแผนปฏิบัติการรองรับสิทธิคนพิการ โดยส่งเสริมองค์กรวิชาชีพล่ามภาษามือสำหรับคนพิการทางการได้ยินในกระบวนการยุติธรรม โดยมีการอบรมจริยธรรมและทดสอบด้านภาษาก่อนการออกใบอนุญาต เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมตามแนวนโยบายของรัฐที่ต้องอำนวยความยุติธรรมให้กับทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

สนับสนุนให้เอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนมีส่วนร่วม
จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

2.2 การดำเนินการในปี 2564

1) สวัสดิการเบี้ยความพิการ จากจำนวนคนพิการที่มีบัตรประจำตัว 2,095,205 คน พบว่า มีคนพิการที่ได้รับเบี้ยคนพิการ จำนวน 2,012,791 คน แบ่งออกเป็นคนพิการอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้รับเบี้ยความพิการ 1,000 บาท จำนวน 106,053 คน คนพิการที่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้รับเบี้ยความพิการ 800 บาท และเงินเพิ่ม 200 บาท รวมเป็นเงิน 1,000 บาท จำนวน 1,086,610 คน และคนพิการที่ไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ได้รับเบี้ยความพิการ 800 บาท จำนวน 820,128 คน สำหรับกลุ่มคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการอายุ 18 ปีขึ้นไปซึ่งไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐยังไม่ได้รับการเพิ่มเบี้ยความพิการเป็น 1,000 บาท นั้น เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2564 คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (กพช.) เห็นชอบปรับเพิ่มสวัสดิการเบี้ยความพิการจาก 800 บาทต่อคนต่อเดือน เป็น 1,000 บาท ต่อคนต่อเดือน[450] ต่อมาเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564 พก. ได้จัดประชุมร่วมกับกรมบัญชีกลางและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนการปรับเพิ่มเบี้ยสวัสดิการเสนอต่อ ครม. เพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกันทุกกลุ่ม รวมถึงเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานและการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้า[451]

2) ศูนย์บริการคนพิการ ซึ่งจัดตั้งตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 มาตรา 20/3 และมาตรา 20/4 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ประกอบด้วยระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับศูนย์บริการ พ.ศ. 2556 กำหนดประเภทศูนย์บริการคนพิการไว้ 2 ประเภท ได้แก่ (1) ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป จัดตั้งโดยองค์กรคนพิการหรือองค์กรอื่นใดที่ให้บริการคนพิการ และราชการส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้บริการแก่คนพิการในระดับพื้นที่หรือตามประเภทความพิการ/เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ปัจจุบันมีศูนย์บริการคนพิการทั่วไปทั้งสิ้น 2,955 แห่งทั่วประเทศ โดยในปี 2563 มีศูนย์บริการคนพิการทั่วไป จำนวน 2,458 แห่ง ต่อมาในปี 2564 มีการจัดตั้งเพิ่ม จำนวน 497 แห่ง (2) ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัด จัดตั้งโดย พก. เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์บริการคนพิการทั่วไป รวมถึงดำเนินการเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการภายในจังหวัด ปัจจุบันมีการจัดตั้งในพื้นที่จังหวัด 76 จังหวัดและกรุงเทพมหานคร โดยศูนย์บริการคนพิการทั้ง 2 ประเภท มีแนวทางการให้บริการ ได้แก่ (1) บริการข้อมูลข่าวสารและความรู้เรื่องสิทธิคนพิการ (2) เรียกร้องสิทธิแทนคนพิการ (3) ให้ความช่วยเหลือการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน ฝึกอาชีพ จัดหางานให้แก่คนพิการ (4) ช่วยเหลือคนพิการหรือผู้มีแนวโน้มจะพิการทั้งด้านการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสมรรถภาพ (5) ประสานหน่วยงานรัฐให้ความช่วยเหลือคนพิการ โดยพบว่าในปี 2564 มีผู้ขอรับความช่วยเหลือ

[450] จาก *รัฐบาลเพิ่มสวัสดิการเบี้ยผู้พิการที่ไม่มีบัตรคนจนเป็นเดือนละ 1,000 บาท*, โดย โพสต์ทูเดย์, 10 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.posttoday.com/politic/news/647554

[451] จาก หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่ พม 0704/4843 ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

ณ ศูนย์บริการคนพิการระดับจังหวัดในพื้นที่ 76 จังหวัดและกรุงเทพมหานคร จำนวน 928,944 ราย โดยส่วนใหญ่ขอรับบริการด้านข้อมูลข่าวสาร รองลงมาเป็นการจัดทำ/เปลี่ยนบัตรประจำตัวคนพิการ บริการผู้ช่วยคนพิการ และบริการอื่น ๆ เช่น รับชำระหนี้และพักชำระหนี้ เป็นต้น[452]

3) การให้บริการคนพิการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พก. ติดตามและให้การสนับสนุนองค์กรเครือข่ายภาครัฐและภาคเอกชนให้เข้าสู่การประเมินมาตรฐานเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์บริการคนพิการทั่วไป และสนับสนุนโครงการซ่อมอุปกรณ์และเครื่องช่วยความพิการให้กับคนพิการในชุมชน[453] นอกจากนี้ ศอ.บต. ได้ดำเนินนโยบายมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนพิการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กพิการซ้ำซ้อน ส่งเสริมให้เด็กพิการสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เด็กพิการมีโอกาสเรียนหนังสือเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและมีรายได้ที่มั่นคงในการดูแลตนเอง[454] รวมทั้งส่งเสริมให้คนพิการสามารถเคลื่อนไหวและใช้ชีวิตอย่างอิสระโดยดำเนินโครงการ “เก้าอี้สุขใจ สู่รองเท้าสั่งตัด ปีที่ 4” ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องเพื่อให้การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ช่วยความพิการประกอบด้วยเตียงฝึกยืน อุปกรณ์ช่วยเดิน และรองเท้าสั่งตัดแก่เด็กพิการ โดยในปี 2563 ได้มอบอุปกรณ์ฯ ให้แก่เด็กพิการ จำนวน 65 คน[455] และในปี 2564 ได้มอบอุปกรณ์ฯ แก่เด็กพิการ จำนวน 60 คน รวมทั้งดูแลเด็กพิการทุกกลุ่มที่มีความจำเป็นที่ต้องได้รับการฟื้นฟูโดยจัดจ้างนักกายภาพบำบัดดูแลเด็กพิการในพื้นที่การประเมินผลการฟื้นฟูเด็กพิการเบื้องต้นและให้คำแนะนำการดูแลเด็กพิการแก่ผู้ปกครอง[456]

(4) การเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่งสาธารณะ และข้อมูลข่าวสาร เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564 พก. ได้ดำเนินโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการคนพิการแต่ละประเภทในการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะแก่เจ้าหน้าที่ประจำการท่าอากาศยานและเจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทย สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย ภาคีเครือข่ายขนส่งมวลชนทุกคนต้องขึ้นได้ (T4A) มูลนิธิพัฒนาศักยภาพคนพิการ มูลนิธิอารยสถาปัตย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีการประเมินและให้ข้อเสนอแนะแก่บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) และการรถไฟแห่งประเทศไทยในการปรับปรุงและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในระบบขนส่งสาธารณะที่เหมาะสมและสามารถเข้าถึงได้แก่คนพิการตามอนุสัญญา CRPD ข้อ 9 ซึ่งหน่วยงานจะต้องดำเนินการให้คนพิการสามารถเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระบบขนส่ง สารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก[457]

---

[452] จาก หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่ พม 0704/4843 ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[453] จาก *พก. ลงพื้นที่ติดตามและสนับสนุนองค์กรเครือข่ายเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประเมินมาตรฐานองค์กรเพื่อพัฒนาศักยภาพคนพิการจังหวัดชายแดนใต้* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 10 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.dep.go.th/en/news/news-release/พก-ลงพื้นที่ติดตามและสนับสนุนองค์กรเครือข่ายเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประเมินมาตรฐานองค์กรเพื่อพัฒนาศักยภาพคนพิการจังหวัดชายแดนใต้

[454] จาก *ศอ.บต. พร้อมดูแลเด็กพิการ 5 จังหวัด ด้วยธนาคารอุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการอย่างต่อเนื่อง*, โดย สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 28 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://thainews.prd.go.th/RegionNews/RegionNews/Detail/TCATG210528175701025

[455] จาก *ศอ.บต. ลงพื้นที่จังหวัดปัตตานี ขับเคลื่อนกิจกรรมมอบอุปกรณ์ฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้พิการสนองแนวพระราชดำริฯ “เก้าอี้สุขใจสู่รองเท้าสั่งตัด ปีที่ 4”*, โดย เกรทเตอร์มัลติมีเดีย, 9 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.paaktai.com/news/detail/5990

[456] จาก *เลขาธิการ ศอ.บต. เดินหน้ายกระดับคุณภาพชีวิตเด็กพิการในพื้นที่ จชต. ให้ได้รับการดูแลพร้อมฟื้นฟูในทุกด้านอย่างเหมาะสม*, โดย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 11 มกราคม 2564. สืบค้นจาก http://www.sbpac.go.th/?p=67300

[457] จาก *พก. ทอท. ร่วมสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ท่าอากาศยานดอนเมือง*, โดย ไทยแลนด์พลัส, 23 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://www.thailandplus.tv/archives/288217

เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2564 กระทรวงมหาดไทย (มท.) ได้ประกาศใช้กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 โดยแก้ไขเพิ่มเติมประเภท ขนาด ลักษณะของอาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับการติดตั้ง ขนาด จำนวน และมาตรฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุให้เหมาะสม สอดคล้องและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ อาทิ การปรับป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก โดยระบุข้อความเพิ่มว่า “สัมผัสและรู้ได้” และปรับจำนวนที่จอดรถให้เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ ด้านการปรับปรุงอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการขนส่ง เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์มีความเหมาะสม ด้านกระทรวงคมนาคม (คค.) อยู่ระหว่างการปรับปรุงกฎกระทรวงเพื่อให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกฯ ของ มท.[458]

เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2564 ศาลปกครองสูงสุดสั่งให้กรุงเทพมหานคร (กทม.) จ่ายค่าเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดีที่เป็นคนพิการซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 430 คน เป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท/คน พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เพื่อเป็นการชดเชยกรณีความล่าช้าจากการก่อสร้างลิฟต์ในสถานีรถไฟฟ้า BTS ซึ่งใช้เวลากว่า 5 ปี เป็นระยะเวลาที่ล่าช้าเกินสมควร ทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ขาดประโยชน์ในการใช้บริการระบบขนส่งมวลชน และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปประกอบภารกิจประจำวัน[459]

ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดศ.) ได้ดำเนินการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการ โดยคณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารบริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารและบริการสื่อสาธารณะสำหรับคนพิการ ได้แก่ การตรวจสอบเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐตามมาตรฐานการพัฒนาเว็บไซต์ที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Web Accessibility) การพัฒนาระบบบริหารจัดการอุปกรณ์และเครื่องมือด้าน ICT สำหรับคนพิการ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการและผู้สูงอายุเพื่อใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาระบบการเชื่อมโยงบริการดิจิทัลสำหรับคนพิการ โดย ดศ. ยังได้จัดทำโครงการเพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับคนพิการวงเงิน 9,980,000 บาท และคณะอนุกรรมการฯ เห็นชอบอนุมัติการให้ยืมอุปกรณ์และเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ[460]

5) การเข้าถึงธุรกรรมทางการเงินและแหล่งเงินทุน ด้านการแก้ไขปัญหาการเข้าถึงธุรกรรมทางการเงินของคนพิการนั้น ธปท. ได้จัดตั้งคณะทำงานพัฒนาการให้บริการทางการเงินสำหรับคนพิการเพื่อร่วมกันหาแนวทางการปรับปรุงการให้บริการทางการเงินของสถาบันการเงินที่เอื้อประโยชน์ต่อคนพิการให้สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้

---

[458] จาก *มท.3 ผลักดันปรับปรุงกฎกระทรวงสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา*, โดย ไทยแลนด์พลัส, 29 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thailandplus.tv/archives/303602

[459] จาก *ศาล ปค.สูงสุดสั่ง กรุงเทพฯ จ่ายคนพิการรายละ 5 พัน เหตุทำลิฟต์อำนวยความสะดวกบนบีทีเอสล่าช้า 5 ปี*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 15 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/politics/detail/9640000091679

[460] จาก *สดช.จัดการประชุมคณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารการสื่อสารบริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารและบริการสื่อสาธารณะสำหรับคนพิการ ครั้งที่ 1/2564* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 3 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.onde.go.th/view/1/ข่าว_สดช/ข่าวสดช./1401/TH-TH

อย่างทั่วถึงและปลอดภัยในยุคเทคโนโลยี โดยที่ผ่านมาได้ร่วมกับธนาคารพาณิชย์พัฒนาและปรับปรุงตู้ ATM เพื่อให้รองรับการถอนเงินสดของคนพิการทางการเห็นให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2564 มีการประชุมคณะทำงานฯ ครั้งที่ 1/2564 ที่ประชุมได้หารือเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกำหนดพยานในการทำนิติกรรมสัญญาหรือธุรกรรมทางการเงินของคนพิการ การพัฒนาเทคโนโลยีและแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ให้เอื้อต่อคนพิการและการเปิดบัญชีเงินฝากของคนพิการทางสติปัญญาและออทิสติก นอกจากนี้ ธปท. ยังได้ปรับปรุงหลักเกณฑ์การดำเนินงานเพื่อให้ธนาคารพาณิชย์นำไปปฏิบัติในการให้บริการคนพิการ ทั้งในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การอำนวยความสะดวก และการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม[461]

ในปี 2564 ธนาคารกรุงไทยร่วมกับสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย พัฒนาการให้บริการแก่คนพิการ โดยพัฒนาตู้ ATM ให้รองรับการใช้งานสำหรับคนตาบอด เพื่อยกระดับการให้บริการให้ประชาชนทุกภาคส่วนเข้าถึงบริการทางการเงินได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม โดยเปิดโอกาสให้คนพิการทางการเห็นมีส่วนร่วมทดลองให้คำแนะนำและใช้งานจริงในทุกขั้นตอน ปัจจุบันธนาคารมีเครื่อง ATM แบบจอภาพสัมผัส (Touch Screen) รองรับการใช้งานของคนพิการทางการมองเห็น 3,300 เครื่องทั่วประเทศ โดยธนาคารตั้งเป้าติดตั้งเครื่อง ATM แบบจอภาพสัมผัสเพื่อทดแทนตู้ ATM แบบเดิม จำนวน 1,600 เครื่อง ภายในไตรมาสแรกของปี 2565[462]

ด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของคนพิการนั้น ในปี 2564 พก. ได้เพิ่มมาตรการช่วยเหลือคนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการที่ต้องการเงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยให้บริการเงินกู้ฉุกเฉินของกองทุนฯ วงเงินไม่เกิน 10,000 บาท ไม่มีดอกเบี้ย ไม่มีผู้ค้ำประกัน และผ่อนชำระภายใน 2 ปี ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 คณะอนุกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการได้อนุมัติเงินกู้ยืมกองทุนฯ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวนทั้งสิ้น 26,987 ราย คิดเป็นวงเงิน 923,193,350 บาท และให้การสนับสนุนแก่หน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนดำเนินโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จำนวน 2,549 โครงการ เป็นเงิน 958,938,838.47 บาท[463]

6) การเข้าถึงการศึกษาสำหรับคนพิการ ในปี 2564 ศธ. ได้ดำเนินนโยบายทางการศึกษาเพื่อคนพิการและผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการจำเป็นพิเศษ ภายใต้แนวคิด “การศึกษาไทย หัวใจนำทาง” ซึ่งมี 4 ภารกิจหลักเร่งด่วน (Quick Win) ได้แก่ (1) การค้นหาเด็กพิการที่ตกหล่นอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อนำเข้าสู่ระบบคัดกรอง (2) การจัดทำคู่มือสื่อบัญชี ก-ข-ค เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา (3) สนับสนุนการดำเนินงานศูนย์การเรียนสำหรับเด็กในโรงพยาบาลครอบคลุมทั่วประเทศใน 77 จังหวัด 85 ศูนย์การเรียน และ (4) การสร้างและส่งต่อแรงบันดาลใจ[464]

---

[461] จาก หนังสือธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ ธปท.ฝนส 2. 925/2564 ลงวันที่ 28 กันยายน 2564 เรื่อง การขอข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[462] จาก *กรุงไทยรับโล่เกียรติคุณ “วุฒิสภา ศรัทธาความดี” ธนาคารต้นแบบเพื่อผู้พิการ,* โดย ผู้จัดการออนไลน์, 29 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/stockmarket/detail/9640000128487

[463] จาก หนังสือกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่ พม 0704/4843 ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[464] จาก *ศธ.แถลงภารกิจ การสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส “การศึกษาพิเศษไทย หัวใจนำทาง”*, โดย ศธ. 360 องศา, 1 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://moe360.blog/2021/10/27/ed-opportunities-under privileged-children/

ในปี 2564 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ได้จัดการศึกษาให้กับคนพิการ 9 ประเภท มีนักศึกษาจำนวน 7,544 คน ทั่วประเทศ และมีครูผู้สอน จำนวน 516 คน จัดสอนทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัย จัดทำโครงการความร่วมมือพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบสำหรับบุคคลออทิสติก บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระหว่างสำนักงาน กศน. กับสมาคมผู้ปกครองบุคคลออทิซึม (ไทย) ในจังหวัดนำร่อง 11 จังหวัด 15 ศูนย์การเรียนรู้ จัดอบรมพัฒนาครูผู้สอนคนพิการเกี่ยวกับการคัดกรองคนพิการทางการศึกษา จำนวน 3 รุ่น รุ่นละ 90 คน รวมทั้งสิ้น 270 คน จัดทำกรอบอัตรากำลังครูผู้สอนคนพิการ และได้จัดสรรอัตราพนักงานราชการสำหรับครูสอนคนพิการเพิ่มอีก 51 อัตรา และได้ประสานความร่วมมือระหว่างสำนักงาน กศน. และสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สพฐ. เพื่อสำรวจคนพิการที่ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษา ซึ่งมีจำนวน 50,000 คน และดำเนินการจัดการศึกษาให้คนพิการในจังหวัดนำร่อง 18 จังหวัด[465]

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สพฐ. ได้จัดให้มีโรงเรียนเฉพาะความพิการ ซึ่งในปี 2564 มีจำนวนทั้งสิ้น 48 โรงเรียน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนนักเรียนพิการในโรงเรียนเอกชน โดยจัดอบรมครูโรงเรียนเอกชน “หลักสูตรฝึกอบรมครูด้านการสอนคนพิการ พุทธศักราช 2561”[466]

มูลนิธิด้วยกันเพื่อคนพิการและสังคม (Together Foundation) ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดทำเว็บไซต์ “เด็กพิการเรียนไหนดี” เพื่อสร้างพื้นที่ทางการศึกษาให้เด็กพิการได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การแนะแนวการศึกษา และการทำงาน โดยรวมข้อมูลด้านการศึกษาที่จะให้เด็กพิการ ผู้ปกครอง หรือคุณครูที่สอนในโรงเรียน เพื่อช่วยให้เด็กพิการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้ง่ายขึ้น[467] ซึ่งเว็บไซต์จะมีพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาระหว่างเรียน การสัมภาษณ์เข้าเรียนต่อ การทำแฟ้มสะสมงานให้น่าสนใจ และรวบรวมบทสัมภาษณ์ของรุ่นพี่คนพิการ ตัวแทนอาชีพต่าง ๆ เพื่อสร้างเป็นแรงบันดาลใจ[468]

7) การจ้างงานสำหรับคนพิการ

ในปี 2564 มีการปรับปรุงกฎกระทรวงกำหนดจำนวนคนพิการที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐจะต้องรับเข้าทำงาน และจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจะต้องนำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564 โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2564 มีการปรับข้อความและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการจ้างงานคนพิการตามมาตรา 33 หรือการให้สัมปทานตามมาตรา 35 ไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการสามารถดำเนินการจ้างคนพิการ และคำนวณเงินเพื่อส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกรณีที่นายจ้างหรือสถานประกอบการไม่สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง[469]

---

[465] จาก *ศธ.แถลงภารกิจ การสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาส “การศึกษาพิเศษไทย หัวใจนำทาง”*. งานเดิม.

[466] จาก หนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศธ 02145/263 ลงวันที่ 27 มกราคม 2565 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[467] จาก *สสส. จับมือมูลนิธิด้วยกันเพื่อคนพิการและสังคม เปิดตัวเว็บไซต์เด็กพิการเรียนไหนดี แนะช่องทางเข้าถึงการศึกษา สร้างทักษะอาชีพ*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/qol/detail/9640000121644

[468] จาก *เด็กพิการต้องได้เรียน! โอกาสการศึกษาของเด็กพิการไทย ประเทศเราไปถึงไหน*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_6764877

[469] จาก กฎกระทรวงกำหนดจำนวนคนพิการที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐจะต้องรับเข้าทำงาน และจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจะต้องนำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2564. (2564, 22 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา, 138*(ตอนที่ 28 ก), 24 - 25.

กระทรวงแรงงาน (รง.) ได้จัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาทักษะฝีมือคนพิการรองรับการประกอบอาชีพ เพื่อบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับสถานประกอบการในการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้แก่คนพิการ โดยจัดทำหลักสูตรการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะเดิมให้ดีขึ้น (Upskill) การสร้างทักษะใหม่ที่จำเป็นในการทำงาน (Reskill) และการพัฒนาทักษะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Change Skill) ตามความเหมาะสมของคนพิการแต่ละประเภทและลักษณะของการทำงาน เพื่อให้คนพิการมีทักษะในการประกอบอาชีพและได้รับการจ้างงานมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีแผนบูรณาการพัฒนาทักษะฝีมือคนพิการเพื่อรองรับการประกอบอาชีพรวม 61 โครงการ มีเป้าหมายจ้างงานคนพิการจำนวน 180,000 คน และส่งเสริมสถานประกอบการร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ในการจ้างงานคนพิการและการประกอบอาชีพอิสระที่ยั่งยืนของคนพิการ[470] ที่ผ่านมา กรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้ดำเนินการพัฒนาฝีมือแรงงานสำหรับคนพิการ จำนวน 15 หลักสูตร มีผู้ได้รับการฝึกอบรม จำนวน 323 คน และจัดฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานให้แก่ผู้ดูแลคนพิการ จำนวน 7 หลักสูตร มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 154 คน นอกจากนี้ รง. โดยคณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการด้านแรงงาน ภายใต้แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้ส่งเสริมให้เกิดแผนงาน/โครงการของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องซึ่งใช้งบประมาณในการดำเนินการดังกล่าวทั้งสิ้น จำนวน 350,455,488 บาท ประกอบด้วยการส่งเสริมการมีงานทำ การพัฒนาทักษะฝีมือ และการคุ้มครองคนพิการตามกฎหมาย โดยมีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น จำนวน 50,674 คน[471]

8) การให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองคนพิการจากการถูกล่วงละเมิด พก. ได้ให้ความช่วยเหลือสตรีพิการและเด็กหญิงพิการที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ และถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ โดยช่วยเหลือเงินสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และมีกลไกของคณะทำงานประสานการช่วยเหลือคนพิการ ลงพื้นที่ติดตามช่วยเหลือพร้อมจัดทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาร่วมสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ประสานกับสถานีตำรวจและทนายความเพื่อขอคำปรึกษาและการแนะนำให้แจ้งความดำเนินคดี โดยให้ความช่วยเหลือกรณีสตรีพิการถูกกระทำด้วยความรุนแรงและล่วงละเมิดทางเพศในพื้นที่ จ. สุโขทัย[472] นอกจากนี้ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์พร้อมคณะ ได้เดินทางไปเยี่ยมครอบครัวของสตรีพิการออทิสติกใน จ. บุรีรัมย์ ถูกชายวัย 73 ปี ล่อลวงไปข่มขืน โดยให้การช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย ความเป็นอยู่เบื้องต้น และช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินคดี[473]

9) มาตรการให้ความช่วยเหลือคนพิการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พก. ได้ให้ความช่วยเหลือและดูแลคุณภาพชีวิตคนพิการในทุกด้าน โดยดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรด้านคนพิการและภาคเอกชน (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19)

---

[470] จาก *นฤมล นำทัพถก พัฒนาทักษะฝีมือคนพิการ รองรับการประกอบอาชีพ*. งานเดิม.

[471] จาก หนังสือกระทรวงแรงงาน ที่ รง 0216/3375 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[472] จาก *พก. ประชุมคณะทำงานประสานการช่วยเหลือคนพิการ ซึ่งถูกกระทำด้วยความรุนแรงและคดีทางเพศ* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 11 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://dep.go.th/th/news/news-release/พก-ประชุมคณะทำงานประสานการช่วยเหลือคนพิการ-ซึ่งถูกกระทำด้วยความรุนแรงและคดีทางเพศ

[473] จาก *พมจ.บุรีรัมย์ ช่วยเหลือครอบครัวออทิสติก หลังลูกสาว 2 คนโดนขืนใจ แม่ฝ่ายชายเผยแค่หยอกล้อ*, โดย มติชนออนไลน์, 4 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/region/news_2758786

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ
สิทธิด้านการศึกษา
ได้มุ่งเน้นการเรียนรวมและ
จัดตั้งศูนย์การเรียน เฉพาะความพิการเพื่อให้ คนพิการเข้าถึงการศึกษา ได้อย่างทั่วถึง

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในปี 2564 หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับรองตามกฎหมาย และได้ตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. ตามรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 **โดยสิทธิด้านการศึกษา** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มุ่งเน้นการเรียนรวมและจัดตั้งศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการเพื่อให้คนพิการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างทั่วถึงโดยพบว่าในปี 2564 มีคนพิการที่ได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 75.17 เป็นร้อยละ 76.81 ของคนพิการที่มีบัตรประจำตัว สำหรับ**สิทธิในการมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม** ปัจจุบัน พก. อยู่ระหว่างเสนอ ครม. พิจารณาให้คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการได้รับเบี้ยความพิการในอัตราเดียวกัน ให้ครอบคลุมในกลุ่มคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการซึ่งมีอายุ 18 ปีขึ้นไปแต่ไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ยังไม่ได้รับการเพิ่มเบี้ยความพิการอีกจำนวน 821,527 คน **ด้านการส่งเสริมให้คนพิการได้เข้าถึงบริการต่าง ๆ** โดยสะดวกและทั่วถึงยิ่งขึ้นผ่านศูนย์บริการคนพิการซึ่งให้บริการข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ ให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในทุกด้านเพื่อการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับคนพิการ ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิในการมีงานทำผ่านการฝึกอาชีพและการจัดหางานสำหรับคนพิการ ซึ่งในปี 2564 มีจำนวนศูนย์บริการคนพิการทั่วไปจำนวน 2,955 แห่ง เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ซึ่งมีจำนวน 2,458 แห่ง **การส่งเสริมสุขภาพของคนพิการ** ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พก. ได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยคนพิการเป็นการเฉพาะเพื่อให้สามารถเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพ **ด้านการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะ** ครม. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. และเริ่มมีการดำเนินการทำแผนเพื่อปรับปรุงพัฒนาและออกแบบโครงสร้างพื้นฐานของระบบขนส่งสาธารณะที่ทุกคนใช้ประโยชน์ได้โดยอยู่ระหว่างกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการขนส่งสาธารณะสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุให้เป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 นอกจากนี้ แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่จะสิ้นสุดแผนลงนั้น พก. อยู่ระหว่างเตรียมข้อมูลเพื่อยก (ร่าง) แผนฯ ฉบับที่ 6 พ.ศ. .... ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินการในรูปแบบวิถีใหม่ (New Normal) ภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เพื่อรองรับการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต และการพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 พ.ร.บ. การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 และ พ.ร.บ. การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 รวมถึงสอดคล้องตามอนุสัญญา CRPD

ปัญหาหรืออุปสรรค พบว่า มาตรการและความพยายามของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิบางประการยังไม่เห็นผลชัดเจนมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**สิทธิด้านการศึกษาของเด็กพิการ** ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการดังเห็นได้จากสถิติคนพิการที่ได้รับการศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ได้รับการศึกษาเพียงในระดับประถมศึกษาเท่านั้น นอกจากนี้ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีปัญหาทางการเรียนรู้ พฤติกรรม และอารมณ์ รวมถึงเด็กออทิสติก

ยังขาดรูปแบบระบบการจัดการศึกษาที่ชัดเจนเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ การจัดสื่อการเรียนการสอนยังไม่เหมาะสมกับคนพิการ ขาดครูผู้สอนที่มีความรู้และทักษะเฉพาะ ขาดครูแนะแนวและนักจิตวิทยาที่ให้คำแนะนำโดยตรง และขาดการส่งเสริมสิทธิของคนพิการด้านการศึกษาโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติและบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน และมีระบบการศึกษาแบบเรียนร่วมในทุกระดับและเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ ยังขาดระบบสนับสนุนครอบครัวให้การช่วยเหลือและเตรียมความพร้อมเด็กพิการกลุ่มดังกล่าวในการเรียนรวม **ด้านสิทธิในการทำงาน** แม้ว่ามีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกำหนดมาตรการส่งเสริมการจ้างงานคนพิการแต่จำนวนคนพิการที่ได้ทำงานตามมาตรการดังกล่าวยังมีไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจ้างงานโดยหน่วยงานของรัฐยังมีจำนวนค่อนข้างน้อย และพบว่าผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้การจ้างงานคนพิการทั้งในภาครัฐและเอกชนลดลง ประกอบกับการขาดแคลนแรงงานคนพิการเนื่องจากการพัฒนาฝีมือแรงงานและการจ้างงานคนพิการยังไม่เหมาะสมกับคนพิการเท่าที่ควร ซึ่งจะต้องดำเนินการให้เกิดการยอมรับทักษะข้อดีและความสามารถของคนพิการและการมีส่วนร่วมของคนพิการในสถานที่ทำงานและตลาดแรงงานยอมรับคนพิการ **ด้านการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะ**นั้น คนพิการยังประสบปัญหาเข้าไม่ถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่งสาธารณะและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐ **สำหรับกรณีการล่วงละเมิดทางเพศต่อสตรีพิการและเด็กหญิงพิการ**ยังขาดมาตรการป้องกันและคุ้มครองช่วยเหลือที่ชัดเจน ขาดการเก็บรวบรวมสถิติการล่วงละเมิดและการกระทำความรุนแรงต่อสตรีพิการและเด็กหญิงพิการอย่างเป็นระบบ และพบว่าคนพิการที่ถูกล่วงละเมิดยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเนื่องจากขาดระบบและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ นอกจากนี้ สังคมยังมีความคิดด้านลบต่อคนพิการในเชิงสงเคราะห์มากกว่าการมองเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสังคม และยังปรากฏปัญหาการละเมิดคนพิการด้วยถ้อยคำ การเปรียบเทียบ การหลอกลวงทรัพย์สิน การกลั่นแกล้ง (Bully) และการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ โดยพบว่ายังไม่มีมาตรการแก้ไขปัญหาทัศนคติเชิงลบต่อคนพิการที่ชัดเจน ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และอนุสัญญา CRPD รัฐจึงมีหน้าที่ต้องปรับปรุงให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสิทธิคนพิการ ดังนี้

4.1 รัฐบาลควรมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของคนพิการที่ได้เริ่มดำเนินการมาแล้วและพัฒนาให้ครอบคลุมคนพิการทุกกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เช่น การทบทวนเบี้ยความพิการให้มีความเหมาะสมต่อการดำรงชีพ การส่งเสริมการจ้างงานคนพิการโดยเฉพาะในหน่วยงานของรัฐเพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนด การกระจายการให้บริการต่าง ๆ ลงไปในระดับชุมชนผ่านศูนย์บริการคนพิการ การช่วยเหลือและสนับสนุนให้คนพิการอยู่ได้โดยอิสระในชุมชน และการพัฒนาคุณภาพของบริการ ตลอดจนการปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะและจัดให้มีอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกที่คนพิการเข้าถึงได้ นอกจากนี้ ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และกิจกรรมของศูนย์บริการคนพิการเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาสนับสนุน และให้บริการแก่คนพิการได้ตรงกับความต้องการและเกิดประสิทธิภาพในกระบวนการทำงาน

4.2 รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการควรให้ความสำคัญมากขึ้นในการส่งเสริมให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิด้านการศึกษา โดยดำเนินการจัดทำระบบการศึกษาที่เหมาะสมแก่คนพิการตาม พ.ร.บ. การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติมให้มีความชัดเจน ส่งเสริมการเรียนรวมเพิ่มมากขึ้น สนับสนุนงบประมาณและบุคลากรที่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนแก่คนพิการ จัดสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยและความพิการ รวมทั้งจัดให้มีระบบสนับสนุนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภท และติดตามผลการดำเนินงาน

และแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิด้านการศึกษาอย่างแท้จริง

4.3 รัฐบาลควรมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของคนในสังคมต่อคนพิการที่ถูกต้อง สำรวจความต้องการในด้านต่าง ๆ ของคนพิการ และแก้ไขปัญหาอุปสรรคของคนพิการโดยพิจารณาความเหมาะสมของสิทธิที่คนพิการพึงได้รับกับความต้องการที่แท้จริงของคนพิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้สามารถมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมกัน รวมถึงสามารถใช้ชีวิตได้อย่างเป็นอิสระและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4.4 รัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรเร่งหาแนวทางป้องกันการล่วงละเมิดต่อคนพิการในทุกรูปแบบ และการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ กระทรวงยุติธรรมและสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการคุ้มครอง การช่วยเหลือและเยียวยาคนพิการ รวมถึงเร่งรัดปรับปรุงกระบวนการดำเนินคดี และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวกรวดเร็ว และปราศจากการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ

4.5 รัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรแก้ไขอุปสรรคด้านการเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่งสาธารณะ และข้อมูลข่าวสาร โดยการดำเนินงานร่วมกับองค์กรภาครัฐ ภาคประชาสังคม องค์กรเพื่อคนพิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคเอกชนร่วมกันระบุประเด็นปัญหาที่มีอยู่และออกแบบแนวทางการแก้ไขที่มีความเหมาะสมมากที่สุด รวมถึงกำหนดแผนงานในการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด นอกจากนี้ ควรเร่งนำกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 ไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และมีการติดตามประเมินผลส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เจ้าของอาคารนำไปใช้ปรับปรุงอาคารให้เหมาะสม เพียงพอ และสอดคล้องกับความต้องการจำเพาะของคนพิการแต่ละประเภท เพื่อเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยอิสระและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกด้านของการดำเนินชีวิต

4.6 ในการจัดทำร่างแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. .... กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ เพื่อทราบถึงอุปสรรคปัญหาในการเข้าถึงสิทธิ และความต้องการของคนพิการเพื่อนำไปกำหนดมาตรการคุ้มครอง ส่งเสริม และให้ความสำคัญกับการนำแผนฯ ไปปฏิบัติ โดยสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้ควรคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการที่เป็นปัญหาเร่งด่วนในปัจจุบัน เช่น ปัญหาการเข้าถึงการศึกษาของเด็กพิการ ปัญหาการจ้างงานคนพิการโดยเฉพาะในหน่วยงานของรัฐ การล่วงละเมิดทางเพศต่อสตรีพิการและเด็กหญิงพิการ และการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะ เป็นต้น รวมถึงกำหนดมาตรการคุ้มครองคนพิการจากสถานการณ์ภัยพิบัติและโรคระบาดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

5.4 สิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศ

1. สถานการณ์/ปัญหา

1.1 ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว

ในปี 2564 สถิติผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) ระหว่างเดือนตุลาคม 2563 - พฤษภาคม 2564 มีจำนวน 1,492 ราย ในจำนวนนี้เป็นเพศหญิง ร้อยละ 81 ลักษณะการใช้ความรุนแรงเป็นการทำร้ายร่างกาย ร้อยละ 64.5 รองลงมาคือการทำร้ายด้านจิตใจ ร้อยละ 31.4 และการล่วงละเมิดทางเพศ ร้อยละ 3.6 สถานที่เกิดเหตุเป็นบ้านของตนเอง ร้อยละ 87 ปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรงต่อสตรี ได้แก่ ยาเสพติด สุรา อาการหึงหวง การมี

โทสะ การมีปัญหาทางสุขภาพจิต และความเครียดทางเศรษฐกิจ[474] ทั้งนี้ ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พบแนวโน้มเพิ่มขึ้นของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยข้อมูลจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) รายงานสถิติสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงและถูกล่วงละเมิดทางเพศ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 - 2562 ก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จำนวน 1,829 ราย และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2564 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จำนวน 1,874 ราย จำแนกเป็น (1) ความรุนแรงภายนอกครอบครัว จำนวน 248 ราย และ (2) ความรุนแรงภายในครอบครัว รวม 1,626 ราย สอดคล้องกับข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว (ศปก.) ของ พมจ. 76 จังหวัด และ ศปก. กรุงเทพมหานคร พบว่า สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีผู้ถูกกระทำรุนแรง จำนวน 1,680 ราย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 มีผู้ถูกกระทำรุนแรง จำนวน 1,865 ราย และข้อมูลในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีผู้ถูกกระทำรุนแรง จำนวน 2,177 ราย ทั้งนี้ ผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ 36 - 59 ปี[475]

ในปี 2564 พบสถานการณ์ปัญหาด้านการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวหลายประการ[476] อาทิ การขาดเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การขาดระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการส่งต่อผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพรวมไปถึงระบบติดตามการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายตลอดทั้งกระบวนการ ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนากลไกการให้ความช่วยเหลือในระดับชุมชน นอกจากนี้ ยังพบปัญหาในกระบวนการยุติธรรมชั้นพนักงานสอบสวนหลายประการ อาทิ พนักงานสอบสวนบางส่วนยังมีความเข้าใจว่าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดลหุโทษฐานทำร้ายผู้อื่นโดยไม่เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 391 ของประมวลกฎหมายอาญา โดยไม่นำ พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาบังคับใช้ ทำให้มาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงใน พ.ร.บ.ฯ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ถูกกระทำรุนแรงไม่ถูกนำมาใช้ เช่น การออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว หรือการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์หรือชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ เป็นต้น พนักงานสอบสวนบางส่วนยังปฏิเสธการให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมในกระบวนการสอบปากคำ โดยบางส่วนไม่ผ่านการอบรมเพื่อดูแลผู้เสียหายที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว การขาดพนักงานสอบสวนหญิงเพื่อทำหน้าที่สอบสวนในกรณีความรุนแรงต่อสตรี นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือ Case Manager ที่ให้ความช่วยเหลือในแต่ละพื้นที่มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพให้ผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือการออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

---

[474] จาก *'วิกฤติโควิด' ปัจจัยเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว ทำสถิติปี 64 พุ่งกว่า 1.4 พันราย*, โดย สำนักข่าวอิศรา, 19 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/article/isranews-scoop/99838-isranews-v.html

[475] จาก หนังสือกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ พม 0503/2883 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[476] จาก *การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง "สถานการณ์ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว" เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2564*. โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน. (2564, สิงหาคม).

ตาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ยังไม่ถูกนำมาใช้ปฏิบัติเท่าที่ควร

ที่มา: ไทยรัฐออนไลน์

1.2 สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์

สถิติผู้เข้ารับบริการปรึกษาประเด็นตั้งครรภ์ไม่พร้อม ผ่านช่องทางสายด่วนท้องไม่พร้อม 1663 ระหว่างวันที่ 1 มกราคม - 31 กรกฎาคม 2564 มีจำนวน 26,158 ราย โดยพบว่า มีสาเหตุจากปัญหาการถูกกระทำความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ จำนวน 13,173 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.4 ของสาเหตุการตั้งครรภ์ไม่พร้อมทั้งหมด[477]

การปรับแก้ไข พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564[478] และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลต่อสถานการณ์การให้บริการด้านสุขภาพอนามัยของผู้หญิงหลายประการ เช่น จำนวนของผู้หญิงที่ประสงค์จะยุติการตั้งครรภ์มีสูงขึ้น สาเหตุสำคัญมาจากการให้บริการของรัฐในเรื่องการคุมกำเนิดมีประสิทธิภาพลดลง เนื่องจากทรัพยากรของรัฐได้ถูกนำไปใช้เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 นอกจากนี้ ยังพบปัญหาในการให้บริการกรณีการยุติการตั้งครรภ์ เช่น การตีความข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ทางการแพทย์ของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ตามมาตรา 305 แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2564 ในเรื่องการส่งต่อผู้เข้ารับบริการยุติการตั้งครรภ์ไปตามระบบของสถานพยาบาลโดยไม่ชักช้า ไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลา (Time Frame) ที่ชัดเจน ทำให้การส่งต่อผู้เข้ารับบริการยุติการตั้งครรภ์ล่าช้า ปัญหาสถานบริการของรัฐหรือโรงพยาบาลของรัฐจำนวนมากไม่พร้อมให้บริการยุติการตั้งครรภ์และไม่ส่งต่อ (Refer) ไปยังสถานบริการอื่นที่พร้อมให้บริการ ซึ่งอาจทำให้อายุครรภ์ของผู้หญิงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดที่จะทำการยุติการตั้งครรภ์ได้ ปัญหาการเบิกค่าใช้จ่ายจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) โดยพบว่า ผู้หญิงบางรายต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงบริการยุติการตั้งครรภ์ ซึ่งยังไม่มีความชัดเจนในทางปฏิบัติว่ามีค่าใช้จ่ายใดบ้างที่ไม่ครอบคลุมสิทธิของ สปสช. อาทิ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อส่งต่อไปยังสถานบริการอื่น รวมไปถึงปัญหาการเดินทางข้ามจังหวัดเพื่อเข้ารับบริการยุติการตั้งครรภ์กรณีที่ไม่มีสถานบริการอยู่ในจังหวัดที่ตนอาศัยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เนื่องจากคำสั่ง ศบค. ที่กำหนดให้บางพื้นที่เป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด และข้อกำหนดที่ต้องกักตัวก่อนเข้ารับบริการหรือการระงับการให้บริการของหน่วยบริการบางแห่งของกระทรวงสาธารณสุข (สธ.)[479]

ที่มา: มติชนออนไลน์

[477] จาก *การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง "สถานการณ์ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว" เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2564*. งานเดิม.

[478] มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2564.

[479] จาก *การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง "สถานการณ์ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว" เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2564*. งานเดิม.

1.3 การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรี

รายงานสถิติคดีการค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีในปี 2564 จากสำนักงานอัยการสูงสุด มีจำนวน 26 คดี ลดลงจากปี 2563 ซึ่งมีจำนวน 150 คดี ปี 2562 จำนวน 227 คดี และปี 2561 ที่มีจำนวน 256 คดี[480] โดยพบแนวโน้มช่วงอายุที่ต่ำลงของผู้ที่จะเข้าสู่กระบวนการค้าบริการ ซึ่งอยู่ในวัยเรียนหรือกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น[481] เช่น กรณีแม่เล้าล่อลวงเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี ให้ค้าประเวณีในพื้นที่หลายอำเภอใน จ. เชียงใหม่[482] และกรณีการจับกุมผู้ซื้อประเวณี จำนวน 11 คดี มีผู้ต้องหา 7 ราย โดยมีผู้เสียหายเป็นเด็กและบางรายมีอายุต่ำกว่า 15 ปี[483] หรือกรณีมีการโพสต์ภาพลามกเพื่อชักชวนผู้สนใจให้ซื้อบริการทางเพศเยาวชนชายอายุ 16 ปี[484] เป็นต้น

ในส่วนสถานการณ์ปัญหาของพนักงานบริการ (Sex Worker) พบข้อมูลว่า พนักงานบริการส่วนใหญ่สนับสนุนให้มีการยกเลิก พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เนื่องจากเห็นว่านำไปสู่การบังคับใช้ที่ไม่ได้เคารพในคุณค่าหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพนักงานบริการ อีกทั้งเห็นว่าหน่วยงานของรัฐควรใช้มาตรการทางกฎหมายในลักษณะคุ้มครองส่งเสริมคุณภาพชีวิตพนักงานบริการมากกว่าการกำหนดความผิดทางอาญา และควรมีการแก้ไข พ.ร.บ. สถานบริการ พ.ศ. 2509 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้ระบุสถานะของคนที่ทำงานในสถานบริการเป็นลูกจ้างของสถานบริการ ส่วนเจ้าของสถานบริการมีสถานะเป็นนายจ้าง เพื่อได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน[485]

1.4 การคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน

ปัญหาการล่วงละเมิดหรือการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงานในปี 2564 ข้อมูลจาก สค. รายงานว่า มีหน่วยงานที่แจ้งว่ามีปัญหาดังกล่าว จำนวน 10 หน่วยงาน คิดเป็นร้อยละ 1.55 และไม่มีปัญหา จำนวน 636 หน่วยงาน คิดเป็นร้อยละ 98.45[486] จากหน่วยงานทั้งหมด 646 หน่วยงาน มีตัวอย่างรายงานการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรณีข้าราชการระดับสูงถูกร้องเรียนว่าลวนลามลูกจ้างหญิงทำให้ลูกจ้างหญิงเกิดความกดดันจนขอลาออก ซึ่งกรณีนี้ได้มีการตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงแล้ว[487] เป็นต้น

1.5 การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

1) มาตรการทางกฎหมาย

ร่าง พ.ร.บ. คู่ชีวิต พ.ศ. .... และร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและ

---

[480] จาก *สถิติคดีค้ามนุษย์*, โดย สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานคดีค้ามนุษย์, 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://caht.ago.go.th/Home/CheckPageType?Page=NA%3D%3D&Parent=NTU%3D&Menu=OTM%3D&Relate=MTI%3D

[481] จาก *เอกสารประกอบการประชุมคณะทำงานประเมินผลสัมฤทธิ์ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ครั้งที่ 2/2564 เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2564*. โดย กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2564, กุมภาพันธ์).

[482] จาก *ตำรวจภาค 5 ปฏิบัติการทลายเครือข่ายแม่เล้าจุ๊บแจง ค้ากามเด็กให้ชายสูงวัย ข้าราชการวัยเกษียณ พระสงฆ์*, โดย 7HD ร้อนออนไลน์, 24 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://news.ch7.com/detail/509864

[483] จาก *ตร.ภาค 5 ทลายเครือข่ายค้ามนุษย์ จับ 3 แม่เล้า หลอกเด็กค้าประเวณี รวบผู้ซื้อบริการอีก 7 ราย*, โดย บ้านเมือง, 24 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.banmuang.co.th/news/crime/247605

[484] จาก *จับเจ๊ใหญ่ ส่ง 2 หนุ่มวัย 16 ขายบริการให้ลูกค้า หักค่าหัวคิว 500*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 3 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/crime/2184648

[485] จาก *ถอด 6 มุมมองต่อ 'Sex Worker' เมื่อเป็นอาชีพหนึ่ง ไม่ใช่ปัญหาศีลธรรมและกฎหมาย แต่สังคมมองชั่วร้ายกดทับ ตีตรา*, โดย The Standard, 24 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://thestandard.co/key-messages-sex-worker/?fbclid=IwAR3C0GD_aTWLbbAy4fn4jabyw6JusGRT9D_JjYGIzTqtsNlpnJY_soqrVtE

[486] จาก หนังสือกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ พม 0503/2883 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[487] จาก *สั่งเด้งแล้ว! ข้าราชการซี 8 ลวนลามลูกจ้างสาวในที่ทำงาน สั่งสอบด่วน*, โดย ข่าวสดออนไลน์, 23 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_6468953

พาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่ง ครม. มีมติเห็นชอบร่าง พ.ร.บ. ทั้งสองฉบับเมื่อเดือนกรกฎาคม 2563 และ ครม. ได้มีมติเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2563 ให้กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพนำร่าง พ.ร.บ. คู่ชีวิต พ.ศ. .... ไปพิจารณาทบทวนหลักการ เหตุผล และความจำเป็นในการมีกฎหมายดังกล่าวให้ชัดเจนอีกครั้ง[488] ในส่วนของร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... มาตรา 1448 ได้ถูกบรรจุเข้าเป็นวาระการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2563 แต่ยังไม่ได้รับการพิจารณาจนถึงปัจจุบัน

ที่มา: มติชนออนไลน์

2) สภาพปัญหาการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ

สภาพปัญหาการเลือกปฏิบัติของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในปี 2564 พบสภาพปัญหาในลักษณะเดียวกันกับปีที่ผ่านมา เช่น ปัญหาการจ้างงาน การแต่งกาย การถูกล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน มีกรณีตัวอย่าง อาทิ ข้าราชการครูข้ามเพศรายหนึ่งไม่สามารถต่ออายุบัตรประจำตัวข้าราชการและใบประกอบวิชาชีพครู เนื่องจากรูปถ่ายปัจจุบันที่ไปยื่นขอต่ออายุไม่ตรงกับรูปเดิม[489] และกรณีหญิงข้ามเพศถูกนายจ้างลวนลามและใช้วาจาในลักษณะคุกคามทางเพศจนต้องตัดสินใจลาออกจากงาน[490] สอดคล้องกับข้อมูลของสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทยที่ระบุลักษณะของสภาพปัญหาการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ อาทิ การปฏิเสธไม่รับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเข้าทำงาน การถูกปฏิเสธไม่ให้บริจาคโลหิต การถูกล่วงละเมิดและคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน โดยมีเรื่องร้องเรียนไปยังสมาคมฯ จำนวน 19 กรณี ในส่วนของสถิติข้อร้องเรียนที่มีไปยังคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (คณะกรรมการ วลพ.) ที่รับไว้พิจารณา ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 มีจำนวน 14 เรื่อง ในขณะที่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีเรื่องที่รับคำร้องไว้จำนวน 2 เรื่อง โดยพบปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานของคณะกรรมการ วลพ. ซึ่งไม่ได้มีลักษณะเป็นการทำงานเต็มเวลา และประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสาขาอาชีพ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการประชุมเพื่อพิจารณาคำร้องหรือการแสวงหาข้อเท็จจริง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของ สค. ยังไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ที่เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ วลพ. ได้ เนื่องจากข้อจำกัดจากบทบัญญัติตาม พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ให้อำนาจการพิจารณาวินิจฉัยข้อร้องเรียนเป็นของคณะกรรมการ วลพ.[491] ทั้งนี้ ในปี 2564 กสม. ได้ตรวจสอบกรณีกล่าวอ้างว่า ครูผู้ช่วยซึ่งเป็นหญิงข้ามเพศในโรงเรียนแห่งหนึ่งได้รับการประเมินผลการปฏิบัติราชการและเลื่อนเงินเดือนโดยไม่เป็นธรรม และไม่ได้รับอนุญาตให้แต่งกายตามเพศสภาพ โดยมีข้อเสนอแนะไปยังสำนักนายกรัฐมนตรีให้เร่งรัดการดำเนินการศึกษา ปรับปรุง และแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การไว้ผมและการแต่งกายของ

[488] จาก หนังสือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ด่วนที่สุด ที่ ยธ 0411/6967 ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2564 เรื่อง ขอจัดส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี 2564.

[489] จาก *สิทธิที่ไม่เท่าเทียมของ LGBT* [สถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. โดย คุณเปรมปรีดา ปราโมทย์ ณ อยุธยา อุปนายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย, 18 มิถุนายน 2564.

[490] จาก *สาวสองสุดทนนายฝรั่งคุกคามจับของลับ ยอมลาออกสู้ ชาวเน็ตจวกห้างหรูป้องคนผิด (คลิป)*, โดย อมรินทร์, 2 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.amarintv.com/news/detail/96747

[491] จาก หนังสือกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ พม 0503/2883 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

ข้าราชการ ลูกจ้าง และผู้ที่ทำงานในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2516 ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันและหลักสิทธิมนุษยชน[492]

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

คณะรัฐมนตรี (ครม.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. โดย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ยธ. อยู่ระหว่างการพิจารณาร่าง พ.ร.บ. คู่ชีวิต พ.ศ. .... ในส่วนของการทบทวนหลักการ เหตุผล และความจำเป็นในการมีกฎหมายให้มีความชัดเจนก่อนเสนอต่อคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาอีกครั้ง

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว

ที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและประสานงานสถาบันครอบครัวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 มีมติเห็นชอบคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นกลไกหลักระดับชาติที่จะบูรณาการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว[493] เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำระบบฐานข้อมูลความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และภาคประชาชน และจัดทำรายงานตามมาตรา 17[494] แห่ง พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550[495]

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2564 สค. ได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยการขับเคลื่อนกลไกป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคม เพื่อสนับสนุนแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในพื้นที่นำร่องใน 3 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น ชุมพร และร้อยเอ็ด เพื่อร่วมกันกำหนดกรอบและแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งได้มีการทบทวนและพัฒนาระบบงาน ให้เอื้อต่อการสร้างคุณภาพครอบครัวและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงพัฒนาฐานข้อมูลด้านครอบครัว (Family Big Data) เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับใช้กำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านครอบครัว[496]

ในส่วนของความคืบหน้าการดำเนินการตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 พบปัญหาสำคัญเรื่องความพร้อมในด้านความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ของบุคลากร และมีจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สค. จึงได้เตรียมความพร้อมให้กับหน่วยงานในระดับจังหวัด โดยมีการจ้างเหมาบริการเจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)

---

[492] จาก รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 72/2564 เรื่อง การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งเพศ กรณีกล่าวอ้างว่าได้รับการประเมินผลการปฏิบัติราชการและเลื่อนเงินเดือนโดยไม่เป็นธรรม และไม่ได้รับอนุญาตให้แต่งกายตามเพศสภาพ.

[493] จาก *บอร์ดครอบครัวฯ เคาะตั้งคณะอนุกรรมการ เอาจริงแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว*, โดย มติชนออนไลน์, 29 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/news_2800912

[494] มาตรา 17 ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดทำรายงานประจำปีแสดงจำนวนคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ และจำนวนการละเมิดคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ของพนักงานเจ้าหน้าที่และศาล และจำนวนการยอมความ และรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาเพื่อทราบปีละครั้ง.

[495] จาก หนังสือกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ พม 0503/2883 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[496] แหล่งเดิม.

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เพื่อจัดทำข้อมูล ศพค. 76 จังหวัด และขับเคลื่อนการดำเนินการ ศพค. ต้นแบบ พร้อมเสนอของบประมาณให้เพิ่มตำแหน่งพนักงานราชการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนและบุคลากรของ พม. ได้แก่ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และนิติกร รวมทั้งรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัวทั่วประเทศเพื่อนำมาปรับปรุงกฎหมาย จัดทำร่างอนุบัญญัติ พัฒนาระบบข้อมูลด้านความรุนแรงและการรายงานข้อมูล รวมถึงการพัฒนาคลังข้อมูลสารสนเทศด้านครอบครัวแห่งชาติและระบบเพื่อนครอบครัว[497]

นอกจากนี้ สำนักงานกิจการยุติธรรม (สกธ.) ได้จัดทำร่าง พ.ร.บ. มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. .... ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่กำหนดมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดดังกล่าว โดยกำหนดให้มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มาตรการเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษ และมาตรการคุมขังภายหลังพ้นโทษ เพื่อป้องกันสังคมและผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นอีก และเพื่อส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ปัจจุบันอยู่ระหว่างรอการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร

2.2.2 สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์

พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2564 ซึ่งเป็นการแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 301 โดยกำหนดให้หญิงที่มีอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ สามารถทำแท้งได้โดยไม่ผิดกฎหมาย และหากทำแท้งในอายุครรภ์เกิน 12 สัปดาห์ ถือเป็นความผิดแต่มีการปรับลดโทษทางอาญาลง และการแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 305 ซึ่งเป็นการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมในการยุติการตั้งครรภ์ของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและตามหลักเกณฑ์ของแพทยสภาโดยไม่มีความผิด ต่อมา มีการจัดทำร่างประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่องการให้คำปรึกษาทางเลือกตามมาตรา 305 (5) แห่ง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564 สาระสำคัญ คือ การกำหนดนิยามของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้ประกอบวิชาชีพ การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการตรวจและการรับคำปรึกษาทางเลือก รวมทั้งการกำหนดแนวทางในการดูแลช่วยเหลือหญิงตั้งครรภ์ซึ่งยืนยันที่จะตั้งครรภ์ต่อ โดยกำหนดภารกิจของหน่วยงานตาม พ.ร.บ. การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559[498]

ในส่วนของแพทยสภาได้ออกข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ทางการแพทย์ของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามมาตรา 305 แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2564 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 3 กรกฎาคม 2564 โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการยุติการตั้งครรภ์ของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม การได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมายกรณีผู้หญิงที่อยู่ในสภาวะเกี่ยวกับความผิดปกติทางร่างกายหรือจิตใจที่ไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองประสงค์ยุติการตั้งครรภ์ การกำหนดมาตรฐานการประกอบวิชาชีพเวชกรรมในการวินิจฉัยอายุครรภ์ของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม และการกำหนดสถานที่ในการยุติการตั้งครรภ์ เป็นต้น

วัยรุ่นมีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเอง
ตลอดจนจัดทำหลักสูตร
การบริหารจัดการและ
การดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่ตั้งครรภ์สำหรับ
ผู้บริหารสถานศึกษา

[497] จาก หนังสือกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ พม 0503/2883 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[498] จาก *การประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564 เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2564*. โดย กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย. (2564, กันยายน).

สำหรับการดูแลกลุ่มวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม มท. ได้ออกกฎกระทรวง กำหนดการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อให้วัยรุ่นได้รับสิทธิในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2564 เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2564 โดยมีสาระสำคัญคือ การกำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นจัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีบริการอนามัยเจริญพันธุ์ในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐหรือของเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและจัดบริการต่าง ๆ ด้านอนามัยเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมให้แก่วัยรุ่น

นอกจากนี้ หน่วยงานรัฐได้ดำเนินการเพื่อรองรับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม เช่น กรมอนามัยได้พัฒนาแอปพลิเคชัน LINE Official Teen Club เพื่อให้บริการและศึกษาข้อมูลความรู้ได้ด้วยตนเองเกี่ยวกับสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์โดยผู้เข้ารับบริการสามารถสำรวจความเสี่ยงของตนเอง และสามารถติดต่อสายด่วนท้องไม่พร้อม 1663 เพื่อรับคำปรึกษาโดยตรง[499] สค. ได้จัดตั้งกลไกเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ทั้งในระดับจังหวัดโดยจัดให้มีวิทยากรด้านครอบครัว ครอบคลุมทุกจังหวัด และในระดับพื้นที่ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) และจัดตั้งศูนย์บริการแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัว ซึ่งมีจำนวน 9 แห่งในพื้นที่ส่วนภูมิภาค ในส่วนของการให้คำปรึกษา ได้พัฒนาให้มีระบบเพื่อนครอบครัว (แอปพลิเคชัน LINE) เป็นระบบให้คำปรึกษาเรื่องครอบครัว[500] ศธ. ได้จัดทำแนวปฏิบัติในการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่ตั้งครรภ์ได้รับสิทธิครอบคลุมทั้งบริการด้านสาธารณสุข โอกาสทางการศึกษาและสวัสดิการสังคม รวมทั้งให้มีการประสานและส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างทันท่วงที นอกจากนี้ ได้เสนอแก้ไขข้อความในข้อ 7 ของกฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2561 จากเดิม “เว้นแต่เป็นการย้ายสถานศึกษา” แก้ไขเป็น “เว้นแต่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของนักเรียนหรือนักศึกษาที่ตั้งครรภ์เป็นสำคัญ” เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 5 ของ พ.ร.บ. ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ที่ให้วัยรุ่นมีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเอง ตลอดจนจัดทำหลักสูตรการบริหารจัดการและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ตั้งครรภ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา[501]

2.2.3 การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรี

สค. ได้จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามมาตรา 77 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ โดยแต่งตั้งคณะทำงานประเมินผลสัมฤทธิ์ของ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เพื่อพิจารณาร่างผลสัมฤทธิ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การอบรมฟื้นฟู บำบัดรักษาโรค พัฒนาอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ค้าประเวณี 2) การป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีเด็กและการบังคับข่มขืนใจ 3) การป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีโดยสมัครใจ และ 4) คณะกรรมการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพและคณะกรรมการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพประจำจังหวัด ซึ่งได้รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเสร็จสิ้นแล้ว โดยได้จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกเลิกโทษอาญาต่อผู้ค้าประเวณีด้วย และมีแผนงานที่จะเผยแพร่รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ฯ ให้ประชาชนได้รับทราบประมาณเดือนมกราคม 2565 หลังจากนั้นจึงจะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสมตามขั้นตอนและกระบวนการของการจัดทำร่างกฎหมายต่อไป[502]

---

[499] จาก *การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง “สถานการณ์ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว” เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2564*. งานเดิม.

[500] แหล่งเดิม.

[501] จาก หนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ด่วนที่สุด ที่ ศธ 02145/2919 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564 เรื่อง ขอส่งข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี 2564.

[502] จาก หนังสือกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ พม 0503/2883 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

2.2.4 การคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน

เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2564 ครม. เห็นชอบมาตรการทางการบริหารเพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินการทางวินัยและจริยธรรม ตามที่ ก.พ. เสนอ โดยกำหนดให้องค์กรกลางบริหารงานบุคคลประเภทต่าง ๆ นำมาตรการทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับวินัยและจริยธรรมร้ายแรงของแต่ละองค์กรกลางบริหารงานบุคคล เช่น การสั่งพักราชการหรือการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน การสั่งให้ประจำส่วนราชการ การสั่งสำรองราชการ หรือการสั่งการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่มีอยู่มาใช้ในการดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการที่ถูกกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมชู้สาวหรือล่วงละเมิดทางเพศ หรือคุกคามทางเพศ รวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการกระทำการล่วงละเมิดทางเพศ หรือการคุกคามทางเพศดังกล่าว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการดำเนินการในเรื่องที่อยู่ในความสนใจของสาธารณชนหรือเรื่องที่มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของส่วนราชการ โดยกำชับผู้บังคับบัญชาให้เร่งรัดดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว หากผู้บังคับบัญชาละเลยไม่ปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สุจริต ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัย เนื่องจากพบว่า ที่ผ่านมาผู้บังคับบัญชาไม่นำมาตรการทางการบริหารมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ หรือละเลยไม่ติดตาม หรือละเลยไม่ดำเนินการทางวินัย[503]

2.2.5 การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

ความคืบหน้าเกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ. คู่ชีวิต พ.ศ. .... กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้กำหนดกิจกรรมจัดประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการยกร่าง พ.ร.บ. คู่ชีวิต พ.ศ. .... ไว้ในแผนการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565[504] และความคืบหน้าเกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... โดยเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยในเรื่องการขอจดทะเบียนสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดยมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่มีข้อแนะนำว่า รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาดำเนินการตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสมต่อไป[505]

ผลการดำเนินงานที่สำคัญตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรีระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 - 2565) พบว่า มีความคืบหน้าในการส่งเสริมความเสมอภาคในหลายประการ อาทิ การมุ่งเน้นการบูรณาการมิติทางเพศภาวะเข้าสู่ภายในองค์กรภาครัฐ โดยเน้นการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศในการบริหารทรัพยากรบุคคล เช่น การจำแนกข้อมูลด้านเพศในฐานข้อมูลด้านบุคลากร เป็นต้น[506]

สำหรับการแก้ไขปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องของคณะกรรมการ วลพ. ได้มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง การพิจารณา และการวินิจฉัย การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2564 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2564 สาระสำคัญคือ มีการกำหนดให้คณะกรรมการ วลพ. ต้องดำเนินการพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องให้แล้วเสร็จ

---

[503] จาก *สรุปมติคณะรัฐมนตรี (ครม.) ประจำวันที่ 16 มีนาคม 2564*, โดย แนวหน้า, 16 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/politic/559571

[504] จาก หนังสือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ด่วนที่สุด ที่ ยธ 0411/6967 ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2564. งานเดิม.

[505] จาก *ข่าวสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ 25/2564 เมื่อวันพุธที่ 17 พฤศจิกายน 2564 ศาลรัฐธรรมนูญประชุมปรึกษาคดีที่สำคัญและเป็นที่สนใจ จำนวน 3 คดี* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย ศาลรัฐธรรมนูญ, 17 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://constitutionalcourt.or.th/download/news25-2564.pdf

[506] จาก หนังสือกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ พม 0503/2883 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

ภายใน 93 วัน นับแต่วันที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้รับคำร้อง

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2564 ครม. มีมติเห็นชอบในหลักการร่างคู่มือการจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศภาวะ (Gender Responsive Budgeting - GRB: A Practical Handbook) ตามที่ พม. เสนอ เช่น การวิเคราะห์มาตรการทางงบประมาณและนโยบายที่เกี่ยวข้องมีผลกระทบอย่างไรต่อความเสมอภาค หรือสามารถลดความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ หรือการบูรณาการแนวคิดระบบงบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศภาวะในกระบวนการงบประมาณอย่างเป็นระบบ และให้ พม. ประสานแจ้งให้หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องนำคู่มือการจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศภาวะ พร้อมแบบรายการตรวจสอบการจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศภาวะไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำงบประมาณต่อไป

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า จากสถานการณ์ด้านสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศในปี 2564 พบว่า รัฐได้ดำเนินการที่ก้าวหน้าในหลายประการ โดยเฉพาะ**ด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์**ซึ่งมีการประกาศใช้ พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564 และกฎหมายลำดับรองเพื่อรองรับการดำเนินการในเรื่องนี้ รวมทั้งการกำหนดมาตรการและการเสนอแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สอดรับกับอนุสัญญา CRC ข้อ 10 ที่ระบุให้รัฐภาคีลดอัตราการออกจากโรงเรียนของนักเรียนหญิงและจัดโครงการต่าง ๆ สำหรับเด็กหญิงและสตรีที่ออกจากโรงเรียนก่อนเวลาอันสมควร **ด้านการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรี** รัฐได้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ต่อ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 โดยมีข้อคำถามเกี่ยวกับการยกเลิกโทษอาญาต่อผู้ค้าประเวณีตามที่คณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ได้เสนอแนะไว้ว่าควรยกเลิกความผิดทางอาญาต่อหญิงในการค้าประเวณี **ด้านการคุกคามทางเพศในที่ทำงาน** ได้มีการกำหนดนโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงานอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดหรือการคุกคามทางเพศในที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐตามประกาศเจตนารมณ์เรื่อง “การส่งเสริมความเสมอภาคและขจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” รวมทั้ง ครม. ได้เห็นชอบให้นำมาตรการทางการบริหารมาใช้เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินการทางวินัยและจริยธรรม **ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำรุนแรงต่อสตรี** มีการดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมในการใช้บังคับ พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 อาทิ การเพิ่มบุคลากร การจัดทำกฎหมายลำดับรอง รวมถึงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญา CEDAW และข้อเสนอแนะตามรายงานผลการประเมินสถานการณ์ฯ ปี 2563 ของ กสม. และมีการจัดทำร่าง พ.ร.บ. มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. .... เพื่อป้องกันสังคมและผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นอีก **ตลอดจนด้านการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ** ที่ ครม. เห็นชอบการจัดทำร่างคู่มือการจัดทำงบประมาณที่คำนึงถึงมิติเพศภาวะ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 71 ของรัฐธรรมนูญ ที่กำหนดให้ในการจัดสรรงบประมาณรัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย และสภาพของบุคคล และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญา CEDAW ที่เสนอแนะให้รัฐสร้างหลักประกันว่า กลไกระดับชาติมีงบประมาณที่เพียงพอเหมาะสมกับความจำเป็นในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพที่จะส่งเสริมสิทธิของผู้หญิง และมีการนำยุทธศาสตร์ในการบูรณาการเรื่องเพศภาวะไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพในทุกหน่วยงานของรัฐ

ปัญหาหรืออุปสรรค พบปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศในหลายประการ อาทิ **ด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์** พบความล่าช้าในการออกกฎหมายลำดับรองภายหลัง

จากที่มี พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ได้มีผลบังคับใช้แล้วซึ่งอาจทำให้เกิดช่องว่างในการคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงที่ต้องการยุติการตั้งครรภ์ รวมทั้งปัญหาในทางปฏิบัติ อีกทั้ง **ด้านความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัว** ยังพบจำนวนผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ที่ให้มีการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรี โดยพิจารณาจากรากเหง้าของปัญหา **ด้านการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน** แม้จะมีการออกมติ ครม. เพิ่มความเข้มงวดในการนำมาตรการทางวินัยและจริยธรรมมาใช้กับกรณีการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือถูกคุกคามทางเพศในที่ทำงาน แต่ยังปรากฏเหตุร้องเรียนหรือกรณีที่ผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือถูกคุกคามทางเพศเข้าสู่ระบบของกระบวนการร้องเรียนเป็นจำนวนน้อย รวมถึง**ด้านปัญหาการเลือกปฏิบัติที่เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ** ยังพบสภาพปัญหาซึ่งเป็นปัญหาเดิมที่พบในปีที่ผ่านมาตลอดจนข้อจำกัดต่าง ๆ ในการดำเนินงานของคณะกรรมการ วลพ. ซึ่งเป็นกลไกตาม พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ที่ยังมีความล่าช้าทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศได้อย่างมีประสิทธิผล ซึ่งถือว่ารัฐยังดำเนินมาตรการไม่เพียงพอเพื่อเป็นไปตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศ ดังนี้

4.1 รัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวโดยพิจารณารากเหง้าของปัญหา อาทิ การใช้ยาเสพติด ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และควรมีมาตรการเชิงรุกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่มีความตึงเครียดของประชาชนในด้านต่าง ๆ เพิ่มสูงขึ้น ตลอดจนจัดให้มีการบูรณาการข้อมูลความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อสตรีของหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นระบบและสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ วางแผน และกำหนดมาตรการ/กลไกในการแก้ไขปัญหาเรื่องดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4

4.2 รัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการอบรมเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติให้มีความรู้ ความเข้าใจในการบังคับใช้ พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และการปฏิบัติกับผู้ถูกกระทำรุนแรงด้วยความเข้าใจ

4.3 รัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรเพิ่มการรณรงค์ให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความตระหนักเรื่องการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงานและกำชับให้หน่วยงานต่าง ๆ นำมาตรการทางบริหารตามที่ ครม. มีมติมาใช้อย่างจริงจัง รวมถึงควรมีระบบการติดตามและตรวจสอบกรณีร้องเรียนอย่างต่อเนื่องและให้ความคุ้มครองผู้เสียหายให้เกิดความมั่นใจที่จะได้รับความปลอดภัยตลอดทั้งกระบวนการ

4.4 รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรร่วมมือกับภาคประชาสังคมและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการในเชิงส่งเสริมสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศด้วยการให้ความรู้เรื่องสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศในการศึกษาของเด็กในทุกระดับ โดยอาจพิจารณาจัดทำหลักสูตรหรือชุดข้อมูลความรู้สำหรับเด็ก รวมทั้งจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและคนในครอบครัว

4.5 รัฐบาลโดยกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งรัดการออกกฎหมายลำดับรองภายหลังจากที่ พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564 มีผลใช้บังคับแล้ว เพื่อให้ผู้หญิงที่ต้องการยุติการตั้งครรภ์มีแนวทางและข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจ ตลอดจนควรกำหนดมาตรการหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการส่งต่อ

และเร่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจต่อประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายและกลไกที่เกี่ยวข้อง

4.6 รัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงแรงงาน ควรพิจารณาดำเนินการมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้สตรีที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงรายได้ อาทิ แม่เลี้ยงเดี่ยว วัยรุ่นที่ออกจากการเรียน สตรีที่เป็นพนักงานบริการ ได้เข้าถึงช่องทางหรือกลไกต่าง ๆ อาทิ การฝึกอบรมหลักสูตรการประกอบอาชีพออนไลน์ การประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือเรื่องการฝึกอาชีพ โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาด เพื่อให้สตรีที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงรายได้ สามารถหารายได้ได้ด้วยตนเองในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

4.7 รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรมควรเร่งดำเนินการทบทวนหลักการ เหตุผล และความจำเป็นในการมีกฎหมายว่าด้วยคู่ชีวิตและเร่งเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรโดยเร็ว นอกจากนี้ รัฐสภาควรให้ความสำคัญในการพิจารณาให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต่อไป

4.8 รัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรพิจารณาแก้ไขข้อจำกัดต่าง ๆ ในการดำเนินการของคณะกรรมการ วลพ. ให้มีประสิทธิภาพและมีความคล่องตัวยิ่งขึ้น ซึ่งอาจพิจารณาปรับปรุงหรือแก้ไข พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 โดยปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบเพื่อให้กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวมีอำนาจดำเนินการพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงแทนคณะกรรมการ วลพ.

5.5 ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ

1. สถานการณ์/ปัญหา

ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิคือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยหรือเดินทางเข้ามาในประเทศไทย แต่ไม่มีเอกสารแสดงตนว่าเป็นพลเมืองของประเทศใด หรือบุคคลที่อยู่ระหว่างการพิสูจน์หรือพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมาย ทำให้มีปัญหาในการได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและการเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งนี้ กลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิในประเทศไทยอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) บุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และ 2) ผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย ซึ่งยังมีปัญหาสถานะและสิทธิที่ต้องดำเนินการแก้ไขต่อไป โดยมีสถานการณ์และปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1.1 กลุ่มคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ

คนไร้รัฐไร้สัญชาติ หมายถึง บุคคลที่ไม่ได้รับการพิจารณาให้มีสัญชาติจากรัฐใดภายใต้บทบัญญัติกฎหมายของรัฐนั้น[507] ซึ่งในประเทศไทยมีทั้งกลุ่มที่เป็นผู้อยู่อาศัยในประเทศไทยมาแต่เดิมแต่ตกหล่นการสำรวจทางทะเบียนราษฎรของไทยหรือไม่ได้แจ้งเกิดอย่างเป็นทางการ และกลุ่มที่เป็นผู้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้วแต่ไม่ได้รับสถานะทางกฎหมายจึงประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิอันมีฐานแห่งสิทธิมาจากสถานะความเป็นคนสัญชาติไทย ในปี 2564 มีสถานการณ์ที่สำคัญดังนี้

1.1.1 การดำเนินงานด้านสัญชาติและสถานะบุคคล

ในปี 2564 มีการสำรวจจำนวนราษฎรทั่วประเทศไทยตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 มีราษฎรที่ไม่ได้สัญชาติไทยจำนวน 973,656 คน[508] ซึ่งในจำนวนนี้มีผู้ที่ไม่มีสถานะ

[507] จาก *สถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย*, โดย กฤษฎา บุญราช, 15 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhrc.or.th/getattachment/News/Activity-News/news25600710-2สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ-สยามบรมราชกุมารี/สถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติของไทย-โดย-ปลัดกระทรวงมหาดไทย.pdf.aspx

[508] จาก ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564. (2565, 18 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*, 139(ตอนพิเศษ 129), 10 - 12.

ทางทะเบียนที่จัดทำทะเบียนประวัติตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคล จำนวน 481,140 คน[509] ซึ่งในการดำเนินงานด้านสัญชาติและสถานะบุคคลมีรายงานว่ากระบวนการขอสัญชาติและสถานะบุคคลยังมีความยุ่งยากซับซ้อนของระเบียบและขั้นตอนปฏิบัติในการพิสูจน์ยืนยันตัวตนและการจดทะเบียนการเกิด การบังคับใช้ระเบียบแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน[510] ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังขาดความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ และกระบวนการด้านสัญชาติและสถานะบุคคล อีกทั้งมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ และพบปัญหาเชิงทัศนคติต่อบุคคลไร้สัญชาติ[511] นอกจากนี้ ยังพบการทุจริตโดยเจ้าหน้าที่แสวงหาหรือเรียกรับผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนจากการดำเนินการให้สัญชาติและสถานะบุคคล รวมทั้งกลไกการพิจารณาคำขอสัญชาติและสถานะบุคคลระดับจังหวัดและระดับชาติยังขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้การดำเนินการด้านสัญชาติและสถานะบุคคลเกิดความล่าช้า[512] ซึ่งในปี 2564 มีเรื่องร้องเรียนมายัง กสม. กรณีกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนล่าช้าและไม่รับคำร้องเพื่อดำเนินการทางทะเบียนซึ่ง กสม. ได้ดำเนินการประสานความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไปยังกรมการปกครอง[513]

ที่มา: ข่าวสดออนไลน์

1.1.2 เด็กนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G

จากสถิติของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (มท.) ณ วันที่ 30 ตุลาคม 2564 มีเด็กนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G จำนวน 72,607 คน ในจำนวนนี้ได้รับการกำหนดเลขประจำตัว 13 หลักแล้ว จำนวน 12,544 คน[514] และจากสถิติการลงทะเบียนของนักเรียนที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย (เด็กนักเรียนกลุ่ม G) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ของกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) พบว่า มีเด็กนักเรียนกลุ่ม G จำนวน 103,223 คน โดยพบมากที่สุดในกรุงเทพมหานคร 17,898 คน รองลงมา

[509] จาก หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท 0309.8/31369 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2564 เรื่อง การขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย.

[510] จาก *รายงานสรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง "การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ" เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564*. โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน. (2564, ตุลาคม).

[511] จาก *ชีวิตที่ไม่มีใครเห็น: 48 ปี สถานการณ์เด็กไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย* (น. 5), โดย องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 15 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.unicef.org/thailand/media/5861/file/Invisible-Lives-20Years-of-the-Situation-of-Stateless-Children-in-Thailand.pdf

[512] จาก *ร้อง ปปช. พบต่างด้าวสวมในทะเบียนบ้าน*, โดย สยามรัฐออนไลน์, 23 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/255319

[513] จาก รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 173/2564 เรื่อง สิทธิและสถานะบุคคล กรณีกล่าวอ้างว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนล่าช้าและไม่รับคำร้องเพื่อดำเนินการทางทะเบียน.

[514] จาก หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท 0309.8/31369 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2564. งานเดิม.

คือ จ. เชียงใหม่ จำนวน 17,110 คน และ จ. เชียงราย จำนวน 9,964 คน[515] นอกจากนี้ พบว่ามีสามเณรที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนซึ่งเป็นบุตรหลานของแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนมาบวชเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล[516] ทั้งนี้ แม้ว่าเด็กนักเรียนกลุ่ม G จะสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แต่บางส่วนยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข[517] เนื่องจากยังไม่ได้รับเลขประจำตัว 13 หลักที่จะนำไปลงทะเบียน ส่งผลให้เด็กนักเรียนกลุ่ม G มีความเสี่ยงทางสุขภาพ และโรงพยาบาลต้องรับภาระค่าใช้จ่ายจากการให้บริการที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้[518] อีกทั้งพบว่า มีความล่าช้าและการปฏิเสธการจัดทำทะเบียนประวัติและการกำหนดเลขประจำตัว 13 หลักแก่เด็กนักเรียนกลุ่ม G เนื่องจากมีภูมิลำเนาไม่ตรงกับเขตพื้นที่ตั้งของสถานศึกษา และสำนักทะเบียนบางแห่งยังไม่มีฐานข้อมูลเด็กนักเรียนกลุ่ม G[519] ซึ่งในปี 2564 มีเรื่องร้องเรียนมายัง กสม. กรณีกล่าวอ้างว่าสำนักทะเบียนไม่จัดทำทะเบียนประวัติส่งผลให้เด็กนักเรียนกลุ่ม G ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลตามมติ ครม. ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนดังกล่าว[520]

1.1.3 การเข้าถึงสิทธิสุขภาพ

ประเทศไทยมีนโยบายเกี่ยวกับสิทธิด้านสุขภาพที่ให้การคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ มาตรฐาน เท่าเทียม ทั่วถึง อย่างเป็นธรรมตามหลักการสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชนโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติและมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (UC for all)[521] ตลอดจนได้รับการเยียวยาตามความจำเป็นและเหมาะสมเพื่อความมั่นคงทางด้านสุขภาพของทุกคนบนผืนแผ่นดินไทย ซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยได้จัดตั้งกองทุนประกันสุขภาพบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิเมื่อปี 2553 เพื่อให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขแก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ โดยกองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) เพื่อจัดบริการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขให้แก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพ และการควบคุมป้องกันโรค[522] โดยมีกลุ่มเป้าหมายตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2553 วันที่ 20 เมษายน 2558 วันที่ 10 มีนาคม 2563 และวันที่ 22 กันยายน 2563[523] รวมทั้งในปี 2564 มีมติ ครม. เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2564 เห็นชอบหลักการให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ เด็กและบุคคลที่เรียน

---

[515] จาก หนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศธ 02145/263 ลงวันที่ 27 มกราคม 2565. งานเดิม

[516] จาก *กสม. ร่วมเวทีสะท้อนปัญหาคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ กับภาคประชาสังคมพื้นที่ภาคเหนือ*, โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 16 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhrc.or.th/News/Activity-News.aspx

[517] จาก *แนะเร่งนำคนไทยไร้สถานะ เข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานสุขภาพก่อน ช่วยเสริมงานป้องกัน-ควบคุมโรค*, โดย สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, 10 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://www.hfocus.org/content/2020/02/18481

[518] แหล่งเดิม.

[519] จาก *รายงานสรุปผลการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เรื่อง "การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ" เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564*. งานเดิม.

[520] จาก คำร้องที่ 173/2564 เรื่อง สิทธิและสถานะบุคคล และสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐอันเกี่ยวเนื่องกับสิทธิเด็ก กรณีกล่าวอ้างว่า สำนักทะเบียนไม่จัดทำทะเบียนประวัติส่งผลให้เด็กนักเรียนรหัส G ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลตามมติคณะรัฐมนตรี.

[521] จาก *สธ. ระดมสมองจัดทำข้อเสนอถึงรัฐ สร้างความเป็นธรรมให้ 'กลุ่มเปราะบาง' หนุนเข้าถึงบริการสุขภาพในวิกฤตโควิด*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 6 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/detail/964000009926

[522] จาก *แนวทางการดำเนินงานกองทุนประกันสุขภาพบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิปีงบประมาณ 2564* โดย สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ, 2564. สืบค้นจาก http://49.231.15.21/deptw5/upload/cctF256311071425238438.pdf

[523] จาก *กลุ่มเป้าหมายผู้มีสิทธิ stateless*, โดย กลุ่มงานประกันสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 11 มิถุนายน 2564. สืบค้นจาก http://www.uckkpho.com/state-less/680/

อยู่ในสถานศึกษา (ครั้งที่ 2) ที่กำหนดเลขประจำตัว 13 หลักเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ ยังมีบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิจำนวนมากยังไม่ได้รับเลขประจำตัว 13 หลัก และอยู่ระหว่างรอการขึ้นทะเบียน รวมถึงคนไร้ที่พึ่งที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนจึงไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 คนกลุ่มนี้มีอุปสรรคในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล การตรวจคัดกรองและการได้รับวัคซีน[524]

คนไร้ที่พึ่งที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน
ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข

1.2 ผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย

ในปี 2564 พบว่า มีผู้ที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยเพื่อขอสถานะผู้ลี้ภัยกับ UNHCR ซึ่งอยู่อาศัยในเขตเมืองประมาณ 5,000 คน จาก 40 ประเทศทั่วโลก กระจายอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล[525] สำหรับการกักตัวคนต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยเพื่อขอสถานะผู้ลี้ภัยกับ UNHCR และไม่สามารถเดินทางกลับประเทศต้นทางได้นั้น สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (สตม.) มีสถานที่กักอยู่อย่างจำกัดและการส่งตัวผู้ต้องกักกลับประเทศต้นทางไม่สามารถดำเนินการได้ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้มีผู้ต้องกักอยู่ในการควบคุมดูแลของ สตม. เป็นจำนวนมากและใช้ระยะเวลานาน จึงเกิดความแออัด อีกทั้งมีผู้ต้องกักติดโรคโควิด 19 โดยระหว่างเดือนตุลาคม 2563 - กันยายน 2564 มีจำนวน 1,200 คน นอกจากนี้ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ในปี 2564 สตม. ไม่สามารถจัดการพัฒนาศักยภาพสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับได้[526]

ที่มา: คมชัดลึกออนไลน์

1.3 ผู้หนีภัยการสู้รบและความไม่สงบชาวเมียนมา

จากข้อมูลของกรมการปกครอง ณ เดือนกันยายน 2564 มีผู้หนีภัยการสู้รบชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว 9 แห่ง ใน 4 จังหวัดของประเทศไทย จำนวน 77,539 คน[527] ส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อยชาวกะเหรี่ยงและกะเหรี่ยงแดง (กะยาห์) ซึ่งประเทศไทยให้การดูแลผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมาในพื้นที่พักพิงชั่วคราวมาเป็นเวลามากกว่า 30 ปี และได้ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หนีภัยการสู้รบ ทั้งนี้ รัฐบาลไทย รัฐบาลเมียนมา และ UNHCR ได้ร่วมกันส่งผู้หนีภัย

[524] จาก *แนวทางการดำเนินงานกองทุนประกันสุขภาพบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิปีงบประมาณ 2563.* งานเดิม.

[525] จาก *เปิดปม : คนหนีตาย*, โดย ไทยพีบีเอส, 6 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://news.thaipbs.or.th/content/305841

[526] จาก หนังสือสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กองบังคับการสืบสวนสอบสวน กองกำกับการ 3 ที่ ตช 0029.843/3949 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[527] จาก หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท 0309.8/31369 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2564. งานเดิม.

การสู้รบกลับประเทศเมียนมาโดยสมัครใจมาตั้งแต่ปี 2559 เนื่องจากสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และปัญหาความไม่สงบในประเทศเมียนมาเป็นอุปสรรคต่อการสมัครใจเดินทางกลับมาตุภูมิของผู้หนีภัยการสู้รบ[528] โดยเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2564 ได้เกิดเหตุผู้หนีภัยการสู้รบชาวเมียนมาชุมนุมประท้วงและทำลายทรัพย์สินทางราชการเสียหายในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละ ต. แม่หละ อ. ท่าสองยาง จ. ตาก เนื่องจากไม่พอใจเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้มาตรการเข้มงวดในการป้องกันโรคโควิด 19[529] จากรายงานพบว่าในพื้นที่พักพิงชั่วคราวประสบปัญหาการได้รับการปันส่วนอาหารที่ลดลงทำให้มีความยากลำบากในการดำรงชีวิตจึงต้องออกไปทำงานรับจ้างนอกพื้นที่พักพิงชั่วคราว[530]

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564 เกิดความไม่สงบในประเทศเมียนมาอันเนื่องมาจากการรัฐประหาร ต่อมาเกิดการปะทะระหว่างกองกำลังของรัฐบาลเมียนมากับกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวชายแดนไทย-เมียนมา ทำให้ช่วงเดือนเมษายน - มิถุนายน มีชาวเมียนมาบางส่วนหนีภัยความไม่สงบเข้ามาในเขตประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเดินทางข้ามแม่น้ำสาละวินเข้ามายังฝั่งประเทศไทยบริเวณ อ. แม่สะเรียง และ อ. สบเมย จ. แม่ฮ่องสอน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้หญิง เมื่อสถานการณ์คลี่คลายลงจึงเดินทางกลับไปยังประเทศเมียนมา[531] โดยมีรายงานจากภาคประชาสังคมว่า ฝ่ายความมั่นคงไทยผลักดันผู้หนีภัยกลับประเทศเมียนมาขณะที่การสู้รบยังไม่สงบ และปิดกั้นพื้นที่ทำให้กระทบต่อการให้ความช่วยเหลือ[532] จึงได้มีแถลงการณ์เรียกร้องให้ประเทศไทยพิจารณาชะลอการส่งกลับ ไม่ผลักดันผู้หนีภัยความไม่สงบชาวเมียนมากลับไปสู่พื้นที่อันตราย ให้การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และไม่ปิดกั้นภาคประชาชนในการเข้าให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หนีภัยความไม่สงบชาวเมียนมา[533] นอกจากนี้ในช่วงเดือนธันวาคม มีเหตุการณ์การสู้รบในเขตใกล้ชายแดนไทย-เมียนมา อ. แม่สอด จ. ตาก ทำให้มีชาวเมียนมาหลายพันคนหนีภัยเข้ามาในเขตประเทศไทย[534] และมีกระสุนปืนอาร์พีจีข้ามมาตกยังฝั่งประเทศไทย ทำให้ประชาชนไทยต้องย้ายไปอยู่ในพื้นที่ปลอดภัย[535]

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามบันทึกความร่วมมือในการพัฒนาการเข้าถึงสิทธิรักษาพยาบาลของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบูรณาการความร่วมมือดูแลกลุ่มที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนให้เข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้

---

[528] จาก *รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยปี 2563*, (น. 148 - 149), โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2563.

[529] จาก *เหตุปะทะชายแดน "เมียนมา" ปะทุ ตอกย้ำผู้ลี้ภัย ยังกลับบ้านไม่ได้*, โดย คมชัดลึก, 16 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/497163

[530] จาก หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท 0309.8/31369 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2564. งานเดิม.

[531] จาก *ชาวกะเหรี่ยงกลับพม่าแล้ว 559 คน เหลือหลบภัยสู้รบอยู่ฝั่งแม่ฮ่องสอน 1 พันคนเศษ*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 27 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/local/detail/9640000050963

[532] จาก *NGO แฉไทยกดดันผู้หนีภัยกลับพม่าจันทร์นี้ ชี้เมียนมายังไม่สงบ-ริมสาละวินยังมีปะทะ กระสุนตกแม่สะเรียง 3 นัด*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 22 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/local/detail/9640000049293

[533] จาก *"พิธา" จี้นายกฯ ทบทวนผลักดันผู้ลี้ภัยชายแดนเมียนมากลับประเทศ หวั่นบานปลาย*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 8 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2135920

[534] จาก *พม่ารบกันเดือด ยิงกระสุนอาร์พีจี เข้าแผ่นดินไทยอีก ถูกบ้านเรือนราษฎรไทยเสียหาย*, โดย มติชนออนไลน์, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/region/news_3103564

[535] จาก *พม่าใช้ปืน ค.120 ถล่มกะเหรี่ยง กระสุนล้ำเขตไทยหลายนัด ทิ้งระเบิดชาวเมียนมา เจ็บ 10 คน*, โดย มติชนออนไลน์, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/region/news_3102369

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้จัดทำบันทึกข้อตกลงกับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ดำเนินการตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ให้แก่คนไร้ที่พึ่งที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน โดยร่วมกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) พัฒนาการเข้าถึงสิทธิประกันสุขภาพของคนไทยที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และจัดตั้งคณะทำงานบูรณาการพัฒนาการเข้าถึงระบบหลักประกันสุขภาพของคนไทยที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน เพื่อให้เกิดความครอบคลุมการเข้าถึงบริการในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและสวัสดิการอื่น ๆ รวมถึงดำเนินการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งตาม พ.ร.บ. คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 กลุ่มคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ

1) การดำเนินงานด้านสัญชาติและสถานะบุคคล

กรมการปกครองได้กำหนดให้งานด้านสัญชาติและสถานะบุคคล เป็น 1 ใน 10 โครงการสำคัญสู่การเป็นกรมการปกครองวิถีใหม่ (10 Flagships for DOPA New Normal 2021) เพื่อเร่งรัดการอนุมัติให้สัญชาติไทยตามอำนาจหน้าที่และดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป้าหมายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 จำนวน 14,000 ราย ผลการดำเนินการตามโครงการดังกล่าว ณ วันที่ 30 กันยายน 2564 ได้อนุมัติให้สัญชาติไทยแก่ชนกลุ่มน้อย/คนไทยตกหล่น และอนุมัติให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย (มีถิ่นที่อยู่ถาวร) รวมทั้งสิ้น 11,104 ราย[536] อย่างไรก็ตาม มท. ยังคงพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการดำเนินงานพัฒนาการเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพของคนไทยที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร และช่วยเหลือคนไทยที่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน(ท.ร.14)[537] และจัดทำโครงการตรวจสารพันธุกรรม (DNA) เพื่อการแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยตกหล่นทางทะเบียนราษฎรตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 805 คู่ นอกจากนี้ คณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นตาม พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2555 ได้ดำเนินการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นไปแล้ว จำนวน 533 ราย[538]

ที่มา: มติชนออนไลน์

เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2564 สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม (ยธ.) ได้ดำเนินการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาให้สถานะแก่ประชาชนไร้รัฐไร้สัญชาติ และผู้ที่ประสบปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2558 จนถึงปัจจุบัน สามารถตรวจ DNA ให้ประชาชนดังกล่าวแล้วจำนวน 13,112 ราย โดยในปี 2564 ได้จัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวก และเพิ่มช่องทางให้ประชาชนสามารถติดตามผลการตรวจ DNA ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยระบบ e-Service[539]

---

[536] จาก หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท 0309.8/31369 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2564. งานเดิม.

[537] จาก *นิติวิทย์ฯ ตรวจ DNA เชิงรุก แก้ปัญหาสถานะบุคคล-สิทธิของคนไทย ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร*, โดย มติชนออนไลน์, 9 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/crime/news_2615627

[538] จาก หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท 0309.8/31369 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2564. งานเดิม.

[539] จาก *นิติวิทย์ฯ ตรวจ DNA เชิงรุก แก้ปัญหาสถานะบุคคล-สิทธิของคนไทยตกหล่นทางทะเบียนราษฎร*. งานเดิม.

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ดำเนินนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนเรื่องการแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลต่างด้าว คนไร้รัฐไร้สัญชาติ ชนกลุ่มน้อย และกลุ่มชาติพันธุ์ ตามแผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการผู้หลบหนีเข้าเมือง ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 - 2564) ซึ่งครอบคลุมการแก้ไขปัญหาผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิทุกกลุ่ม และเสนอ ครม. เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2564 ให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะและสิทธิของบุคคลที่อพยพเข้ามาและอาศัยอยู่มานาน โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) กลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิที่ไม่ได้เกิดในไทยและรัฐบาลได้สำรวจจัดทำทะเบียนไว้ในอดีต (2) กลุ่มที่ได้รับการจัดทำทะเบียนประวัติตามมาตรา 19/2 และมาตรา 38 วรรคสองแห่ง พ.ร.บ. การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม[540] โดย มท. ได้เร่งรัดตรวจสอบข้อมูลบุคคลที่ยังไม่ได้รับการกำหนดสถานะและสิทธิเพื่อยืนยันความถูกต้องและรับรองการจัดทำทะเบียนราษฎรและการพัฒนาสถานะบุคคลเพื่อเข้าสู่กระบวนการขอสัญชาติ และจัดทำประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย ตาม พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 แก่บุคคลที่อพยพมาในราชอาณาจักรไทยและอาศัยอยู่มานาน ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2564 เพื่อรองรับหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะและสิทธิของบุคคล โดยจะทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถยื่นขอรับสถานะและสิทธิตามกฎหมายได้[541]

2) เด็กนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G

ศธ. ดำเนินการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กด้อยโอกาส ผู้โยกย้ายถิ่นฐาน เด็กเปราะบาง และลูกหลานของแรงงานต่างด้าว ตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 โดยขยายโอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และเปิดกว้างให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท หรือพื้นที่การศึกษา โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ได้จัดทำสื่อ Infographic เผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และแก้ไขปัญหาสถานะทะเบียนราษฎรของเด็กนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยตัวอักษร G ให้แก่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดทุกจังหวัด[542]

เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2564 ครม. มีมติเห็นชอบในหลักการให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิเด็กและบุคคลที่เรียนอยู่ในสถานศึกษา (ครั้งที่ 2) ซึ่ง มท. ได้ตรวจสอบความซ้ำซ้อนและกำหนดเลขประจำตัว 13 หลักเรียบร้อยแล้ว และ สธ. ได้ตรวจสอบคัดกรองข้อมูลกลุ่มเด็กและบุคคลที่เรียนอยู่ในสถานศึกษาที่ได้รับการคัดกรองแล้ว จำนวน 5,203 คน และดำเนินการให้สิทธิครอบคลุมบริการด้านสาธารณสุข ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพ[543]

3) การเข้าถึงสิทธิสุขภาพ

เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2564 ที่ประชุมคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ มีมติเห็นชอบการดำเนินการดูแลคนไทยที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน และมอบให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ประสาน สธ. นำเรื่องเสนอ

---

[540] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 26 มกราคม 2564* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล]. โดย รัฐบาลไทย, 27 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/38617

[541] จาก หนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่ นร 0807/12799 ลงวันที่ 26 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[542] จาก หนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศธ 02145/263 ลงวันที่ 27 มกราคม 2565. งานเดิม.

[543] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 30 มีนาคม 2564* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล]. โดย รัฐบาลไทย, 5 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/40502

ครม. จัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายบริการสาธารณสุขสำหรับคนไทยที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน ซึ่งเป็นบุคคลสัญชาติไทยแต่ไม่ได้รับการแจ้งเกิด บัตรประชาชนสูญหาย และถูกย้ายชื่อออกจากทะเบียนบ้านทำให้คนกลุ่มนี้ไม่มีเลข 13 หลัก และไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน กองทุนดังกล่าวจะสามารถให้การดูแลด้านสุขภาพสำหรับคนไทยที่อยู่ระหว่างรอการพิสูจน์สิทธิสถานะให้เข้าถึงการรักษาและบริการสาธารณสุขที่จำเป็นในระหว่างการพิสูจน์สถานะ และลดภาระค่าใช้จ่ายให้กับหน่วยบริการที่ให้บริการ[544] นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2564 ครม. ได้มีมติเห็นชอบข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดระบบหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาสถานะบุคคลและต่างด้าวในเรือนจำ และให้จัดสรรงบเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายการเข้าถึงบริการสุขภาพให้เทียบเท่ากับผู้มีสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเพื่อดูแลผู้ต้องขังที่มีปัญหาสถานะบุคคลและต่างด้าวในเรือนจำ จำนวน 16,000 คน แต่ยังมีผู้ต้องขังอีกจำนวน 3,506 คน ยังไม่ได้รับการจัดสรรหลักประกันสุขภาพ เนื่องจากมีความคลาดเคลื่อนทางทะเบียน[545]

2.2.2 กลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย

1) แนวปฏิบัติต่อคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรที่เป็นผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย

ในปี 2564 สตม. อยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำร่างประกาศคณะกรรมการพิจารณาคัดกรองผู้ได้รับการคุ้มครอง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการพิจารณาคัดกรองคำขอเป็นผู้ได้รับการคุ้มครอง และหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. 2562 (National Screening Mechanism: NSM) เพื่อจำแนกผู้ลี้ภัยออกจากผู้หลบหนีเข้าเมืองด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสนับสนุนหลักการไม่ส่งกลับไปสู่การประหัตประหารยังประเทศต้นทาง[546] ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวใช้ระยะเวลามาแล้วกว่า 2 ปี และองค์กรภาคประชาสังคมมีความห่วงกังวลว่าหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติงานดังกล่าวอาจไม่ครอบคลุมผู้ลี้ภัยทุกกลุ่ม ทั้งนี้ สมช. ได้ให้ข้อสังเกตแก่คณะกรรมการกฤษฎีกาว่าการจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานภายใต้ร่างระเบียบฉบับนี้สามารถพิจารณากำหนดขอบเขตของผู้ได้รับการคุ้มครองไม่รวมถึงกลุ่มผู้หนีภัยการสู้รบจากประเทศเมียนมา ชาวโรฮีนจา ชาวอุยกูร์ และชาวเกาหลีเหนือ รวมถึงผู้โยกย้ายถิ่นฐานกลุ่มอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันซึ่งอาจมีปัญหาความมั่นคงที่เกี่ยวเนื่องกับปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ หรือส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนหรือสับสนในบทบาทหน้าที่[547]

2) แนวปฏิบัติในการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ

จากข้อมูล ณ เดือนตุลาคม 2563 - กันยายน 2564 สตม. รับตัวผู้ต้องกักรวม 8,050 ราย ส่งกลับแล้ว 7,863 ราย ในจำนวนนี้มีเด็กที่เป็นผู้ติดตามจำนวน 301 ราย[548] ซึ่งการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับนั้นมีคู่มือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน (Standard Operation Procedure: SOP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจ เรื่อง การกำหนดมาตรการและแนวทางแทนการกักตัวเด็กไว้

---

[544] จาก *บอร์ด สปสช. หนุนเร่งจัดตั้ง "กองทุนรักษาพยาบาลคนไทยรอพิสูจน์สถานะ"* [ข่าวประชาสัมพันธ์]. โดย สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 5 เมษายน 2564. สืบค้นจาก https://www.nhso.go.th/news/3041

[545] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 25 พฤษภาคม 2564* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล]. โดย รัฐบาลไทย, 5 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/42077

[546] จาก หนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่ นร 0807/12799 ลงวันที่ 26 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[547] จาก *เปิดปม : คนหนีตาย.* งานเดิม.

[548] จาก หนังสือสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กองบังคับการสืบสวนสอบสวน กองกำกับการ 3 ที่ ตช 0029.843/3949 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

ในสถานที่กักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ ซึ่งจัดทำโดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) ร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทยและสหภาพยุโรป เมื่อปี 2563 เพื่อเป็นแนวทางให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถให้ความคุ้มครองเด็กและช่วยเหลือเด็กย้ายถิ่นที่ถูกควบคุมตัวมาที่ห้องกักตัวต่างด้าวเพื่อการส่งกลับของ สตม. และผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้มีแนวปฏิบัติในการช่วยเหลือเด็กจากห้องกักให้เป็นไปตามมาตรฐานตามหลักการสากล และยึดประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดย สตม. ประสานการปฏิบัติงานร่วมกับ ดย. เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย โดยส่งเด็กที่มีสภาวะเปราะบาง เช่น เด็กอ่อน และเด็กที่เดินทางมาเพียงลำพัง หรือเด็กที่มารดามีปัญหาด้านสุขภาพไปยังสถานรองรับที่อยู่ในความดูแลของ พม. พร้อมมารดา ซึ่งในปี 2564 มีเด็กที่รับตัวเข้าพักยังศูนย์แรกรับแม่และเด็กของ สตม. รวม 163 ราย ส่งกลับแล้ว 134 ราย และส่งตัวเข้ารับการคุ้มครองในสถานดูแลของ พม. 4 ราย[549]

2.2.3 ผู้หนีภัยการสู้รบและความไม่สงบชาวเมียนมา

ในปี 2564 กรมการปกครองได้ดำเนินการดูแลรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในพื้นที่พักพิงชั่วคราว การจัดทำทะเบียนผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา บริหารจัดการภายในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ประกอบด้วยการดำเนินการประชุมร่วมกับ UNHCR องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานราชการไทยและคณะกรรมการผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา (Camp Committee) เพื่อรับทราบปัญหาการปฏิบัติงาน การออกหนังสือรับรองการเกิด สูติบัตร มรณบัตร ทะเบียนประวัติครอบครัว ตาม พ.ร.บ. การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 จัดทำแผนและมาตรการเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นภายในพื้นที่พักพิงชั่วคราว การปรับปรุงดูแลอาคารสถานที่ต่าง ๆ ภายในพื้นที่พักพิงชั่วคราวให้มีภูมิทัศน์ที่ดี มีความปลอดภัย รวมทั้งความสะอาด ตลอดจนการจัดกิจกรรมด้านสันทนาการ และด้านการกีฬา เพื่อลดความกดดัน ความเครียดของผู้หนีภัยการสู้รบกับเมียนมาในพื้นที่พักพิงชั่วคราว[550]

สำหรับผู้หนีภัยความไม่สงบชาวเมียนมาในปี 2564 นั้น จากรายงานพบว่า จ. แม่ฮ่องสอน ได้จัดที่พักพิงที่ปลอดภัยหรือพื้นที่พักรอเพื่อรองรับผู้หนีภัยความไม่สงบชาวเมียนมาที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในเมียนมาใน 6 พื้นที่ รองรับได้จำนวน 10,450 คน ด้านการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่และสาธารณสุขนั้น กองทัพภาคที่ 3 กำหนดให้กองกำลังนเรศวรเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดอาหาร น้ำสะอาด และการป้องกันโรคโควิด 19 รวมถึงการดูแลผู้เจ็บป่วย และได้มีคำสั่งที่ 1031/2564 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานประสานงาน ดูแล ช่วยเหลือผู้หนีภัยความไม่สงบชาวเมียนมา จ. แม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2564 ทำหน้าที่ดูแลให้ความช่วยเหลือสิ่งของจำเป็น สำหรับแนวทางการส่งผู้หนีภัยความไม่สงบชาวเมียนมากลับประเทศเมียนมานั้น จะพิจารณาสถานการณ์ด้านความปลอดภัยตามแนวชายแดน และการเตรียมความพร้อมในการเดินทางกลับมาตุภูมิ โดยประสานกับฝ่ายเมียนมาในการอำนวยความสะดวกในการเดินทางกลับ[551] ด้าน จ. ตาก ได้จัดพื้นที่ปลอดภัยซึ่งตั้งอยู่ห่างจากแนวชายแดนไทย-เมียนมา ประสานความช่วยเหลือร่วมกับประชาชนในพื้นที่ ภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชนในการเปิดรับสิ่งของบริจาค[552] อีกทั้งกำลังทหารหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 14 ฝ่ายปกครอง

---

[549] จาก หนังสือสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กองบังคับการสืบสวนสอบสวน กองกำกับการ 3 ที่ ตช 0029.843/3949 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[550] จาก หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท 0309.8/31369 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2564. งานเดิม.

[551] จาก หนังสือจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ มส 0018.2/6902 ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2564 เรื่อง ขอข้อมูลสถานการณ์ของผู้หนีภัยและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบในประเทศเมียนมา.

[552] จาก *ชายแดนแม่สอด ยังคงปะทะเดือด! ชาวบ้านในฝั่งเมียนมา ต้องหนีตายข้ามมายังฝั่งไทย*, โดย ไทยรัฐออนไลน์, 25 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/district-news/47209/

อ. แม่สอด และตำรวจตระเวนชายแดนที่ 346 แม่สอด เข้าอำนวยการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่บริเวณดังกล่าว[553] นอกจากนี้ สมช. ได้จัดทำแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการกรณีชาวเมียนมาที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยตามแนวชายแดนอันเนื่องมาจากได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในประเทศเมียนมา เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางป้องกันและประสานการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นย้ำถึงการให้ความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมโดยได้จัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัยชั่วคราว จัดอาหาร และปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น ป้องกันโรค และจัดระบบสุขาภิบาลให้กับผู้หนีภัยความไม่สงบชาวเมียนมา โดยดำเนินการควบคู่กับการเคารพพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี[554]

ในส่วนของ กสม. ได้ติดตามสถานการณ์และผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา พบหารือกับกระทรวงการต่างประเทศ ประสานงานกับ จ. แม่ฮ่องสอน และ สมช. เพื่อลงพื้นที่ติดตามสถานการณ์เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564 ณ หมู่บ้านแม่สามแลบ ต. แม่สามแลบ อ. สบเมย จ. แม่ฮ่องสอน พร้อมทั้งศึกษาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2564 ได้จัดทำข่าวประชาสัมพันธ์แสดงความห่วงใยต่อสถานการณ์ความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา โดยมีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลว่า ควรเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นจากการสู้รบระหว่างกองทัพเมียนมากับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเคารพต่อหลักสากลการห้ามผลักดันกลับสู่อันตราย (Non-Refoulement) อย่างเคร่งครัด[555]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. ตามรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิโดยให้มีแนวทางหรือมาตรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการพิจารณาให้สถานะหรือสัญชาติแก่ผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด ส่งเสริมให้นักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G สามารถเข้าถึงการศึกษาและบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ประเทศไทยมีความพยายามอย่างต่อเนื่องใน**การดำเนินงานด้านสัญชาติและสถานะบุคคล**ซึ่งมีกฎหมาย ระเบียบ นโยบาย แนวปฏิบัติ และกระบวนการรับรองและพัฒนาสถานะบุคคลที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ในปี 2564 หลายหน่วยงานให้ความสำคัญและมีความร่วมมือระหว่างกันขับเคลื่อนงานด้านสัญชาติและสถานะบุคคล รวมถึง ครม. ได้มีมติเห็นชอบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะและสิทธิ หลักการให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข และการจัดระบบหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางสถานะบุคคล **ด้านผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย** มีผู้เดินทางจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่องทั้งจากปัญหาความไม่สงบภายในของประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาเศรษฐกิจ และวิกฤตโรคระบาด หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมได้ให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่กลุ่มคนดังกล่าวในกรณีเกิดความไม่สงบในพื้นที่ ซึ่งได้จัดหาพื้นที่ปลอดภัยให้พักชั่วคราว การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การป้องกันโรคและระบบสุขาภิบาล การจัดสิ่งของจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการดูแลความปลอดภัยก่อนส่งกลับมาตุภูมิ จึงเห็นว่าการดำเนินการในประเด็นข้างต้น

---

[553] จาก *ทหารพม่ารบกะเหรี่ยงลาม กระสุนลอยข้ามตกชายแดนแม่สอด-ชาวบ้านหนีตายสุดระทึก*, โดย ผู้จัดการออนไลน์, 16 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://mgronline.com/local/detail/9640000124415

[554] จาก หนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่ นร 0807/12799 ลงวันที่ 26 ตุลาคม 2564. งานเดิม.

[555] จาก *กสม.ห่วงความไม่สงบชายแดนไทย-เมียนมา แนะรัฐบาลเร่งให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ผู้หนีภัย*, โดย มติชนออนไลน์, 30 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_3107834

ของรัฐสอดคล้องตามรัฐธรรมนูญ และพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี โดยเฉพาะการเข้าถึงสิทธิในด้านสุขภาพ การศึกษาอย่างเหมาะสม และสอดรับกับแผนสิทธิมนุษยชน ฉบับที่ 4 ในการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคล

ปัญหาหรืออุปสรรค การดำเนินงาน**ด้านสัญชาติและสถานะบุคคล**ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิที่สำคัญ ได้แก่ การอนุมัติให้สัญชาติไทยมีจำนวนไม่มากเนื่องมาจากในแต่ละปีมีผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิเพิ่มขึ้นจากการเกิดของบุตรคนไร้สัญชาติ ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิอยู่อาศัยในลักษณะกระจายตัว มีการเคลื่อนย้ายประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามายังประเทศไทย และยังคงมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีการโยกย้ายสับเปลี่ยนตำแหน่งทำให้ปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่องและขาดความเชี่ยวชาญ ขาดความเข้าใจในกฎหมาย ระเบียบ และกระบวนการด้านสัญชาติและสถานะบุคคล มีกำลังคนและงบประมาณจำกัดเมื่อเทียบกับปริมาณผู้ที่เข้าเกณฑ์ขอแปลงสัญชาติ ประกอบกับยังคงมีรายงานการทุจริตอันเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสัญชาติอยู่ และกลไกการพิจารณาคำขอสถานะ/สัญชาติระดับจังหวัดและระดับชาติยังขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ยังมีอุปสรรคที่เกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จึงถือว่าเป็นความท้าทายของรัฐอย่างยิ่งในความพยายามแก้ปัญหาคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติให้หมดไปจากประเทศไทย สำหรับ**เด็กนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G** ในปี 2564 มีการลงทะเบียนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียมกับเด็กนักเรียนไทย แต่ยังประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขเช่นเดียวกับผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากข้อจำกัดด้านการจัดทำทะเบียนประวัติและกำหนดเลขประจำตัว 13 หลัก และการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยขอมติ ครม. เห็นชอบเป็นรายครั้ง ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกกลุ่ม การคุ้มครอง**ผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย**ในระยะยาวนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างการจัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการพิจารณาคัดกรองคำขอเป็นผู้ได้รับการคุ้มครองตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. 2562 แต่ยังมีความล่าช้าในการดำเนินการทำให้ยังไม่มีผลในทางปฏิบัติ จึงเห็นว่ารัฐควรดำเนินการปรับปรุงด้านการรับรองสถานะบุคคล และให้การดูแลผู้แสวงหาที่พักพิงทั้งตามหลักมนุษยธรรมและสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีต่อไป

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมประเด็นผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ดังนี้

4.1 รัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งหาแนวทางหรือมาตรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการพิจารณาให้สถานะหรือสัญชาติแก่ผู้ที่มีคุณสมบัติ อาทิ การแก้ไขเหตุที่ทำให้กระบวนการมีความล่าช้าเกินสมควร การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การสร้างความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ การออกแนวทางแก้ไขผลการสำรวจบุคคลหรือการบันทึกข้อมูลผิดพลาดที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาให้สถานะหรือสัญชาติ และการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณที่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการดำเนินการต่อกรณีป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตอย่างต่อเนื่อง โดยบูรณาการการทำงานทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในพื้นที่ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการประสานความร่วมมือกับภาคประชาชนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.2 รัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทยควรเร่งหามาตรการและแนวทางในการดำเนินงานด้านสัญชาติและสถานะบุคคลให้ครอบคลุมกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิในประเทศไทยทั้งหมดที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมการปกครองให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เช่น การเพิ่มจำนวนกลุ่มเป้าหมายในแต่ละปี การลดขั้นตอน

การดำเนินงานและพยานหลักฐานของผู้ยื่นคำขอ การจัดลำดับความสำคัญการแก้ไขปัญหาให้กับกลุ่มเด็กนักเรียน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มคนพิการเป็นลำดับต้น ๆ รวมทั้งเร่งนำประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย ตาม พ.ร.บ. คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 แก่บุคคลที่อพยพมาในราชอาณาจักรไทยและอาศัยอยู่มานานไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จโดยเร็ว

4.3 รัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุขควรเร่งดำเนินการให้สิทธิด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิเด็กและบุคคลที่เรียนอยู่ในสถานศึกษา ตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2564 และตรวจสอบข้อมูลเพื่อแยกเด็กนักเรียนกลุ่ม G ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิออกจากเด็กที่มีสถานะอยู่เดิมและเคยได้รับสิทธิ (คืนสิทธิ) ด้านสาธารณสุขไปแล้วก่อนหน้านี้ รวมทั้งดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติพร้อมจัดทำทะเบียนประวัติเพื่อดำเนินการให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขแก่เด็กนักเรียนกลุ่ม G ที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้วยังไม่เคยได้รับสถานะและสิทธิใด ๆ

4.4 รัฐบาลโดยสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองควรเร่งจัดทำประกาศคณะกรรมการพิจารณาคัดกรองผู้ได้รับการคุ้มครอง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการพิจารณาคัดกรองคำขอเป็นผู้ได้รับการคุ้มครองตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. 2562 ให้สามารถนำระเบียบดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้โดยเร็วเพื่อจำแนกผู้ลี้ภัยออกจากผู้หลบหนีเข้าเมืองด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสนับสนุนหลักการไม่ส่งกลับไปสู่การประหัตประหารยังประเทศต้นทางและทำให้ผู้เข้าข่ายเป็นผู้ลี้ภัยได้รับความคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชน

4.5 กรณีสถานการณ์และผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-เมียนมานั้น รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นจากการสู้รบระหว่างกองทัพเมียนมากับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเคารพต่อหลักสากลการห้ามผลักดันกลับสู่อันตราย (Non-Refoulement) อย่างเคร่งครัด และกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวเมียนมา ซึ่งมีทั้งแรงงาน ผู้หนีภัยทางการเมือง และผู้หนีภัยจากการสู้รบ ทั้งนี้ ควรผลักดันให้เกิดกลไกท้องถิ่นที่ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ตลอดจนประชาชนจิตอาสาในการระดมสิ่งของความช่วยเหลือและดูแลผู้หนีภัยความไม่สงบ รวมทั้งการป้องกันภัยอันตรายให้แก่ชุมชนไทยบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา และควรจัดให้มีการช่วยเหลือดูแลให้มีความปลอดภัย เช่น การทำบังเกอร์ป้องกันภัยแก่ชุมชน จัดทำแผนเผชิญเหตุ เตรียมความพร้อมรองรับสถานการณ์ และซักซ้อมความเข้าใจเพื่อรับมือให้แก่ประชาชนในชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบจากความไม่สงบ เป็นต้น

5.6 สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์

1. สถานการณ์/ปัญหา

“กลุ่มชาติพันธุ์” หมายถึง กลุ่มชนที่มีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต มีความแตกต่างด้านต่าง ๆ และมีวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง โดยเป็นกลุ่มประชากรที่มีพันธะเกี่ยวข้องกันทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และภาษาพูดเดียวกัน รวมตัวเป็นพหุวัฒนธรรม รวมทั้งสืบทอดฐานดินแดนของบรรพบุรุษและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ครอบคลุม 67 จังหวัด 56 กลุ่ม มีประชากรรวมประมาณ 6,100,000 คน จำแนกพื้นที่จากลักษณะการตั้งถิ่นฐานได้ 4 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง หรือ “ชนชาวเขา” 2) กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ 3) กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในทะเล หรือ “ชาวเล” และ 4) กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่า[556]

[556] จาก *รายงานผลการพิจารณาศึกษา เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริมและคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย*, โดย คณะกรรมาธิการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สภาผู้แทนราษฎร, 1 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php

อย่างไรก็ตาม แม้ที่ผ่านมาความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์เป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการบริหารจัดการต่าง ๆ ยังขาดความชัดเจน ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงยังคงอยู่ โดยเฉพาะเรื่องการกำหนดสถานะบุคคลและสิทธิในที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านสถานะบุคคล

ปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์อยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล มีการเคลื่อนย้ายประชากรไปมาระหว่างประเทศเพื่อนบ้านและประเทศไทยทำให้เกิดการตกหล่นทางทะเบียนตั้งแต่อดีต ทำให้ไม่ได้รับสิทธิในความเป็นพลเมืองไทยและไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานต่าง ๆ ได้ ในปี 2564 มีรายงานว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศไทยมานานได้ยื่นเอกสารขอแปลงสัญชาติแต่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีความเสี่ยงต้องเผชิญกับความยากจน ไม่ได้รับการศึกษา และเข้าไม่ถึงระบบสาธารณสุข นอกจากนี้ ทำให้บุตรหลานตกเป็นคนไร้สัญชาติตามไปด้วย[557] โดยสามารถปรับปรุงทะเบียนประวัติและจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยแล้วทั้งสิ้น 54,541 คน[558]

ที่มา: ประชาชาติธุรกิจ

1.2 สิทธิในที่ทำกินและที่อยู่อาศัย

ปัญหาด้านสิทธิในที่ทำกินและที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากที่ดินดั้งเดิมอยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่อุทยานซึ่งรัฐบาลออกกฎหมายกำหนดขึ้นในภายหลัง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไม่สามารถได้รับเอกสารสิทธิ์ในที่ดินของตนเองได้ แม้ในปี 2553 ได้มีมติ ครม. เกี่ยวกับการฟื้นฟูชีวิตชาวเล และมติ ครม. ว่าด้วยแนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ซึ่งมีสาระสำคัญให้ยุติการจับกุมและให้ความคุ้มครองกับชุมชนในพื้นที่พิพาท แต่ที่ผ่านมายังไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด[559]

เหตุการณ์ที่สำคัญในปี 2564 พบปัญหาของกลุ่มกะเหรี่ยงปกาเกอะญอที่ถูกเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่บ้านบางกลอยบน-ใจแผ่นดิน ซึ่งเป็นที่อยู่เดิมในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จ. เพชรบุรี ตั้งแต่ปี 2539 แต่ในเดือนมกราคม 2564 ชาวกะเหรี่ยงปกาเกอะญอจำนวนหนึ่งได้เดินทางกลับไปยังพื้นที่เดิม[560] เนื่องจากเมื่อมีการเคลื่อนย้ายชาวบ้านลงมาแล้วบางส่วนไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินหรือได้รับการจัดสรรที่ดินที่มีสภาพไม่เหมาะสมกับการทำการเกษตร

---

[557] จาก *คนเฒ่าไร้สัญชาติท้อใจ ทำเรื่องขอมีบัตรประชาชน 30 ปีแต่ยังไร้วี่แวว*, โดย สยามรัฐ , 29 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://siamrath.co.th/n/263021

[558] จาก หนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่ นร 0807/12799 ลงวันที่ 26 ตุลาคม 2564 เรื่อง ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2564.

[559] จาก *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: งานวิจัยและความท้าทาย*, (น. 4), โดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 25 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.tsri.or.th/dl/548

[560] จาก *ชาวบางกลอยหนีกลับใจแผ่นดิน สุดทนไร้ที่ทำกิน-ไร้ความเป็นธรรม อุทยานฯ ส่งทีมติดตาม 4 ชุด*, โดย สำนักข่าวชายขอบ, 14 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://transbordernews.in.th/home/?p=26250

ตามวิถีชีวิตดั้งเดิม[561] ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายให้พื้นที่ป่าแก่งกระจานได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ก่อให้เกิดความกังวลจากชาวบ้านในพื้นที่ว่าการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจะสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐในการผลักดันชาวบ้านออกจากพื้นที่[562] ซึ่งกรณีนี้ กสม. ได้มีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีและประธานกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก เสนอแนะให้ชะลอการเสนอขึ้นทะเบียนกรณีดังกล่าวไปก่อนจนกว่าจะมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว[563] อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการมรดกโลกในการประชุมสมัยสามัญครั้งที่ 44 ได้พิจารณาให้พื้นที่กลุ่มป่าแก่งกระจานเป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2564

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในจังหวัดภาคใต้ที่ได้รับผลกระทบจากการกำหนดพื้นที่อุทยานทับซ้อนกับเขตที่อยู่อาศัยและที่ทำกินที่มีมาแต่เดิม รวมทั้งผลกระทบจากการลงทุนด้านที่พักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวของภาคเอกชน เช่น กรณีพิพาทเรื่องที่ดินระหว่างนายทุนกับชาวเลชุมชนหาดราไวย์ จ. ภูเก็ต หรือกรณีชาวเลเกาะจำ จ. กระบี่ ที่อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี มีคำสั่งรื้อบากัตหรือเพิงพักเพื่อหากินตามฤดูกาลซึ่งเป็นวิถีดำรงชีพตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นต้น[564] โดยกรณีชาวเลเกาะจำ กสม. ได้รับเป็นเรื่องร้องเรียนและอยู่ระหว่างตรวจสอบข้อเท็จจริง

2. การดำเนินการที่สำคัญ

2.1 การตอบรับข้อเสนอแนะในรายงานปี 2563

รัฐบาลโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) ได้รับข้อเสนอแนะในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2563 ประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการดำเนินการตามมติ ครม. เกี่ยวกับการคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ถึงสองครั้ง และเพิ่มกลไกการสร้างความรู้ความเข้าใจและการปรึกษาหารือให้สอดคล้องตามวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยไม่มีข้อขัดข้องแต่ประการใด

2.2 การดำเนินการในปี 2564

2.2.1 ด้านสถานะบุคคล ในปี 2563 ต่อเนื่องถึงปี 2564 กรมการปกครองดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลแก่กลุ่มชาติพันธุ์อย่างต่อเนื่อง โดยมอบหมายผู้ว่าราชการจังหวัดให้ใช้แนวทางการปฏิบัติในการพิจารณาให้สัญชาติไทยแก่ผู้สูงอายุไร้สัญชาติตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2543 แก่ชาวเขา ต่อมา เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2564 ครม. มีมติให้ความเห็นชอบหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะและสิทธิของบุคคลที่อพยพเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักร โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายและหลักเกณฑ์เฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นชนกลุ่มน้อยและ

---

[561] จาก *บางกลอย: "ป่าปลอดคน" หรือ "คนอยู่กับป่า" อนาคตป่าแก่งกระจานกับการเป็นมรดกโลก*, โดย บีบีซีไทย, 29 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.bbc.com/thai/thailand-56453842

[562] จาก *ชาวบางกลอยหนีกลับป่าใหญ่ใจแผ่นดิน สุดทนไร้ที่ดินทำกิน อุทยานฯ ส่งทีมติดตาม 4 ชุด*, โดย ไทยโพสต์, 14 มกราคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/89863#

[563] จาก *กสม. ขอให้รัฐชะลอการเสนอขึ้นทะเบียนป่าแก่งกระจานเป็นมรดกโลก ห่วงปัญหาสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบางกลอยยังไม่ได้รับการแก้ไข*, โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 25 กรกฎาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Press-Releases/กสม-ขอให้รัฐบาลชะลอการเสนอขึ้นทะเบียนป่าแก่งกระจาน.aspx

[564] จาก *ชาวเลอันดามันลำบากหนักช่วงโควิด 19 ขาดรายได้ ซ้ำถูกนายทุน-อุทยานไล่รื้อชุมชนและแหล่งทำกิน*, โดย ประชาไท, 24 ตุลาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/09/95243

กลุ่มชาติพันธุ์[565] นอกจากนี้ในปี 2564 กรมการปกครองได้ดำเนินการร่วมกับมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อการแก้ไขปัญหาผู้เฒ่าไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลานานและได้ลดขั้นตอนการแปลงสัญชาติสำหรับผู้มีอายุ 60 ปี[566] โดยใช้คุณสมบัติที่สามารถตรวจสอบและพิสูจน์ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น การสอบพยานบุคคลที่น่าเชื่อถือไม่น้อยกว่า 3 คน คุณสมบัติเรื่องการมีความรู้ภาษาไทยให้พิจารณาการใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาถิ่นที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในภูมิลำเนา[567] เป็นต้น

2.2.2 สิทธิในที่ดินและที่อยู่อาศัย ในเดือนกุมภาพันธ์ 2564 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นภายใต้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาของชาวบ้านบางกลอย[568] และได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงร่วมกัน[569] อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2564 เจ้าหน้าที่ได้สนธิกำลังเข้าจับกุมชาวบ้านบางกลอยหลายสิบรายภายใต้ “ยุทธการพิทักษ์ป่าต้นน้ำเพชร” เป็นเหตุให้ชาวบ้านถูกดำเนินคดี 27 คน[570] จากเหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การเรียกร้องของภาคประชาสังคมเพื่อให้แก้ไขปัญหา กระทั่งในเดือนมีนาคม 2564 นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา[571] โดยให้ศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานชุมชน ผลกระทบจากการประกาศอุทยานแห่งชาติและผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหากฎหมายและคดีความการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินและการพัฒนาคุณภาพชีวิต[572] นอกจากนี้ ในเดือนกันยายน 2564 การประชุมคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2564 ได้มีการพิจารณาประเด็นที่สำคัญ อาทิ การป้องกันและตรวจสอบการบุกรุกที่ดินของรัฐและแนวทางการช่วยเหลือเยียวยาเกษตรกรที่ทำการเกษตรในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ เพื่อแก้ปัญหาที่ดินที่มีความซ้ำซ้อนระหว่างรัฐกับรัฐ และรัฐกับเอกชน เพื่อให้ประชาชนได้สิทธิในที่ดินทำกินต่าง ๆ และให้เกิดความเป็นธรรมอย่างยั่งยืนตามนโยบายของรัฐบาลในการจัดที่ดินให้กับประชาชน[573]

2.2.3 การผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) หรือ ศมส. ได้จัดทำร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. .... ซึ่งเป็นการนำสาระสำคัญจากกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

---

[565] จาก *สรุปข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี 26 มกราคม 2564* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล], โดย รัฐบาลไทย, 8 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/38617

[566] จาก *คนเฒ่าไร้สัญชาติท้อใจ ทำเรื่องขอมีบัตรประชาชน 30 ปีแต่ยังไร้วี่แวว*. งานเดิม.

[567] จาก *วอนเร่งรัดการให้สัญชาติ ‘ผู้เฒ่า’ เสียชีวิตก่อนได้บัตร ปชช. แล้ว 2 ราย*, โดย แนวหน้า, 29 พฤศจิกายน 2564. สืบค้นจาก https://www.naewna.com/likesara/593495

[568] จาก *นัดหมายหน้ากระทรวงทรัพยากรฯ 9 โมง ด้าน “รมว.ทส.” แต่งตั้งคณะทำงานร่วม 3 ฝ่าย มีหน้าที่เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา*, โดย The Active, 10 กุมภาพันธ์ 2564. สืบค้นจาก https://theactive.net/news/20210204-2/

[569] จาก *ลงนาม MOU แล้ว ชาวบางกลอยกลับจากทำเนียบฯ แต่โดนขอให้ประวัติระหว่างทางขึ้น*, โดย ประชาไท, 30 พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/02/91730

[570] จาก *จ่อสั่งฟ้อง 27 ชาวบ้านบางกลอย เงินประกันไม่ต่ำกว่า 2.7 ล้านบาท*, โดย เวย์ แมกกาซีน, 27 สิงหาคม 2564. สืบค้นจาก https://waymagazine.org/27-bangkloi-villagers-will-be-prosecuted/

[571] จาก *คณะรัฐมนตรีเร่งแก้ปัญหาชาวบางกลอย อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ที่ไร้ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน,* โดย สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 18 มีนาคม 2564. สืบค้นจาก http://thainews.prd.go.th/RegionNews/Detail/TCATG210318154412898

[572] จาก *ผลประชุมนัดแรก คณะกรรมการ “บางกลอย” ตั้ง 5 อนุฯ เคลียร์ 5 ประเด็น*, โดย สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม, 2 เมษายน 2564. สืบค้นจาก https://greennews.agency/?p=22989

[573] จาก *นายกฯ เร่งแก้ปัญหาที่ดินของรัฐกับประชาชนทับซ้อน* [ข่าวทำเนียบรัฐบาล], โดย รัฐบาลไทย, 8 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/45775

มารวบไว้เป็นกฎหมายฉบับเดียวกัน อาทิ รัฐธรรมนูญ มาตรา 70 ที่รับรองสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ มติ ครม. เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2553 การฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล และมติ ครม. เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 การฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงโดยหลักการของร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวมุ่งคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเสมอภาค โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ บนหลักการ 3 ประการ คือ การคุ้มครองทางวัฒนธรรม การส่งเสริมศักยภาพกลุ่มชาติพันธุ์ และการสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรม อนึ่ง ในปี 2564 ศมส. ได้ดำเนินการยกร่างและจัดรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง คาดว่าจะสามารถนำเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาและประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ภายในปี 2565[574] ในการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ กสม. ได้มีความเห็นต่อร่าง พ.ร.บ. สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย พ.ศ. .... ไปยังสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยให้พิจารณาร่วมกับร่างกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากในขณะนั้นมีการเสนอร่างกฎหมายจำนวนห้าฉบับ มีกลไกเชื่อมโยงส่วนกลางและท้องถิ่น และส่งเสริมความร่วมมือโดยให้ชุมชนเป็นแกนหลัก[575] ในเดือนธันวาคม 2564 มีรายงานว่าตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ได้ยื่นเรื่องต่อคณะกรรมาธิการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ สภาผู้แทนราษฎร เพื่อชี้แจงสาระสำคัญและเสนอร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง พ.ศ. .... ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ การคุ้มครองส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองให้มีสถานะทางกฎหมาย การเลือกดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมและความเชื่อของเผ่าพันธุ์ โดยไม่ถูกคุกคามหรือถูกเลือกปฏิบัติ[576]

3. การประเมินสถานการณ์

พัฒนาการหรือความก้าวหน้า ในปี 2564 รัฐบาลมีความพยายามที่ต่อเนื่องจากปี 2563 ในการดำเนินการให้หลักการตามอนุสัญญา CERD และมาตรา 70 ของรัฐธรรมนูญ และมีผลในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการให้สถานะบุคคลที่มีการกำหนดแนวปฏิบัติและเงื่อนไขการตรวจพิสูจน์กลุ่มชาติพันธุ์ การสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาคนไร้สัญชาติ ซึ่งมีการถ่ายทอดนโยบายและการปฏิบัติไปสู่ระดับจังหวัด รวมถึงมติของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติที่มีส่วนโดยตรงมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ซึ่งที่ผ่านมามีความทับซ้อนระหว่างพื้นที่รัฐกับประชาชน ในส่วนความพยายามทางกฎหมายพบว่ารัฐบาลมีการยกร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. .... ซึ่งได้นำสาระสำคัญของนโยบายเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มารวมเป็นกฎหมาย โดยเฉพาะมติ ครม. เมื่อปี 2553 เกี่ยวกับการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลและการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การที่ปรากฏว่ามีประชาชนเข้าชื่อเสนอกฎหมายคุ้มครองสิทธิและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองควบคู่กับการเสนอกฎหมายของรัฐบาล อาจสะท้อนความคาดหวังให้การคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์มีหลักประกันที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในทางกฎหมาย

ปัญหาหรืออุปสรรค พบว่ารัฐบาลยังคงใช้อำนาจในการจัดการปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการกำหนดนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการให้เคลื่อนย้าย

---

[574] จาก *ศมธ. เร่งจัดทำพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์*, โดย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 24 กันยายน 2564. สืบค้นจาก https://www.sac.or.th/main/th/news/detail/100

[575] จาก หนังสือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ สม 0008/3331 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2564 เรื่อง ความเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย พ.ศ. .... .

[576] จาก *กลุ่มชาติพันธุ์ หอบ 16,599 รายชื่อยื่น "สภา" แจงสาระสำคัญร่าง กม.คุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์*, โดย มติชนออนไลน์, 9 ธันวาคม 2564. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_3077272

ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินที่ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ซึ่งบางครั้งนำไปสู่การจับกุมกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุก อันเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญและข้อสังเกตเชิงสรุปของคณะกรรมการประจำกติกา ICESCR ต่อรายงานการปฏิบัติตามกติกาของประเทศ ที่กำหนดให้รัฐให้ความคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข รวมทั้งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชนที่เกี่ยวข้อง

4. ข้อเสนอแนะ

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อประเด็นสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

4.1 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการให้ความช่วยเหลือด้านสถานะบุคคลแก่กลุ่มชาติพันธุ์โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งอาศัยแนวทางในการตรวจสอบและพิสูจน์สถานะบุคคลภายใต้เงื่อนไขที่สามารถดำเนินการได้สะดวกรวดเร็วและเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง

4.2 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งผลักดันให้มีการพิจารณาและประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทางวัฒนธรรม การส่งเสริมศักยภาพกลุ่มชาติพันธุ์และการสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมผ่านการรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะจากตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รวบรวมรายชื่อเสนอกฎหมาย ทั้งนี้ในระหว่างที่กฎหมายดังกล่าวยังไม่มีผลบังคับใช้หน่วยงานของรัฐควรยึดถือหลักการตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2553 การฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลและมติ ครม. เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 การฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง มาใช้เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจะครอบคลุมประเด็นด้านการตรวจพิสูจน์สัญชาติ การจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพตามวิถีดั้งเดิม และการมีส่วนร่วมของประชาชน

รัฐต้องให้ความคุ้มครอง
สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ตามวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิม

บทที่ 6

บทสรุป

บทสรุป

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยประจำปี 2564 เป็นไปตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ในการจัดทำรายงานดังกล่าว กสม. ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในปี 2564 จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้สะท้อนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศที่ครอบคลุม ทั้งเรื่องร้องเรียนที่ กสม. ได้รับ รายงานเหตุการณ์สิทธิมนุษยชนตามสื่อต่าง ๆ ข้อมูลจากภาคประชาสังคมและประชาชนผ่านเวทีการสัมมนา และข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ แล้วนำมาวิเคราะห์และประเมินโดยเปรียบเทียบกับกฎหมายภายในและพันธกรณีระหว่างประเทศ เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่ง กสม. ได้แบ่งการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในปี 2564 ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) สถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์สำคัญ คือ การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และการใช้เสรีภาพในการชุมนุม 2) สถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 3) สถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ 4) สถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

(1) การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสถานการณ์เฉพาะ

ในปี 2564 มีสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่สำคัญ 2 สถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ปี 2564

การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากปี 2563 และมีความรุนแรงขึ้นในเดือนเมษายน 2564 รัฐบาลได้พยายามคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพของประชาชนผ่านการให้บริการป้องกันและรักษาโรคอย่างทั่วถึง ทั้งการตรวจคัดกรอง การรักษา และการจัดหาวัคซีน ในช่วงที่วัคซีนมีจำนวนน้อย การกระจายวัคซีนพบปัญหาระบบการจองที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงบ่อย เมื่อรัฐบาลจัดหาวัคซีนได้มากขึ้น ได้มีการเร่งฉีดวัคซีนให้แก่ประชาชนทั่วไปรวมทั้งประชากรกลุ่มเสี่ยงได้มากขึ้น แต่ยังมีบางกลุ่มที่อาจตกหล่นหรือยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงวัคซีน เช่น กลุ่มผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ คนพิการ และกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้ทำให้เกิดปัญหาการขาดรายได้และการว่างงานจากการเลิกกิจการของผู้ประกอบการจำนวนมาก รัฐบาลได้มีมาตรการชดเชยรายได้แก่ประชาชนเพื่อคุ้มครองสิทธิด้านคุณภาพชีวิต รวมทั้งมีมาตรการช่วยเหลือผู้ประกอบการให้ยังคงสามารถจ้างงานต่อไปได้ แต่เนื่องจากการแพร่ระบาด

ของโรคโควิด 19 เกิดขึ้นต่อเนื่องยาวนาน ทำให้การเยียวยาจากภาครัฐอาจไม่เพียงพอและมีประชาชนบางกลุ่มเข้าไม่ถึงมาตรการดังกล่าว โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ยังกระทบต่อสิทธิด้านการศึกษาของเด็ก เด็กบางกลุ่มมีปัญหาการเข้าถึงการเรียนออนไลน์และการขาดแคลนอุปกรณ์ในการเรียน และพบว่ามีเด็กจำนวนหนึ่งที่เสี่ยงต่อการออกจากระบบการศึกษาโดยเฉพาะเด็กยากจนและเด็กข้ามชาติ กสม. จึงมีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลในการให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางในการดูแลกลุ่มเปราะบางที่อาจมีอุปสรรคบางประการให้สามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขของรัฐและมาตรการช่วยเหลือเยียวยาได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง

การใช้เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน

ในปี 2564 มีทั้งการชุมนุมโดยสงบและมีการใช้ความรุนแรงเกิดขึ้น ส่วนใหญ่ใช้แนวทางสันติวิธีเพื่อเสนอข้อเรียกร้องทางการเมืองและการเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่กระทบความเป็นอยู่ การชุมนุมในปี 2564 ยังคงอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ห้ามการรวมกลุ่มของคนจำนวนมาก รูปแบบการชุมนุมในปี 2564 จึงเป็นกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมน้อยลงและใช้เวลาไม่นาน อาทิ กิจกรรมยืนเว้นระยะห่างเพื่อแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และกิจกรรม Car Mob อย่างไรก็ดี มีบางเหตุการณ์ที่การใช้เสรีภาพในการชุมนุมและการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR ให้การรับรอง รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของ กสม. ชี้ให้เห็นว่า การใช้เครื่องมือควบคุมการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ในบางเหตุการณ์และในการสลายการชุมนุมระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2564 มีการกระทำที่ไม่สอดคล้องต่อหลักการสากลตามความเห็นของคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ในส่วนผู้ชุมนุมมีการกระทำรุนแรงซึ่งเป็นการกระทำเฉพาะตัวของผู้ชุมนุมบางคน และในการชุมนุมที่ไม่มีแกนนำชัดเจนที่บริเวณแยกสามเหลี่ยมดินแดงมีการใช้สิ่งเทียมอาวุธซึ่งไม่ใช่การใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญ กสม. จึงมีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สะท้อนปัญหาต่าง ๆ และควรมีเวทีในการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างจริงจัง โดยให้หลักประกันว่าข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมทุกฝ่ายจะได้รับการพิจารณาโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องกำชับเจ้าหน้าที่ที่ดูแลการชุมนุมให้ปฏิบัติตามกฎหมายโดยสอดคล้องกับมาตรฐานสากล และควรหลีกเลี่ยงการใช้กำลังต่อการชุมนุมที่สงบและปราศจากอาวุธ

(2) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

มีประเด็นสำคัญ ได้แก่ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม การกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย นักปกป้องสิทธิมนุษยชน สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โทษประหารชีวิต เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพของสื่อมวลชน

ในปี 2564 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เงินช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงความยุติธรรม รวมถึงการขอปล่อยตัวชั่วคราว ผ่านกองทุนยุติธรรมและสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเพิ่มขึ้นจากปี 2563 และมีการแก้ไขหลักเกณฑ์ของกองทุนยุติธรรมที่เกี่ยวกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ประชาชนขอรับความช่วยเหลือได้มากขึ้น แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ได้รับเงินช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว นอกจากนี้ กสม. ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการดำเนินคดีล่าช้าของพนักงานสอบสวน ทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการพิจารณาสิทธิประโยชน์ในเรื่องการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษจำคุก และสิทธิประโยชน์อื่น ซึ่ง กสม. มีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเร่งรัดการดำเนินคดีและมีกระบวนการสอบข้อเท็จจริงในกรณีที่ปรากฏการดำเนินคดีล่าช้าเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน

ในส่วนของสถานการณ์เกี่ยวกับการกระทำทรมานและการบังคับให้สูญหาย เมื่อเดือนกันยายน สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติรับหลักการร่าง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... โดยก่อนหน้านั้น ยังปรากฏการกระทำ

ทรมานโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเฉพาะกิจปราบปรามยาเสพติดต่อผู้ต้องสงสัยจนเป็นเหตุให้เสียชีวิต ซึ่ง กสม. เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีระบบกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย และเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเคร่งครัด สำหรับสถานการณ์การบังคับบุคคลให้สูญหาย ยังไม่มีความคืบหน้าในการติดตามตัวนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สูญหาย ในปี 2564 มีการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เช่น ร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... แม้ในปี 2562 จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 เพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ยังไม่มีการนำกฎหมายที่แก้ไขมาปรับใช้ให้เกิดผลได้จริง กสม. จึงมีข้อเสนอแนะต่อสำนักงานศาลยุติธรรมให้พิจารณาวางแนวทางการปรับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวให้ชัดเจนเพื่อประสิทธิผลในการบังคับใช้กฎหมาย

สำหรับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถิติการก่อความไม่สงบและผู้ได้รับบาดเจ็บในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี 2564 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า แต่ผู้เสียชีวิตมีจำนวนลดลงเล็กน้อย รัฐบาลมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่ที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ กสม. ในปีที่ผ่านมา เช่น การปรับลดพื้นที่ประกาศใช้ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 การอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง และการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ แต่ยังคงมีการก่อเหตุรุนแรงเป็นระยะ และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐบางกรณีอาจกระทบต่อสิทธิและสร้างความวิตกกังวลแก่ประชาชน เช่น การกล่าวอ้างว่ามีการกระทำทรมาน การวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคง และการขอตรวจเก็บ DNA ประชาชนในบางพื้นที่ กสม. เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนถึงความจำเป็นในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ รวมถึงเคารพขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นเพื่อให้การแก้ไขปัญหาความไม่สงบได้รับความร่วมมือจากประชาชน และลดเงื่อนไขที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง

ในการปรับเปลี่ยนโทษประหารชีวิต ในปี 2564 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติดที่ส่งผลให้มีการยกเลิกความผิดบางประเภทที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียว ซึ่งทำให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจลงโทษสถานอื่นแทนการประหารชีวิตได้ อย่างไรก็ดี กสม. เห็นว่ารัฐบาลควรพิจารณาทบทวนกฎหมายฉบับต่าง ๆ เพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดที่ไม่เข้าข่ายเป็น “คดีอุกฉกรรจ์ที่สุด” เพื่อให้สอดคล้องกับกติกา ICCPR

ด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น มีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการแสดงความเห็นระหว่างการชุมนุมสาธารณะและในสื่อสังคมออนไลน์ที่วิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐบาล รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาข่าวปลอมแต่การเพิ่มกลไกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาจทำให้เกิดข้อจำกัดจนเกินสมควรต่อการใช้เสรีภาพ อันอาจทำให้ประชาชนหวาดกลัวการแสดงความคิดเห็น ในขณะเดียวกันมีการใช้กลไกถ่วงดุลอำนาจของฝ่ายบริหารในการบังคับใช้ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยการโต้แย้งต่อศาล ส่วนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ตั้งคณะทำงานเพื่อกลั่นกรองการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ให้มีความรอบคอบและเป็นไปตามกฎหมายโดยเคร่งครัด กสม. มีข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานของรัฐพึงใช้ความระมัดระวังในการดำเนินคดีบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐ และไม่ให้กลไกการจัดการข่าวปลอมถูกนำไปใช้ด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือเพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างสุจริต และมุ่งเน้นไปที่การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

(3) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

มีประเด็นสำคัญ ได้แก่ สิทธิแรงงาน สิทธิในสุขภาพ สิทธิด้านการศึกษา สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

ในปี 2564 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการคุ้มครองสิทธิแรงงานหลายประการ เช่น การแก้ไขปัญหาการว่างงาน การช่วยเหลือลูกจ้างที่ถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม การแก้ไขหลักเกณฑ์การพิจารณาประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานให้รวดเร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ดี แรงงานนอกระบบและแรงงานแพลตฟอร์มยังไม่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องค่าจ้างและสวัสดิการต่าง ๆ แรงงานข้ามชาติบางส่วนยังเข้าไม่ถึงกลไกการคุ้มครองทางสังคมเนื่องจากอุปสรรคด้านภาษา และมีการลักลอบนำเข้าแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านหลังจากภาคธุรกิจเริ่มกลับมาดำเนินกิจการและมีความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้น แต่การทำ MOU เพื่อนำเข้าแรงงานอย่างถูกกฎหมายมีขั้นตอนที่ใช้เวลานานและค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง แรงงานประมงยังคงมีปัญหาการโกงค่าแรง การยึดเอกสาร และจำกัดการเคลื่อนย้ายซึ่งเข้าข่ายเป็นการบังคับใช้แรงงาน กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การเร่งจัดทำร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ พ.ศ. .... และเร่งกำหนดแนวทางการคุ้มครองสิทธิของคนที่ทำงานแพลตฟอร์ม การสำรวจและแก้ไขปัญหาให้แรงงานข้ามชาติที่อาจเข้าไม่ถึงการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสังคมตามกฎหมายแรงงาน การตรวจสอบและแก้ไขปัญหาแรงงานประมงอย่างจริงจังโดยร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ สร้างความตระหนักรู้และสร้างกลไกการร้องเรียนให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย และการทบทวนขั้นตอนการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติตาม MOU ให้มีความรวดเร็วยิ่งขึ้น

ด้านสิทธิในสุขภาพ รัฐบาลพยายามดำเนินการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงโดยการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิอย่างต่อเนื่อง และมีนโยบายจัดระบบหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางสถานะบุคคลและผู้ต้องขังข้ามชาติ แต่ยังคงพบปัญหาหรืออุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชากรบางกลุ่ม แรงงานข้ามชาติและผู้ติดตามที่เป็นเด็กบางส่วนยังไม่มีหลักประกันสุขภาพ คนไร้บ้านไม่มีบัตรประจำตัวในการแสดงตนเพื่อขอรับบริการ การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ของกรมราชทัณฑ์ ทั้งยังมีประเด็นที่ต้องติดตาม ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพจิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาความเครียดและการฆ่าตัวตาย การเข้าถึงการช่วยเหลือที่อาจยังไม่เพียงพอเนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากรทางการแพทย์ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล เช่น การมีนโยบายให้แรงงานข้ามชาติและเด็กติดตามแรงงานข้ามชาติซื้อประกันสุขภาพได้อย่างทั่วถึง การสำรวจและจัดทำทะเบียนกลุ่มคนไร้บ้านที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ตัวบุคคลเพื่อให้เข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ การเพิ่มบุคลากรทางการแพทย์ของกรมราชทัณฑ์และบุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลด้านสุขภาพจิต และเพิ่มช่องทางการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิต

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รัฐบาลมีความพยายามจัดการศึกษาให้สามารถดำเนินต่อไปได้ผ่านการเรียนการสอนระบบออนไลน์เป็นหลัก มีการสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การศึกษา และให้ความช่วยเหลือด้านการเงินผ่านกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา นอกจากนี้ รัฐบาลได้เตรียมความพร้อมในการเปิดเรียนโดยสนับสนุนให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 แก่บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนในกลุ่มอายุที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาแบบออนไลน์เป็นระยะเวลานานเกินไปอาจกระทบต่อการเข้าถึงการศึกษาของนักเรียนนักศึกษาที่มีฐานะยากจนและต่อคุณภาพการศึกษา กสม. มีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลติดตามการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน รวมถึงสื่ออุปกรณ์ประกอบการเรียนที่บ้านในระหว่างที่ยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่สถานศึกษาได้ ตลอดจนการติดตามความก้าวหน้าในการจัดสรรวัคซีนให้แก่บุคลากรทางการศึกษาและเด็กนักเรียนให้ทั่วถึง เพื่อให้สามารถกลับมาจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้โดยเร็ว

ประเด็นสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยยังคงมีความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน และปัญหาการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ดินชุมชนมาอย่างยาวนาน แม้ว่าในปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้สำรวจการถือครองที่ดินของชาวบ้านในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ

และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในพื้นที่ประมาณ 4 ล้านไร่ และดำเนินการจัดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติให้ประชาชนที่ยากไร้ 821,534 ไร่ แต่ยังคงมีการบุกรุกพื้นที่และจับกุมดำเนินคดีผู้กระทำความผิด นอกจากนี้ มีการคัดค้านและร้องเรียนเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิชุมชน สำหรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิชุมชน เช่น โครงการเมืองต้นแบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าแห่งอนาคต อ. จะนะ จ. สงขลา กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและแนวปฏิบัติที่รับรองให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง เพิ่มการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ เร่งรัดการกระจายการถือครองที่ดิน โดยพิจารณาปรับปรุงมาตรการด้านภาษีให้มีประสิทธิภาพ รัฐบาลควรกำชับให้หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการพัฒนาต่าง ๆ ต้องให้บุคคลและชุมชนผู้ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง รวมถึงต้องมีมาตรการการเยียวยาให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมในระยะเวลาอันสมควร

ในเรื่องธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รัฐบาลอยู่ระหว่างการจัดทำร่างกฎหมายขจัดการเลือกปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงการเลือกปฏิบัติในการทำงานด้วย รวมทั้งมีนโยบายส่งเสริมการประกอบธุรกิจที่เคารพสิทธิมนุษยชน โดยสำนักงาน ก.ล.ต. ได้กำหนดมาตรการให้บริษัทจดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลนโยบายและการดำเนินงานที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนผ่านการจัดทำรายงานประจำปี (แบบ 56-1 หรือ One Report) ที่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของบริษัทและสอดคล้องกับการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence) ตามหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ อย่างไรก็ตาม กสม. มีข้อกังวลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแรงงานในอุตสาหกรรมประมง และการเยียวยากรณีการประกอบธุรกิจที่กระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม จึงมีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลเร่งรัดการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562 - 2565) ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ขยายการกำกับดูแลองค์กรภาคธุรกิจให้เคารพสิทธิมนุษยชนที่มากไปกว่าธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ และกำหนดให้การตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านเป็นส่วนหนึ่งของการกำกับดูแลองค์กรธุรกิจ

(4) การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

กสม. ได้นำเสนอประเด็นสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรีและความเสมอภาคทางเพศ ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ และกลุ่มชาติพันธุ์

ในปี 2564 ครม. ได้ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยตามหลักการของอนุสัญญา CRC รวมทั้งอยู่ระหว่างการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาเพื่อเพิ่มความคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรม โดยปรับเพิ่มอายุขั้นต่ำของความรับผิดทางอาญาจากเดิมอายุไม่เกิน 10 ปี เป็นไม่เกิน 12 ปี อย่างไรก็ดี เด็กยังไม่ได้รับการพัฒนาและคุ้มครองสิทธิอย่างทั่วถึงและเพียงพอ โดยพบปัญหา อาทิ ภาวะทุพโภชนาการของเด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การใช้ความรุนแรงต่อเด็กโดยเฉพาะการกลั่นแกล้ง (Bully) ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพจิตของเด็กจำนวนมาก ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศทั้งต่อเด็กหญิงและเด็กชาย โดยผู้กระทำมักเป็นบุคคลใกล้ชิดกับเด็ก ปัญหาโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้าที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลในการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น การเร่งรัดให้หน่วยงานต่าง ๆ นำแผนพัฒนาเด็กปฐมวัยไปดำเนินการให้บรรลุผล การจัดสรรงบประมาณให้แก่โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเพื่อให้เด็กอายุ 0 - 6 ปี ทั่วประเทศได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ และการยกระดับการแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงหรือล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กให้เป็นวาระเร่งด่วน

สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ รัฐบาลได้ขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุ ทั้งด้านการส่งเสริมการมีงานทำ รายได้ การดูแลสุขภาพ การปรับสภาพแวดล้อมในบ้านและชุมชน และ

การส่งเสริมการออมเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่วัยสูงอายุโดยการจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับนโยบายและกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ อย่างไรก็ดี ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิบางประการของผู้สูงอายุ อาทิ การเรียกคืนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่เรียกเก็บจากผู้สูงอายุที่รับเงินซ้ำซ้อนกับสวัสดิการอื่น ปัญหาทัศนคติของนายจ้างหรือสมาชิกในครอบครัวที่เห็นว่าผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการทำงาน การเข้าไม่ถึงเทคโนโลยีเป็นอุปสรรคในการได้รับบริการจากรัฐ โดยเฉพาะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และการถูกละเมิดสิทธิหรือถูกหลอกลวงจากผู้ใกล้ชิด กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ การดำเนินการให้ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพที่ถูกเรียกเงินคืนโดยเร็ว การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัย ได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานและการประกอบอาชีพอิสระ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี และการมีมาตรการคุ้มครองและช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดสิทธิในระดับพื้นที่

ในส่วนคนพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการส่งเสริมสิทธิด้านการมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมโดยอยู่ระหว่างการพิจารณาให้คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการได้รับเบี้ยคนพิการในอัตราเดียวกัน การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ผ่านศูนย์บริการคนพิการ การดูแลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และการกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการเข้าถึงการขนส่งสาธารณะ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในบางด้านยังไม่เห็นผลชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของเด็กพิการซึ่งมีผลต่อโอกาสในการมีงานทำและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การจ้างงานคนพิการในหน่วยงานของรัฐที่ยังมีจำนวนไม่มาก อุปสรรคในการเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะและข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะของหน่วยงานของรัฐ การขาดมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันและคุ้มครองสตรีและเด็กหญิงพิการที่ถูกล่วงละเมิด ปัญหาทัศนคติเชิงลบที่นำไปสู่การละเมิดและการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาทิ การประเมินผลโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาสนับสนุนและให้บริการได้ตรงกับความต้องการของคนพิการ การเร่งจ้างงานคนพิการในหน่วยงานของรัฐเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ภาคเอกชน การจัดระบบสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กพิการที่เหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภท รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอและเหมาะสม การส่งเสริมให้คนในสังคมมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อคนพิการ การเร่งหาแนวทางป้องกันการล่วงละเมิดต่อคนพิการ และการปรับสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้คนพิการสามารถมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ตามหลักการของอนุสัญญา CRPD

ด้านสิทธิสตรีและความเสมอภาคทางเพศ รัฐมีการขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเตรียมความพร้อมการประกาศใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 และจัดทำร่างกฎหมายว่าด้วยมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง ด้านสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อรองรับการใช้สิทธิในการยุติการตั้งครรภ์ของสตรีตามมาตรา 305 ของประมวลกฎหมายอาญาที่แก้ไขในปี 2564 การพัฒนาช่องทางที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ที่เข้าถึงง่ายสำหรับวัยรุ่น การเสนอแก้ไขกฎกระทรวงเพื่อให้การเลือกสถานศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของนักเรียนหรือนักศึกษาที่ตั้งครรภ์ นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป อย่างไรก็ดี ในปี 2564 สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 การเข้าถึงบริการยุติการตั้งครรภ์ยังมีอุปสรรคในการส่งต่อผู้รับบริการไปยังสถานพยาบาลที่พร้อมให้บริการ ในประเด็นการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ยังพบปัญหาการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและการถูกล่วงละเมิด

หรือถูกคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน กสม. ได้มีข้อเสนอแนะไปยังรัฐบาล อาทิ การอบรมเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติให้มีความรู้ความเข้าใจในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว การเร่งรัดการออกกฎหมายลำดับรองเพื่อรองรับการยุติการตั้งครรภ์ตามมาตรา 305 ของประมวลกฎหมายอาญา และการพิจารณามาตรการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

ในส่วนของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาอุปสรรคในกระบวนการกำหนดสถานะบุคคลให้มีความรวดเร็วและไม่เป็นภาระแก่ผู้ยื่นคำขอ หลายหน่วยงานมีความร่วมมือในการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสัญชาติและสถานะบุคคล นอกจากนี้ ครม. ได้มีมติเห็นชอบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะและสิทธิ และการให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขแต่บุคคลที่ได้รับสถานะหรือสัญชาติไทยยังมีจำนวนไม่มากเนื่องจากบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีจำนวนน้อย งบประมาณจำกัด และกลไกการพิจารณาคำขอสถานะ/สัญชาติระดับจังหวัดและระดับชาติยังขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน ในปี 2564 มีเด็กนักเรียนกลุ่ม G ลงทะเบียนเพิ่มสูงขึ้นในขณะที่การตรวจสอบสถานะของเด็กกลุ่มนี้ยังทำได้อย่างจำกัด และยังประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเช่นปีที่ผ่านมา ด้านการคุ้มครองผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย ในปี 2564 มีผู้เดินทางจากประเทศเมียนมาเข้ามายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่องทั้งจากปัญหาความไม่สงบ ปัญหาเศรษฐกิจ และวิกฤตโรคระบาด หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมได้ให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่กลุ่มคนดังกล่าวโดยจัดหาพื้นที่ปลอดภัยให้พักชั่วคราว ให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น และจัดหาสิ่งของจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตก่อนส่งกลับมาตุภูมิ ทั้งนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ การหามาตรการและแนวทางในการดำเนินงานด้านสัญชาติและสถานะบุคคลให้ครอบคลุมกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิในประเทศไทยทั้งหมดที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมการปกครองให้แล้วเสร็จโดยเร็ว การให้สิทธิด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ และการดูแลผู้แสวงหาที่พักพิงทั้งด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรมและตามหลักการสิทธิมนุษยชนที่เป็นที่ยอมรับในทางสากล

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ ในปี 2564 รัฐบาลมีความพยายามในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อเนื่องจากปี 2563 อาทิ การร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาภาวะไร้สัญชาติของประชากรกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม มติของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติมีส่วนเกี่ยวข้องมากขึ้นกับการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาทับซ้อนกับพื้นที่ในความดูแลของรัฐ และการยกร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ พ.ศ. .... ซึ่งได้นำสาระสำคัญของนโยบายเกี่ยวกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์มารวมเป็นกฎหมาย อย่างไรก็ตาม นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์บางส่วน ทำให้ต้องย้ายที่อยู่อาศัย ในบางกรณีที่ทำกินที่รัฐจัดให้ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตดั้งเดิม นำไปสู่การจับกุมกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ กสม. จึงมีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการให้สถานะบุคคลแก่กลุ่มชาติพันธุ์ โดยอาศัยแนวทางในการตรวจสอบและพิสูจน์สถานะบุคคลภายใต้เงื่อนไขที่สามารถดำเนินการได้สะดวกรวดเร็ว และเร่งผลักดันให้มีการพิจารณาและประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ในระหว่างที่กฎหมายดังกล่าวยังไม่มีผลบังคับใช้ หน่วยงานของรัฐควรยึดถือหลักการตามมติ ครม. เมื่อปี 2553 เกี่ยวกับการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลและการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง มาใช้เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์

ภาคผนวก

ประกาศแต่งตั้งประธานกรรมการ และกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ 3

หน้า ๑
เล่ม ๑๓๒ ตอนพิเศษ ๓๑๕ ง ราชกิจจานุเบกษา ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

ประกาศ

แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามประกาศลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๒ นั้น

บัดนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั้งคณะ พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากครบวาระการดำรงตำแหน่งหกปี เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๘ ตามมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ลงมติเห็นชอบให้ผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนจากองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนให้เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวนเจ็ดคน และบุคคลทั้งเจ็ดคนได้ประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้ว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ ประกอบมาตรา ๒๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

๑. นายวัส ติงสมิตร เป็นประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๒. นางฉัตรสุดา จันทร์ดียิ่ง เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๓. นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๔. นายสุรเชษฐ์ สถิตนิรามัย เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๕. นางอังคณา นีละไพจิตร เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๖. นางเตือนใจ ดีเทศน์ เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๗. นายชาติชาย สุทธิกลม เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๘ เป็นปีที่ ๗๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พรเพชร วิชิตชลชัย
ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คำสั่งแต่งตั้งบุคคลทำหน้าที่แทนผู้ปฏิบัติหน้าที่
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ 3

คำสั่งประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุด
ที่ ๑/๒๕๖๒
เรื่อง แต่งตั้งบุคคลทำหน้าที่แทนผู้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นการชั่วคราว

ตามที่มีประกาศให้ใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นผลให้ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวใช้บังคับพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ แต่ให้ยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่แต่งตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ และต่อมาปรากฏว่ามีผู้ซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติลาออก จนทำให้เหลือผู้ซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ถึงกึ่งหนึ่ง นั้น

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๖๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๒๒ ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดจึงร่วมกันแต่งตั้งให้บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทำหน้าที่แทนผู้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นการชั่วคราว รวม ๔ คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

๑. นายสมณ์ พรหมรส
๒. นางสาวอารีวรรณ จตุทอง
๓. นางภิรมย์ ศรีประเสริฐ
๔. นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑

(นายมุขเสรี วัฒนพันธ์)
ประธานศาลฎีกา

(นายปีย
ประธาน

ประกาศแต่งตั้งประธานกรรมการ
และกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ 4

หน้า ๓
เล่ม ๑๓๘ ตอนพิเศษ ๑๑๔ ง ราชกิจจานุเบกษา ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔

ประกาศ
แต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศว่า

ตามที่ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามประกาศลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๘ ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มีผลใช้บังคับ เป็นเหตุให้ประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามประกาศดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง แต่ให้ยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่แต่งตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ นั้น

บัดนี้ สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่วุฒิสภา และวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบ ผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวนหกคน และผู้ได้รับความเห็นชอบดังกล่าวได้ประชุมเพื่อเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้ว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๔๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบมาตรา ๘ และมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังนี้

๑. นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์	เป็นประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๒. นางปรีดา คงแป้น	เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๓. นายสุชาติ เศรษฐมาลินี	เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๔. นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์	เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๕. นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช	เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๖. นายวสันต์ ภัยหลีกลี้	เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔ เป็นปีที่ ๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พรเพชร วิชิตชลชัย
ประธานวุฒิสภา

รายการเอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต เผย ญาติผู้เสียชีวิตโควิด-19 เครียดใช้บริการสายด่วนมากขึ้น. (2564, สิงหาคม 2). *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/politic/2155962

ขบวนไรเดอร์ ‘foodpanda’ เชียงใหม่ ปิดรับงาน 14 ชม. ยื่นหนังสือร้องผู้ว่าฯ หลังถูกเปลี่ยนค่ารอบ. (2564, สิงหาคม 26). *ประชาไท*. สืบค้นจาก https://prachatai.com/journal/2021/08/94662

คนร้ายลอบวางระเบิดรถไฟท้องถิ่นที่โคกโพธิ์ มีผู้บาดเจ็บ 3 ราย (2564, ธันวาคม, 13). *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก https://m.mgronline.com/south/detail/9640000123033

คู่รัก LGBTQ ชีวิตบนขวากหนาม รอวัน “สมรสเท่าเทียม” (2563, ธันวาคม 24). *มติชนออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/social-women/news_2498237

โควิด-19 ฉายภาพ “คนล้นคุก” ความยากด้านสาธารณสุขในเรือนจำ ถ้ายังแก้ปัญหาที่ปลายทาง (2564, พฤษภาคม 16). *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก https://mgronline.com/onlinesection/detail /9640000047086

จำนวนการได้รับวัคซีนโควิด 19 ของประเทศไทย แยกตามกลุ่มเป้าหมาย สะสมตั้งแต่ 28 กุมภาพันธ์ - 31 ธันวาคม 2564. (2564, ธันวาคม 31). *ศูนย์ข้อมูลโควิด 19*. สืบค้นจาก https://web.facebook.com/informationcovid19/photos/pcb.476532900631706/476528683965461

ถึงเวลาองค์กรต่าง ๆ ร่วมยกระดับอุตสาหกรรมปัญญาประดิษฐ์ ด้วยการเปลี่ยนโควตาการจ้างงานผู้พิการให้เป็นโค้ช AI. (2564, กันยายน 21). *SALIKA*. สืบค้นจาก https://www.salika.co/2021/09/21/ai-trainer-industry-disabilities-quota/

นักวิจัยเผย โควิด-19 ทำเยาวชนเสียโอกาสการศึกษา กระทบรายได้ในอนาคตไปตลอดชีวิต. (2564, กุมภาพันธ์ 3). *brandinside.asia*. สืบค้นจาก https://brandinside.asia/covid-19-make-student-lose-income-in-lifetime/

นัดชุมนุมใหญ่ 6 มีนาคม เคลื่อนขบวนจากห้าแยกลาดพร้าว. (2564, มีนาคม 5). *Yummun*. สืบค้นจาก https://www.yummun.com/75609

นิติวิทย์ฯ ตรวจ DNA เชิงรุก แก้ปัญหาสถานะบุคคล-สิทธิของคนไทย ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร. (2564, มีนาคม 9). *มติชนออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th /local/crime /news_2615627

แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรม Fair Finance Thailand เรียกร้องธนาคารไทย พิจารณายกเลิกสินเชื่อโครงการเขื่อนบนแม่น้ำโขง. (2564, ธันวาคม 7). *สำนักข่าวชายขอบ*. สืบค้นจาก https://www.blockdit.com/posts/6023ad0afdad150bb9edee00

ผลกระทบต่อคนไร้บ้านยุคโควิดระลอก 3 กับความช่วยเหลือที่เข้าไม่ถึง. (2564, พฤษภาคม 21). *ทรูไอดี*. สืบค้นจาก https://news.trueid.net/detail/kOQyeRV96XjO

เผยสตรีถูกกระทำซ้ำความรุนแรงในครอบครัว. (2564, พฤศจิกายน 25). *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/news/local/2250182

แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2564 - 2570 มุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ “เก่ง ดี มีสุข”. (2564, มิถุนายน 16). *ข่าวมีค่า*. สืบค้นจาก https://mekhanews.com/2021/06/16/early-childhood-development-plan/

เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษาจากวิกฤติ โควิด-19 แล้วอนาคตทางการศึกษา จะเป็นอย่างไรต่อไป?. (2564, มีนาคม 31). *Aksorn Education*. สืบค้นจาก https://www.aksorn.com/learningviaonline

รวมธุรกิจที่หันมาจ้างงาน “คนสูงวัย” . (2562, สิงหาคม 6). *Tonkit360*. สืบค้นจาก https://tonkit360.com/51521

รายงานสถานการณ์ COVID-19 ในประเทศไทย. (2564, ธันวาคม 31). *ศูนย์ข้อมูลโควิด 19*. สืบค้นจาก https://web.facebook.com/informationcovid19/photos /pcb.475778867373776 /475777927373870

รายงานหน้า 2 : ต้นตอ‘ข้อบกพร่อง’ ‘ทวงคืนเบี้ยคนแก่’. (2564, มกราคม 28). *มติชนออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2550115

วันพิการสากล: เดินทาง (เท้า) ไปด้วยกัน เพื่อเข้าใจ เรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงคน. (2564, ธันวาคม 2). *เวิร์คพอยท์ทูเดย์*. สืบค้นจาก https://workpointtoday.com/211203/

สถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหา คนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย : กฤษฎา บุญราช (ปลัดกระทรวงมหาดไทย). (2560, กรกฎาคม 11). *มติชนออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th /article/news_599580

สภาไฟเขียว ท้องไม่เกิน 12 สัปดาห์ ทำแท้งได้ ไม่ผิดกฎหมาย. (2564, มกราคม 20). *มติชนออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2538944

สรุปทุกอย่างให้เข้าใจ #SAVEบางกลอย เรื่องราวการต่อสู้ระหว่างอำนาจรัฐกับชาวกะเหรี่ยง. (2564, มีนาคม 8). *เวิร์คพอยท์นิวส์*. สืบค้นจาก https://workpointtoday.com/explaine/

เหตุปะทะชายแดน “เมียนมา” ปะทุ ตอกย้ำผู้ลี้ภัย ยังกลับบ้านไม่ได้. (2564, ธันวาคม 16). *คมชัดลึกออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.komchadluek.net/news/497163

แอมเนสตี้เรียกร้องทางการไทยยุติการใช้กฎหมายปิดปากนักปกป้องสิทธิมนุษยชน. (2565, กุมภาพันธ์ 17). *สำนักข่าวอิศรา*. สืบค้นจาก https://www.isranews.org/article/isranews-short-news/101175-amnesty-26.html

“แอมเนสตี้” ชี้สภารับหลักการร่าง พรบ.ป้องกันทรมาน-อุ้มหาย พัฒนาการก้าวแรก แต่ยังไม่พอ (2564, กันยายน, 17). *มติชนออนไลน์*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/hot-news/article_466143

#saveบางกลอย หลากเรื่องที่กลุ่มชาติพันธุ์อยากให้เราเข้าใจ. (2564, กุมภาพันธ์, 2564). *ประชาชาติธุรกิจ*. สืบค้นจาก https://www.prachachat.net/politics/news-618505

รูปถ่ายบางส่วนของรายงานฉบับนี้ มาจากโครงการประกวดภาพถ่ายในหัวข้อ “Human Rights For All สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของทุกคน” ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

120 หมู่ 3 อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น 6 - 7
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 0 2141 3800, 0 2141 3831
Website: www.nhrc.or.th
E-mail: nhrct.library@gmail.com

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

120 หมู่ 3 อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น 6 - 7
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงหุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 0 2141 3800, 0 2141 3831
Website: www.nhrc.or.th
E-mail: nhrct.library@gmail.com

9 786168 274187